Hesperus

For Fædrenelandet og Litteraturen. Udgivet af K.L. Rahbek. 1819-23. Bind 1-8.

Skanningen (affotograferingen) er udført efter et eksemplar fra Gentofte Bibliotekerne.

Hesperus. 1819-23. Vol. 2

Hesperus.

For

Fædrenelandet og Litteraturen.

Udgivet

af

K. L. Rahbek,

Prof., Theaterdirekteur og Ridder af Dannebrog.

Andet Bind.

Første — Siette Hæfte.

Kiøbenhavn 1820.

Trykt paa Hofboghandler Beekens Forlag,
hos Bernhard Schlesinger.

Danneborgeren

Videnskabsmanden

Menneskevennen

Deres Excellence

Herr Geheimeconferenceraad

F. L. Greve af Moltke

helliges

ærbødigst og erkiændtligst

indeværende Aargang

af Tidskriftet Hesperus

som hans Arbeider have prydet

og hædret.

Indhold.

Første Hæfte.

Andet Hæfte.

Tredie Hæfte.

Fierde Hæfte.

Femte Hæfte.

Siette Hæfte.

Hesperus.

Fædrenelandet og Litteraturen helliget.

Syvende Hæfte.

Januar 1820.

Bidrag til nordisk Archæologie,

ved

Prof. Finn Magnusen.

(Fortsættelse).

Vi have betragtet de Gamles Bygninger, og tildeels seet, hvorledes de have smykket det indvendige af deres Templer og Vaaninger. Dette skeete, som vi saae, især paa tre Maader eller 1) med Malerie 2) med Plastik og Skulptur eller 3) med vævede eller udsyede Tapetserier. Vi ville omtale alle tre

Maader, og tillige anmærke det øvrige Brug Forfædrene kunne have gjort af disse eller dermed beslægtede Kunster.

1) Hvad Maleriet angaaer have dets raa Begyndelsesgrunde ligesom vel paa de fleste andre Steder, været bekjendt i Norden. Tacitus beretter om de gamle Germaner, at de med Flid oversmurte visse Dele af deres Bygninger med en saa reen og glindsende Jordart, at de efterlignede Malerie og Farvetræk *). Det kan vel hænde sig at Oliemaleriet, denne vigtige Green af Kunsten, som var Romere og Grækere ubekjendt, har været Tydskerne og Nordboerne bekjendt i hine dunkle Tider, skjøndt vistnok paa en meget ufuldkommen Maade. Det er hemlig beviist af Lessing, Raspe, Fischer **) o. fl. at Oliemaleriet er en ældgammel tydsk Opfindelse, og at man har en meget nøjagtig og tydelig Anviisning dertil af Munken Tutilo eller Theophilus

*) Qvædam loca diligentius illinunt terra ita pura ac splendente ut picturam ac lineamenta colorum imitetur. Tac. Germ. Cap. 16.

**) See hans Gesch. des deutschen Handels 2c. 1sten Th. (Hannover 1785) S. 79 o. f. jfr. Hammarsköld Utkast til de bildande Konsternas Historia. Stockh. 1817. S. 153.

fra St. Gallen som levede i det 10de Aarhundrede, i et paa Latin forfattet Skrift om Malerkunsten, (de omni scientia artis pingendi) ogsaa kaldet: de artibus udgivet i London af Raspe 1781 *). Dette Skrifts 18de Kap. lærer at tillave en Husfarve, til Porte, Dørre og Paneler, af Linolie med Minie eller Cinober; det 23de derimod handler om Olie- og Gummi-farver til finere eller virkelige Malerier med alleslags Kulører. Ellers havde man tilskrevet den nederlandske Maler Joh. van Eyck i det 14de Aarhund. den Opfindelse at male i Oliefarve. At Malerkunsten overhoved er meget gammel i Tydsk-

*) Bag ved hans critical Essay on Oilpainting, proving that the art of painting in oil was known before the pretended discovery of Iohn and Hubert van Eyck, to which are added Theophilus de artibus and a rewiew of Farinators Lumen animæ. London 1781. Jfr. Lessing von dem Alter der Oelmahlerey aus dem Th. Presbyter Braunschw. 1774. I Aaret 1780 opdagede man og paa Slottet Karlstein et Oliemalerie paa en Tavle af Thomas de Mutina fra det 13de Aarh., og den forvares nu i det Keiserlige Gallerie i Wien. Siden har man fundet adskillige flere Oliemalier af samme og højere Alder. See Rößig Alterth. der Deutschen 2te Ausg. S. 572.

land sees blandt andet af det bekjendte Heldenbuch, hvori der tales om tvende udmærkede Malerskoler i Koln og Mastricht, ligesom og Antwerpen meget tidlig drev en udbredt Handel med Malerier, der endog bleve forte til Rusland og Grækenland. Hammarskøld paastaaer (S. 154) at den nyere Europæiske Malerkunst, er dannet ved sig selv men ikke efter den Byzantinske eller ny = græske Kunstsmag.

Ville vi endvidere forfølge Historien om Olie-Maleriets første Oprindelse kan det hænde sig at denne bør søges i vore nordiske Lande, skjøndt vistnok i sin raaeste Skikkelse. Det har nemlig fra Arildstid af været Skik i Island at blande røde indenlandske Farvearter (især af Bolus) med fiin Havkalvetran, som ingen modbydelig Lugt har, og kan i Finhed sammenlignes med vegetabilisk Olie; heraf laves en Farve som bruges til at male Huse med, især Træværk, og Naturforskeren Mohr giver den det Vidnesbyrd at den dækkede meget godt, og saae smukt ud. Sikkerligen er denne Farvelavningsmaade bragt til Island fra Norge, der ogsaa er rigt paa Fiske, og da Danmarks Fiskerie synes i de ældste Tider, i det mindste i visse Perioder, at have været større end nu. er det og rimeligt at man her har vidst at benytte Fiskeolien paa ommeldte Maade, som

herfra muеligen er bleven kjendt af Tydsklands og Nederlandenes Kystbeboere, men da man paa Fastlandet i Syden manglede Fiskeolien, saa fandt man paa at bruge Lin- og Bom-olie, hvoraf man havde Overflod. Enten denne Gisning er rigtig eller ikke, er det dog vist, at man her i Norden har kjendt hin raa Art af Olie-malerie fra de ældste Tider, og at saavel denne som den finere Kunst har senere udbredt sig fra vort Naboland Tydskland med Nederlandene, til det øvrige Europa.

Den anden ældste Art af Malning som vi finde ommeldt, er den paa Skjoldene, hvoraf de adelige Skjoldemærker eller saakaldte Vaaben ere opkomne. Allerede Tacitus beretter om Germanerne, at de udmærkede deres Skjolde ved at bemale dem med smukke Kulører *). Da man i de ældste Tider ikke eller meget sjælden brugte Uniformer, og de harniskede Stridsmænd vare alle hinanden lige, fandt man paa at male Skjoldene, for saaledes at giøre sig og andre kjendelige for hinanden; undertiden ogsaa Hjelmene, som vi ville see nærmere af det Følgende. Næsten alle gamle Folk af nogen Dannelse zirede deres Skjolde med malede eller ophøiede Billedværker,

*) Germania Cap. 6.

og disse Forsøg have muligen indeholdt Spiren til sand Kunstner-Uddannelse, saavidt Omstændigheder og Tidens Tænkemaade bidroge dertil; Hercules's Skjold var et af de ældste Kunstværker blandt Grækerne, og Digteren Hesiod forfattede et vidtløftigt Poëm over de derpaa afbildede Figurer. Romerne fulgte heri Grækernes Exempler. Ogsaa Inderne have fra Arildstid af havt Skjolde med historiske eller mythologiske Forestillinger. Saavel af den latinsk-danske Historieskriver Saxo som af originale Brudstykker af oldnordiske Digte og af de islandske Sagaer see vi, at det samme har været Tilfældet i det gamle Norden. Jeg vil anføre nogle Exempler herpaa, og for at have dem samlede paa et Sted, ei tage Hensyn til, enten de vare malede eller prydede med graverede eller ophøiede Billedværker, især da Talen her egentligen er om Bygningernes indvendige Prydelser, og dertil tjente, i Gilder og glade fredelige Laug, de gyldne, malede eller billedzirede Skjolde, som ophængtes i symmetrisk Orden paa Væggene, og traadte saaledes i vore Speiles og Skilderiers Sted. Saxo beretter, at Hamlet, en Prinds fra den graa danske Oldtid, ogsaa forebiget ved Shakespears berømte Sorgespil, havde ladet male særdeles kunstigen paa sit Skjold alle de mærkelige Gjernin-

ger hvorved hans Ungdom udmærkede sig. Det var, siger Forfatteren, udarbeidet af en meget flittig Kunstner, som efterlignede Gjenstandene ved Former og Handlingerne ved Figurernes kunstige Omrids eller Afmalen. Handlingerne vare mange, efter Saxos Beskrivelse, saa at man maa antage, at Maleriet har været i Miniatur. Det forestilte mangeslags Begivenheder og Gienstande, som kunne eftersees hos Saxo selv, af hvem vi nu have flere danske Oversættelser. Her forestilles nemlig Scener i Skoven, en Sandegn, Slotte o. s. v. Kamp og Drab, Sejlads, Bryllup, Begravelsesfest, Ildebrand m. m. En skotsk Dronning skal have fralistet Prindsen Skjoldet i Søvne og derefter ladet hans Bedrifter skriftligen optegne, (eller maaskee rettere: forfatte et Digt derover, der siden blev afskrevet *) for, siger han, at Skjoldet kunde bevise Skriften, og Skriften Skjoldet. Paa et andet Sted hos samme Historieskriver beskriver Helten Hildegern sit kunstig udgraverede og dog med mangeslags Kulører bemalede svenske Skiold, hvorpaa der forestilles

*) Saxo H. D. Lib. IV. (p. 56.) "In scuto qvod sibi parare jusserat . . . figurarum adumbratione complexus."

de af ham overvundne Fyrster og Kjæmper, samt hans øvrige Krigsbedrifter og Heltegjerninger. Paa Midten af Skjoldet havde han ladet sætte sin Søns Portræt eller Billede *). I den ældre Eddas Digte forekomme Beretninger om Krigere, der havde ladet deres Heltegjerninger udskjære eller afmale paa deres Skjolde **).

Den berømte Danske Konge Ragnar Lodbrog gav sin Skjald eller Hofpoët Brage den gamle et skjønt Skjold, hvorpaa Heltene Sørles og Hamders Fald, beskrevet i den ældre Eddas historiske Digte, var forestillet. Dette bevidner Skjalden selv, i et ikke ubetydeligt Brudstykke af hans Digt til Ragnars Ære som findes i Skalda eller den yngre Eddas 2den Deel. Digteren besynger deri hvorledes Kong Jørmunrek, i Midten af sin talrige Livvagt, blev overfalden af Blodhævnerne Sørle og Hamder, som, kun to sammen, foretage dette Bovestykke. De hug Hænder og Fødder af Tyrannen, hvis Drabanter ikke formaaede at skade Heltene med Vaaben, hvorfor de tilsidst

*) Saxo:
"Ad caput. — —
— — — — coelamine constat."

**) Edda antiqv. II pag. 79.

stenede dem ihjel. Efter at have beskrevet denne Scene lægger Digteren til:

De Heltes Fald jeg skuer
Paa Skjoldets favre Hvælving
Med andre Sagn i Mængde —
Mig Ragnar det har givet *).

Overhoved synes de gamle Nordboers Pragt og Kunst at have viist sig meest ved deres Skjolde. Den frankiske Dronning Brunechilde (eller Brynhilde) lod forfærdige tvende store Skjolde af puurt Guld besatte med Ædelstene, og sendte dem, som Foræring, til en Konge af Spanien **). Saaledes gav ogsaa Hakon Jarl Digteren Einar Skalaglam et Skjold, beslaaet med massive Guldplader og prydet med Ædelstene, samt billedlige (enten graverede, emaillerede eller malede) Forestillinger af gamle berømte Tildragelser. Man seer ellers af Beretningen om dette Skjold at Ejerne fandt sig meget smigrede ved, at andre besang de Historier, som slige Skjolde forestillede, om de end tilhørte den svundne Oldtid, da deres egen Ære ogsaa i visse Maader

*) Snorra-Edda med Skalda Stockholm Udg. S. 143.

**) Gregorii Turonensis Hist. Franc. IX. 8.

udbredtes derved *). Ogsaa finde vi, at slige prægtige og kostbare Skjolde kun brugtes til Stads som f. Ex. ved Brylupper. For en tre Aars Tid siden fik en Bonde i Sverrig, som fiskede Aal i en Elv, en saadan kostbar Fangst paa sin Krog, i det han optrak en rund Guldplade af et Tallerkens Størrelse, besat med Ædelstene og ziret med Forestillinger af forskjellige glubende Dyr. Hallenberg og Sioborg have givet forskjellige Forklaringer over dette kostbare Stykke, men jeg for min Deel er, indtil jeg kan uddrage et andet Resultat af Tegning eller nøjere Beskrivelse, som jeg ikke har seet, af den Tanke, at det kan være Over- eller Mellemdelen af et saadant Pragtskjold som det nysommeldte **). Det er besynderligt at Skjolde af saa kunstigt Arbeide, med saa mangfoldige sammentrængte og sammensatte historiske Forestillinger, meest omtales hos

*) Eigla, Havn. 1809 p. 698—701.

**) De Islandske Fruentimmer bruge endnu til Stads store ægte- forgyldte Sølvplader af kunstigt Arbeide, som kaldes Skjolde. Naturligviis have disse aldrig været bestemte til Forsvar, men til Prydelse. Arons Brystskjold er vel langt ældre, men os dog tilstrækkelig bekjendt; Middelalderens katholske Prælater bare tildeels lignende Pragtskjolde.

os i de hedenske Tider. Mod og efter Christendommens Indførelse synes man mere at have brugt enkelte Figurer efter Frankers og andre Tydskeres da brugelige Maade. Saaledes førte den førmeldte Oluf Paa et rødt Skjold med en gylden Løve, Bolle Bolleson ogsaa et rødt med en gylden Ridder. Oluf den helliges Skjold var hvidt med et gyldent Krucifix. Ogsaa lod han gjerne et hvidt eller rødt Kors male paa sine Krigeres Skjolde og Hjelme, deels for at gjøre dem kjendelige for hinanden, og deels vel af Overtro om dette hellige Tegns sejerbringende Kraft. I Vilkinasaga, og andre lignende, som i Middelalderen ere oversatte fra Tydsk og Spansk i det islandske, forekomme vidtløftige Beretninger om Riddernes mangfoldige, glimrende og kunstige Skjolde og Skjoldemærker, men disse vedkomme ikke egentlig vort Norden, og derfor forbigaaer jeg dem ganske. Endelig anmærker jeg, at det vel blot vare Anførere, Ædlinge og bekjendte Helte der førte hine med Billedværker zirede Skjolde; Andre havde dem vel tit ensfatvede, som forgyldte eller malede, ogsaa ofte ganske simple af Jern, Kobber, Træ (mest overtrukne med Læder eller beslaaede med Metaller o. s. v.).

Templerne have indvendigen undertiden været

prydede med Malerier. Saaledes saa man lige indtil vore Dage 3 Gudebilleder malede paa det indvendige af Væggen i gamle Upsala Kirke, som for havde tilhørt det af Blotsvein opbygte hedenske Gudehus. De mentes at forestille Odin, Thor og Frigga. Det næstafvigte Aarhundredes Foragt for nordiske Oldsager, var Aarsag i, at dette mærkelige Malerie blev udslettet eller overmalet.

At de gamle Nordboer have ogsaa undertiden prydet det Indvendige af deres Vaaninger med historiske Malerier, have vi forhen seet i Beskrivelsen over Rødulfs kunstige Bygning. I det Følgende ville vi see, at deres udskaarne eller udhugne Billedværker undertiden tillige vare malede, og at Høvdingerne lode deres store Gjerninger billedligen forestille, for dermed at udsmykke deres Vaaninger. Rimeligt er det, at dette imellem er skeet ved Malerkunsten allene. Vist er det at Carl den store lod de vigtigste Tildragelser af sit Levnetsløb afmale i sit Pallads i Achen, ligesom han og lod den hele af ham opbygte Kirke i Ingolsheim pryde med mangfoldige historiske Malerier; dette vedkommer vel egentlig den tydske Kunsthistorie, men vi have Aarsag til at troe at den Tids Danske, som i Klædebdragtens og Vaabeners Pragt rivaliserede med de samtidige

Tydske, ogsaa have prydet sine Bygninger paa en noget lignende Maade.

Spor til Portrættegning finde vi og blandt Islands hedenske Indbyggere. En Ungkarl ved Navn Tiorfe afmalede nemlig, sin Kjæreste Astride, tillige med en af ham forhadt Medbeiler, paa en Dør. Disse Billeder behandlede han meget forskjellig, da han hver Dag kyste hendes, men spyttede paa hans Portræt. Rivalen blev disse forargelige symboliske Handlinger var, og afskrabede hele Maleriet. Kunstneren, som saaledes forstyrredes i sin sære Fornøjelse, hittede paa et andet Raad, og udskar begge Personer, paa Hæftet af en Dolk eller Kniv, som han stedse bar hos sig, og nu kunde Rivalen ikke hindre hans sædvanlige Spilopper. Imidlertid foraarsagede de tilsidst en blodig Fejde mellem begge Medbeilerne som kostede adskillige Menneskers Liv *). Af det foranførte saae vi at Hildegern havde ladet sin Søns Portræt male paa Midten af sit Skjold; og det er rimeligt at slige ellers have forekommet i de gamles forskjellige billedlige Fremstillinger.

*) Af Landnáma Saga.

I øvrigt brugte de ogsaa Forgyldning og Malning for at pynte deres Skibe og Fahrtøjer, hvorom mere i det efterfølgende.

2) Billedhuggerarbeide eller vel rettere en Green af sammeslags Kunst, Skulptur eller Udskjæring, især i Træ, har, som vi for have seet, bidraget meget til at zire det Indvendige af de Stores Huse, da Baldurs Ligbeasjængelse, Thors Kamp med Midgaardsslangen, og flere mythologiske Tildragelser forestilltes i Gildesalen paa Hiardarholt i ophøjet Arbeide, hvis Gjenstande jeg, saavidt muccligt, forhen har beskrevet. Det er ogsaa vist, at Oldtidens nordiske Høvdinger have paa samme Maade ladet deres egne Heltegjerninger fremstille. Saaledes f. Ex. Thorkel Hauk, der vel var en mægtig og berømt Mand, men tillige en stor Praler; han levede i Island kort efter Aaret 1000, og havde ladet udskjære i Træ paa Paneler og Borde i sin Vaaning sine foregivne Heltebedrifter paa hans Udenlandsreiser og Søtoge, nemlig: 1) Thorkel dræber en Røver, som overfalder ham i en vild Skovegn. 2) Han slaaes med Sørøverskibe i Østersøen, og overvinder dem. 3) Han dræber en Centaur eller et lignende fabelagtigt Dyr i Finland eller Rusland og, 4) ligeledes — en flyvende Drage.

At Oluf Paas store og mærkværdige Basreliefer have, skjøndt de egentlig vare udskaarne, og saa været malede, synes at indlyse af et endnu tilværende Fragment af Digtet Husdrapa, hvori den Freyrs Galt, som forekommer blandt Figurerne, siges at have gyldne Borster. Denne Omstændighed passer ganske til Mythen, hvorefter denne Galt er den guldstraalende Sols Sindbillede. Saaledes have vist og de øvrige i ophøjet Arbeide her fremstillede talrige Gjenstande været overtrukne med forskjellige Farver. Neppe kan man heller tænke sig andet ved at overveje nogle af det titommelbte Digts Fragmenter f. Ex., naar de skildre den spraglede eller glimrende Slange. Dette bliver saa meget rimeligere at antage, som vi vide, at Venderne et slavonisk eller saakaldet slavisk Folk, der vare i den Tid Danmarks Naboer og beherskede en stor Deel af det østersøiske Tydskland (forhen indtaget af gothisk-germaniske Stammer) — havde malede Billedværker af det selvsamme Slags, hvormed de prydede deres Templer. En samtidig Skribent beskriver saaledes dem, som fandtes i det fornemste af de fire hedenske i Stettin. "Hovedtemplet var opbygt med forunderlig Zirlighed og Kunst, samt var saavel indvendig som udvendig prydet med Skulptur, udspringende

fra Væggene, nemlig Billeder af Mennesker, Dyr og Fugle, hvis Skikkelser og Art vare saa naturligen udtrykte, at man skulde troe, de levede og aandede. Det besynderligste var dog, at de udvendige Billeders Farver ikke havde kunnet svækkes eller bortskylles ved Sneefog eller Pladsregn, hvilket Malerens omhyggelige Kunstfærdighed havde forebygget *)."
Saxo beskriver Hovedtemplet i Arcona paa Øen Rügen, som, skjøndt opført af Træ, dog var smykket med megen Kunst og udskaaret Arbeide, der forestillte forskjellige Gjenstande med Nøjagtighed, samt var overtrukket med Farver **). Vi kunne saaledes med Grund antage, at vore egne Landsmænds Kunstfrembringelser af dette Slags, forsaavidt de vare af denne Art, og tjente til Væggenes indvendige Prydelse i Templer eller Vaaninger, have udgjort en Forening af plastisk og malerisk Kunst, saaledes som vi og see at den hele Middelalderen igjennem og længere het har fundet Sted ved de katholske Altertavler og de i Kirkerne anbragte malede Basreliefer. Disse ere saa gamle hos os som Kristendommens Indfø-

*) Sifridi vita S. Ottonis ap. Ludewig script. rer. Bamberg. T. 1 p. 680.

**) Hist. Dan. Libr. XIII.

relse. Men ogsaa de første kristne Tydskere have udziret deres Vaaninger med ophøjet Billedhuggerarbeide, f. Ex. det af Carl den store opbygte Pallads i Ingolsheim, hvorsaavel mythiske og historiske Heltes, som hans egne Krige og Bedrifter overalt vare forestillede paa denne Maade *). Hvad i øvrigt den Maade at overmale Basrelieffer og Billedstøtter angaaer, saa er det bekjendt, at den har fundet Sted ved de ældste indiske og ægyptiske, ja endog tildeels de græske Arbeider — og saaledes synes den hos alle Folk at have foregaaet den højere og ædleste Kunstsmag, der anviste Plastik og Malerie deres særegne rigtige Grændser.

Vi vende tilbage til de egentlige skandinaviske Nordboer. Arngrim Johnsen, der boede paa Island i det 16de Aarhundrede, bevidner saaledes, at han kan anføre forskjellige Bygninger, der, hvis Lofte og Paneler vare bedækkede med udskaarent Arbeide, der forestilte Oldtidens historiske Begivenheder **). Ogsaa bevidner han at have seet Bygninger

*) Ermold Nigell. Carmen de Bapt. Har. Reg. Dan. Langeb 1, 409.

**) Crymogæa L. 1. c. 6. ibid. p. 119.

af den bekiendte Thord Hreda (der levede i det 9de Aarh. og ansaaes for en stor Bygmester og Udskiærer i Træ) som endnu stode og vidnede om hans Kunst efter mere end 600 Aars Forløb; og Hvad Mere er, siger den lærde John Olafsen fra Grunnevig, der levede i det 18de Aarhundrede, næsten det selvsamme, naar man kun bemærker, at han levede 300 Aar senere (altsaa en 800 Aar efter Thord Hredas Tid). Hans egne Ord ere disse *): "Nogle Afmindelser ere endnu tilbage efter Thord Hreda", besynderlig de Sengestuer, han siges at have bygt adskillige Steder Nordenlands, og tykkes man endnu i disse Tider at kiende hans Hovlespor paa Bjelkerne; det er grundt og bredt. Arbeidet er overvættes stærkt og trofast. Træet er Eeg eller Rødgran. Han siges at have giort Sengestuen paa Liaskog um i Dale Syssel, hvor Sengestokken er vel udhuggen. Der meldes, at han har udhugget sit Billede til Hest, som staaer, om jeg ret mindes det, i Sengestuen paa Rafnegil i Oefiord (hvis Bygning Sagaen rigtignok tillægger ham **). Hermed stemmer og overeens den Indberetning fra Syselmand John

*) Ant. Ann. II, 182.

**) Holums Udgave (4) S. 80.

Exposition, til den antiqvariske Kommission (No. 67) af 19de May 1818, hvori han (et halvt Aarhundrede senere end John Olafsen) siger, at der endnu gives adskilligt indvendigt Træarbeide i meget gamle Huse inden Skagefjords-Syssel, som man siger er forarbeidet af Thord Hreda, som i flere Stykker giennemskaaret eller udskaaret Panelværk, samt et slags fritstaaende Søiler af en egen Art (som jeg ret snart vil nærmere ommelde); ogsaa gives der andre store Trætavler med udskaarent Blomsterværk af meget høi Ælde.

Skulde det ældgamle Folkesagn fortjene Troværdighed, at der endnu paa Gaarden Hof i Kjose-Syssel paa Island gives tvende Trætavler med ophøiet Arbeide, som have fordum været indfattede i det derværende hedenske Tempel (hvis Grundvolde man endnu foreviser), saa vilde de tjene til en Prøve af vore Forfædres Kunstfærdighed af dette Slags. Jeg har selv seet disse Tavler for henved 10 Aar siden (samt oftere efterhen) og optegnet følgende derom: "I den udvendige Breddebeklædning "af et Bondehus paa Hof ere der indfattede tvende "Trætavler, uden Ramme, en paa hver Side af "Døren. Paa enhver af dem sees en bas re-

"Mef afbildet et Dyr; det ene en Hjort eller Rens-"dyr, det andet, hvis jeg ei tager Feil, et Elsdyr. "Arbeidet er net, men Træet overalt gjennemboret "ligesom med Stik af Insekter. Der har længe boet "paa Gaarden en gammel Bonde, som paa ingen "Maade har villet skille sig af med disse Fjæle, da "man mener, at de bringe Gaarden Lykke, eftersom "de engang have været indfattede i den ældgamle, "nu ellers forlængst forsvundne Tempelbygning." Kommissionen for Oldsagers Opbevaring søger nu at sætte det Offentlige i Besiddelse af disse mærkelige Billeder, ifald dette endnu kan lade sig gjøre.

Ikke allene Paneler og Lofte vare saaledes pryd-dede med Skulptur, i vore Forfædres Bygninger, men ogsaa de i dem anbragte Søjler. Vi have seet, at de undertiden, i private Bygninger, havde et betydeligt Antal af disse, og vi kunne ikke tvivle paa, at det i Templerne har været fuldt saa stort. Af Sagaerne vide vi, at den største Stue paa enhver Gaard i Norge og Island var forsynet med et Høi-sæde eller saakaldet Andvegi, bestemt for Husets Herre; efter de norske Bønders og overhoved Øster-lændingernes, endnu brugelige Skik. Ved enhver Side af dette Sæde var der en Støtte eller Søjle, og de kaldtes til sammen Ondvegis sulur eller

Husets Søjler. Men lige overfor dette Høisæde var der gjerne et andet, bestemt for den fornemste Gjæst, ziret med Søjler paa den samme Maade. Vi see af Sagaerne, at disse Støtter ofte vare udskaarne i Skikkelse af Gudernes, især Thors Billeder, formodentlig paa en forskjellig Maade, nemlig enten saaledes at Billedet syntes paa en Maade at udgjøre Støtten selv, eller saaes inde i Husene, saaledes som Prof. P. E. Müller omtaler Sagen i sit ypperlige Saga-Bibliothek *), nemlig: "Hver Mand var i det hedenske Norden foranlediget "til at have i det mindste tvende Billeder i sit Hus, "vare to høje Stolper, nemlig de, der gemenligen stode "for Husfaderens Sæde og betragtedes som hellige, "vare vist nok oftest foroven udskaarne, omtrent som "Grækernes Hermer. At de ikke just altid forestille "Thors eller Asernes Billedstøtter, men og stundum "Oldtidens Helte, skjønnes af et Sted i Kormaks "Saga, hvor Haagbards Billedstøtte i Legemsstørrelse forekommer, som noget ikke usædvanligt i "islandske Huse, mod Enden af det 10de Aarhundrede. Da nemlig Steingerda vilde see Kormak, "uden at blive kjendt, gik hun til en Krog og saae

*) 2 Bind S. 390—92.

„hørdes i Deilkestuen under Hagbards Slæg, men da
„Lysen just faldt paa hende, sagde Formaals Led,
„saget til ham: Seer du Vinene ved Hagbards
„Hoved, og derige sang stiger Ild endnu opbevaret
„Vers, hvori han priste sig lykkelig, at den Kjønne
„Qvinde havde strakt paa ham over Hagbards Hals.
„Denne Hagbard er efter al Sandsynlighed den
„samme som [andre Sagaers Hagbard] Saxos
„Hagbarth og Kjæmpevisernes Habor*). Fandt
„les nu udstrakne Billede paa de Helte, hvis Minde
„Sangene havde bevaret, i de gamle Skandinavers
„Boeninger, kan man vel og slutte at Volsungerne
„der, fremfor alle øvrige Helte, oftest ere blevne
„afbildede."

Saaledes Prof. Müller. En anden Maade, hvorpaa Helsfæd ... udskaarne var den, at de paa Bjelkernes Ender, som ragede frem over Taget, var anbragte en Buste eller Kjæmpehoved. Saaledes beskrives det, som Eggert Olafsen saae paa enkelte Bondegaarde paa Nordlandet i Island, endnu midt i det 18de Aarhundrede. De

*) Især tjendt blandt os i nyere Tider ved Suhms Fortælling Habor, samt Oehlenschlägers Sorgespil Hagbarth og Signe.

raggede ellers tre Alen op over Taget. Den lærde Forfatter anmærker tillige, at de Gamle og have prydet Indgangen til Vaaningen med anseelige Støtter, og at de hedenske Templer ligeledes vare forsynede med Høisædes Søiler *).

Det forekommer mig ikke aldeles afgjort, at hin Billedstøtte just hørte til Høisædessøilerne; da jeg troer (ligesom Prof. Müller synes at være af den Mening) at flere saakaldte udskaarne Søiler end de, vare anbragte i Oldtidens større Bygninger. Benævnelsen Hagbard synes i Sagaen at antages, som almindelig bekiendt for slige Billedstøtter, og jeg troer, at den har været tillagt Søiler, der bare Lofter eller Bielker, men saae ud indvendig fra, som mandlige Billeder, — netop af den Aarsag, at disse syntes at være faste til Træet eller paa en Maade som hængende derved — og saaledes lignede den saa almindelig bekiendte ulykkelige Helt Hagbard, som døde i Galgen, der siden kaldtes Hagbards Hest, eller Bæren o. s. v. Slige Støtter kaldte Romerne Telamon, der ogsaa var et fra Grækernes mythiske Historie meget bekiendt Egennavn. Paa et oldpersisk Monument, som menes at være Darius

*) Egg. Olafsen Reiser gjennem Island T. 2 S. 690—91.

Hystaspis Gravminde, og som endnu er at see, forestilles enhver af de to Etager paa en stor Bygning, holdt i Vejret af en Række Mandsfigurer, med Hovederne og de opløftede Arme *). Saaledes anbragte og Romerne to kolossalske Slavefigurer under den trajanske Columne. De gamle ægyptiske Bygninger ere derimod rige paa de saakaldte Caryatider, eller qvindelige Skikkelser, som tildække eller forestille de bærende Støtter; herfra overgik de rimeligviis i den græske Kunst, men det forekommer mig, som om det støder sin Følelse, at see skjønne qvindelige Figurer saa at sige spændte for Aaget, eller tvungne til et yderst anstrengende Trællearbeide. Derimod ynkes vi ikke over Kjæmpen Atlas, som bærer Himmelen efter den græske Mythologie, eller de fire firskaarne Dværge, hvem den samme Forretning tillægges af den nordiske.

Endnu indtil vore Dage saae man Bygninger i Island prydede med et Antal udskaarne Træsøiler efter den ældste nordiske Maade. Saaledes har jeg det af et troværdigt Øjevidnes Beretning, at der paa det forrige Kloster, Thykkabay, var indtil for-

*) Hoeck vet. Mediæ & Persiæ Monumenta Goett. 1818. Tab. I.

mindre end 20 Aar siden, en saa stor Stue, at Traditionen vilde, den engang havde i gamle Dage tjent til et Slags Ridebane, da man sagde, at det Halve af den, eller meere, var, i Mands Minde, bleven nedrevet. Den Deel som endnu var tilbage af denne ældgamle Skaale, var til begge Sider besat med Søiler, hvorpaa der vare udhugne eller udskaarne forskjellige Billeder. Hertil kunne vi lægge, at vore Forfædre brugte temmelig store Stolper, der og vare anbragte deels ved Senge, deels ved Bænke og store Stole, som lignede de større ommeldte Søiler af beggeslags. Saaledes var f. Ex. Guden Thor med sin Hammer udskaaren paa Stolperne til en stor Stol, som en Spaaqvinde af Norsk Herkomst i Øster-Grønland eiede, og hvorfor hun blev sat i Række af hendes kristnede Landsmænd *). Af den anden Art ere de Bænkestolper, som endnu ere til paa Nordlandet i Island og tilegnes Thord Hreda (efter Espolins før paaberaabte Beretning); de beskrives som runde, meget tykke, omtrent 2½ Al. høie, oven paa dem er et udskaaret Menneskehoved med tilhørende Hals. De ligne altsaa virkelig (efter Müllers

*) Den utrykte Fortælling om Thormod Kolbrunarskald i Olaf den Helliges større Saga.

vestrufne Sigtning), Grækernes Hermer — men deres ældgamle Navn er mærkeligt, de kaldes nemlig Stalbrude, hvoraf det er at formode, at ligesom de egentlige architektoniske Søiler forestilte Mandsfigurer, saaledes have disse mindre og fritstaaende oprindelig været udskaarne som qvindelige; da Ordet Brúdur, Brúda dels betegner 1, et Fruentimmer overhoved, især i den unge Alder, 2, en virkelig Brud, og 3, en Billedstøtte der forestiller en qvindelig Person, og endelig 4, en saadan Dukke. Da disse smaa Søiler vare fritstaaende, saa bortfalder ved dem det i visse Henseender anstødelige, som jeg forhen har bemærket ved de fremmede Caryatider.

I den endnu ikke udgivne Svarfdæla Saga*) siges det, at Helten Thorstein havde ladet udskjære sine krigerske Bedrifter paa et stort rundt Stykke Træ; rimelig har det skullet tiene til en Søile, eller paa anden Maade anbringes inden i en Bygning, hvor det kunde sees af mange.

Om de Gamle have i deres Vaaninger opsat fritstaaende Billedstøtter, anbragte paa andre Maader end som førmeldt, det er mig nu for Tiden ikke til fulde bekjendt. At de derimod have opsat dem i

*) Cap. 19 efter det af mig brugte Haandskrift.

deres offentlige Templer eller private Kapeller, er vistnok. Herom siger Prof. Müller*). "Man kan "ikke omtvivle, at jo de gamle Nordboer forstode at "forfærdige hele Billedstøtter af Træ. Det følger "allerede af de bekjendte Fortællinger om Thor og "flere Afguders Billeder, der ved Kristendommens "Indførelse bleve sønderslagne. Stundum vare disse "ligesom (siden) Helgenbillederne, iførte prægtige "Klæder; men at disse Billeder dog selv ikke vare "uformelige Masser, kan sluttes af, at deres Øine, "Ansigtstræk, Arme og hele Stilling stundum bliver "omtalt. Nordboerne kunde heller ikke mangle "Øvelse i at forfærdige slige, thi baade i Fyrsternes "og i de rigere Bønders Gudehuse fandtes der, lige"som i de indiske Pagoder, en Mangfoldighed af "Gudebilleder, stillede omkring dem, der fortrinligen "dyrkedes."

Jeg tager mig den Frihed at gjenkalde i Erindringen, hvad jeg forhen har sagt i Almindelighed, om selve Templerne, og de i dem opsatte Gudebilleder overhoved.

Hvad Beskrivelser over enkelte Gudestatuer angaaer, saa vil jeg især vælge nogle forskjellige over

*) L. c. S. 390.

Thors Afbildninger, hvilke vi finde hyppigst i Sagaerne, da Thor især dyrkedes af Nordmændene som Landets Skytsgud, og sattes saaledes gjerne som den överste i deres Templer; deels fordi hans Styrkes Virkninger faldt dem mest i Öjne, og deels vel og fordi man langt sjeldnere har afbildet Odin, paa Grund af Germaners og Persers beslegtede Troessætning (der ei heller var Grækers og Romeres Philosopher fremmed) at Himlen og dens Guddom, Verdens Aand, vare allevegne, som oftest usynlig, og behøvede derfor ikke at afbildes ved Menneskehænder. Tordneren var derimod ikke just alletider at treffe, og derfor maatte han især dyrkes ved Sindbilleder eller Billeder, hvilke han paa Præsternes eller Magernes Forbøn, havde meddeelt en Deel af sin guddommelige Aand, og saaledis paa en Maade besjælet den til ham indviede Billedstøtte. Vi maa, uden at indlade os her videre i disse Betragtninger, komme til vort egentlige Æmne, nemlig Beskrivelsen over nogle af Thors Billedstøtter:

1) I Templet paa Møre. Da K. Oluf Tryggvesøn, der først indførte Christendommen i Norge, vilde ødelægge det med de derværende Billeder, søgte Høvdingen Skegge at formaae ham til at gaae fredelig ind i Templet, med dette Tillæg:

"Vi troe sikkerligen, naar du seer vores Gud "Thor og alle hans Omgivelser, at han forekommer "dig des herligere, jo længere og nøiere du betragter "ham." Sagaskriveren vedbliver saaledes: "De "gik ind i Templet alle uden Vaaben, paa Kongen "nær, som havde en Landse i Haanden. Der var en "Mængde udskaarne (eller udhugne) Gudebilleder. "I Midten sad Thor, som den mest dyrkede; han "var stor og overalt smykket (eller overdækket) med "Guld og Sølv. Man havde sat ham i en Kjerre "(eller let Vogn) som og var særdeles glimrende; "derfor vare der spændte tvende meget vel af Træ "udhugne Bukke; baade de og Vognen vare let beve"gelige ved anbragte Hjul. Om Bukkenes Horn "var en Sølvkjede slynget, og det hele Arbeide vid"nede om forunderlig Kunstfærdighed. Kongen stod "og saae paa Billedet. Skegge saae det, og sagde: "Vidste jeg ikke nok at du vilde synes godt om Thor, "naar du først saae ham, thi det tykkes mig nu, "som om du giver ham venlige Øiekast. Kongen "svarede: ei troer jeg, at jeg her seer Thor selv, men "kun et Billede, som skal forestille ham, og visselig "veed jeg, at det ikke har nogen Kraft mod den sande "Gud, men veed og, at man har anvendt Guds "Skabninger til dens Forfærdigelse, og derfor vil

"jeg just ikke haane det ved første Øiekast." Mod "Gud selv formaaer det dog desto mindre, som jeg "tykkes, det ikke vilde kunde hindre, at jeg eller en "anden Mand af mine Kræfter ituslaaer eller opbrænder "det." Skegge svarede: Jeg tænker ikke, at der her i "Templet skulde nu være en Mand saa haard eller "djærv, at han vovet at lemlæste eller opbrænde "Thors Billedstøtte, thi han vil vist mage det "saa, at det ikke skeer; og tillige forbe at saa mange "Mænd af hans Venner stode rundt omkring ham, "baade her i Templet og udenfor, som vist vilde "forsvare ham med Kraft mod hans grumme Fiender, "og jeg kan troe Konge! at du vel forstaaer, at det "hverken er raadeligt for dig eller dine, at undsige "Thor, men at det sømmer dig snarere, for at for- "sone den megen Modvillighed, du hidindtil har gjort "dig skyldig i, at yde ham en Æresbeviisning. Kon- "gen sagde: Hvilken forlanger du da vel? Ingen "større, svarede Skegge, end den, at du tager fat "i den Kjæde, som er slynget om Hornene paa Thors "Billede, at du deraf kan erfare, hvor føjelig og vel- "villig han er mod alle dem, som ville ære og dyrke "ham." Kongen sagde: Ei anseer jeg Thor for vær- "dig til, at nogen rettroende Mand skulde hædre ham, "ei heller dig for at være det værd, at dine Ord skulde

"formaaer noget hos mig; men dersom jeg vidste at
"du vilde troe paa Herren Christus, som er alle Kon-
"gers Konge, da vilde jeg i hans Navn, og ham
"selv til Hæder og Ære; men dig til Hjelp og Frelse,
"gjøre hvad du bad mig om — og hvis Du, Skegge!
"vilt modtage Daaben, og tjene den Gud, hvilken
"jeg nu og for ihær forkyndt dig, saa skulde jeg til-
"give dig al den Modstand, du har viist mig, men
"lempe mange Ting efter din Villie, forsaavidt det
"vel kunde anstaae enhver af os. Skegge sagde:
"Du veed Konge! at det ofte kan hænde sig, at
"store Herrer lade sig ved ringe Midler bevæge til
"Foretagender, som ere af megen Vigtighed for dem,
"som bede derom. Kongen svarte: da skal du dog
"vide det Skegge, at i hvad jeg end foretager mig
"her, for denne Gang, da skeer det alt til min
"Herres Christi Ære; og du maa tage dig i Agt for,
"hverken at spase med ham eller mig. Skegge sagde:
"gjør da først, hvad jeg beder dig om. Kongen gik
"da til Kjærren, og korsede sig, trak det efter paa
"den Kjæde, som var slynget om Bukkenes Horn, da
"det strax bevægede sig af Stedet, og fulgte efter ham.
"Da loe Skegge og sagde: Hvad er det Konge!
"har du nu forligt dig med Thor, og er bleven hans
"Undersaat og Tjener? Jeg har seet adskillige Kon-

"ger, og har hørt meget sige om Andre, men det er
"mig ganske ubekiendt, at nogen af dem har trukket
"Thors Vogn eller ledt hans Forspænd, saa det
"forekommer mig, at du har viist ham et udmærket
"Tegn paa din Lydighed, og underkastet dig hans
"og vore øvrige Guders Tieneste. Kongen blev da
"heftig vred, og talte dette saa høit, at de Mænd
"som stode uden for Templet kunde vel høre det:
"Det sagde jeg, Skegge af Yrium, dig og alle
"dem som ere her i Templet, og jeg siger det endnu
"til enhver Mand, der er Vidne til mine Ord, at alt,
"hvad jeg har foretaget og herefter vil foretage, her i
"Norge eller paa andre Steder, det ønsker jeg, maatte
"vorde den høieste Gud til Hæder og Berømmelse,
"mig selv til Salighed, men til Gavn for alle dem,
"som efter min Tilskyndelse ville antage og efterkomme
"hans velsignede Bud, og ligeledes ønsker jeg, at
"mine Handlinger bringe Hævn og Straf over hine,
"som fornægte ham og Troen paa ham. For kort
"siden lærte jeg dig, Skegge! at du ikke skulde spotte
"Guds Navn; du besvarte det med spodsk Latter;
"du vilde haane mig, men giorde dig selv til Daare —
"i det du ikke troede, hvad jeg sagde dig, at jeg vilde
"meere ære min Herre og Frelser, den almægtige
"Gud, end Thor, eller Djævelen, din Fader. Du

"kaldte mig Thors Undersaat og Tjener, men jeg
"tænker I ville erfare noget andet; om kort Tid
"ønsker jeg, du kommer til at see, hvilken Ære jeg vil
"vise Thor, og om jeg ikke kan ræyse din Ondskab
"og Ubaad, om jeg end ikke i dette Øjeblik hugger
"dig ned som Djævelens visse Brad — men hvis
"jeg maa raade, saa vil det kun vare kort inden dig
"skeer en Ulykke, efter Fortjeneste. I det Kongen
"sagde dette, svang han Landsen, og gav Thor der-
"med en saa vældig Kindhest, at han faldt fra Vog-
"nen ned paa Gulvet, og blev stærk beskadiget. I
"samme Øjeblik toge Kongens Drabanter, som havde
"tillige med ham gaaet ind i Templet, fat paa de
"øvrige Guders Billedstøtter, og reve dem ned fra
"Postamenterne. Da Skegge saae dette foer han op
"som han var bindegal, og opfordrede, med høje
"Skrig, alle de Mænd, som vilde følge ham og hævne
"Guderne; i det samme styrtede han ud af Dørren
"midt blandt Kongens væbnede Livvagt, som stod
"uden for, og huggede ham ned paa Stedet." Kongen
"fulgte strax bag efter — og stillede snart den blandt
"Folket naturligviis opstaaete Tummel og Urolighed
"ved sin blotte Tiltale." Jeg vil ikke her anføre
hans derpaa fulgte lange Tale, hvilken han sluttede

dermed, at han befalede alle tilstædeværende, at lade sig døbe og kristne eller i andet Fald afgjøre Trætten ved Vaaben. Deels af Frygt for Overmagten, deels vel og af Ærbødighed for Kongens Bud, underkastede Almeenheden sig hans Villie. Kongen gav de lovbestemte Bøder for Skegges Drab, og lovede at ægte hans Datter — hvormed den Sag ansaaes da som afgjort og den Afdødes mægtige Frænder og Eftermaalsmænd tilfredsstillede *). Jeg har taget mig den Frihed, at anføre denne hele omstændelige Fortælling, deels for ved et Exempel (dog langt fra ikke det styggeste) at vise, paa hvilken Maade Pavetroen (thi ægte Kristendom var det ikke) blev indført i Norge — dog især af den Aarsag, at den hele Beskrivelse over Thors paa Møre dyrkede Billede er saa sammenknyttet dermed, at den ikke vel lader sig adskille derfra. Dersaa indeholder det hele Optog forskjellige ret maleriske Scener: som 1) da Kongen betragtede Billedet med Opmærksomhed, og Skegge mente at han var ved dets Storhed og Pragt, bleven bevæget til Ærbødighed for Guden — hvorimod Kongen deels blot saae det af Nysgjerrighed, og deels for at udforske om

*) Ol. Tryggvas. Saga. Ed. Scalh. II, 100 sq.

det lod sig kuldkaste i en Hast eller ikke, hvilket Udfaldet siden viiste — 2) da Kongen endelig har ladt sig overtale til at trække Thors Forspænd, og Skeggegotter sig leende derover — og 3) da Billedstøtten faaer det vældige Drag, Drabanterne kuldkaste de øvrige Guder, og Skegge i Raserie styrter sin Død i Møde. Omgivelserne ville i mine Tanker meget forhøje de forestilte Handlingers maleriske Virkning. —

2) I et Tempel eller Kapel i Guldsbrandsdalen finde vi, at Thor er ogsaa bleven forestilt som siddende eller staaende i sin Tordenvogn, samt prydet med 2 store Armringe. Den ene blev stjaalet af en forvoven Omløber, som listede sig ind i Kapellet om Natten, plyndrede Billedstøtterne, forsaavidt han kunde komme til de dem prydende Kostbarheder, og satte derefter hele Bygningen i Brand *). Dette skete i den Tid da det hele Rige endnu var hedenskt, men Danmarks Frafald til Kristendommen havde fremgragt den Virkning, at adskillige Nordmænd og Svenske vare

(3 *)

*) Niala, lat. Overs. 1809. Pag. 280. En Dansk Bearbeidelse af denne mærkelige Saga, haves nu og som bekjendt, ved Prof. Rahbek.

blevne rene Gudsfornægtere og haanede i Hjertet al Religion.

Ofte forestilles Thor ogsaa uden Kjerre eller Forspændsbukke, over hvilke vi desmindre maa stode os i et Kunstværk, som selv den græsk-romerske Tordengud Zeus-Jupiter findes paa antike Monumenter, forestillet som ridende paa en Buk (f. Ex. hos du Choul Tab. 15 Fig. 68) jfr. Hesiods Zeus aigiochos. Undertiden tillagde Romerne ham ellers Kjøretøi og Forspænd; f. Ex. Horatz: Dum per purum tonantes egit eqvos volucremqve currum.

3) I Templet paa Mødsoe, hvor Thors Billedstøtte var indrettet ved en saa kunstig Mechanisme (timeligvis af samme Slags som vi alt have seet ved hans Kjøretøi paa Møre) at Offerpræsten eller Hovdingen kunde lede ham omkring med sig. Den rundt; ogsaa synes Hovedet eller Skjægget at have været bevægeligt. Saaledes have og de katholske Præster vidst at anbringe Helgenbilleder i Kirker og Kapeller som bevægede Øjne og Hoved o. s. v. Det ommeldte Billede var saa sparet, at den af Oluf Tryggvesøn overrumplede Offerpræst ei troede at Kongen, ved at tage det i Haanden, kunde kaste det omkuld, men det skete dog mod hans Formodning,

da Kongen kastede det paa et tændt Baal, hvor det og opbrændte; saa det er at formode, at det egentlig har været gjort af Træ *).

4) Hovdingen Svend i Norge havde paa sin Gaard et prægtigt Tempel med en Mængde Gudebilleder, hvoraf Thor blev mest dyrket. Svend havde en halstyrig Søn som hed Find; han vilde aldrig vise Billederne nogen Ære, men kaldte dem skjeløjede og tilstøvede. Forgjæves søgte hans Fader at indprente ham Ærbødighed for den vældige Thor som saa tit havde kløvet Klipper og Fjelde, og for Sejersgiveren Odin. Da Drengen var voxet til, løb han paa en Maade bort fra Faderen, og søgte til Danmark, og gik sin Vej op i Landet, fra det første Sted hvor de landede. I den vilde Skov stødte han paa en Hytte; da denne mærkede at den Fremmede var en Hedning, begyndte han paa at overtale ham til at antage Kristendommen, ved at forkynde ham dens Hovedlærdomme efter de Tiders Grundsætninger. Find var ligesaa uvillig til at lade sig overbevise af Kristendommen som af Hedendommen, gjenkjendte Hyttens Præst, og oplyste nu alt hvad han havde hørt om Thors og Odins Guddom og store

*) Cf. Fr. S. 1. c. II. 69-73 sq.

Behrifter, for at slaa den nye Lærer af Marken. Siden blev Find bragt til Stedets Biskop, som satte en Præst til at oplære ham i Kristendommen, men= hen gik det ligesaa galt, og Præsten kom ingen Vej. Endelig tog Bisloppen selv fat paa den haardnakkede Lærling, — og snart fik han ham over= beviist, om at Christus havde erobret Helvede, og hun det Thor, nemlig Djævelen, alle Afgudeers Hov= ding. Fra den Tid stod intet sig mod hans afgjorte Overmagt. Saaledes var de Tiders kristelige Lære= maade. Endelig blev Find omvendt, og endog den mest fanatiske Forfølger af sin Fædrenetro. Da han kom hjem til Norge og var antaget i Oluf Tryggve= søns Livvagt, fortørnedes han højligen over at denne Konge, mod sin Sædvane, havde (som jeg alt har anmærket) ladet Svends Tempel med dets Billed= støtter staae urørte, for at bevæge ham med det gode til at antage Kristendommen. I sin lidenskabelige Iver begiver Find sig til sin Faders Gaard, forsyner sig hemmelig med en vældig Kjølle, plyndrer først alle Gudernes Kostbarheder, og nedriver dem siden fra de Forhøjninger hvorpaa de vare opstillede. En= delig gav han sig i Kast med selve Thors Statue, men han maatte give den med Kjøllen tre saa svære Drag som det var muligt, førend den faldt omkuld.

Billedstøtten slæbte han hjem med sig til Søes, behandlede den paa den haanligste Maade, kløvede den endelig til bare Skiver og brændte den til Aske. Asken blandede han med Grød, som han satte for Tævehunde, og sagde det passede best, at de aade Thor, ligesom han selv havde fortæret sine Sønner*). Vi sahe af det foregaaende, at Missionærerne havde indpræket ham, at Thor og Djævelen vare et, og nu kunne vi ikke undres saa meget, som ellers, over hans fanatiske Forhold. Jeg anfører dette Udtogt af hin Fortælling, for at Omvendelsens Fremgangsmaade kan oplyses derved fra et andet vigtigt Synspunkt — og tillige især for den Omstændigheds Skyld, at man seer at nogle af vore hedenske Forfædres Gudebilleder egentlig have været meget massive og solide Træstatuer.

Undertiden vare derimod hine Billedstøtter hule f. Ex.

g) Den som i Oluf den helliges Tid var det øverste Idol i Guldbrandsdalens store Tempel, og beskrives saaledes:

*) Thattr Sueins og Finns l. c. II. 174 sq. Er ogsaa oversat paa Dansk ved Hr. Repp i Dansk Minerva.

Da Oluf den Hellige søgte ved alslags Midler, Vold, Svig og Overtalelser at fuldende det af Oluf Tryggvesön begyndte Værk: Middelalderens katholske Kristendoms Indførelse i Norge, og det derover kom til indbyrdes Krig i Landet, var den mægtige Herse, (eller Friherre) i Gulbrandsdalen, Gudbrand, en af dem, som viste ham den kraftigste Modstand. Efter forskiellige Fægtninger, hvori Alf, Gudbrands Søn, blev tagen til Fange, og flere Bønder bleve nødte til at antage Kristendommen, men nedbryde Templer og Billeder, blev en Vaabentilstand, og en Sammenkomst under den, aftalt mellem de stridende Parter. I Nærheden af det Sted hvor Tinget blev holdt, havde begge Hære leiret sig. Dølerne (eller Dalernes Beboere) havde, da de droge ud med Kongen taget det fornemste Gudbillede med fra Hovedtemplet paa Hundthorp, for at sætte Mod i Folket, og opmuntre det til Religionens tappre Forsvar. Under Vaabenstilstanden lod Hersen Kongen vide, at den næste Dag, da den skulde udløbe, skulde Dølernes Gud bringes til Tinget, og ventede, at Kongen ved at see dette store og Ærefrygt indgydende Billede, vilde forandre sine Tanker. Aftenen i Forvejen, spurgte Kongen sin Fange, Alf, om Afgudens Beskaffenhed. Denne svarede: Det er et Billede, udhugget i Thors

Skikkelse med Hammeren i Haand, meget stort og hult indvendig; derunder er et anseeligt Postament, hvorpaa Billedet staaer, naar det udstilles mod aaben Himmel; i øvrigt mangler det hverken Guld eller Sølv til Prydelse. Gudbrand havde før fordret af Kongen, som et Jertegn, at Himlen tidlig om Morgenen skulde være bedækket med Skyer, uden at det regnede. Dette indtraf, og begge Partier havde mødt paa Forsamlingsstedet — og nu fordrede man af Bispen, at han skulde udvirke hos sin Gud, til ydermere Bekræftelse, at næste Morgen skulde Luften være ganske klar før Solens Opgang. Da var det, at Freden enten skulde sluttes, eller Feiden igjen begynde. Om Natten lod Kongen hemmelig bore Huller paa Dølernes Skibe, og borttage deres beste Heste, — hvilket rigtignok synes at have været et slemt Brud paa det indgangne Fordrag — men de Tiders Omvendere fulgte ægte jesuitiske Grundsætninger; ogsaa aftalte han med sine fortroligste Drabanter, hvorledes de skulde bære sig ad næste Morgen. Om Morgenen tidlig indfandt begge Hære sig paa Tingstedet, og omgave den dertil bestemte Slette eller Indhegning, Kongens Hær fra den ene og Dølernes fra den anden Side. De havde ladet bære Thors Billedstøtte foran sig, og paa ny beskrives den

som kolossalsk, af mandlig Menneskestikkelse, og bedækket med Guld og Sølv. Den blev sat i Tingkredsens Middelpunkt. Først stod Gudbrand op, og holdt en Tale til de Kristne, hvori han ophøiede sin almægtige Guds Magt, og forestillte dem, at han saae paa dem med vrede Øiekast, hvorover de vilde forfærdes — og det var best for dem at de fornægtede den nye Overtro, men forsonede sig igjen med deres Fædrenguder. Ogsaa sod han dem vide, at det var utilmeligt at dyrke en Gud, som ingen kunde see, hvilket kunde de derimod have Syn for Sagen. Efter at denne Tale var endt, uden at have gjort bedbørlig Indtryk, tog Kongen saaledes til Gjenmæle: Meget har du Gudbrand, fortalt os i denne Morgenstund; du forundrer dig ogsaa, at du ikke kan see vores Gud; men vi vente, at han snart vil komme til os. Du skræmer os med Jeres Gud, som baade er blind og døv, formaaer hverken at hjelpe sig eller andre, og kan paa ingen Maade komme af Stedet, undtagen han bæres. Ham skeer det vel snart en Ulykke — men vender Jer nu mod Østen, saa skulle I see, at vores Gud drager der frem i straalende Pragt. I det samme stod Solen op, og alle Bønderne vendte Øinene derhen. I selvsamme Øieblik opløftede Kolbein den stærke, den stærkeste af Kongens Drabant-

tere, en svær Kjølle, som han havde i Haanden, og gav dermed Thors Billedstøtte et saa vældigt Drag, at den knækkedes i tu, men Mus og Utøj vældede ud af den hule Bug, thi de havde næret sig af de Skuebrød og andre Madoffre, nemlig dagligen fire Brød med tilhørende Suul, som vare blevne (efter ældgammel Østerlandsk Skik) fremsatte for Afguden i hans Tempel. Da Dølerne saaledes saae deres Gud pludselig tilintetgjort, kom en panisk Skræk over dem, og de ilede deels til deres Fartøjer, som strax bleve fulde af Vand, naar de sattes ud paa Strømmen, og deels til deres Vogne, hvortil Forspænds Hestene manglede. Da Kongen nu opfordrede Almeenheden til en ny Sammenkomst, adløde de villigen, og hørte med Opmærksomhed paa hans Tale, hvori han forestillte dem deres Guds nu beviiste Afmagt, og at deres til ham ydede Guld, Sølv og Mad var spildt til Unytte, og formanede dem til at fornægte deres daarlige hedenske Tro, men smukt samle det Guld og andre Kostbarheder, som efter Billedets Fald laae adspredt paa Marken; det var bedre at de bare det hjem til deres Koner og Døttre, som kunde faae Smykker deraf, men aldrig skulde de meere øde det paa Træklodse eller Steenstøtter. Hersen Gudbrand indsaae det sande i denne Tale,

og lovede (samt hele Almuen efter hans Exempel) at lade sig døbe og antage Kristendommen. Dette skete strax, og Gudbrand lod kort efter opføre den første Kirke i Dalene.

Af denne Fortælling (som ogsaa, efter mit Skjønnende, frembyder maleriske Scener) seer man at denne store Statue var indvendig hul; om den var af Træ, siges der udtrykkelig ikke, skjøndt det er at formode; thi at den var temmelig stærk, sees af Kongens Fremgangsmaade, da han udsaae den stærke Kolbein med den svære Kjølle til at give den sin Rest. Ogsaa lære vi deraf at kjende den oldnordiske Skik, at sætte Stuebrød og Kjød dagligen foran den meest dyrkede Guds Billedstøtte — og at denne, i farefulde Tider eller og ved store Tingforsamlinger, blev ført ud af Templet i Procession og sat midt i Tingkredsen. Saaledes udstille endnu Kalmukkerne deres Gudebilleder paa Marken, ved Folkeforsamlingerne paa deres aarlige Fester *). Endelig see vi af Slutningen, af Kongens Tale, at de gamle Nordboer ogsaa havde Gudebilleder af Steen — som de dog udsmykkede med Guld og Kostbarheder.

*) Bergmann nomad. Wand. unter den Kalmukken, III, 176.

Foruden disse store Billedstøtter af Thor i Templerne finde vi og som formeldt, at han blev i private Vaaninger forestillt 1) ved Basrelieffer paa Væggene 2), som hel Statue eller og som Buste paa Høisædessøilerne 3), paa Stolper eller Rygstykker til Bænke eller store Stole. Endvidere finde vi 4), at man havde smaae Idoler forestillende ham, der kunde bæres i en Pengepung i Lommen, f. Ex. udskaarene af Hvaltand, (der ligner Elfenbeen *), og endelig 5) satte man hans Billedstøtte (uden Tvivl i fuld Corpus) i Forstavnen af Skibe som f. Ex. Erik Jarls i Slaget ved Svolder (hvor K. Oluf Tryggvesøn blev overvunden).

Qvindelige Statuer af Gudinderne finde vi neppe omstændelig beskrevne hos Sagaskriverne, undtagen flere af Thorgerde Horgabrud (ɔ: Gudebrud, Alterbrud). Hun var, som man siger, en efter Døden forgudet Prindsesse fra Helgeland i det nordlige Norge, men den berømte Hakon Jarl havde valgt hende og hendes Søster til sine særegne Skytsgudinder. I det forommeldte Kapel som Jarlen ejede i Fællesskab med Hersen Gudbrand, havde hendes Statue en næsten overmenneskelig Størrelse;

*) Ol. Tr. S. Ed. Scalh. II. 112.

hun var prydet med et qvindeligt Hovedsmykke, samt saavel hun som Irpa hver med en gylden Armring *). En anden Beskrivelse over et hende helliget Kapel og Billede finde vi i Oluf Tryggvesons Saga **). En af Kongens Frænder Thorkel Dirdel, havde tilfældigviis fundet en af den affatte og myrdede Hakon Jarls skjulte Skatte, nemlig en stor Deel Sølvpenge, som vare forvarede i en hul Buk, gjort af Træ, og overtrukket med et naturligt Bukkeskind, da den kunde ledes ved en mechanisk Hjul-Indretning, og saae ud som en levende Buk. Rimeligviis havde den før gjort Hoverie for Thors Kjerre i et af de hedenske Templer, hvor man gjerne i den Tid plejede at forvare Penge og Kostbarheder, som paa det sikkreste Sted. Thorkel overlod vel Kongen Skatten, som Ejer til sligt Dannefæ, men han forærede igjen Finderen den, paa Vilkaar, at denne skulde opdage endnu meere af det samme Slags. Thorkel lovede dette, — og næste Dag, da der var skjønt og klart Vejr, førte han Kongen virkelig gjennem et Vildniß til et Huus liggende paa et skjult og afsides Sted.

*) Njála i vers. Lat. 1809. Pag. 280. Jfr. Rahbeks nordiske Fortællinger 1. D.

**) Ed. Scalh. II, 298.

De gik der ind, og fandt at det var særdeles prægtig meubleret efter de Tiders Skik. Paa et slags zirlig Throne sad der en Kone, i skjøn og kostbar Dragt. Kongen spurgte hvem den Kone var? Thorkel svarte: dersom De havde kjendt Hakon Jarls fortroligste Veninde, Thorgerde Hørgabrud, saa vilde De gjenkjende hende her. Da saae Kongen, at den formeentlige Kone kun var et Billede, som forestilte Gudinden Thorgerde. Han betænkte sig da ikke længe paa at sætte sig i Besiddelse af hendes prægtige Klæder, Guld- og Sølv-smykker, samt de Kostbarheder af de samme Metaller, der indeholdtes i tvende hos Statuen staaende Kister. Billedet blev siden offentlig brændt tillige med et andet af Guden Freyr, hvilket Kongen havde opdaget i Throndhjem, da han, efter som Sagaskriveren udtrykker sig, ikke vilde at kristne Folk skulde opbevare noget deraf, og saaledes forfalde til Ondskab og Kjætterie.

Undersøge vi disse og andre Beretninger, om de Guderne helligede større Billeder, saa finde vi, at de vare enten:

1) Kolossalske eller i en overmenneskelig Størrelse, udhugne især af heelt Træ; saaledes vare flere af de nysanførte. Ogsaa gaves de i sædvanlig Legemsstørrelse, som f. Ex. det straxomtalte Billede af Freyr

fra Throndhjem, som efter en vis Beretning var bleven bragt derhen fra Sverrig.

2) Kolossalske, men hule eller udhulede.

3) Sammensatte, eller saaledes indrettede med mechanisk Kunst, at de syntes at kunne gaae, dreje Hovedet o. s. v. Af denne Art, og det en særdeles sammensat, var en Freyr i Sverrig, som var saaledes indrettet, at en levende Mandsperson kunde skjule sig deri, og hvis Ledemod synes at have været bøjelige paa en saadan Maade. Den hele mærkværdige og interessante Fortælling der handler om denne Gjenstand, haaber jeg at have den Fornøjelse, at kunne meddele ved Undersøgelsen af Freyrs Dyrkelse i Særdeleshed.

4) Af ordentlig Menneskestørrelse, med malede Ansigter og Hænder; men i øvrigt iførte virkelig Klædedragt — saaledes synes, i det mindste, den ene af Thorgerde Hørgabrud at have været, da Kong Oluf ved første Øjekast ansaae hende for en levende Qvinde. Paa samme Maade ere nogle blandt Indernes mest berømte Idoler endnu iførte Klædedragter af stor Kostbarhed; man sætter Skuebrød og andre Retter for dem m. m., aldeles ligesom det skete blandt vore Forfædre *).

*) Capt. Rape Narrative of a survey of the Ganges i Asiat. Res.

Andre af de nordiske Gudebilleder synes paa en Maade at have været for en stor Deel overtrukne med Sølv og Guld. Saaledes have og de ældste Græker tildels ziret deres Guders Billedstøtter. Hverken Thors Billede paa Møre eller det store i Guldbrandsdalen, synes at have været iført egentlige Klæder, og dette har vel været Tilfældet med de fleste mandlige Gudebilleder i naturlig Størrelse.

(Forts. følger).

Sang

til

Kongens Fødselsdag.

Mel. Ung Adelsteen rc.

Hil være Dig, Du Konge god!
Med Høitidsfærd vi Dig modtage,
Og Gud, som gav Dig Kraft og Mod,
Han lægge Aar til Dine Dage!
Thi Du est fredsæl Danadrot,
Og, hvad Du vil, er stort og godt!

Det er for Folkets Øie skjult,
Hvad Kongens høire Haand maa stride;
Var Kronens Guld end nok saa guult,
Det lønner svagt, hvad han maa lide;
Men Kjærlighed er meer end Guld,
Og Danmarks Søn er Kongen huld!

Rigsæblets Saft er ikke sød,
Og blødt ei Thronens Purpurklæde,
Thi Kongen deler Folkets Nød,
Men deler sjeldent Folkets Glæde;
Thi deel med Naade og Behag
Dit Danmarks Glædesfest i Dag!

Vær hilset Skjolds og Frodes Søn!
Vær hilset ved Din Thyras Side!
Vor Kjærlighed er al Din Løn,
Den gjøre Dine Dage blide!
Saa beder Danmark for sin Drot;
Thi, hvad han vil, er stort og godt!

J. Thiele.

Berigtigelse
til Hesp. 3 Hæfte S. 210.

Fra Hs. Ex. Hr. Geheimeconferenceraad Grev F. L. Moltke.

Da jeg aldrig har været i Sverrig, aldrig har havt den Lykke, at see den berømte i mit Fædreland med fuld Rette ærede Linnée — da jeg desuden har levet den Tid fra Maj 1760 til Oct. 1765 langt fra Europas Norden, saa er det derved sat ud af al Tvivl, at ingen Identitet finder Sted mellem mig, den fire og halvfierdsfindstyveaarige i Altona levende Olding, og hin Moltke, hvem den linnæiske Roes ophøier med saa udsøgte Ord. Jeg anseer mig saameget mere forpligtet til denne udtrykkelige Erklæring, for at fravende mig den Mis-

*) I det Hesperus af Hr. Prof. Nyerup venskabeligen meddelte Program til Jubilæet d. 29 Sept. 1819: Morten Thrane Brünnich Naturvidenskabens Senior i Danmark, fandtes nemlig mellem Bilagene et Brev fra Linnée, hvori disse Ord: Generosissimus Juvenis de Moltke mihi perplacuit; gerebat faciem purissimam, animam candidissimam, ingenium acre, moresqve gratissimos; potui ex ejus facie divinare imaginem summi ipsius parentis, cui debet naturæ scientia, qvam alii ulli magnatum plura.

tanke, som jeg var i Stand til at tilegne mig fremmed Eiendom for dets Værdies og dets Skiønheds Skyld.

Altona d. 11te Nov: 1819.

F. L. Moltke.

Til

den 28de Januar 1820.

Slik det er i Vennerad
　　Ædles Skaal at tømme;
Og istemme Høitidsqvad
　　Som det Mænd mon' sømme;
Klinker da for Landets Ven
　　Frederik den Gjeve!
Beder fromt til Himmelen:
　　Han maae længe leve!

Thi Du nævne, om Du kan,
　　Ven! I Danmarks Rige;
Den, der føler meer end Han,
　　For Ulykkelige!

Den, der mere huld og god,
    Fremmer Andres Glæder;
Og som heller gav sit Blod
    For sit Danmarks Hæder.

Glæde da, o glæde Gud
    Kongens Faderhjerte!
Intet skummelt Uheldsbud
    Volde Hannem Smerte,
Utaks giftbestænkte Sværd
    Aldrig lumsk Ham saare;
Aldrig fjendig Niddingsfærd
    Ham aftvinge Taare!

Viisdom styre hvert hans Fjed,
    Som dem Godhed leder;
Dannerfolkets Kjerlighed
    Er jo, hvad Han beder.
Prøvet Troskab om Ham staae;
    Retfærd Ham ledsage!
Sid Hans Isse vorde graa
    Under blide Dage!

Gid den Engel, som Guds Haand
    Kjerlig Ham har givet,

Vandre trygt i Fredens Baand
Med Ham gjennem Livet.
Dele, ædle hver Hans Fryd;
Lindre hver Hans Smerte;
Styrke hver en Kongedyd
I Hans ædle Hjerte!

Skaal for Dannerigets Pryd;
For de hulde Tvende,
Der i Godhed og i Dyd
Ligne Ham og Hende!
Mange, mange glade Aar
Blidt for Dem oprinde;
Og saalænge Danmark staa'r,
Blomstre Deres Minde!

Skaal nu for hver Hædersmand,
Som det Gode fremmer;
Elsker varmt sit Fædreland,
Glad dets Røst fornemmer;
Som med værdigt Alvors Ord
Pryder sandru Tale;
Ikke blot ved breden Bord,
Men i Konge-Sale.

Gutfeld.

T a l e

holden i Selskabet den ny Forening

i Anledning af

28de Januar.

Høist agtværdige Forsamling!

I Følge vort Selskabs længe og hæderligen hævdede Vedtægt, at aabne vor aarlige Høitidsdags Sammenkomst med en Tale, er det blevet Pligt for mig, efter vore ærede Bestyreres Anmodning, denne Gang at være Ordføreren. — Saa meget det i een Henseende maatte synes let for mig, at efterkomme denne hædrende Opfordring, da min Stilling som Embedsmand allerede igjennem Halvdelen af mit Liv har forskaffet mig Øvelse i at træde offentligen frem: saa vil dog nogen Billigdømmende — og det er vist alle her Tilstedeværende — mistyde den frygtsomme Betænkelighed, hvormed jeg paa dette Sted og ved denne Leilighed fremstaaer. Thi saa unægteligt det er, at Prædikanten ogsaa kan være Taler, ja udmærket og ypperlig Taler — vi behøve ikke langt borte, ikke uden for Fædrelandet at hente Beviser

derpaa — saa vil dog den Indsigtsfulde — saa vil da ogsaa den Kreds, som her omgiver mig — indrømme, at Religionens Folkelærer ikke nødvendigen tillige skal være Taler, at han ogsaa uden egentlige Talegaver — i Ordets videnskabelige Betydning nemlig — kan være den duelige, den gavnende Folkelærer. Og sandeligen, da Menneskeheden trænger til et saa stort Antal af disse, og da den egentlige Veltalenhed, hvis Mønstre vi vel rettere søge i Athens og Roms Folkeforsamlinger end paa Prædikestolene, er en Himlens Gave, der til alle Tider kun tildeltes saare Faa: vel have vi da Aarsag at glædes over, at det er saa! — Skiøndt jeg altsaa vel uden Ubeskedenhed tør tiltroe mig nogen Duelighed i mit Kald, saa maatte jeg derhos kiende mig selv alt for lidet, om jeg tilegnede mig Navn af Taler, og om jeg ikke erkiendte det blot som en Virkning af venskabelig Overbærelse, at Ordet paa dette Sted er overdraget til mig. Den eneste Modvægt imod min velgrundede Frygt for at befindes den mig herved beviiste Tillid alt for uværdig, finder jeg derfor kun i den Forvisning, at den meest dannede Forsamling ogsaa er den meest overbærende, de meest kyndige Dommere ogsaa de meest skaanende. Ja, uagtet det ikke vil kunne undgaae mine ærede Tilhøreres Op-

mærksomhed, at man her alt for meget vil finde; hvad man her ikke forlangte, og her ikke trænger til; Prædikanten, men derimod forgiæves vil søge, hvad her just med al Ret kunde fordres, Taleren; saa er det dog mit trøstelige Haab, som overvinder al Betænkelighed, at man i det mindste ikke vil savne, hvad hos hiin som hos denne er lige væsentlig og uundværlig Betingelse: redelig Sandhedskiærlighed, inderlig Overbeviisning, og Hjertets Varme for det Anliggende, der omhandles, og der foranlediger Fremtrædelsen.

Vort Anliggende i Dag har — derom er jeg forvisset — høi Vigtighed for os alle. Vor gode Konges Fødselsfest vækker i disse Dage almindelig Glæde i alle Rigets Egne, blandt alle Klasser af værdige Borgere. I denne almindelige Glæde deeltage ogsaa vi. Den foreener os her til at samstemme i hjertelige Ønsker for Sjette Frederiks Vel. Ved Sangens jublende Toner og ved fyldte Bægres muntre Samklang ville vi føle, nyde, paaskiønne vort Held som Frederiks Undersaatter, som Danrigets Borgere. Men, flygtige og af stakket Varighed ere den jublende Glædes, det selskabelige Samlivs Dieblikke. Dybt i vort Indre minder os en hellig Røst, at Livet har mange Timer til Alvor og til Daad;

faa til Jubel og til Glædskab; at der af den troe Undersaat, af den værdige Borger kræves andet og mere, end blot i det muntre Broderlag og ved det klummende Bæger at udtale sine Følelser for Konge og Fædreland. Lad det ikke fortryde os, inden vi samle os i Kreds til fælles Hedergvægelse og tvangfrie Samtaler, for nogle Øieblikke at lytte opmærksomme paa denne Røst, at agte paa, hvad den monne forkynde os! Er det endskiøndt intet, uden hvad vi alle for længe siden vide, og have sagt os selv: det skeer dog stundum, at vi ogsaa gjerne høre dette gjentages for os. Der er dog Øieblikke, da Hjertet mere end ellers er aabent, Sindet mere end sædvanligen stemt til at gribe, omslutte Ordet, bevare det dybt, dyrebart, uforglemmeligt og uforkrænkeligt. — Vi ville da betænke:

Hvad der især udkræves til værdigen at hædre den gode Konges Fødselsfest?

1. Hvo der skal kunne værdigen hædre sin gode Konges Fødselsfest, maae, frem for alting, være enig med sig selv; han maae nemlig med Klarhed og med hjertelig Varme erkiende sin Bestemmelse som Menneske og som Borger, og efter denne Erkiendelse bedømme, behandle, anvende alt, hvad der

kommer i Berørelse med dem. I Mangelen af en saadan Enighed med sig selv, maae Hovedkilden søges til den megen Utilfredshed, de mange Klager, den mangfoldige Elendighed, som igiennem alle Tider har været, og endnu stedse er herskende allevegne paa Jorden. Fordi Menneskene sjeldent vide og betænke, hvad der tjener dem til Fred, ja mangengang ikke selv ret vide, hvad de egentligen ville, fordi de med barnagtig Ufornuftighed og Ubesindighed vælge og forkaste, betræde i dette Øieblik en Vei, og i det næste atter forlade den, for at opsøge en anden; fordi de lade sig paa tusinde Maader blænde og bedaare af en oprørt Indbildningskraft, af tøilesløse Begiærligheder, af tomme Luftbilleder og overspændte, grundløse Forventninger: derfor, derfor især afnødes dem saa ofte, efter et tomt og forgiæves giennemlevet Liv, omsider ved Gravens Bredde den ydmygende Bekiendelse og Beklagelse: det var altsammen Forfængelighed! — Men hvo der saaledes lever i Strid med sig selv, han er ikke, han kan ikke være den gode Statens Borger, han hædrer ikke, og kan ikke værdigen hædre den gode Konges Fødselsfest. Thi den gode Konge, hvis Maal og hvis Stræben er, maae være, alle sine Undersaatters største mulige Held og Tilfredshed, kan ikkun saavidt naae dette sit

skiønne Maal, som hans Borgere ikke selv udelukke sig derfra. Over Menneskenes Indre udstrækker sig ikke hans Magt. Der byder en høiere Herre. Der staaer en helligere Lov indskrevet. Agte, lyde de ikke denne: da kan ingen Lov og ingen Herre paa Jorden unddrage dem fra de fordærvelige, de straffende Følger deraf. Hvad gavnede det et Menneske, om der end for stedse herskede den dybeste Fred fra den ene Jordens Ende til den anden, dersom der i hans Indre herske vilde Lidenskabers, voldsomme Begiærligheders og Sindsbevægelsers Uro og Tvedragt og Strid? Hvad gavnede det ham, at viise Love, at retfærdig og aarvaagen Övrighed værne om hans udvortes Sikkerhed, at han læser Kiærlighed og Velvillie i alle sine Brødres Aasyn: dersom han bærer Fienden af sin Rolighed, Forstyrreren af sin Fred med sig allevegne dybt i sin egen Barm? — Fred uden fra kan Mennesket vel for en Deel, men ikke ganske og ikke altid selv berede sig. Men i sit Indre maae han selv, og ingen paa Jorden uden han selv, stifte Fred, bevare Fred. — Er det da saa, at Du, hvo Du end er, bereder Dig til, festligen at høitideligholde din Konges Fødselsdag, men Du kommer ihu, Du bliver vaer, at Du endnu i nogensomhelst Henseende lever i Strid med Dig selv: o da

gak først hen, og forliig Dig med Dig selv, og kom saa, at samstemme med Dine Brødre til den gode Konges værdige Priis!

2. Thi da vil Du ogsaa i en anden Henseende desmere værdigen hædre Din Konges Fødselshøitid; Du vil da nemlig ogsaa være enig med Dine Brødre, Dine Medborgere, og villig, redelig, nidkiær, utrættelig samvirke med dem til det fælles Maal, Borgerfred og Borgerheld. Krig og Fjendskab mellem Nationer er visseligen at erkiende for en af Menneskehedens store Plager. Vi have, desværre! af egen Erfaring prøvet det; og vel have vi Aarsag til, af ganske Hjerte at bede Gud bevare os fra, oftere af egen Erfaring at lære det! Men et langt større, langt mere skrækkeligt og fordærveligt Onde er det dog sandeligen, naar Freden brydes imellem Medborgere, naar de vedtagne Love ikke agtes, ikke følges, naar de beskikkede Øvrigheder ikke hædres, ikke lydes, naar den ene Stand arbeider imod den anden, den ene Borger søger at skade, fortrænge, undertrykke den anden. Krigen, uagtet alle sine Rædsler, alle sine Ødelæggelser, kan dog i sine Følger vorde gavnlig, og er ofte blevet det. Mange og store Dyder have ved den fundet Leilighed til at yttre sig, eller at fremskinne i forøget Reenhed

og Elands. Borgerkrig derimod er det sande Uhyre fra Helvedets sorte Afgrund, svangert med idel Rædsel, med idel Skiændsel og Elendighed. Al Guds Velsignelse over Land og Folk sønderknuser den, hvor den raser frem. Dens giftige Aande forpester, qvæler, og dræber Alting omkring sig. Langt fra at ligne Uveiret, der renser Luften, frugtbargiør Jorden, og efter korte Skrækketimer tillader den venlige Sol atter at nedsende sine oplivende Straaler, er Borgerkrig tverimod at ligne ved Jordskiælvet, der omvælter Paladser og Templer og Hytter iblandt hverandre, forvandler de herligste Egne til fæle Ørkener, og endnu efter mange Tiders Forløb efterlader intet uden Fordærvelsens øde, gyselige Spor. Den er den grueligste af alle Landeplager. Pest og Hungersnød ere intet imod den. — Gud være lovet! vort Fædreland kiender den endnu ikke af egen Erfaring. Igiennem en Række af mange Slægter og Tider har det Danske Folk været et udmærket Exempel paa indbyrdes Enighed, paa Troskab mod Landsfaderen og den hierteligste Kiærlighed til ham, paa Lydighed imod Love og Øvrighed, paa giensidig Tillid imellem de forskiellige Stænder, paa redelig Medvirken og Samvirken til det fælles Maal, almindelig Orden, Sikkerhed, Velstand, Borgerfred og Bor-

gerheld. O lader os alle bede Gud med hverandre, at det ogsaa stedse maae vedblive at være saaledes! Men lader os derhos ogsaa betænke, at det ikke er nok, at ønske det, og at bede Himlen derom; at vi meget mere ogsaa selv maae og skal medvirke af al vor Magt og med vort ganske Sind til dette herlige Maal! For Krig og Fred imellem Nationer raade vi ikke. Der kan vi kün ønske og haabe og bede. Men om Borgerfred tør kun den frimodigen anraabe Alstyreren, om Borgerfredens høie Værd tør kun den frimodigen tale, som veed med sig selv, at han for sin Deel selv er den gode, den redeligsindede, den rolige og fredeligt, den troe og værdige Borger i Samfundet. Derfor vaage enhver Samfundets Borger redeligen og stadigen over sig selv, over sin hele Vandel, over sin Daad og over sine Ord! Spørg Dig selv, Du, hvem Forsynet har betroet nogensomhelst vigtig Plads i Samfundet: har jeg levet ærligen og ganske for mit Kald? har jeg følt og erkiendt dets Vigtighed, og helliget det min Tid, min Kraft, min hele Omhu og Stræben? eller: er jeg den foragtelige Leiesvend, der ikke bekymrer sig om det Betroede, men søger kun sin usle, egennyttige Fordeel? Har jeg ved en retskaffen, en ubesmittet og ulastelig Vandel beviist mig værdig til den

Agtelse, som min Stilling fordrer af andre? eller: har jeg ved et usædeligt og forargeligt Levnet fornedret mig i de Bedres Øine, givet de Slettere Paaskud, Anledning til Uorden og til Misbrug? Har jeg beviist Fasthed i at følge prøvede Grundsætninger? eller, vaklede jeg hid og did som det svage, bøielige Rør? Har jeg været des strengere imod mig selv, jo mindre det, i Følge min Stilling, kunde tillades andre, at behandle mig med Strenghed? eller: troede jeg mig alting tilladt, fordi jeg stolede paa, at ingen vovede, aabenbar at opløfte sin Røst imod mig? — O vel den, hvis Hjerte slaaer roligt under en saadan Selvprøvelse! vel den, som tør give sig det Vidnesbyrd, at han redeligen stræbte at medvirke alt muligt til Borgerfred og til sine Brødres Vel, strengeligen undflyede alt, hvad der er den gode, den troe, den fredelige Borger uværdigt! — — Spørg Dig ligeledes selv, Du, hvem Forsynet har anviist en ringere Stilling, og har sat over Lidet! Du, hvis Pligt det er, at lyde, at efterkomme og varetage troligen, hvad Dig overdrages, at virke og stræbe ubemærket i det Mindre, i det Skjulte — spørg Dig selv: har jeg været tilfreds med min indskrænkede Lod? eller: misundte jeg dem, hvilke Gud satte

over Meget, og fandt jeg en ond Glæde i, at forkleine deres Hæder, at kaste Skygge paa deres Sindelav og deres Foretagender? Gav jeg dem Ære, hvilke efter Guds Bud og Samfundets Indretning bør Ære? eller: yttrede jeg, hvor og saa ofte jeg torde, Trodsighed, Ringeagt mod Foresatte, Egenraadighed og Raadhed? Har jeg talet med Ærbødighed om min Konge, min Øvrighed? eller: har jeg knurret imod de offentlige Foranstaltninger? har jeg ved ubesindige Yttringer, ved Bifald og Opmuntring styrket andre i deres Gienstridighed, ægget andre til Urolighed og Utilfredshed? Afholdt jeg mig fra, at dømme om det, som jeg ikke tilfulde indseer og forstaaer? eller: tiltroede jeg mig Klogskab nok til at overſee det Hele, til at torde dadle Alt og finde Feil allevegne? — — O maatte dog hver Samfundets Borger og Medlem, Høie og Lave, erkiende det tilfulde, at Borgerfred og Borgersamfundets Fasthed er, kan ikke være andet, end for en saare stor Deel vort eget Værk, og at enhver, fra den Første til den Sidste, maae med al sin Evne medvirke dertil, bidrage sin, større eller ringere, Andeel dertil! Maatte vi dog alle erkiende, at intet Samfund kan bestaae og opfylde sin Hensigt uden indbyrdes Enighed, giensidig Tillid, redelig Sammenhol-

den og Samvirken til fælles Maal! Maatte vi aldrig betragte og omtale noget Spor af Gienstridighed, af trodsig og kaad Egenraadighed, som en Ubetydelighed, men heller haste at udslukke strax og itide hver Gnist til indbyrdes Tvedragt, at den ei skal faae Tid til at ulme, og omsider at bryde frem i fortærende Lue! Maatte vi alle, alle besjeles af een Aand, af den sande, redelige, uegennyttige Fædrelandskiærligheds velbædige Aand, som boede i vore Fædres Barm, og som de have overantvordet os i hellig Arv, til uforkrænkelig Bevogtelse! Langt, langt fra Danrigets Egne vige den vilde Oprørsaand, som fjern og nær i andre Lande røber sig i voldsomme Gjæringer! Hver virke i sin Kreds til itide at oprykke al Sæd til Misfornøielse og Uenighed og Strid! Hver lægge det klarligen og med hjertelig Glæde for Dagen, at han elsker sin Konge, ærer sin Øvrighed, adlyder Lovene, afskyer Bagtaleren, Urostifteren, den Opsætsige og den Selvraadige! Da, da skal Danriget, igiennem Række af velsignelsesfulde Aar lyse for Jordens Folkeslag som Mønstret paa Enighed, Troskab, Borgerfred og Borgerlykke! Da tør vi give os det Vidnesbyrd, at vi værdigen hædre vor gode Konges Fødselsfest!

3. Thi sandeligen, da ere vi ogsaa enige med vor Konge selv! Da virke vi fælles med Ham til samme værdige, skiønne Maal. Da er Baandet uopløseligt, helligt, velbædigt imellem Danrigets Styrer og Danrigets Folk. — Hvo iblandt os kunde behøve at mindes om, hvad Sjette Frederik fra tidligste Alder har virket for Danfolkets Vel? Som kraftfuld Yngling stod han ved en elsket Faders Side, og vandt Alles Hjerter ved Sin Varme og Iver for Pligt og Sandhed og Ret. Under Hans Medstyrelse oplevede Danriget sine lykkeligste Dage. Freden udgiød sine bedste Velsignelser. Jorden ydede stedse rigere Frugter, fordi en viis og faderlig Regiering stedse mere hævede dens Dyrkeres Aand saavelsom deres Kaar. En Gienstand for fremmede Nationers Agtelse, for deres Tillid, maaskee stundum for deres Misundelse, var det fredelige, det lykkelige Danmark, og var det for en saare stor Deel ved Frederiks aarvaagne Omhu. Men Prøvelsens Dage brøde ind. Længe lykkedes det den ædle Frederik at holde Ødelæggelsen borte fra vore Grændser. Omsider rammede dog det længe frygtede, længe som uundgaaeligt forudseete Slag. Men i det vi sorgfulde mindes de jovestandne, skiøndt ak! ingenlunde forvundne Trængsler, træder det ogsaa frem for vor Erindring,

hvorledes Frederik, der i Sorgens og Farens mørke Stund greb det tunge Kongesepter, sørgede med sit Folk, leed med sit Folk, vaagede for sit Folk, og virkede, foranstaltede alt muligt, for at mildne Smerten, at udholde Kampen, at gienvinde, endog med smertelig Opofrelse at gienvinde Freden. O er det vist, at intet Baand knytter Hjerterne saa fast til hverandre, som fælles baarne og udholdte Lidelser: sandeligen, da ere Sjette Frederiks og Danfolkets Hjerter uopløseligen knyttede til hverandre. Thi igiennem svære Prøvelser har dette hellige Samfundsbaand vundet sin Kraft og sin Bestandighed.

Enige med os selv, enige med vore Medborgere, enige med vor gode, vor elskede Konge, ville vi da nu lade vore Følelser udstrømme i oprigtige, varme, tillidsfulde Ønsker for Sjette Frederiks Held, som ogsaa er Danrigets Held! Han nyde længe, Han nyde endnu som bedaget Olding i mange Aar den eneste Løn, som Han attraaer for al sin Stræben, al sin prøvede Møie og Kummer! Han skue Danriget lykkeligt, Danborgerne samdrægtige, Freden varig, Fliden velsignet af Himmelen! Han skue Gudsfrygt og rene Sæder berede kommende Slægter en lys og hæderlig Fremtid! — Og naar vi med frydelig Jubel have fortolket vor Sjels opløftede Stem-

ning paa denne festlige Dag, da ville vi til Afskeed række hverandre ærlig Broderhaand til Pant paa, at vi alle, alle og altid ville: frygte Gud, ære Kongen!

Liebenberg.

Sang
til
Kongens Fødselsfest
i
Selskabet den nye Forening.

Hvad kan for danske Mænd sig sømme
Paa Danmarks Konges Fødselsdag?
Ej Letsinds Lyst, ei Svagheds Drømme,
Ej Mismods Tvivl om Danmarks Sag;
Men Kraft, beredt til Kamp og Møje,
Og Mod, som funkler Stjernen lig,
Et Blik opløftet mod det Høje,
En Barm, som trofast hvælver sig,

Den Kraft, som Skjæbnens Byrder sendte
I Dybet ned, hvorfra de kom,
Da for sit Værn den Gud erkjendte,
Men rolig vented Almagts Dom;
Det Mod, som gjennem alle Farer
Sig trængte stolt og sejerglad,
Som Kampens Magt, som Listens Snarer
Og Trangens Taager spredte ad.

Den Skat, som Vælden ei kan røve,
Som Villien selv sig skiller ved,
End Danmarks er, trods hver en Prøve,
Vor Aand, vort Værd, vor Trofasthed.
O! hævder den, som Danmarks Ære
Blev hævdet kjækt paa Land og Hav,
Da skal det evig Frugter bære,
At Fredrik Bonden Frihed gav.

Højt lyder Armods Klagestemme,
Den minder os saa mangen Gang;
Vee den, som Andres Nød kan glemme
Og sukker dog ved egen Trang.

Nej! lad vor Hu med ædel Varme
Opløfte sig til Himlens Gud,
Kan vi ei dele med den Arme,
Vi hylde dog Algodheds Bud!

See Danmarks Genius os vinker
I Himmelglandsens Klædebon,
Fra Øjet Alvorsstraalen blinker,
Og udstrakt er hans højre Haand,
Han fast sit Blik paa Danmark hæfter,
Med Ømheds Veemod forsker han
I Aandens evigdybe Kræfter
Og Hjertet hos den danske Mand.

"Fra Hedenoldets første Dage
"Mit kjække Folk!" udbryder han,
"Du hørte Storm og Vaaben brage,
"Paa fjendtlig Kyst, ved Danmarks Strand,
"For Heltedaad jeg saae dig stride,
"Dog Kjærlighed var i dit Bryst,
"Men Letsind gik ved Modets Side
"Og tæt hos Æren Glimmerlyst.

"O Folk! lad dine Faders Minde
"For Svagheds Fald beskjærme dig,
"Bort Letsind flye, og Tant forsvinde!
"Da reent dit Værd haandhæver sig;
"Og Gudsfrygt, Trofasthed og Ære
"I Mulmets Nat, i Stormens Brag
"Som Fædres, Eders Løsen være!
"Saa lyser atter Danmarks Dag."

Ja Gudsfrygt, Trofasthed og Ære
Og mandig Iid for Landets Krav!
Det er den høje Alvorslære,
Som Tiden krev, og Aanden gav.
Sig Sangens Chor mod Skyen hæve,
Af Hjertets Grund det bryde frem!
Vor Fredrik leve! Danmark leve!
Og Kraft og Held ledsage Dem!

M. H. Bornemann.

Sang
for
den nye Forening.

Det var Slik i Oldtids Aar
Her paa Danske Slette:
Glædes ved de gode Kaar,
Frygte mindst de slette;
Faae sig tit en Frydetaar,
Af de stærke, rette;
Saa i Vinter, som i Vaar,
Sindets Byrder lette.

Fejred dog en Fest især
Højt de kjekke Fædre,
Himlens Sol de havde kjær,
Hylded intet bedre.
Var den atter Verden nær,
Vilde de den hædre;
Nordens raske Frydefærd
Fandt da ingen Græd're.

Ædel Fyrstes høje Hal
Hused Folkets Glæde;

Hult gjenløb den hvalte Sal,
Mens de Skjalde qvæde.
Her var Sang og hist var fal
Dands i munter Kjæde;
Huus og Hytte, Hoi og Dal
Gimle blev hernede.

Bægret klang; sin Konges Skaal
Tømte Kjæmper bolde;
Hædrende det hvasse Staal
Rørte blanke Skjolde. —
Hornet fyldt ved festligt Baal
Favre Møer holde;
Dana's Flor i fuldest Maal
Flux de mindet volde.

End naar Solen aarlig Gang
Over Jord vil hæve;
Norden, frelst af Frostens Tvang,
Fryd af os mon kræve —
Danske Qvinders Sol i Sang
Signes af de Gjæve:
"Gid en Tid saa god som lang,
Glad vor Dronning leve!"

Finn Magnussen.

Nekrolog *).

a) Ved Lector R. E. Bruuns Grav.

Du gik fra mig — du tog ei mit Farvel;
Jeg staaer nu ene ved din Grav tilbage;
Til Himlen steeg din rene klare Siæl,
Der modnet var i prøvet Ungdoms Dage.
Der seer ei meer fra Lysets høie Vald,
Paa Jordens Nød, og hører ei vor Klage.
Men vi, som har kun Savn, og bittre Taarer,
Hvad læger Hiertet der, hvor Døden saarer?
Og see ei blot den ene Elsktes Smerte,
Ei Venners blot sig klynger til dit Navn,
Du lever evig vel i deres Hierte,
Der eie vi dig midt i Gravens Savn.
Men du, som tidlig Fædrelandet lærte,
Hvor varmt din Siæl kun brændte for dets Gavn;

*) Udgiveren af Hesperus udbeder sig Tilladelse under denne Overskrift efter Slutning af hver Aargang saaledes af Dagbladene at samle de Hædersminder over Fædrelandets Hedengangne, der med Føie kunne, baade ved Emne og eget Værd ansees at fortiene en mere end ephemerisk Tilværelse.

K. R.

Du, som det lod en daadrig Mandbom ane:
O! see dets Taare ved din brudte Bane.

Her, hvor du nu fra Livets Møie hviler,
Her skal dog ei dit Minde ene staae:
Hvergang i Vaaren Jorden gienfødt smiler,
Jeg seer Dit Smiil i Himlens lyse Blaa.
Og naar engang fra Sorgens Dal jeg iler,
Naar jeg den sidste mørke Gang skal gaae:
Vær mig da nær, du gode elskte Aand!
Og løst mig med Dig op fra Støvets Baand

Christian Molbech.

---

b) Hans Heger.

En Olding bæres hen
Paa sorten Baare;
Hvi ønskes han igien?
Hvi fældes Taare?
Har han ei naaet en siælden Livets Alder?
Og er det ei en Trøst.
Naar modne Frugt i Høst
Fra Træet falder?
O det er Trøsten ei,
Som os forlader,

Men Ven paa Livets Vei
Var han, og Fader.
Vi mindes kun de skiønne Øieblikke,
Den Straale paa vor Sti,
Og græde nu, fordi
Den lyser ikke.
O Held den Datter, Søn,
Der har en Gubbe;
Saa slynger Urten grøn
Sig om sin Stubbe.
Han sidder viis en Skytsaand i sin Bolig,
Og Barnekredsen staaer
Udvidet Aar for Aar
Om ham fortrolig.
Han smiler nu igien
Til sine Spæde,
Og han er Barnets Ven,
Den Ældres Glæde.
Med Ærefrygt hans Aasyn de betragte,
De see i ham en Gud;
Hvert Ord er dem et Bud,
Som de bør agte.
I korte Kapper nu
De Smaa hentræde,
Og ane Dødens Gru,

Og stille græde.
Forundring med Bedrøvelsen dem ryster,
Hvor Bedstefar gik hen,
De spørge tit igien;
Men Svaret trøster.
Saa lad da salig Trøst
Nu ogsaa møde,
Det datterlige Bryst,
Lad ei det bløde!
Hist elskte Søstre! favne I ham atter.
Han seer fra Himmerig
Dig sørge ved sit Liig
Trofaste Datter!
Men du, som trøste vil,
Dit Indre rystes;
Maaskee du trænger til
Nu selv at trøstes.
I mørken Vraa dit Veemodsøie stirrer,
Og Harpen i dit Skiød
Kun ved den Elsktes Død
Saa sagte dirrer.
O Gud! han var min Ven,
Nu Dødens Bytte,
Forgiæves tyer jeg hen
Nu til hans Hytte;

Vi sees i Himlen efter Livets Torden!
Men ei, som kiærlig Aand
Han leder ved sin Haand
Sin Søn paa Jorden.
Hvor tit med salig Lyst
Sad vi tilsammen,
I begges aabne Bryst
Var Venskabsflammen.
Thi Aldren ei adskilte vore Straaler
Kunst, Kiærlighed forbandt,
Og seent i Høsten fandt
Jeg Martsvioler.
O du, som elskte mig,
Hør Skialdens Stemme!
Nei aldrig kan han dig,
Dit Minde glemme
Og aldrig ham dit Vennesmiil forlader,
Det styrke skal min Hu,
Og lære mig, som du,
At vorde Fa der.

Oehlenschläger.

c) In funere Pauli Lemmingii Dr. Philos.

Horte Matritensis, Lemmingi qui tegis ossa,
Dilecti juvenis, molliter illa fove!
Accipito lacrymas, lugens qvas Dania mittit,
In busto pingas hunc titulumque, precor.
"Conditur in tumulo patriæ spes magna, suorum
"Deliciæ, Hispanæ, quæ hospita, gentis "amor.
"Quinis hic lustris vixdum tres addidit annos,
"Doctrina, studiis, notitiisque senex.
"Mens erat evecti capiens, altissima spirans
"Sollicitis curis sobria, culta, sagax.
"Trans Pyrenæos, inductus amore sciendi
"Dum tendit, fatis fungitur ille suis.
"Ingenium mage castum animam que hac "candidiorem,
"Mollius et pectus nullibi terra tulit."
Ludere in humanis divina potentia rebus
Dicitur, haud ludit, sed sapit ultra hominem,
Cælum adiens, Lemmingi! tuis heus linquis acerbum

Luctum, qvem pietas sola; diesque levant.
Moestissimus posuit.
B. Thorlacius.

d) Viri
inter paucos amabilis
Jacobi Wolfii
funera
ita moerens prosecutus est P. Dalhoff

Eheu fata ferunt, ut ab his culpetur, ab illis
Dum resonant laudum carmina, quisque bonus.
At vix quis poterit nomen sermone maligno
Carpere dilectum, Wolfi beate! tuum.
Eusebie mentem dederat tibi; turba Charitum
Mores, ingenii docta Minerva decus.
Vixque tuam poterat quisquam spectare serenam
Frontem, quin esses illico carus ei
Prole carens, fidi vice fungebare parentis
Haud paucis, qvi nunc fletibus ora rigant.

Landskab i Tordenvæir

fremsagt ved dHrr. Dr. Ryges og Liebes Declamatorium.

"Ja — Dem nok kunde blive Arbeid givet.
Thi den guddommelige Malerkunst
Staaer — maa jeg tilstaae — hoit hos mig i Gunst!
Dog jeg betinger mig, at efter Livet
Den rene Sandhed De maa male
Og stiller De mig saa i ægte Smag
Et kunstret Billed hen mig til Behag,
Jeg skal Dem nok honet betale."
"Til Emne giver jeg: Landskab i Tordenvæir
Et herligt Emne! her sig Lynet slynger,
Skyhoie Bolger Stormen rædsom gynger;
Her splintrer Slaget gamle Egetræer.
Hist staaer et Huus i Brand; her Hyrden ængstelig
Om Skiul for Hiorden og for sig
Blandt Fieldekløfter iler;
Her tykke Luft paa Bierg og Dale hviler."
"Dog han forstaaer mig alt; jeg kan og vil
Det herlige Sujet for nøje ei beskrive.
For lidet Spillerum da til

Hans Kunstnerphantasi der vilde blive.
Nok at han mig et Tordenvæir vil male,
Og jeg ham skal honet betale."
  Vor Kunstner fattig som en Kirkemuus,
Nu sæleglad sig skynder til sit Huus,
Rask sig iværd med Stykket giver,
Af auri sacra fames styrket bliver,
Saa han med flygtige dog kunsterfarne Hænder
I stakket Tid sit Maleri fuldender.
  Sit Maleri han bringer Kunstens Ven,
I Haab om Bifald og Betaling hen.
"Siig nu, min Herre! jeg ei flittig er!
Just som De har bestilt: Landskab i Tordenvæir!
See! indtil Splinterne af disse Egetræer."
  Med Kiænderblik beseer den rige Mand
Det skiønne Maleri. En Kiænder, og ei laste,
Sig for den dybe Kunstsands lidet paste.
Dog da en Dosmer ei med Grunde laste kan,
Han lader Ros og Last med Flid i Stumling,
Og hielper sig med fornem Mumling:
"Han maa imod Forventning see,
Man ei saa ret har truffet hans Idee."
  Alt vil vor Kunstner paa hans Nakke,
Ham som en Virtuos sig bør, at takke;
Men da han er i Pengetrang,

Han holde maa sin Harm i Tvang.
Vor Kunstner, sæleglad, at ham hans Lasten lykkes,
Og han deraf seer Kunstneren nedtrykkes,
Vedbliver i sin Dabbel Skridt for Skridt
Bestandig at gaae mere vidt,
Til han tilsidst kan ikke komme længer,
Og sig ved den Anmærkning hænger:
"Hvor kan han kalde det Landskab i Torbenvæir?
Den Slangestraale — Lynet her — ham lykkes,
Sujettets Hovedpunkt kun ei udtrykkes;
For — viis han mig dog eengang Torbnen her!"
"Hvad Torbenen! nu er han alt for gal!
Min Herre! Lyn og Torden skal"
Alt svæver Kunstneren paa Læber.
Men Pengetrangen Ordet dræber;
I fromme Folder han sit Ansigt lægge maa,
Han hoster, rømmer sig, og siger saa:
"Troer De, min Herre! jeg veed ikke
Hvad Maleri af mig betinget er?
Her Lyn og Slag var eet — i Ertemarken der
Maa Tordenkilen dybt i Jorden stikke.
Dog det skal være knap, De Oie paa den faaer,
Thi alt for dybt en saadan Kile gaaer."
"Nu ja! er Kilen alt i Marken slaaet ned!
Ja! saa har Sagen jo sin Rigtighed;

Og hvo kan have meer derpaa at sige
Men det begriber De tillige,
At uden Torden var det intet Tordenvæir.
De Honorarium modtage her,
Og det vil neppe længe blive,
For jeg igien Dem Arbeid har at give."
Knap Maleren kan sig for Latter holde;
Dog veiende den tunge Pengerolde,
Han tænker ved sig selv: Heel ofte saa det gaaer,
At Kunsten Dosmeren til Dommer faaer.

K. R.

Miscellanea

litterariske, artistiske, og andre af udenlandske Blade. (Fortsættes).

---

a) *) **Bremen d. 14 December.** Dette Aars Arbeider med Gradmaalingen, som Danmarks priisværdige Konge lader foretage i sine Stater mellem Lauenborg og Skagen, ere, da mørkt og fugtigt Væirligt indtraf, med Udgangen af October sluttede i Lysabbel paa Öen Als. Med Ret er hele det dannede Europa opmærksomt paa Udfaldet af et Foretagende, der efter den vise Anordning og liberale Understøttelse af denne Videnskabernes høie Kiænder og Beskytter, under Udførsel af en af de fortreffligste Astronomer, Prof. Schumacher, lover Oplysning angaaende mange vigtige Gienstande. Saavel ved den franske, som ved den engelske Gradmaaling viste sig blandt de maalte Buers enkelte Dele mange Anomalier, og det blev tvivlsomt, om disse vare at til-

---

*) Da Undertegnede ikke veed i noget af vore Blade at have læst dette Brev, der fra saa mange Sider maa være god dansk Mand kiærkomment, har han troet at burde meddele det her.

K. N.

skrive Jordmeridianernes uregelmæssige Krumning, eller en paa nogle Stæder indtræffende Localattraction, eller og smaa en Tidlang constantblivende Feil ved de brugte astronomiske Maaleinstrumenter. Erfaringen har lært, at ved alle slige Redskaber, de være end aldrig saa sindrig indrettede og saa fortreslig arbeidede, deslige smaa constante Feil kunne forekomme, og at de ere ligesaa vanskelige at opdage, som at undgaae. Det eneste Middel at betrygge sig fuldkommen imod dem, er at gientage de selvsamme Jagttagelser med forskiellige Instrumenter. Dertil har Kongens ædelmodige Gavmildhed sat Prof. Schumacher istand. Den astronomiske Deel af den engelske Gradmaaling blev udført med Ramsdens beundringsværdige Zenithsecter, af den franske med bordaske Multiplicationskredse. Den første har Kongen laant til den danske Gradmaaling, de sidste blive mere end erstattede ved en 18 Tommers ganske fortreffelig Multiplicationskreds af Reichenbach med forbedret Indretning. Her bruges altsaa begge Slags Redskaber tillige, som kun hver for sig anvendtes ved de tidligere Gradmaalinger, og man først i forrige Aar søgte at sammenligne ved de franske Astronomers Reise til England, og den ramsdenske Sectors Transport til Dunkirchen. Men desuden faaer Prof. Sch.

endnu en Zenithsector af Troughton, en Kunstner, der i ingen Henseender er under Ramsden, og han besidder alt et saa kaldet Universalmaaleinstrument af Ramsden, der er ganske forskielligt i Construction fra alle andre. Saa rigelig udrustet, og understøttet af yderst duelige Medhielpere, vil denne berømte Astronom og ganske udmærkede Jagttager være istand til at løse alle vore Tvivl. Tilkommende Aar gaaer Sch. med alle sine Instrumenter til Skagen, den nordligste Station, anstiller derpaa Jagttagelser i Lauenborg med de der ikke endnu anvendte Instrumenter, og endelig i Høst maaler den første Basis i Egnen ved Hamborg. Maatte dog ogsaa Tydsklands Regieringer finde dem bevægede til at følge den danskes priselige Exempel, og ved at knytte dem til den derværende Maaling forlænge den Meridianbue, der er at maale, og der fra Skagen til Lauenborg omtrent vil giøre 4½ Grad, indtil Italiens Grændser, hvor den da let endnu kunde fortsættes videre. I Tydskland og Italien er alt meget forudarbeidet, der maaskee kun behøver at sættes i Forbindelse indbyrdes og med de danske Maalinger. Ogsaa er det at ønske, at fra Bremen af nogle Triangler maales, indtil de holsteenske, for saaledes tilfulde at berigtige vor Fædrebyes geographiske Beliggenhed, som den hidtil ved

astronomiske Jagttagelser er fundet, ved Sammenligning med saa fuldkomne Bestemmelser, som den danske Maaling vil levere. W. Olbers (Brem. Zeit. 16 Dec. 1819).

b) Berlin d. 14 Dec. De schäferske Søskende kan endnu ikke rive dem løs fra den Tro, at Mad. Catalani er et Lem af deres Familie. En af dem har for kort siden skrevet 3 Breve til Italien, et til Øvrighederne i Sinigaglia, og til Prioratet i St. Lucieklostret derpaa Stedet. At den høit hyldede Sangerinde to Gange forsætlig undveeg Magdeborg, hvor hun under Garantie af en anseelig Indtægt var indbudet at give Concert, og at hun ligeledes ikke vilde lade den herværende Fabrikant Schäfer komme til sig; at hun endog tildækkede sit Ansigt for ham, da hun ved en Leilighed fik Øie paa ham, derved har hun her faaet mange Personer, der før ikke troede at see nogen anden end en fød Catalani, til at troe, at hun dog vel kunde være en fød Schäfer, og deels af Kunstnerstolthed, deels af haardnakket Storagtighed fornægtede sin tydske Herkomst. — For ikke længe siden blev den 86aarsgamle Mad. Schäfer i Magdeborg buden i een af de første Privatcirkler. Man giorde dette for at faae Datterens Ungdomshistorie og sligt at vide af den halvblinde

Kone selv. En Dame spurgte hende, om hendes Datter da ikke havde noget saadant Mærke eller Tegn paa sig, man kunde gienkiænde hende af? Mad. Schäfer svarte: at hendes lille Dorthe paa den ene Side af Næsen havde tree fire smaa Kopar, og at hun strax vilde gienkiænde hende derpaa. Mad. Catalanis Lighed med dHH. Schäfer i Wien og Berlin, saavel som med Mad. Michaelis og hendes Datter i Halle kan være et Naturspil; men om Naturen nu ogsaa har sat Dorthe Schäfers Kopar paa Næsen af Mad. Catalani, var, da Mad. Catalani saa hardtnakket vægrer sig at aflægge sit Incognito, og da hendes 86 Aars gamle Moder længes efter, endnu før sit Endeligt at slutte sin Datter i sine Arme, vel værdt at undersøge (Br. Z. 27 Dec. 1819).

Historie.

Dagens nyeste og vigtigste Begivenhed er den 82 Aar gamle engelske Konges Georg den tredies vist nok intet mindre end uventede Død, men der dog ikke desmindre indtræffer i en meget critisk Tidspunkt, da det deels i høi Grad er at formode, at den hos en stor Deel af Folket herskende mislige Stemning ikke paa de nu forestaaende nye Parlamentsvalg vil være uden Indflydelse, deels og det spændte Forhold mellem den nuværende Konge (den hidtilværende Prindsregent) og hans Gemahlinde, der under Navn af en Grevinde Angela Oldi reiser incognito i det sydlige Frankrig, efter al Sandsynlighed vil nu komme til et formeligt Udbrud. Ikke mange Dage før Georg den tredie, foregik hans fierde Søn Hertugen af Kent ham i Døden, og efterlod sig en spæd Datter, og — paastaae Tidenderne — en frugtsommelig Gemahlinde.

I Frankrig vedbliver den ubegribelige Spænding endnu, og det politiske Væirglas synes mere ustadigt og upaalideligt end nogensinde. Justiceministeren Deserre, hvis Sygdom man tilskrev, at Forslaget til Valglovens Forandring udsattes saalænge, og derfor især i Begyndelsen ikke ret vilde troe paa, har

nu for sin Helbreds Skyld maattet udbede sig Tilladelse at reise til Nizza, men dog uden at nedlægge sin Post, som den fra Republikens Dage bekiændte Clichianer Simeon, siden Justizminister i det ephemeriske Kongerige Westphalen, interimistisk beklæder; og toge Tidenderne heraf Anledning at bebude, at det om faa Dage vilde vise sig, om Decazes, hvis Magt man ansaae for at være i Begreb med at dale, da han ikke havde kunnet blive denne Collega, der var bleven ham en Torn i Øinene, fuldkommen qvit, skulde træde ud af Ministeriet eller ikke. Han har midlertid holdt sig, og Ultrabladene, især Journal des Debats have endog forudsagt, at han snart vilde skiænke Frankrig et nyt Ministerium igien, da han allerede ikke mere harmonerede med sine seneste Collegaer, især med Pasquier, der nu er bleven deres Diesteen, hvorimod de have kastet deres Unaade paa Financeministeren Roi, hvem de ikke have fundet rettroende i Henseende til Nationalgodsernes Salg, som de endnu bestandig til Fordeel for Emigranterne haabe rokkede. Tillige kommer Decazes om muligt alt mere og mere i Ultraernes Unaade, ikke blot, fordi han har sat Grændser for det Uvæsen, Missionairerne imod Constitutionen vare i Begreb med at drive, men især fordi han igien nærmer sig til den venstre Side,

og ganske siges at have opgivet sine Hensigter angaaende Valglovens Forandring, hvorimod han paastaaes at ville udføre Laugsindretninger og deslige igien.

Megen Opsigt har Napoleons forbums Politiminister Hertugen af Rovigo (Savary) giort ved uventet at komme, og forlange en Revision af den Proces, hvorved han som contumax, paa en Tid, da han ikke kunde møde, var landlyst. Selv den under ham forbum som Politipræfect staaende Minister Pasquier siges at have personlig besøgt ham ved hans Komme til Paris, og fraraadet ham dette Skridt; men han blev derved, og frikiændtes; og lægger man megen Mærke til den Høitid, mange Personer af Anseelse giøre af ham.

Endnu mere Sensation giør et Brev, en anden af Napoleons forhenværende Ministre, Hertugen af Vicenza (Caulincourt) har ladet indrykke i Tidenderne, og hvori han ved at ville godtgiøre, at Napoleon aldrig havde villet samtykke i at afstaae Rhingrændsen, bestandig kalder ham Keiseren.

Efter de seneste Tidender, skulde Decazes atter have skiftet Side, og paa ny forenet sig med Ultraerne, hvis fornemste Høvdinge skulle have været tilstæde ved en Ministersamling, hvortil endog Ex-

ministeren Montesquieu, skulde have været indbudet, og hvor man da skulde have omhandlet, maaskee og afgjort Forelæggelsen af Valglovsforandringer. Midlertid vedbliver der at strømme Petitioner ind imod den; uagtet et Sæt af disse, indeholdende 139 Petitioner fra henved 29 000 Petitionnairer, dog først efter to Dages hæftige Strid, og blot med en Majoritet af 5 Stemmer, hvoriblandt tree Ministres, blev afviist ved Dagens Orden, af Frygt at man ved at antage dem, skulde synes forud at fælde Dom over det af Kongen bebudede Forslag. Man venter desuagtet, at de nye Petitioner vil være heldigere, da den derover nedsatte Commission er forandret, og udentvivl en Liberal kommer til at føre Ordet isteden for Ultraen Mestadier. Midlertid holdes Kammeret ved Ministrenes Tvivlraadighed aldeles uvirksomt, saa at dets Arbeider, siden det traadde sammen, efter et Udtryk i ovenmældte Debat, indskrænke dem til en voteret Taksigelsesadresse og en Nytaarsgratulation, et Præsidentvalg, og Bevilgning af et Financeforslag — givet — uden Tillid. Decazes har atter Feber.

Et meget betænkelig Opstand har fundet Sted i Spanien, hvor adskillige Regimenter af Cadixarmeen have grebet til Vaaben, hæftet deres General Grev Calderon tilligemed Søministeren Cisneros, og — som man paastaaer — fordret Cortes og en Constition; vel skal de være med Tab tilbageslagne fra

Cadix selv, midlertid have de bemestret dem Isla de Leon, og et derved liggende Linieskib, og siges at true Sevilla. Desuagtet paastaaer man fra Madrid, at Insurrectionen snart vil være til Ende, at der ikke er Fare paa færde, og at Madrid selv, og Hoffet der ere aldeles rolige, hvorhos man dog tilføier, at denne Tingenes Vending paa Anliggenderne hin Side Havet vil have en høistbetydelig Indflydelse.

En anden Efterretning, de seneste Tidender medbragte, er, at Engellands nye Konges Helbredstilstand er saa betænkelig, at man endog har været i alvorlig Frygt for hans Liv, men dog nu havde Haab om, at Faren nok var over.

Den 15de Febr. 1820.

K. R.

Hesperus.

Fædrenelandet og Litteraturen helliget.

Ottende Hæfte.

Februar 1820.

En kort Beretning over de i Stor-Britannien oprettede Spare-Banker, med vedføiede Forslag til lignende Bankers Oprettelse i vort Fædreland,

ved F. H. A. Clauswitz.

(Skrevet i London 1816).

En Gjenstand, som i Frihedens og Industriens Land, Stor-Britannien, har opvakt almindelig Opmærksomhed, som iblandt dets rigeste, fornemste og meest dannede Mænd ikke mindre har fundet Opmuntring og Bifald, end iblandt de lavere og fattige Stænder, vil sikkert ikke med Ligegyldighed forbigaaes af et saa oplyst Publicum, som det Danske; men

vil med Velvillie betragtes og overveies i et Land, som i Henseende til Veldædighed og de Fattiges Understøttelse maaskee ingenlunde staaer tilbage for det store og rige Engelland. Maaskee vil Gjenstanden for Mange synes ubetydelig; men man erindre, at ofte af en ubetydelig Spire de herligste, stolteste Naturens og Menneskeforstandens Frembringelser ere oprundne. Det være mig derfor tilladt i nogle faa Blade at meddele nogle historiske Bemærkninger om de i Stor-Britannien oprettede Spare-Banker, og at tilføie nogle faa Ideer om en saadan Indretnings Anvendelighed i vort Fædreland, og man skjænke dette Forsøg den Overbærelse, Gjenstandens almene Interesse, ikke disse Linier selv, fortjener.

Den eneste Maade, paa hvilken de høiere Stænder virksomt kunne understøtte de lavere Klasser, uden at løbe Fare for at bidrage til deres Ruin, er at opmuntre Industrie og Dyd, at opvække Lyst til Uafhængighed og Selvstændighed, en Spire til saa mange Dyder, og at belønne udmærkede Bestræbelser for Oeconomie og god Opførsel. — En Deel af dette Diemed er bevirket ved Oprettelsen af de mange venskabelige Understøttelses-Selskaber, som næsten overalt have fundet Sted; men saa for-

treffelige end Hensigterne ved disse Indretninger have været, har Resultatet kun lidet svaret dertil. De ere enten beregnede efter altfor fordeelagtige Betingelser for de Indskydende, og efter føie Tider deres Kasse ikke i Stand til at bestride de nødvendige Udgifter, eller de ere slet bestyrede, og deres Kapitaler formindskes eller forsvinde i Uredeliges Hænder. Desuden udfordre de vedvarende, eensformige Bidrag, endskjøndt Mange kunne ønske for Øieblikket at bidrage mere end det sædvanlige Indskud, andre ikke see sig i Stand til at udrede det forlangte Bidrag, og som en Følge heraf ere de Medlemmer udelukkede fra Fordelene, som for Øieblikket ikke kunne opfylde den forlangte Betingelse, at yde bestandigen det samme Bidrag, endskjøndt de maaskee i en lang Række af Aar have indskudt betydelige Summer i Selskabets Kasse.

Det vilde derfor være ønskeligt, at en Indretning kunde tilveiebringes, hvor Medlemmerne kunde efter eget Tykke bidrage saa meget eller lidet og saa ofte, de selv vilde, og hvor de dem tilstaaede Fordele beregnedes nøie i Forhold til deres Bidrags Størrelse. En saadan Indretning vilde være en virksom Drivefjeder til Industrie iblandt de arbeidende Klasser, da Personer i denne Livets Stilling

vilde sættes i Stand til i yngre Aar at oplægge betydelige Summer for Alderdommen og for Sygdoms Tilfælde. Vel kan ethvert Menneske opnaae det samme Diemed, ved selv i en Sparebøsse at gjemme det Overflødige, men hvo som endog kun lidet kjender de lavere Klassers Levemaade og Charakteer, veed vel, at dette næsten aldrig finder Sted, da Fristelserne til at bortødsle til Fornøielser det Overflødige ere for store til at overvindes, og da Usikkerheden af selv at forvare betydelige Pengesummer ikke er mindre. Desuden vilde Pengene i et saadant Tilfælde ligge frugtesløse, og den saare betydelige Vinding af stedse tiltagende Renter aldeles gaae tabt. — Saaledes saae vi Personer, som i yngre Aar have fortjent langt mere end der var nødvendigt til deres Underhold, og som længe have levet i en Velstand, de ansaae for varig, ved pludselige Sygdomme eller ved Alderdommen bragte til den yderste Fattigdom og Mangel. Hvor ganske anderledes vil deres Stilling, ville deres Udsigter i Fremtiden være, naar de have den Vished for Dinene, at de kunne erholde de smaa Summer, de nu spare, med Tiden tilbagebetalte, naar de begjære det, samlede og forøgede ved Renter og Rentes-Renter til en betydelig Kapital. Nye Ønsker, nyt Haab, nye Begreber om Virksomhed og Flid ville udbrede sig iblandt dem. Deres Sæder ville forbe-

dres; med Flid vil Sparsommelighed forenes, og hvad kunne ikke disse to mægtige Kræfter i Livet frembringe?

Denne store, vigtige Forbedring kan for en stor Mængde af de arbeidende Klasser bevirkes ved et yderst simpelt Middel, en almindelig Spare-Bank, som beroer paa det Princip, at den modtager af alle Almuens Personer endog de ringeste Indskud, som, saasnart de opvoxe til en temmelig ubetydelig Sum, bære Renter, hvilke føies til Kapitalen, der udbetales de Indskydende enten aldeles eller for en Deel, naar de begjære det. Bankens forenede Kapital gjøres frugtbringende imod ansvarlig Sikkerhed, og administreres gratis ved veltænkende Mænd.

En saadan Indretning vil være af den største Nytte for Haandværks-Svende og Drenge, Arbeidsfolk, Tjenestefolk af begge Kjøn, Bønderkarle og Bønderpiger, hvilke alle i yngre Aar, saa længe de ere ugifte, let kunne oplægge en om endog liden Deel af deres Arbeidsløn, hvilken med tilføiede Renter vil med Tiden opvoxe til en ikke ubetydelig Kapital, for i senere Aar, naar de ere gifte og have Børn, at betrygge dem imod Fattigdom og Mangel.

Men den arbeidende Klasse deler sig i to Hoved-Grene, hvis Stilling, Levemaade, Ideer o. s. v. ere saare forskjellige.

1) Land-Almuen, indbefattende alle de Personer, som leve paa Landet, og hv's eneste eller Hoved-Beskjæftigelse staaer i Forbindelse med Agerdyrkningen.

2) Haandværks-Klassen, indbefattende alle de Personer, som ernære sig ved Haandværk, ved Manufacturer og Fabriker og ved Handelen.

Med Hensyn til denne Hoved-Inddeling bør ogsaa disse Spare-Banker oprettes:

1) paa Landet, og da kunne de kaldes Herreds- eller Sogne-Spare-Banker, og

2) i Byerne, og da kunne de kaldes almindelig Industrie-Spare-Banker.

Hovedgjenstandene for disse Spare-Banker ere;

1) Sikkerhed; at de Indskydende forvisses om, at deres Penge ikke alene ere i ærlige Mænds Hænder, men at de bestyres vel og til almindelig Fordeel.

Intet maa forsømmes, hvorved de Indskydende kunne betrygges i alle Henseender; thi alene paa deres gode Tillid til Banken beroer den hele Plan, og jo flere Fordomme Almuen med Grund i Begyn-

delsen vil have imod en Indretning, som ved at love store Fordele kan opvække Mistanke imod dens Bestyrere, jo mere bør man anvende Alt for at oplyse og veilede Alle med Hensyn hertil. Maaskee er det derfor fordeelagtigt, at lade de Indskydende have en vis Andeel i Bankens Administration, f. Ex. ved at lade alle Indskydende aarligen vælge en Committee, som har Over-Opsynet over de administrerende Direkteurer, og som saa ofte som muligt lader sig forelægge en noiagtig Beretning over Kassens Tilstand, Pengenes Anvendelse og Maaden, hvorpaa Bankens Kapitaler ere gjorte frugtbringende. Dette vil især paa Landet være af Nytte, hvor der ere kun faa Personer udenfor Bondestanden, i hvis Hænder Bankens Administration for en stor Deel maa være, og til hvilke de Indskydende ikke ville have ubeluffende Tillid. I de store Byer, hvor agtværdige Kjøbmænd og Embedsmænd ville sammentræde for at oprette og bestyre disse Banker, vil Almuen maaskee have mere Tillid til Administrationen, men den bør dog stedse have Magt til at underkaste dens Forhold en mere talrig og sammensat Committee's Bedømmelse, hvis Interesse er fælles med alle de Indskydendes.

Saaledes oprettedes i Dumfries, en Bye i Skotland af kun 7000 Indvaanere, i Februar 1815

en Spare-Bank, i hvilken de Indskydende have en Andeel i Administrationen, og i 11 Maaneder, indtil den 30te December 1815 beløb de Indskydendes Antal sig til 313, og samtlige Indskud til L. 1467. 2. ß. St.

I Edinburg derimod, hvis Folkemængde er omtrent 100,000 Mennesker, og hvor en lignende Bank oprettedes i 1814, men under udelukkende Administration af nogle uafhængige, agtværdige Kjøbmænd, beløb de Indskydendes Antal sig i 9 Maaneder kun til 106, og de samtlige Indskud til L. 120 St. Denne sidste Indretning udbredte sig i øvrigt i det følgende Aar langt mere, og havde den 1te Oct. 1815, 749 Indskydende, og de samtlige Indskud beløb sig til L. 2423. 18 ß. St.

For endnu mere at tilveiebringe offentlig Tillid og betrygge de Indskydendes Sikkerhed, bør en saadan Bank saa ofte som muligt meddele de Indskydende en Beregning over samtlige deres Indskuds Beløb; det af den i London oprettede Spare-Bank antagne Formular synes det meest hensigtsmæssige, dog derom siden.

Desuden bør der saa ofte som muligt forelægges et offentligt Regnskab over hele Bankens Tilstand, indeholdende en kort Angivelse af de Indskydendes

Antal, Bankens Kapital, og hvilke Summer ere gjorte frugtbringende og paa hvilken Maade, samt hvilken Balance er i Kasserernes Hænder, hvilket Regnskab undertegnet af Directeürerne bør ophænges i Bankens Locale til Alles Eftersyn.

For at betrygge Indskuddenes Tilbagebetaling bør og Kassereren, Bogholderen og Directeurerne være ansvarlig for Bankens Kapitaler.

2) Fordelen, eller de stedse tiltagende Renter af Indskuddene.

Jo større Fordele en saadan Indretning frembyder, desmere vil Almuen søge at benytte sig deraf. Men endskjøndt Privat-Personer maaskee byde mere end de almindelige Renter, og saaledes overtale den stræbsomme Arbeidsmand til at anbetroe den de møisommeligen sparede Summer, for maaskee aldrig at tilbagebetale dem, kunne disse Banker ikke frembyde saa store Fordele. Det vilde dog være ønskeligt, at de kunde give saa høie Renter som muligt, for at forhindre hiin Fristelse. — Almuen maa og gjøres opmærksom paa de store Fordele af sammensatte eller Rentes-Renter, hvorved deres Kapital langt hurtigere forøges. Med Hensyn hertil er det meest hensigtsmæssigt, at Renterne ved ethvert Aars

Forløb føies til Kapitalen og ikke udbetales de Indskydende, naar de ere forfaldne.

Nogle af disse Banker have antaget det Princip, naar et Bidrag er opvoxet til en vis, temmelig betydelig Sum, at tvinge den Indskydende at drage samme ud af Banken for at omsættes i hans eget Navn i de offentlige Banker, af Frygt for at Spare-Bankens Kapital skulde vorde for betydelig og dens Ansvar for stort. Men ved en saadan Betingelse vilde denne Indretnings Hoved-Diemed, at den Indskydende i en Række af Aar kan opsamle en betydelig Kapital, tilintetgjøres, da den Indskydende af de Summer, han paa denne Maade havde omsat i Obligationer af de offentlige Banker, kun vilde erholde simple Renter, og den offentlige Bankes Beviis i hans egne Hænder ligesaa let kunde bortødsles og misbruges, som virkelige Penge. — Men for paa den anden Side at formindske Spare-Bankens for store Ansvar og at forhindre, at dens Kapital vorder altfor betydelig, kunde det maaskee bestemmes, at naar et Indskud er opvoxet til en vis, betydelig Sum, der da med den Indskydendes Samtykke kjøbes offentlige Bankers eller Regjeringens rentebærende Obligationer, lydende paa hans Navn, men som forblive i Bankens Forvaring, og at Renterne af samme

føies til hans nye Indskud i Banken for at gjøres frugtbringende. Dette er Tilfældet med Londons Spare=Bank, som saasnart et Indskud er nogenledes betydeligt, raader den Indskydende at kjøbe Stats=Papirer, der ere rentebærende, og hæver Renterne af samme for ham, for at føie dem til hans nye Indskud.

Uagtet de Indskydende ikke bør tvinges til regelmæssigen at yde deres Bidrag, fordi de, saasnart der er nogen Tvang forbunden dermed, ville aldeles afskrækkes fra at benytte sig af denne Indretning, vil det dog være ønskeligt at opmuntre dem saa meget som muligt dertil, da Intet mere forøger en opvoxende Kapital og mere befordrer jævn Flid og Industrie, end regelmæssige Bidrag. Smaa Præmier ved Aarets Ende tilføiede de Indskydendes Kapital, naar de hele Aaret igjennem havde gjort regelmæssige Indskud, vilde meget bidrage dertil. — Saaledes kunde der maaskee og til de Personer, som i en vis Række af Aar havde gjort Indskud, tilstaaes noget høiere Renter, end de sædvanlige, for at forhindre, at de Indskydende ved enhver ubetydelig Leilighed vilde drage deres Kapital ud af Banken. Disse extra-Udgifter kunde let bestrides af Bankens Indtægter ved de frivillige Gaver. — Ved nogle Spare=Banker,

især paa Landet, f. Ex. i Ruthwell, har man dog indført den Lov, at de Indskydende ere nødte til i det mindste at bidrage en vis, temmelig ubetydelig Sum aarligen, under en ubetydelig Mulct, som beregnes hele Bankens Kapital til Fordeel, og dette har aldeles ikke afskrækket de Bidragende. I det Hele er det mærkeligt, at disse Indretninger have fundet større og mere udbredt Bifald hos Almuen paa Landet, end i Byerne, hvor Flid og Industrie uden Tvivl ikke ere saa hyppige.

Disse Banker maae naturligviis være forbundne med Udgifter, hvilke dog ikke ere saa betydelige, som de maaskee kunne synes. — Kassereren, Bogholderen, Directeurerne og de øvrige Embedsmænd ved samme erholde ingen Løn, da det er en Veldædigheds-Indretning, og man vil sikkert overalt finde veltænkende Mænd, som til deres Medmenneskers Bedste ville paatage sig disse Forretninger, der i øvrigt, som siden efter skal vises, ere saa simple og ubetydelige, at de kun optage nogle faa Timer om Ugen, og da man skiftes til disse forskjellige Embeder, vil Enhver anvende endnu mindre Tid dertil. — Husleie kommer heller ikke i Betragtning, da der paa Landet enten i Skolehuset eller i en anden offentlig Bygning kan indrømmes Brugen af et Værelse for nogle Ti-

mer om Ugen, og man i Byerne endnu lettere vil finde et Locale, man kan erholde gratis; Til at føre Bøgerne, til Papiir, Penne o. s. v. og til adskillige andre Artikler medgaae naturligviis nogle Udgifter, hvilke kunne bestrides paa følgende Maade.

Vel svares der Rente af ethvert Indskud, men for at forhindre Brøk og Beregningens Vidtløftighed ved mindre betydelige Summer, tilstaaes kun Rente af en vis Sum, og af de deraf sammensatte Summer, saa at Renten for ethvert mindre Bidrag og for de Dele af de større Summer, som ikke gaae op i hiin Sum, beregnes til Fordeel for Bankens Kasse. Dette beregnet paa de forskjellige Bidrag udgjør altid et betydeligt, aarligt Overskud. Saaledes tilstaaes der ved de fleste Banker kun Rente af Summer af 10 Schillings, og ved nogle kun af Pund Sterling.

I de større Byer, hvor Pengenes Circulation er hurtigere, vil denne Fordeel maaskee være tilstrækkelig; men ved Bankerne paa Landet og hvor ellers dette Overskud ikke vil være betydeligt, kunne Bankens Indtægter forøges ved Renterne af de forskjellige Kapitaler, som veldædige Personer have laant til samme rentefrie, hvilken sidste Opmuntring i enhver Henseende vil være af stor Nytte, for at betrygge Indskuddenes Sikkerhed, og for at yde de fornødne

Penge til at kunne tilstaae Præmier, hoiere Renter 2c. — Desuden forudsættes der, at Banken udlaaner til en meget hoiere Rentefod, end den tilstaaer de Indskydende f. Ex. at den erholder 5 pCt. Renter af sine Kapitaler og i Almindelighed kun tilstaaer 4 pCt. — Maaskee ville og flere Personer være villige at laane til Banken Kapitaler om ikke uden Renter, dog paa billigere Renter, end Banken erholder af sine udlaante Kapitaler, hvorved et ikke ubetydeligt Overskud vil vindes.

En betydelig Fordeel for Banken opstaaer ogsaa deraf, at den kun kan tilstaae de Indskydende Renter for hele Maaneder, og at Renter for mindre Tid end een Maaned og for den løbende Maaned, i hvilken et Indskud gjøres, tilfalde Banken, hvilken Fordeel paa hele Bankens Kapital omtrent udgjør 14 Dages Renter aarligen. Det vilde være særdeles vidtløftigt, næsten umuligt, at tilstaae og beregne Renter af de forskjellige Indskud for kortere Tid end een Maaned.

I Byerne vil man ikke møde nogen Vanskelighed i at finde Personer, som ville paatage sig Pligterne og Ansvaret af de forskjellige Embeder ved disse Banker, som kun udfordre liden Opoffrelse af Tid og det yderst simple Arbeide af at holde Bøgerne i Or-

den; men mere vanskeligt vil det være paa Landet. Maaskee ville her Præsterne og de forskjellige Embedsmænd paatage sig disse Forretninger, og deres Arbeide kan endnu mere lettes ved at oprette Central-Banker i Kjøbstæderne, som i de forskjellige Sogne paa Landet ikkun have en Agent, der tilstiller samme Beløbet af de i hans Sogn samlede Bidrag, anfører paa de Indskydendes Qvittering enhver Sum, han modtager for Banken, og paa Opfordring paa Bankens Vegne udbetaler de forlangte Afdrag paa Indskuddene, samt ved ethvert Aars Udgang tilstiller de Indskydende den af Central-Banken ham tilsendte Beregning over de Indskydendes Kapital med tilføiede Renter for Aaret. Disse Central-Banker burde dog ikke udvides for et altfor stort Distrikt, da deres Arbeid derved vilde formeget forøges, deres Virksomhed hindres ved Vanskeligheder og det Gode derover maaskee for snart forsømmes. I ethvert Tilfælde, for ikke at formindske de Indskydendes Sikkerhed, maatte disse Central-Banker være ansvarlige for deres Agenters Forhold med Hensyn til de modtagne Bidrag, og Banken selv garanteres ved agtværdige og solide Mænd, som erklærede sig ansvarlige indtil et vist, betydeligt Beløb.

Disse Spare-Banker have taget deres Begyndelse i Skotland, hvor en Præst, Hr. Duncan, boende i Ruthwell, i Aaret 1810, ved at henvende sin Opmærksomhed paa de Fattiges Tilstand i dette Sogn i den Hensigt at afværge Indførelsen af de i England saare trykkende Fattig-Afgifter*) i et nogle Aar i Forveien udkommet Skrift traf paa nogle Bemærkninger angaaende et Forslag om at oprette en Oeconomie-Bank for den flittige Almue. Denne Idee fandt saaledes hans Bifald, at han besluttede at gjøre et Forsøg paa i sit Sogn at oprette

*) Disse Fattig-Afgifter (poor-rates) som kun existere i England, ikke i Skotland og Irland, beløbe sig til den uhyre Sum af over 8 Millioner L. St. aarligen. Antallet af de Fattige, som understøttes derved, beløb sig i Aaret 1802, til 1,040,716, omtrent en ⅛ Deel af Englands hele Folkemængde. I senere Aar har de Fattiges Antal endnu mere tiltaget end Folkemængden, der i ti Aar fra 1801—1811 er opvoxen fra 8,872,980 til 10,150,615 (England og Wales sammentaget). I 1812 beregnede man de Fattiges Antal i England og Scotland til 1,828,170; hvilken Beregning dog kan antages at være noget overdreven. Det maa endnu bemærkes, at der foruden disse Fattig-Afgifter i Byerne anvendes uhyre Summer til de Fattiges Underhold ved milde Stiftelser og frivillige Gaver, hvilke i London alene ere beregnede at udgjøre 1 Million L. St. aarligen.

en lignende Anstalt. Han udkastede en Plan derfor, hvilken han bekjendtgjorde i de offentlige Blade, og i Mai 1810 oprettede han i det lille Sogn Ruthwell, som kun bestaaer af 1100 Individuer, den første Spare-Bank. Dette Sogn var ingenlunde det fordeelagtigste Sted til at begynde et saadant Foretagende, da det er fattigt, ikke besidder bosiddende Godseiere, som ved store, frivillige Gaver kunne kraftigen understøtte det, og da flere hundrede af Sognets Beboere allerede vare Medlemmer af andre venskabelige Understøttelses-Selskaber, hvortil de maatte yde for dem betydelige Bidrag. Men uagtet alle disse Hindringer er denne første Spare-Bankes Kapital indtil Aaret 1816 opvoxen til den betydelige Sum af 1400 L. St.

Man søgte at give denne Indretning al mulig Sikkerhed og Vigtighed, af hvilken Aarsag Grevskabets høiere Øvrigheder, og dets samt Districtets Repræsentanter i Parlement udnævntes til Æres-Medlemmer ex officio. Bankens Fundamental-Love bleve underkastede samme Lovenes Formaliteter, som de venskabelige Understøttelses-Selskaber ved en Parlements-Act ere underkastede, og de tinglystes ved Tribunalerne, samt bekjendtgjordes tilligemed Ban-

lens Fremskridt i de offentlige Blade fra Tid til anden.

Det bør ikke forbigaaes at anføres, at en lignende Indretning uden Navn og uden at være bekjendtgjort ved Trykken, allerede siden Aaret 1807 havde existeret i et andet Sogn i Skotland, West-Calder, hvor den yderst agtværdige Præst, Hr. John Muckersey, havde indsamlet regelmæssige Bidrag fra den arbeidsomme Almue, og havde udsat disse indsamlede Summer paa Renter til de Indskydendes Fordeel; en Omstændighed som Hr. Duncan først erfarede i Aaret 1813, 3 Aar efter at have oprettet Spare-Banken i Ruthwell.

Et i Edinburgh til Tiggeriets Afskaffelse oprettet Selskab besluttede i Aaret 1813 at oprette en lignende Spare-Bank for denne Hovedstad, hvilken aabnedes i Januar 1814. Denne sidste Bank fandt i det første Aar kun sidet Bifald, dog senere udbredte dens Virksomhed sig meget, og i Enden af Aaret 1815 var dens Kapital opvoxen til L. 2423.

Nu udbredte denne Indretning sig meget hurtigen i mange Sogne i Skotland, en af de første nye Spare-Banker oprettedes i Kelso, hvor Hertugen af Roxburgh præsiderede i Forsamlingen af Omegnens rigeste og meest agtværdige Mænd, sammenkaldet

til dette Øiemed, og dette Exempel fulgtes næsten overalt. Den første lignende Indretning i England fandt Sted i Byen Bath, efter en saare betydelig Maalestok, og snart derefter oprettedes saadanne Banker i Liverpool, Manchester, Bristol og i de andre store Byer.

Ogsaa i Ireland oprettedes i Aaret 1814 en saadan Bank i Belfast, og senere i Dublin.

Endeligen oprettedes og i London en Spare-Bank i Begyndelsen af 1816.

Disse Bankers hurtige og virksomme Udbredelse i Skotland skyldes især en i alle Henseender udmærket Mand, Dr. Blair, Rektor for Universitetet i Edinburgh, som saasnart han underrettes om den første Spare-Banks Oprettelse i Ruthwell, strax aabnede en Brevvexling med sammes Forstandere, og overalt opmuntrede til lignende Indretninger.

Mærkeligt er det, at en saa almeennyttig Indretning har taget sin Begyndelse i et lille, fattigt Distrikt, og at Verdenshandelens Hovedstad har været den sidste til at følge dette Exempel.

Man kan naturligviis ikke vente, at de fordeelagtige Følger af disse Bankers Oprettelse allerede have viist sig i en særdeles høi Grad, da de endnu

ere i deres Barndom; men Ingen vil nægte, at de efterhaanden mere og mere maae virke til Industriens Udbredelse og Sædernes Forbedring iblandt Almuen. Af de mange Exempler som dog allerede have fundet Sted af Personer, der hidindtil ikke havde tænkt paa at spare det Mindste, og som siden disse Bankers Oprettelse ved dem allerede see sig i Besiddelse af en lille sammensparet Kapital, være det mig tilladt at anføre et Par sikkert ikke uinteressante. — En fattig Haandværker, som i Aaret 1810 i Spare-Banken i Ruthwell's Sogn havde indskudt nogle faa Shillings, og som vedblev denne gode Skik, saae sig i Begyndelsen af 1815 i Besiddelse af en liden Kapital af L 14 St. og hans Lærling, som havde fulgt sin Mesters Exempel, eiede paa den Tid L 20 St. hvormed han var i Stand til at kjøbe sig de fornødne Instrumenter, for selv at nedsætte sig som Mester. — En ung Bondekarl, som ved at have tjent i Militsen havde modtaget nogle faa Pund St. af Regjeringen, nedlagde dem i Spare-Banken, og tilføiede siden jævnlige Bidrag, saa at han i Aaret 1814 eiede en lille Kapital af L 30 St. — I Dumfries havde en Dreng paa 10 Aar, som var Lærling hos en Guldsmed, og som fortjente kun 2 Shill. 6 Pence om Ugen, hver Gang Banken var aab-

indskudt et Bidrag af 1 Shill. og i kort Tid eiede han en lille Kapital af nogle Pund St. — Da Banken aabnedes i Dumfries, indskjød Eieren af en Fabrik 5 Shill. for enhver af sine Arbeidsfolk, og forærede dem næste Dag Qvitteringen for dette Indskud samt den trykte Beretning over denne Bank, for at opmuntre dem til at bidrage dertil. De gjorde det samtlige, og vare alle efter nogen Tid i Besiddelse af en lille Kapital, medens de hidindtil hver Mandag Morgen havde været uden den mindste Pengesum. Et Par iblandt dem erholdt ved Aarets Udgang Præmier for regelmæssigen at have ydet Bidrag.

Kun sjeldent har det hidindtil hændet, at de Indskydende have draget Penge ud af Banken som Afdrag paa deres Indskud, og det sædvanligen kun i Sygdoms Tilfælde eller til een eller anden uforudseet, høist nødvendig Udgift.

En betydelig Deel af de første Indskud i disse Banker har bestaaet i Pengesummer, som Personer hidindtil havde bevaret i deres eget Gjemme med Fare for at miste samme ved Tyveri, eller havde anbetroet til private Personer, med Fare for at bedrages for samme.

Hvor megen Nytte kunde ved Oprettelsen af saadanne Spare-Banker stiftes ved de Rige og især ved Eierne og Forstanderne af Fabriker og Manufakturer, naar de vilde opmuntre og hjelpe Arbeiderne til at bidrage regelmæssigen dertil, og naar de indgik en Slags Contract med deres Folk om at indbetale for disse i Spare-Banken en vis Deel af deres Arbeidsløn. Det samme kunde være Tilfældet imellem Herskaber og Tjenestefolk, som sædvanligen bortødsle deres møisommeligen fortjente Løn.

Dovenskab, Ørkesløshed og Drukkenskab vilde derved meget aftage iblandt Almuen, og Antallet af de Personer, som ved Sygdomme og Alderdommen nødes til at søge fremmed Hjelp og offentlig Understøttelse, vilde meget formindskes.

Man har gjort den Indvending, at Almuen vilde derved vænnes til Gjerrighed og altfor stor Pengelyst; men det er ikke de Velhavende, man opmuntrer til en saadan Sparsommelighed, det er den lavere Almue, de Fattige, som før lidet nu kjende Penges Værd, naar de have den mindste Sum under Hænder, som bortkaste dem ved første Leilighed, og siden fortryde deres Letsindighed, der nøder dem til at vorde til Byrde for Andre, hvorved et fiendtligt Forhold opstaaer imellem dem og alle andre

Statens Medlemmer. — Men naar disse Personer om nogle Aar vilde see sig i Besiddelse af en lille Kapital, vilde de indføre Orden og Flid blandt alle deres Omgivelser, vilde føle sig uafhængige og lykkelige og uden Sorger for Fremtiden. Kun sjeldent vilde der da tyes til Forbrydelser for at sætte sig i Besiddelse af Andres Eiendomme; thi kun for ofte er det Fortvivlelsen og øieblikkelig Mangel, som forleder de Ulykkelige til at begaae den første Forbrydelse, og eengang paa Lasternes Bane, er det næsten umuligt at vende om igjen.

Den blandt Almuen saare herskende men trykkende Skik, af øieblikkelig Trang at pantsætte deres Klæder, Eiendomme o. s. v. imod uhyre Renter og med den Sandsynlighed aldrig at kunne indløse dem, og saaledes at sælge dem til en meget lav Priis, vilde ophøre, naar i Sygdoms eller øieblikkelig Mangels Tilfælde den Fattige kunde gribe til den ved egen Virksomhed fortjente, i lykkeligere Dage kun med liden Opoffrelse sammensparede og nu betydeligen forøgede Kapital.

Hvor mangen en Tjenestepige, som ved at forlade et Herskab ofte nødes til at pantsætte sine Klæder, for at finde sit Underhold, indtil hun kan finde en anden Tjeneste, og af Mangelen ofte forledes

til at gribe til det eneste Middel, som viser sig for hende, at kjøbe kort Tids Velstand og Glæde med et langvarigt, kummerfuldt Livs Armod, Skam og Sygdomme bagefter, hvor mangen Person i denne Livets Stilling vilde frelses fra Ulykke og Skam, hvis hun ved at have sammensparet en liden Kapital i Tjenestetiden kunde see sig betrygget imod Mangel, naar hun skulde forlade sin Tjeneste. Ikke indvende man, at dette vilde gjøre Tjenestefolk ligegyldige for at erholde en ny Tjeneste, indtil deres Penge vare fortærede. Det er ikke de sparsommelige Personer, hos hvilke man finder en saadan Feil; Tanken om med hver Dag, de vare uden Tjeneste, at formindske deres lille Kapital, vilde opmuntre dem til at søge en ny Tjeneste.

I de nordlige Lande, hvor Vinterens Kulde nøder endog de fattigste Familier til større Udgifter for Brændsel, medens formedelst Dagenes Korthed Arbeidslønnen er mindre end om Sommeren, vil en Spare-Bank være af endnu større Nytte. Den flittige Arbeidsmand kan da om Sommeren af den høiere Arbeidsløn lægge en Deel til Side i Spare-Banken, og naar Vinteren kommer, med denne lille Kapital indkjøbe et større Forraad af Brændsel til langt billigere Priser, end naar han dagligen nødes

til for nogle faa Penge dyrt at indkjøbe en yderst liden Qvantitet Brændsel, som neppe er tilstrækkeligt at koge hans Mad, ingenlunde til at give Varme for hele Dagen til hans talrige Familie, der af Kulden nødes til at hensukke den halve Tid af Aaret i fortvivlende Dorskhed. Han kan ligeledes med denne lille Kapital imod Vinteren indkjøbe et lidet Forraad af Levnets-Midler til billigere Priser, end naar han nødes til dagligen at betale til Detailhandlere maaskee 3 a 400 Procent for daarlige Varer.

Hr. Duncan har bemærket, at man med disse Spare-Banker maaskee kunde forbinde et venskabeligt Understøttelses-Selskab, for ikke at berøves de Fordele, som denne sidste Indretning frembyder, at Medlemmerne i Sygdoms Tilfælde endog i kort Tid efter deres Indtrædelse erholde Understøttelser, hvorimod ved hine Banker flere Aar maae hengaae, førend deres Bidrag opvoxe til en liden Kapital, og at der ogsaa sørges for Medlemmernes Enker. Maaskee kunde dette lade sig gjøre paa Landet, og denne Idee er virkelig udført i flere Sogne i Skotland; men i det Hele vilde det kun være af liden Nytte og forvolde megen Bryderi og større Udgifter. De store Fortrin, der finde Sted ved Bankerne, at de Indskydende have fuldkommen Frihed at indskyde saa

ofte og saa lidet de ville, og at drage deres Indskud ud af Banken, naar de ønske, vilde forsvinde derved, og hele Indretningen underkastes alle de Indvendinger, der finde Sted ved hine Selskaber.

Man vil maaskee indvende imod disse Spare-Banker, at Beregnings-Maaden og de forskjellige Bøgers Holdelse er saare vidtløftig og forbunden med megen Opoffrelse af Tid, og udfordrer ikke almindelige Kundskaber og Nøiagtighed. Men af det Følgende vil man see, at der blot udfordres Orden, nogle faa Timer ugentligen, og en yderst simpel Maade til at føre Beregningen og at holde de faa nødvendige Bøger. Jeg vil derfor som Mønster fremlægge den ved London's Spare-Bank, der forekommer mig at være den fuldkomneste, antagne Beregnings- og Fremgangs-Maade.

Denne Bank har ladet trykke og circulere følgende Bestemmelser, som findes vedføiede den enhver Indskydende givne Qvittering for hans Indskud:

London's Spare-Bank,

aaben hver Mandag fra Kl. 7—9 om Aftenen,

modtager ethvert Bidrag af alle Konstnere, Haandværkere, Tjenestefolk, samt alle Personer, som ernære sig ved Handel og ved egen Industrie, og svarer dem Renter deraf, samt tilbagebetaler de ind-

skudte Summer, naar forlanges. Denne Bank er ansvarlig for de indskudte Summer, og staaer under Bestyrelse af en Committee og Directeurer, som vælges af de Indskydende.

Betingelser.

1) Ingen Sum under 1 Shilling modtages.

2) De deponerede Summer erholde en Rente af 5 Pro=Cent aarligen, og tilbagebetales naar forlanges.

3) For ingen Sum under 1 L St. svares Rente; men for ethvert tilføiet Pund St. tilstaaes Renter, som beregnes for enhver Calender=Maaned, og ikkun betales for den Sum, som har staaet i Banken for den hele Maaned, d. e. fra den første til den sidste Dag i Maaneden.

4) Ingen Tid fastsættes for regelmæssige Indskud. Enhver har fuldkommen Frihed at indskyde saa ofte og saa meget eller lidet, han vil.

5) Enhver Indskydende modtager et Bevils eller en Qvittering for sit Indskud, undertegnet af een af Directeurerne, hvori anføres en Beregning af hans Mellemværende med Banken.

6) Beregningen over Kassens Tilstand opgjøres og eftersees, hver Gang Banken er aaben, af de tilstedeværende Directeurer, som undertegne den.

Et Udtog deraf, hvori anføres Kassens Beholdning og Maaden, paa hvilken Bankens Kapitaler ere gjorte frugtbringende, undertegnet af Sekretairen, ophænges i Bankens Locale, til Eftersyn for alle Indskydende.

7) Bankens Kapitaler gjøres frugtbringende i Statspapirer og imod offentlig Sikkerhed, og Kassereren maa altid stille Direktionen Sikkerhed for de Summer, som ere i hans Varetægt.

Undertegnet Ch. Taylor.
Direkteur og Kasserer.

Banken er under nærværende Administration af de følgende Direkteurer.

De Hrr. (Navnene).

Til Beregningen og til de samtlige Forretninger ved denne Bank bruges følgende Bøger og Documenter:

1) Trykte Beviser eller Qvitteringer, som tilstilles enhver Indskydende og forblive i hans Forvaring. — I dette Document, som er trykt paa stivt Papiir, anføres det hele Mellemværende imellem Banken og den Indskydende.

Det indeholder to Kolonner, tilstrækkeligen lange til 52 Linier. Som et Exempel heraf sees No. 1 af Tillæggene.

Ovenfor i dette Beviis anføres den Indskydendes Summer i Hoved-Bogen, Navn, Boepæl og hans Fuldmægtig, hvis han har valgt nogen.

I Colonnerne anføres:

I første Rum ethvert Datum af en Ind- eller Ud-Betaling;

I andet Rum Beløbet af enhver Ind- og Ud-Betaling, fuldt udskrevet med Bogstaver;

I tredie Rum samme Beløb i Tal;

I fjerde Rum Begyndelses-Bogstaverne af den Kasserer, Bogholder eller Direkteur, som har modtaget et Indskud eller udbetalt nogen Sum.

Ved Aarets Ende opgjøres hele Beregningen, tilføies Renterne og Totalbeløbet overføres paa et nyt Beviis, imod at det gamle indleveres i Banken, og at den Indskydende eller hans Fuldmægtig i Hoved-Bogen undertegner Beregningens Rigtighed.

Disse Beviser leveres gratis.

2) En Kasse-Indtægts-Bog, som bestaaer af 3 Kolonner, i den første af hvilke anføres den Indskydendes Summer, som svarer til Nummeret, der er anført paa det ham tilstillede Beviis, samt det Pagina i Hoved-Bogen, hvor hans Beregning er anført;

I den anden indføres den Indskydendes Navn, og i den tredie Rubrik Indskudets Beløb i Tal.

Ved Enden af hver Bank-Dag adderer Kasseereren Beløbet af de modtagne Summer, sammenligner denne Beregnings Rigtighed med det virkelige Behold i Kassen, og denne Beregning stadfæstes ved de tilstedeværende Directeurers samtlige Underskrift.

3) En Kasse-Udgifts-Bog, indrettet paa samme Maade som den foregaaende, hvori anføres alle Udbetalinger til de forskjellige Indskydende, hvis egenhændige Underskrift, Begyndelses-Bogstav eller Tegn eller ved deres Fuldmægtig ved enhver Udbetaling i en egen dertil bestemt Linie gielder som en Qvittering, og contrasigneres af den udbetalende Kasserer.

Disse tvende Bøger ere saa simple i deres Form og Brug, at de ikke behøve nøiere at forklares.

4) En Hoved-Bog, i hvilken efter Nummerne indføres de Indskydendes balancerede Regninger, de af samme indbetalte og til samme udbetalte Summer, hvilke fradrages de første, og Resten anføres. Ovenover enhver Side anføres den Indskydendes Nummer, svarende til det samme Pagina, hans Navn, Bopæl og Fuldmægtig, hvis han har nogen.

Som et Exempel paa en saadan Beregning i Hoved-Bogen see No. II af Tillægene.

Beregningen i denne Bog føres paa følgende Maade:

I den første Rubrik anføres Datum af enhver Forhandling, overeensstemmende med Kasse-Indtægts- og Kasse-Udgifts-Bogen. Den anden Colonne indeholder de ind- eller udbetalte Summer, skreven fuldt ud med Bogstaver. Den tredie de samme Summer i Tal. Den fjerde Renternes Beregning opgjort enhver Maaned, nemlig for de Summer, som have henstaaet i Banken den hele Maaned og for hvilke Renter svares.

Ved Aarets Ende opgjøres hele Regningen og Total-Beløbet med de tilføiede Renter overføres i det følgende Aars Bøger.

Denne Hoved-Bog er følgelig en Gjenpart af de, de Indskydende tilstillede Beviser, og sammenlignet med samme udviser Regningens Rigtighed.

En alphabetisk Liste over de Indskydendes Navne med deres Nummere i nogle Blade af denne Hoved-Bog vilde være af stor Nytte, for at kunne eftersee dem med Lethed.

Det er kun et meget ubetydeligt Arbeid at opgjøre Regningen og at beregne Renterne ved Enden af enhver Maaned.

Ved Enden af denne Hoved-Bog kunne nogle Sider anvendes til der regelmæssigen at indføre i modsatte Kolonner, paa den ene Side alle de Renter, som virkeligen udbetales til samtlige Indskydende, hvortil ved Aarets Ende føies de Renter, som ere tilførte deres Kapital, og som med samme overføres paa det følgende Aars Regning, og paa den anden Side alle de Renter, Banken har modtaget eller har til Gode for sine imod offentlige Papirer eller paa andre Maader udlaante Kapitaler.

Balancen imellem disse to Regninger vil vise Overskuddet af de modtagne og tilgodehavende Renter, af de udbetalte og skyldige Renter, hvilket Overskud udgjør Bankens Fordeel, hvormed de forskjellige Udgifter bestrides.

5) En Kasse-Balance-Bog, hvori anføres alle modtagne og udbetalte Summer for enhver Gang Banken er aaben. Indtægterne tilføies Bankens Kapital, hvorfra afdrages de udbetalte Summer, og Overskuddet udgjør Bankens Behold. Herved anføres, i hvilke offentlige Papirer og imod hvilken Sikkerhed Bankens Kapitaler ere gjorte frugt-

bringende, og hvilke Summer ere i Kasserens Hænder. Denne Beregning undertegnes af alle Bankens tilstedeværende Embedsmænd og Direkteurer, og et Udtog deraf undertegnet af Sekretairen ophænges i Bankens Locale, til Alles Eftersyn.

Som Exempel herpaa see No. III af Tillæggene.

6) En Regnskabs-Bog, hvori indføres de forskjellige smaa Udgifter som finde Sted.

7) En Protocoll, hvori Sekretairen indfører Committeens Forhandlinger.

8) En Underskrifts-Bog med deres Register, indeholdende de Bestemmelser, som skulle underskrives af samtlige Indskydende, Fuldmægtigers eller Agenters Udnævnelse og de særegne Bestemmelser, hvorom visse Personer ere blevne enige med Banken f. Ex. at erholde lavere Renter end de sædvanlige.

Forretningernes Gang ved denne Bank er yderst simpel. De Summer, de Indskydende indbetale i Banken, indføres i det Beviis eller den Qvittering, der gives dem, indføres derpaa i Casse-Indtægts-Bogen og sidenefter i Hoved-Bogen. Dette kan skee paa samme Tid ved tre Bogholdere eller Kasserere, som sidenefter sammenligne de af dem indførte Summer. Det Samme er Tilfældet med de af Banken til de Indskydende udbetalte Summer, undtagen at den Indskydende eller

hans Fuldmægtig undertegner sit Navn som Qvittering i Kasse Udgifts-Bogen.

For at vise, hvormeget Englands første og fornemste Mænd have anseet disse Banker for vigtige for hele Staten, og med deres hele Indflydelse have understyttet dem, vil jeg blot anføre, at den i Byen Southampton i Slutningen af Aaret 1815 oprettede Spare Bank har den ovenfor anførte Hr. Rose til Præsident, Lord Fitzharris til Vice Præsident, 8 af de rigeste og meest udmærkede Mænd, hvoriblandt Lord Palmerston, Sekretair for Krigs Departementet, og 3 Parlements-Medlemmet til Administrateurer, og dens Committee bestaaer af 60 af Provindsens rigeste Godseiere, Præster og andre Mænd af Anseelse. — Denne Bank, ligesom den foregaaende, administreres af Mænd, som ved at have bidraget frivillige Gaver til Banken, ere Medlemmer deraf, og det hænger ikke af de Indskydende at udnævne andre Mænd til sammes Bestyrelse. — Saasnart et Indskud er opvoxet til L. 25 St., indkjøbes rentebærende Stats-Obligationer paa den Indskydendes Navn og tilstilles ham; dog er det ham tilladt paa Nye at begynde at gjøre Indskud. — Bankens Kapital gjøres frugtbringende i Stats-Papirer, som bære 5 Pro-Cent Renter, og den Indskydende erholder kun 4 Pro-Cent; den ene overskydende Pro-Cent anvendes til at bestride Udgifterne, og i Fald der er et Overskud, tilføies samme Bankens Kapital,

og efter nogle Aar, naar det er opvoxet til en nogenledes betydelig Sum, fordeles det iblandt de Indskydende i Forhold til deres Indskud. — Denne Bank modtager ogsaa Indskud fra Landsbyerne i Omegnen, hvor Præsterne ville paatage sig at indsamle Indskud og at sende samme til Bankens Directeurer, som udstæde derfor et Beviis og indføre disse Bidrag i Bøgerne; dog er Banken ikke ansvarlig for disse Summer, førend den har modtaget dem.

Den i Dumfries oprettede Spare-Bank har to forskjellige Kasser, den sædvanlige Indskuds-Kasse for de regelmæssige Bidrag og en Hjelpe-Kasse, hvis Indtægter bestaae af frivillige Gaver og Subscription, hvoraf Udgifterne for de for flere Aars vedvarende Indskud tilstaaede høiere Renter, de for regelmæssige Indskud bevilgede Præmier og Laan til fattige Medlemmer imod tilbørlig Sikkerhed og 4 Pro Cent Rente bestrides. I Fald der endda skulde være noget Overskud, fordeles samme blandt de Indskydende i Forhold til deres Indskud og føies til deres Kapital. Spare-Banken i Gatehouse of Fleet afviger fra de andre Banker deri, at den aarligen af ethvert Pund St. af de forskjellige Kapitaler afdrager en Penny ($\frac{1}{240}$ Deel af 1 L. St.) og deraf opretter en gjensidig Hjelpe-Kasse, for at understøtte de Medlemmer, som vorde

syge eller skrøbelige ved Alderdommen, og Enker og Børn af afdøde Medlemmer.

Spare-Banken i Bath har antaget det Princip, at den omsætter de forskjellige Indskud strax i rentebærende Stats-Papirer, og beregner dem til de Indskydende efter Dagens Priis. Naar de Indskydende forlange deres Kapital tilbage igjen, sælger Banken for dem de nødvendige Stats-Papirer og udbetaler dem Beløbet ligeledes efter Dagens Priis. En $\frac{1}{5}$ Deel af Renterne tilbageholdes til Bankens Udgifter. — Herved formindskes Bankens Ansvar betydeligen, og der forebygges, at alle de Indskydende, naar Stats-Papirerne skulde stige eller falde betydeligen, vilde drage deres Penge ud af Banken, for at benytte dem paa en anden Maade, ved hvilke pludselige Udbetalinger af næsten dens hele Kapital Banken nødvendigen maatte nødes til at opgive sin Virksomhed. — Siden Aaret 1815 har denne Banks Kapital tiltaget til den saare betydelige Sum af over 5000 L. St. — den staaer under den bekjendte Marquis af Lansdowns Bestyrelse som Patron.

At det vilde være ønskeligt, at lignende Indretninger kunde oprettes i vort Fædreneland, vil vel Ingen nægte. At udvikle de mange betydelige Fordele, de vilde medføre, vilde være at gjentage hvad i Begyndelsen af disse Blade er anført om de Engel-

ske Spare=Bankers Fordele. — Antallet af de Fattige iblandt os er og meget stort: at formindske det, vilde være en sand Velgjerning imod dem og imod den hele Stat. Vi have en talrig Almues-Klasse, flittig, stræbsom, vindskibelig, og jeg tør paastaae mere oplyst end den Engelske Almue; færre Personer af denne Klasse iblandt os ville findes ikke at kunne læse, skrive og regne end i England; men næsten samme Feil herske iblandt vore arbeidende Klasser, som i hiint Land og næsten overalt. — Letsindigen bortkaste de i Velmagts og Sundheds Dage det lidet Overflødige, og i Alderdommen og i Sygdomme fortrydde de det for sildigen; Drukkenskab, Dovenskab, især blandt Haandværkerne i de første Dage om Ugen, indtil de have fortæret den forrige Uges Arbeidsløn, Higen efter Stads, Pynt og Luxus, især blandt Qvindekjønnet, Lettroenhed til at laane til Bedragere møisommeligen fortjente Penge for lovede store Fordele eller af blot Godmodighed, den fordærvelige Skik at pantsætte, den skadeligste af alle Lidenskaber, Spille-Lyst, for meget næret ved det værste af alle Onder, Lottoet, som vor saa kaldte oplyste Tidsalder for længe siden burde have afskaffet, i det Hele Lyst til Fornøielser og Ringeagtelse for Religionen ere de Hovedfeil, som og i vort Land bringe Tusinde til Fattigdommen og Fortvivlelsen, og styrte dem i Lasternes og Forbrydelsernes Afgrund. — Ethvert Middel, som frembyder sig for

os til at standse og formindske dette Onde, bør vi derfor gribe med Lyst og Iver: med Kraft, Klogskab og egen Opoffrelse bør vi søge at anvende og udbrede det. — Med Tillid henvender jeg mig derfor til de mange fortræffelige Mænd i vort Fædreland, som anvende Tid, Formue og Evner til deres Medmenneskers Bedste, for at anmode dem, at overlægge og overveie det saa sadre simple Middel en Spare-Banks Oprettelse, undersøge, hvorvidt og paa hvad Maade en saadan Indretning vilde være nyttig og mulig i vort Fædreneland, at hæve de mange Vanskeligheder, der stille sig i Veien derfor, og naar de have provet og bifaldt den, da at bidrage og opmuntre til en saadan Banks Oprettelse og Udbredelse.

Jeg nægter aldeles ikke, at mange Indvendinger og Vanskeligheder vilde finde Sted ved en saadan Indretning hos os; men maaske ere de dog ikke uovervindelige.

En Hoved-Indvending fremstiller sig især med Hensyn til Sikkerheden, saavel for Bankens hele Kapital som for de enkelte Indskydendes Bidrag til samme. Kun paa en sikker grundet Sikkerhed og de Indskydendes fuldkomne Credit eller Tillid til Banken og deres faste Overbeviisning, til enhver Tid at kunne tilbageerholde deres Indskud med tilføiede Renter, beroer en saadan Spare-Banks Virksomhed som paa en Grundvold. Men hvorledes opnaae en

saadan uomstødelig Sikkerhed i en Periode, hvor Privatpersoner saavelsom Regjeringen have kjæmpet og endnu kjæmpe med hidindtil ubekjendte Penge-Vanskeligheder.

Ligesaa lidet hos os som i nogen anden Stat af Europa's Continnent hersker den Tillid, den Credit til Privatpersoner og til Regjeringen, som er Grundvolden for Englands Velstand og National-Kraft, som er nøie forbunden og garanteret ved Constitutionen, og til hvilken Credits Vedligeholdelse dette Land opoffer ¼ af dets Indtægter, nemlig den uhyre Sum af 42 Millioner Pund St. aarligen. I dette Land finder en saadan Spare-Bank, ligesaa vel som alle andre offentlige Anstalter og den saare talrige Klasse af Kapitalister uomstødelig Sikkerhed samt den ikke ubetydelige Rente af 5 pCt. i de offentlige Fonds; til en endnu større Lethed af Kapitalers Circulation kunne de indkjøbe de saakaldte Exchequer-bills (Statkammer-Beviser), som ere circulerende Banco-Sedler med dagligen tilføiede Renter i Forhold af 5 Pro Cent om Aaret, og hvis Udbetaling er garanteret ved Parlamentet. Vi maae derfor see os om efter en anden, endskjøndt mindre god Sikkerhed, for ved alle mulige Midler at søge at betrygge en saadan Banks Eiendomme imod de Tab, som i senere Tider have fundet Sted ved næsten alle offentlige Stiftelsers Kapitaler ikke mindre end ved Privatpersoners Formue.

For at indgyde almindelig Credit og Tillid, burde Banken begynde med en ikke ubetydelig Kapital som dens Eiendom; hvis f. Ex. 50 formuende Personer vilde skjænke til samme 100 Rbd. enhver, eller 100 Personer 50 Rbd., vilde en Sum af 5000 Rbd. kunne indsamles. En anden Sum af 5000 Rbd. vilde maaskee tilstaaes af flere Personer som rentefrit Laan, om ikke som Gaver. — Herved vilde Banken sættes i Stand til at begynde sine Operationer med en liden Kapital af 10,000 Rbd. som Garantie for Tilbagebetalingen af Indskud, og vilde vinde betydelig Sikkerhed og offentlig Tillid, og Renterne af denne Kapital vilde være mere end tilstrækkelige til at dække de nødvendige Udgifter.

For at gjøre dens Kapitaler frugtbringende, maatte Spare-Banken enten udlaane dem til Privatpersoner eller til Regjeringen. — Laan til Privatpersoner vilde være forbundne med betydelig Resico; Bankerne skulde derfor aldrig paa denne Maade gjøre sine Kapitaler frugtbringende, uden med den yderste Varsomhed og Mistillid; f. Ex. aldrig i Handelen, men kun paa 1ste Prioritæt i Huse til Halvdelen af Assurance-Summen eller i Jordegodser til ⅓ eller ¼ Deel af deres taxereda Værdie, under hvilken Priis det neppe vilde være muligt at de nogensinde kunde falde. — At laane Kapitaler til Regjeringen, er vel sikkrere, men medfører store Vanskeligheder og megen Usikkerhed ogsaa; thi vi have i

senere Tider seet, at de offentlige Papirer ere faldne til en saare uforholdsmæssig Deel af deres nominelle Værdie, og at endog Renterne deraf ere betydeligen formindskede. Og Spare-Banken burde ei alene regelmæssigen kunne betale de til de Indskydende skyldige Renter men og Indskuddene selv, naar forlanges; men hvorledes vilde den være i Stand dertil, naar dens Kapitaler, omsatte i offentlige Papirer, ved Tids-Omstænderne formindskedes i deres virkelige Værdie maaskee til $\frac{1}{3}$ Deel ja maaskee i et endnu betydeligere Forhold, og naar den ikke kunde regelmæssigen erholde de tilgodehavende Renter? Skrækkeligt tungt, mere end grusomt vilde det være, naar ved et saadant Tilfælde den Fattiges, maaskee i en lang Række af Aar møisommeligen sammensparede Skjærv i det Dieblik, hvor formedelst almindelig Pengetrang han meest kunde nødes til at søge Hjælp hos Spare-Banken, for at erholde sine Bidrag tilbagebetalte, vilde hensmelte til en saare ubetydelig Sum, og han saaledes berøves Frugterne af sin langvarige Sparsommelighed og Flid. — dette bør forebygges, men paa den anden Side indseer jeg endnu ikke klart, hvorledes man kan undgaae den Omstændighed, at Bankens Kapitaler med de offentlige Papirers formindskede Værdie ogsaa vilde formindskes. — For en stor Deel kunde dog dette Onde afvendes, naar Banken ikke deponerede sine Kapitaler hos Regieringen, men indkjøbte rentebærende

Stats-Papirer efter Dagens Cours, hvorved i det Mindste Forskjellen imellem disse Stats-Papirers virkelige og deres nominelle Værdie vilde spares til Bedste for Banken, og naar de vilde falde i deres Værdie, Tabet dog ikke være saa betydeligt. — For ogsaa at formindske Bankens Ansvar imod de enkelte Indskydende, kunde der bestemmes, at saasnart et Indskud opvoxte til en vis Sum f. Ex. 100 Rbd., der da med den Indskydendes Samtykke skulde indkjøbes en rentebærende Stats-Obligation lydende paa hans Navn, som forblev i Bankens Forvaring, for ikke i hans egne Hænder at bortødsles som Penge, og de aarlige Renter af samme foies til hans nye Indskud. Skulde han ikke samtykke deri, kunde Pengene gjøres frugtbringende imod privat Sikkerhed, som Bankens Direkteurer i deres Qvartals-Møde, hvortil den Indskydende skulde anmodes at indfinde sig, ved Stemmernes Fleerhed vilde ansee for tilstrækkelig og som bifaldtes af den Indskydende selv. Hvis ogsaa dette Middel skulde forkastes af ham, kunde hans Indskud forblive i Banken, indtil han vilde foreslaae en anden Maade at anvende Pengene paa, som Banken kunde ansee for fordeelagtig for hans Interesse. Det forstaaer sig i Øvrigt at han skulde kunne drage sine Penge ud af Banken, naar han ønskede det. Man kunde maaske og gjøre den Bestemmelse, at Bankens Kapitaler kun for en Deel skulde gjøres frugtbringende i offentlige Papirer

og den øvrige Kapital, f. Ex. Halvdelen eller en tredie Deel, udlaanes imod tilstrækkelig privat Sikkerhed, for at forebygge, at dens hele Kapital paa een Gang skulde lide et altfor betydeligt Tab ved Stats-Papirernes formindskede Værdie eller ved en Privat-Fordrings Ikke-Betaling, saa at i det Mindste dog kun et partielt Tab vilde indtræffe.

Bankens Hjelpe-Kasse, bestaaende af det aarlige Overskud af dens Indtægter ved Renter af de frivillige Gaver o. s. v., kunde ogsaa anvendes til at dække Tabet for de Indskydende ved de offentlige Papirers lavere Priis.

Et andet ikke mindre vigtigt Spørgsmaal er med Hensyn til Coursens Foranderlighed og vore Penges dagligen forandrede Værdie, hvorvidt Bankens Kapitaler, Indskuddene, Udbetalingerne, Renterne o. s. v. burde beregnes i Rigsbank-Penge Navne-Værdie, Sølv-Værdie eller i virkelige Sølv-Penge. Det sidste vilde vel være ønskeligt, for at ikke de Indskydende ved Coursens Forandring skulde see deres smaa Bidrag og Kapitaler formindskede til næsten Intet; men paa den anden Side vilde det være saare vanskeligt at iværksætte en saadan Beregning. Skulde de Indskydende bringe deres Bidrag i rede Sølv, vilde man næsten ingen Indskydende finde i Danmark, da de fleste Personer vilde afskrækkes derfra; forbi de deels ikke vilde være i Besiddelse af Sølv-Penge, deels maatte kjøbe

dem af Andre til uforholdsmæssigen hoie Priser; og skulde Banken modtage deres Bidrag i Papiir og efter Dagens Cours beregne samme for dem i Sølv, anføre Indskuddenes saaledes beregnede virkelige Værdie i Sølv i dens Bøger til Fordeel for de Indskydende, og derefter svare Renter ligeledes i Sølv, samt udbetale de tilbagefordlangte Indskud i Sølv eller Papiir efter Dagens Cours, vilde Beregningen maaske vorde for vidtløftig, medtage for megen Tid og dog ikke vorde indlysende for mange Indskydende. — Jeg veed og vel, at det vilde være imod Lovene, blot at modtage, beregne og udbetale i rede Sølv eller i Forhold til Dagens Cours; men maaske vilde Lovgivningen til Fordeel for denne Spare-Bank i dens Privilegier indromme en saadan Tilladelse, som blot sigter til Almuens og følgelig til hele Selskabets Bedste. Banken vilde altsaa maaske nødes til at modtage, beregne og udbetale de forskjellige Summer i Navne- eller Sølv-Værdie. Jeg maa i Øvrigt ganske overlade det til de Mænd, som maaske ville have den Fortjeneste at vorde Stiftere af en saadan Indretning, at overveie og antage den Bestemmelse i denne Henseende, de kunne ansee for den mindst ufordeelagtige for de Indskydende.

Til end mere at betrygge Spare-Banken for Tab ved Udlaan af dens Kapitaler til Privatpersoner, vilde Regjeringen maaske tilstaae Banken Fortrin fremfor alle Creditorer i alle Sterv- og Fallit-Boer.

Det Samme maatte og gjælde med Hensyn til Bankens Embedsmænd, som havde dens Penge eller Papiret under Hænder, og som paa enhver Maade maatte gjøres ansvarlig derfore, foruden at stille Sikkerhed; Banken burde have stiltiende Pant i alle deres Eiendomme, fremfor alle andre Creditorer, saaledes som det er fastsat ved de Engelske Love.

Med Hensyn til Fordelene eller de Renter Banken skulde modtage for sine Kapitaler og tilstaae for de forskjellige Indskud, da var det ønskeligt, at disse Renter kunde være betydelige, for at opmuntre de flittige og sparsommelige Personer til at indskyde i Banken, og belønne deres Sparsommelighed ved at lade deres Kapitaler ved høiere Renter hurtigere opvoxe til en betydelig Sum; Intet vilde mere bidrage til Flid og Sparsommelighed iblandt Almuen. — De ved Lovgivningen tilstaaede 4 pCt. Renter vilde være altfor ubetydelige for Spare-Banken, som i et saadant Tilfælde kun kunde tilstaae i det høieste $3\frac{1}{2}$ pCt., for med den øvrige halve pCt. at bestride de forskjellige Udgifter. I vor Tid hvor de ved Lovene bestemte 4 pCt. kun ere en Deel af de under andre Benævnelser af Skyldnere udpressede høie Renter, som endskjøndt ulovlige ikke kunne forhindres ved Lovene, og hvor endog de redeligste Creditorer erholde 6 pCt. Renter ved Vexel-Obligationer, vilde Regjeringen maaskee tilstaae Spare-Banken 5 pCt. Renter for de til samme laante Summer, da nogle af de offentlige Papirer

dog allerede bære 5 pCt. Renter, og tillade Banken i deres Privilegier at tage ogsaa 5 pCt. Renter af private Udlaan, hvilken Betingelse aldeles ikke vilde være trykkende for Privatpersoner, til hvilke Banken kunde ville laane sine Kapitaler.

Banken kunde derved sættes i Stand til at tilstaae de Indskydende 4 pC. Renter eller rettere 4 Rb. Sk. af Rigsbankdaleren.

Den resterende 1 pC., tilligemed Fordelen af Renterne for de mindre Summer, for hvilke Banken ikke kunde tilstaae Renter, for at undgaae vidtløftige Beregninger af Brøk, samt Renterne af de Summer, som ikke havde henstaaet i Banken en heel Maaned, vilde udgjøre Overskuddet af Bankens Indtægter over dens Udgifter til de Indskydende, og kunde anvendes med Bankens øvrige Indtægter til dens Udgifter for Papiir, Lys o. s. v., og til at betale, hvis det skulde være nødvendigt, en Skriver for at opgjøre aarligen de forskjellige Regnskaber og for at hjælpe ved Forretningerne paa Bank-Dagen. — Da Bankens øvrige Embedsmænd vilde paatage sig de forskjellige Forretninger gratis, og jeg er overbeviist om, at man vilde finde et tilstrækkeligt Antal af saadanne agtværdige og uegennyttige Mænd hos os, saavel i Byerne som paa Landet, vilde Udgifterne ikke være betydelige. Et passende Værelse vilde man let kunne finde i en eller anden offentlig Stiftelses Locale enten gratis eller imod en saare ubetydelig Leie.

Overskuddet af Bankens samtlige Indtægter, efter at alle disse Udgifter ere betalte, kunde anvendes deels til en Hielpe=Kasse, bestemt til at forøge Bankens Kapital og til at dække de forskiellige Tab ved Stats = Papiirernes formindskede Værdie, ved Coursens Forandring o. s. v. deels til en Extra-Fond, bestemt til at tilstaae de Indskydende Medlemmer Laan imod billige Renter og Sikkerhed, til Præmier for regelmæssige Bidrag i en lang Række af Aar, hvilke Præmier burde føies til deres Indskud, til ugentlig Hiælp i Sygdoms Tilfælde, eller til at indkjøbe imod Vinteren Brænde og Provisioner, og at sælge samme til de Indskydende til Indkjøbs-Priis o. s. v.

Præsterne og Embedsmændene paa Landet vilde sikkert bidrage til en saa nyttig Indretnings Oprettelse i deres Districter, eller tilbyde sig at være Agentere for en Kjøbstæds Central-Spare-Bank, og at opoffre nogle Timer ugentligen for at paatage sig disse Forretninger.

De mange i senere Aar hos os oprettede patriotiske, oeconomiske, og Landhuusholdnings=Selskaber kunde ikke mere vise sig virksomme og af sand almeen Nytte, end ved at opmuntre og bidrage til saadanne Spare = Bankers Oprettelse i deres Provindser, og kunde særdeles meget fremme dette Gode ved at tage Deel i eller organisere en saadan Indretnings Bestyrelse. Disse Selskabers Indretnig, Administration og Love vilde meget bidrage til at give nøiere Idee om saadanne Bankers Indretning og Bestyrelser.

Hvorvidt man kunde indrømme de Indskydende en Andeel i Bankens Administration eller Valget af dens Directeurer og Embedsmænd, vover jeg ikke at bestemme; dog burde i ethvert Tilfælde Bankens Tilstand, dens Kapitalers Størrelse, de Indskydendes Antal, Indtægterne, Udgifterne og Maaden hvorpaa Kapitalerne ere gjorte frugtbringende saa ofte som muligt meddeles de samtlige Indskydende, og et Udtog deraf bekjendtgjøres i de offentlige Blade, for at udbrede Bankens Virksomhed. En aarlig General-Forsamling af alle Indskydende vilde derfor dog være meest hensigtsmæssig; Bankens Directeurer og Embedsmænd, hvis der skulde vælges, burde og fortrinligen vælges iblandt de Personer, som ved Gaver havde bidraget til Bankens Oprettelse og Vedligeholdelse, og af denne Grund meest vilde interessere sig for dens Velfærd.

Det tillades mig slutteligen her at meddele en liden Tabel (vide Tillæg No. V) som jeg har udkastet, hvoraf vil sees, til hvilke betydelige Summer regelmæssige smaa Bidrag kunne opvoxe til Rigsbankpenge ved de stedse tilføiede Renter og Rentes-Renter.

Denne Tabel er beregnet efter følgende Forudsætninger:

1) Bidragene indskydes ugentligen.

2) Det mindste Bidrag er ½ Rbd. om Ugen.

3) Renterne ere beregnede til 4 pCt. eller 4 Rb. Sk. af Rbd. aarligen.

4) Kun for 12 Rbd. tilstaaes Renter, som udgjøre 4 Rb. Sk. maanedligen. Da Renterne beregnes for enhver Maaned, har jeg til Beregningens Lettelse antaget 12 Rbd. som Minimum af de rentebærende Summer.

5) For de høiere Summer beregnes Renter i Forhold til 12 Rbd.; de mindre Summer og de Dele af de større Summer, som ikke gaae op i 12, forblive uden Renter i Bankens Behold, indtil de opvoxe til 12 Rbd. Renterne af disse smaa Summer tilfalde Bankens Kasse.

6) Renter beregnes kun for hele Maaneder, Renter for kortere Tid tilfalde Bankens Kasse.

Og nu være det mig tilladt at ende disse flygtige Blade med det oprigtige Ønske, at ved et nøie overveiet og med Sindighed foretaget Forsøg med disse Spare-Banker en, om end kun liden, Nytte kunde fremspire for vort elskede Fædreland.

Tillæg No I. Exempel af et Beviis eller en Qvittering.

No. 493. Peter Thomsen, Boepæl N. N. Fuldmægtig N. N. No. 361.

		L.	S.	P.	
1816.					
Januar 29.	Ti Pund Fem Shillings	10	5	—	C. T.
Februar 5.	Ti Shillings	—	10	—	J. A.
—— 12.	Ti Shillings	—	10	—	J. H.
—— 26.	Et Pund	1	—	—	W. B.
Marts 4.	Fem Shillings Sex Pence . . .		5	6	H. P.
	Total	12	10	6	
Marts 11.	Modtaget Eet Pund Sex Shillings	1	6		
	Rest.	11	4	6	W. S.
—— 25.	Femten Shillings	—	15	—	N. D.
Octobr. 30.	Eet Pund Een Shilling	1	1	—	C. T.
	Total	13	—	6	
	Renter.	—	10	—	C. T.
Total-Sum.	overført for Aaret 1817	13	10	6	C. T.

Tillæg No. II. Exempel paa en Beregning i Hoved=Bogen svarende til omstaaende Beviis eller Qvittering.

Peter Thomsen, Boepæl N. N. Fuldmægtig N. N. No. 493.

1816.		L.	S.	P.	Renter.	L.	S.	P.
Januar 29.	Ti Pund Fem Shill.	10	5	—				
Februar 5.	Ti Shill.	—	10	—				
—— 12.	Ti Shill.	—	10	—				
—— 26.	Eet Pund	1	—	—				
					——	—	—	10
	Total	12	5	—	——	—	—	11
Marts 4.	Fem Shill. Sex Pence . .		5	6	——	—	—	11
		12	10	6	——	—	—	11
—— 11.	Udbetalt Eet Pund Sex Shill.	1	6		——	—	—	11
					——	—	—	11
	Rest.	11	4	6	——	—	—	11
—— 25.	Femten Shill.	—	15	—	——	—	—	11
Decbr. 30.	Eet Pund Een Shill. . . .	1	1	—	——	—	—	11
	Total	13	—	6	——	—	—	11
	Renter.	—	10		——	—	—	11
Total=Beløb overført for Aaret 1817 . .		13	10	6	Summa	—	10	—

Tillæg No. III.

London's Spare-Bankes ugentlige Balance.

Mandag. Febr. 5. 1816.

		L.	Sh.	P.
De Indskydendes Antal 66.	Beløb i Hænder fra forrige Uge	88	13	0
	Summer modtagne Febr. 5	46	13	6
	Total	132	6	6
	Indkjøbt en Regjerings Obligation	101	18	
	Balance i Kasserérens Hænder	30	8	6
		132	6	6

Undersøgt og verificeret
N. N. Kasserer.

N. N.
N. N. } Direkteurer.
N. N.

Afskriftens Rigtighed bevidner
N. N. Sekretair.

Tillæg No. IV.

Tabel over Kapitalers Tiltagelse ved regelmæssige, ugentlige Bidrag og tilføiede Renter og Rentes-Renter, Renterne beregnede à 5 pCt.

Aarene.	1 Sh. pr. Uge.			5 Sh. pr. Uge.		
	L.	Sh.	P.	L.	Sh.	P.
1	2	12	9	13	5	6
2	5	8	1	27	4	3
3	8	6	4	41	16	9
4	11	7	5	57	4	0
5	14	11	7	73	6	5
6	17	18	11	90	5	0
7	21	9	6	108	0	10
8	24	4	10	126	19	4
9	29	2	8	146	11	10
10	33	4	6	167	3	10
11	37	10	4	188	16	4
12	42	0	8	211	10	7
13	46	15	6	235	7	7
14	51	15	1	260	8	5
15	57	0	8	286	19	3
16	62	10	6	314	11	9
17	68	5	10	343	11	9
18	74	6	11	374	0	9
19	80	14	0	406	0	3
20	87	7	6	439	11	9
21	94	7	8	474	16	9
22	101	15	10	512	2	0
23	109	10	5	550	19	6
24	117	12	9	591	16	0
25	126	3	1	634	13	3
26	135	1	11	679	13	3
27	144	9	9	726	18	3
28	154	7	1	776	10	6
29	164	15	3	828	17	6
30	175	13	10	883	16	9

Tillæg No. V.

Beregning over Kapitalers Tiltagelse ved ugentlige Bidrag og tilføiede Renter og Rentes-Renter; Renterne beregnede à 4 pCt. eller 4 Sk. pr. Rbdlr. i Rigsbank-Penge.

Aarene.	½ Rbd. pr. Uge.	1 Rbd. pr. Uge.
1	26 — 28 ß.	52 — 72 ß.
2	53 — 56	107 — 64
3	81 — 84	164 — 72
4	111 — 16	224 — 32
5	141 — 92	286 — 40
6	173 — 72	351 — 0
7	207 — 4	418 — 24
8	242 — 32	488 — 32
9	278 — 60	561 — 40
10	316 — 40	637 — 48
11	355 — 68	716 — 72
12	396 — 0	799 — 32
13	438 — 76	885 — 24
14	483 — 8	974 — 80
15	529 — 36	1068 — 28
16	577 — 64	1165 — 32
17	627 — 92	1266 — 56
18	680 — 24	1372 — 0
19	734 — 52	1481 — 88
20	791 — 32	1596 — 32
21	850 — 12	1715 — 56
22	911 — 40	1839 — 64
23	975 — 20	1968 — 88
24	1042 — 0	2103 — 64
25	1111 — 28	2243 — 88
26	1183 — 56	2390 — 0
27	1258 — 84	2542 — 24
28	1337 — 16	2700 — 0
29	1418 — 92	2866 — 8
30	1504 — 24	3038 — 16

Bidrag til nordisk Archæologie,

ved

Prof. Finn Magnusen.

(Fortsættelse).

Til de ovenanførte Beskrivelser over Thors Billedstøtter lægger jeg følgende af fremmede eller yngre Forfattere, saaledes, som de skal have været at see i svenske Templer.

A. (6) Adam af Bremen *) beretter, at Thors Billedstøtte var i Midten af de tre, som meest dyrkedes, i det over alt af Guld straalende Upsala Tempel, og at han af dem var den eneste, som havde et Alter eller Throne. Dette stemmer overeens med Sagaernes Beretninger, da hans Støtte gjerne sattes midt i Templets allerhelligste, bag ved et Alter. Vor Forfatter tillægger ham derimod et Scepter, hvorfor hans Hjemmelsmand mulig har anseet hans Strids-Hammer (der dog, som jeg i den egentlige Mythologie vil vise, afbildedes paa forskjellige Maader).

B. Flere Svenske Forfattere *) berette at Thor hos dem i Hedenoldstider var bleven forestilt med

---

*) Hist. ecclesiast. Lib. IV.

**) Ericus Olai Lib. 1 p. 2. Olaus Magnus Lib. 3 Cap. p. Jfr. Johannes Magnus.

Krone paa Hovedet, samt en Krands af 12 Stjerner i Haanden (som da vel skulde betegne de 12 Himmeltegn eller Gudeborge) I den svenske Rimkronike siges at han var nøgen og havde syv Stjerner i Haanden samt Stjernebilledet Karlsvognen, der efter al Rimelighed er opkaldt efter ham, som bekjendt under Navn af Karl eller den gamle, som endnu i Sverrig: Thor Gubben. Paa lignende Maade saae man ham paa et Malerie paa Væggen af gamle Upsala Kirke, der forhen skal have udgjort Muren til Stadens sidste Tempel. Hammarsköld (i sit mærkelige Udkast til Kunsthistorien *) mener at Maleriet var ægte, at sige fra Templets sidste Opbygger Blotsvends Tider. Det kan ellers være, og jeg anseer det for rimeligere, at Odin i et ham helliget Tempel (thi i Sverrig havde han virkelig slige) er oprindelig bleven forestilt paa den førstnævnte Maade, men at Tradition eller Misforstaaelse have forvexlet Navnene. Af alle de nordiske Lande, var Sverrig det som længst tildels beholdt Hedendommen, eller endnu i det 12te Aarhundrede, dog kun paa enkelte Steder f. Ex. i

*) Utkast til de bildande Konsternas Historia i Förelæsningar af L. Hammersköld Stokholm 1817 S. 153. 391.

Smaalandene *). Da var det og at den danske Prinds Magnus (1130) plyndrede Thors Tempel og Billede etsteds i Gothland eller Gulland, og bemægtigede sig nogle svære Kobberhamre, der som Gudens Symboler, var Templets Inventarium. Det kan ogsaa anmærkes her, at der endnu ved gamle Upsala Kirke (der foregives at være bygt paa en Deel af det hedenske Tempels Mure, gjemmes et mutileret kolossalsk ikke ilde proportioneret Træbillede, der foregives at have været dyrket som Guden Thor i den hedenske Tid. Det fornemste Billede i Upsalatemplet har det neppe været, men at det har været dyrket som Afgud er muligt, skjøndt det af flere er draget i Tvivl — men Hammarsköld antager det for vist, og anmærker tillige: at Statuens Hoved er højst mærkværdigt, fra hvilket det tokløftede Skjæg tillige med Mustacherne, nedhænger som fire vældige Egeløv. Han mener dette skeer paa en symbolisk Maade, da Jernegen stedse har været et Sindbillede paa Nordens Styrke, og den tillige var hellige til Thor, eftersom

*) Suhm om Odin S. 161. Dog anmærker han S. 326, at Offerstedet Thorsløv i Aalborg Stift først blev forstyrret for Alvor Aar. 1441. Jfr. Pontoppidan Everriculum fermenti veteris og Danske Atlas 1, 78. 79.

han forstaanede det for sin Tordenhammer, hvorfor ogsaa Troldene, efter Folkesagnet, endnu søge Ly derunder mod Gudens knusende Slag. Det lille Billede af Bronce, som menes at forestille Thor, og som for en tre Aarstid siden blev opgravet fra Jorden i Island, er ligeledes forsynet med store Knebelsbarter og vældigt trekloftet Skjæg. Det har en saakaldet Kabirhue, sidder paa en Stol, og holder i begge Hænder et særeget Redskab, der rimeligviis en symbolisk Forestilling af hans Tordenhammer. Legemet er ikke rigtig proportioneret; den største Flid er anvendt paa Hovedet og Skjægget, men Billedet vidner dog om Færdighed i Støbningen. Det gjemmes nu paa det Kongl. Musæum for Oldsager her i Staden, hvor man ogsaa har en Afstøbning *) af et lidet Broncebillede fra den Reussiske Samling af Antiqviteter i Tydskland, der menes at forestille en nordisk, gothisk eller tydsk Guddom med hans knælende Præst, der blæser i en kunstig Sækkepibe. Efter Gräters sandsynlige Forklaring er Guden vor Heimdall med sin Basun, og en Hund, som Aar-

---

*) Tilsendt Forf. heraf fra den berømte Oldgrandsker Prof. Gräter; Originalen er beskreven og aftegnet i hans Idunna und Hermode.

vaagenhedens og Bevogtningens Symbol. Oven paa Hjelmen er en Gudemaske, i ægyptisk-indisk Smag, og en Fugl med udstrakte Vinger, som tilkjendegiver at en luft- eller himmel- Guddom forestilles ved Billedet. At Præsten er meget mindre end Idolet, betegner Menneskenes lignende Forhold til Guderne.

Endvidere vil jeg tillægge en Beskrivelse af fremmede Forfattere over kolossalske Afgudsbilleder hos et beslægtet, om ikke i Grunden det selvsamme Folk; fra den nordiske Hedenold. Middelalderens tydske Kronik-Skrivere berette nemlig, at Carl den store ødelagde i Nordalbingien (det nuværende Holstenske) Templet, hvori Afguden Hamoys var den fornemste, staaende i Midten af 12 andre Guder. Selv forestiltes han omgivet af Lyn og Torden, bærende Scepter og Sværd, havende en Ørn over Hovedet, og trædende paa en Drage *). Jeg tvivler ikke paa at det oldnordiske Hamarsás **) nemlig Hammerguden, at sige Thor her er forvandsket til Hamoys; det hvad de kristnede Tydskere ansaae for

*) S. Valvasor und Franisci Ehre des Herzogthums Crain 1, 60, samt de der angivne Kilder.

**) Den sidste Stavelse udtales aus og i visse Bøininger ays.

Scepter, har vel været hans Hammer. Ørnen er et almindeligt eddisk Symbol for Luften og Vinden, (og desmærkeligere bliver os ogsaa Fuglen paa Hovedet af det forommeldte Bronce-Idol) men Dragen hvorpaa han traadte, skulde visnok forestille den af ham overvundne Midgaardsorm eller Verdensslange. Denne gamle Beretning bliver desrimeligere, som man veed at den hellige Wigbert forsøgte i Aaret 692 paa at omstyrte Jupiters (Thors) Tempel paa Øen Helgoland *), og at man i de Egne virkelig i de hedenske Tider har tillagt ham sin Tordenhammer, bevises af et endnu gjængse Almue-Mundheld, ved onde Ønsker, i det slesvig-holsteinske, nemlig: dat dik de Hamer ɔ: gid Hammeren (eller Tordenen) træffe dig **). Endnu betegne Finlapper og Finlændere Tordenguden ved en Hammer, ligesom Thor endnu dyrkes af forskjellige, især finske, Folkeslag i det russiske Rige.

Vi kunne endvidere jævnføre visse Nabofolks Gudebilleder af dette Slags med vore Forfædres. De hedenske Russer vare vist for en stor Deel af gothisk

*) Pontoppidan Dän. Kirchengeschichte. T. 1 p. 14.

**) Schleswig-holsteinisches Idiotikon.

Oprindelse i de sidste hedenske Tider vare de og meget blandede med virkelige Skandinaver, under Navn af Varegér (eller Væringer) og regjertes ved Fyrster herfra Norden, som saaledes have stiftet den russiske Herskerstamme. — De tilbade Tordenguden (vores Thor) under Navnet Perun. Hans Billedstøtte beskrives saaledes af de russiske Annalister. "Da Volodemir begyndte at regjere allene i Kiew lod han opreise Gudebilleder paa Højen uden for sit Taarnslot. Deriblandt en Perun (der især meentes at forestaae Torden, Lynild og Regnbyger) hvis Hoved var af Sølv, Øren og Skjæg af Guld, Kroppen af Træ *) Fødderne af Jern. I Hænderne bar han en Steen, omsat med Ædelstene, straalende af Ildglands, for saaledes at forestille selve Tordenen. Foran Billedet (ligesom den nordiske Thors) gjemtes den hellige Ild, som ej maatte udslukkes, og til hvis bestandige Vedligeholdelse en egen Præst var ansat. **)

Ved hin Steen erindres vi om vore saakaldte Tordenstene, og de mange Hamre o. s. v. af Flinte-

*) Nestors u. a. Jahrbücher der ruß. Gesch. vom Scherer 1774. 4to S. 97.

**) De simulachris Deorum in Russia cultis. Ex msctis Russorum Annalibus ibid. p. 267.

steen der findes i vore Forfædres Gravhøje, bestemte til, som Guden Thors hellige Sindbilleder, at bortstræmme alle Trolde og onde Aander fra den Afdødes fordiske Levninger. Heraf kommer endnu den Tro blandt vor Almue, at Staal, hvorved Gnister fremtvinges af Flintestenen, er ét virksomt Middel mod alskens Spøgerie. At man her i Norden i gamle Dage, ogsaa havde uhyre store Afgudsbilleder af Træ, under aaben Himmel, synes at kunne sluttes af Ragnars Saga, hvori det siges at der paa Samsø hat staaet en saadan Koloß af 40 Alens Høide. *)

For det andet kunne vi og kaste et Sideblik til Vendernes Gudebilleder, af de forhen anførte Aarsager. De fornemste af dem vare uhyre store og uddbilgne af Egetræ. Svantevits i Arcona havde en Kjortel paa af fremmed Træ af adskillige Slags (formodentlig af forskjellige naturlige Kuløret) som passede tæt til Kroppen. Ellers vare slige Billeder udstyrede med virkelige Sværd af kunstigt og kostbart Arbeide, gyldne Bægre o. s. v. Ogsaa indeholdt Templerne (foruden Basreliefer paa Væggene som forestilte Guderne) mindre støbte Afbildninger af

*) I Biørners Kämpedäter.

Guld, Sølv og andre Metaller, ligesom man ogsaa har havt dem i det gamle Norden — men deri afveg Vendernes Afgudsbilleder fra vore Forfædres, men nærmede sig til Indernes og Mongolernes, at de fleste havde mange Hoveder og Arme *).

Endel af disse deres støbte Gudebilleder, og de til dem hørende Offerknive m. m. er endnu til, funden i det gamle Rhetras Ruiner; de ere, med runiske Bogstaver, betegnede med Gudernes Navne — men have alle liidt meget ved Ilden, maaskee da Templet blev opbrændt af de kristne Erobrere, saa at de derved ere komne til at see meget vanskabte ud, skjønt faa af dem ogsaa oprindeligen synes at have været dannede efter Kunstens rigtige Regler. **)

Nordboernes egne mindre Idoler eller Gudebilleder, vare efter det foranførte og flere af mine Bemærkninger:

1) som smaa Billedstøtter eller Büster paa Høisæder og Møbler.

2) Smaa udskaarne f. Ex. af Hvaltand, som end og kunde bæres i Lommen.

---

*) Allgem. Weltgesch. 51 Th. S. 251. Saxo Gram. Hist. Dan. Libr. XIV.

**) S. Masch gottesdienstliche Alterthümer der Obotriten.

3) Støtter af Metaller som de forommeldte endnu tilværende Nordiske. — En saadan Figur af Sølv, som kunde overalt føres i en liden Lommepung, ommeldes i Landnama.

4) Indsmeltede, eller i ophøjet Arbeide forestilte, paa Lodder eller store Terninger som brugtes til overtroisk Lodkastning, i tilhørende kunstige Lodskaale. Et Par slige forgyldte Sølvskaale med en Lod af Guld, en anden af Sølv, gav Hakon Jarl Digteten Einar Skalaglam, just førend det bekjendte Slag mod Jomsvikingerne begyndte. *)

5) Udklippede eller udprægede af tynde Guldplader. De ere især fundne paa Bornholm, i Skaane og i de norske Nordlande. Ofte forestilles disse Idoler som siddende i nedtrykket Stilling, og kaldes i Skaane Guldgubber. **)

Det er enhver bekjendt at tvende store massive Guldhorn fandtes ved Møgeltønder i det Slesvigske i det 17de og 18de Aarh., forvaredes siden paa

*) Ol. T. S. I. l. c. 179.

**) Suhm om Odin S. 322. Sjøborgs Inl. til Kännedom S. 190. samt Afbildningen Tab. 4, Fig. 20. Sammes Forsök til en Nomenclatur öfver Nordiska Fornklemningar. Stockh. 1815, S. 112, 170.

Kunstkammeret, men bleve derfra bortstjaalne og omsmeltede ved Tyven (som var en Guldsmed) til falsk Mynt efter de ostindiske saakaldte Pagoder. De vare overalt bedækkede med Zirater og hieroglyphiske Figurer, hvoriblandt mythiske Forestillinger, hvilke jeg ikke behøver at beskrive, da de findes stukne i Kobber ved mange Værker f. Ex. Laurentzens latinske Beskrivelse over Kjøbenhavns kongl. Kunstkammer og Prof. Müllers Prisskrift over Hornenes Oprindelse og Forklaring. Han mener, at de ikke ere nordiske, men celtiberiske eller gammelspanske af Oprindelse.

Ogsaa ere der her i Norden fundne, i temmelig Mængde, ældgamle Hulmynter eller Bracteater, de fleste af purt Guld, andre af det saakaldte Electrum (en Blanding af Sølv og Guld) — hvorpaa man seer temmelig uformelige Figurer forestillende Menneskehoveder med Hjelme, samt Fugle, Dyr, hieroglyphiske Tegn og runiske, ja endog tildeels halvgrædske Indskrifter m. m. De fleste af dem ere omgivne med Indfatninger til at bæres som Medaillons eller Smykker formodentlig i Guldkjæder, om Halsen. Man har mange forskjellige Gisninger om disse Bracteaters Oprindelse, men at de tildeels fore-

stille nordiske Guder, forekommer mig endnu ej usandsynligt af flere Grunde, som det vilde være for vidtløftigt at udvikle her. Overhoved vil det være raadeligt ej at erklære sig bestemt for nogen af disse Meninger, indtil alle de som her haves, ere aftegnede, udgivne og beskrevne, hvilket Arbeide alleerede er paabegyndt under Besiyrelse af den hérværende Kongl. Commission for Oldsagers Opbevaring.

Da vi saaledes have anmærket det vigtigste, vi vide angaaende vore Forfædres Skulptur og Plastik, forsaavidt den anvendtes til Huses og Templers Udsmykkelse, samt i denne Anledning omtalt andre billedlige Forestillinger af Guderne og mythiske Gjenstande, saa ville vi og her kaste et Blik paa de gamle Nordboers øvrige Kunstfrembringelser af disse og lignende Arter. — Nogle adspredte Efterretninger herom ere ikke saa tydelige, at vi bestemt kunne sige, til hvilken Kunstgreen (som Skulptur, Skalptur, Plastik eller Glyptik) ethvert af de ommeldte enkelte Stykker har hørt, saa at vi her ikke kunne nøje iagttage den sædvanlige archæologiske eller artistiske Orden.

Vore Forfædre anvendte tit Billedhuggerkunsten paa deres Krigsskibe, som undertiden kunde rumme 200 Mand, men vare bygte paa en anden

Maade, end de nu brugelige samt mere lignede Sydboernes Galejer, da de som oftest vare indrettede baade til Seil og Aarer. De maatte altsaa forholdsviis være længere og smallere end vore. Anførerne gjorde sig megen Umage for at udzire sine egne Skibe paa det prægtigste. Ofte gave de dem saaledes Skikkelse af Drager eller Slanger (ligesom det endnu er Brug i China og Japan) saa at Gallionen dannede Hovedet eller Forkroppen, men Bagstavnen Svandsen eller Halen. Gjerne gave de Skibene Navne af de Dyr, som de forestillede; saaledes havde Oluf Tryggesøn to store Krigsskibe, hvoraf det ene kaldtes den lange det andet den korte Orm (Slange eller Drage). Andre Skibes Gallioner vare udsmykkede med et firføddet Dyrs Billede, f. Ex. en Boffels, en Hests o. s. v., ofte ogsaa glubende, chimæriske eller virkelige Rovdyrs. Gallionerne, eller i det mindste den billedlige Deel af dem, synes at have været bevægelige d. e. kunnet tages af eller sættes paa efter Forgodtbefindende. Dette sees af et Sted i de ældste islandske Love, som Landnama har opbevaret for os. Det var nemlig deres Begyndelse, at ingen maatte, naar han kom saa nær Landet, at det kunde sees, seile med opsat Hoved, der havde aabent

Gud; for at Landvætterne eller Landets Skyts-aander ikke skulde forskrækkes derved. Disse Landvætter vare nemlig Alfe og Diser, den nyere danske Overtroes Ellefolk, Ellekonger, Ellekoner, Underjordiske, Vætter o. s. v. som endnu holde til paa Bornholm, eller have deres Hovedqvarteer paa Stævns, under Klintekongens Anførsel, for at forsvare Landet.*) Saa aabenbare Levninger af Hedenskabet gives der endnu i vore Dage. At vi igjen komme til vores egentlige Æmne, vare undertiden Gudernes Billeder f. Ex. Thors, opstillede i Krigsskibene, men siden i de katholske Tider, Krucifixet, Maria, eller den hellige Oluf o. s. v. Endelig har man og opstillet Billeder eller Büster af virkelige Mennesker paa samme Maade. Saaledes havde den sidstnævnte norske Konge selv udhugget en mandlig Büste, der siges at have været særdeles skjøn, og opstillet den i Forstavnen eller paa Gallionen af sit Admiralskib, som deraf havde Navnet Karlshoved. Snorro siger, at Büsten forestillede en Konge, og at den, efter at Skibet var afhugget, blev omhyggelig forvaret og anvendt længe derefter, efterhaanden til samme Brug paa flere anseelige

---

*) See Thieles danske Folkesagn (paa flere Steder.)

Krigsskibe. Vi see heraf, at Kunsterne i gamle Dage vare saa agtede hos os, at selv mægtige og tappre Konger ikke undsaae sig ved at være Skibsbilledhuggere, der virkeligen og kan ansees for et heldigt Varsel for denne Kunstgreens langt senere Indflydelse paa Plastikens ved en Nordboers vældige Aandskraft gjenerhvervede høieste Flor. Ogsaa andre fyrstelige Helte, som Harald Haardraade, Norges Konge, og Ragnvald, Jarl af Orkenøerne, gjorde sig Ære af deres Kunstfærdighed i slige Haandarbeider.

I øvrigt udzirede vore Forfædre deres Skibe rigeligen ved Forgyldning og Malning. Siderne prydedes ligesom Salenes Vægge, i godt Veir og til Stads med Krigernes ligeledes forgyldte og malede Skjolde, og Seilene vare ofte af kostbare, farvede eller endog med kunstig Vævning eller Udsyening prydede Tøier. De gamle Skjalde kunne ikke nøksom rose Kongeskibenes mangfoldige Pragt.

Oldtidens Nordboer havde i visse Maader Ret i at vise sig i deres hele Herlighed, da intet Folk i Verden har overgaaet dem i dygtigt Sømandskab. At det i det mindste ikke har været Tilfældet med Grækere og Romere har Eleffel vist i et eget

Skrift *). Uden at deres Skibe kunne i Størrelse eller Styrke sættes ved Siden af vore nyere, og uden Kompasſets Hjelp, fore de over det vilde Ocean til de fjerneste Polaregne, opdagede og koloniserede Island og Grønland, ja selv det saa fjerne for den øvrige Verden da ubekjendte Amerika, under Navn af Vinland, Markland o. s. v. Pestagtige Sygdomme og onde Menneskers Rænker vare Skyld i, at deres Kolonier i America forstyrredes, og Nytten af dets Opdagelse derved spildtes. I $4\frac{1}{2}$ Aarhundreder holdt deres grønlandske Kolonier sig, men siden undergik de paa lignende Maade, og selv de stolte og mægtige Britter med deres saa ulige større Hjelpemidler af alle Arter, have endnu ikke været i Stand til at trænge frem til de Egne, hvor hine før (efter al Sandsynlighed) have blomstret.

Vi saae allerede, at vore hedenske Forfædre havde den Overtro, at Kysternes Skytsaander skrækkedes ved glubende Hoveder paa Gallioner m. m. Dette maatte vi ansee for latterligt efter vore Begreber, men vi bør lægge Mærke til at de Gamle, som havde den stærkeste Tro paa Ordets eller visse Formu-

*) Von den Vorzügen der alten Nordischen Seekunst vor der Römer und Griechen. Kiel 1755.

larers, Bønners eller Tryllesanges Kraft, vistnok have anvendt slige til hine Billeders Indvielse, som derved meentes at komme i Besiddelse af overnaturlige Kræfter til at strække og skade Fienden. Heraf kommer rimeligviis Skibenes endnu i de kristne Lande brugelige, Daab eller Indvielse ved præstelige Taler. Af selv samme Aarsag sees der vel og de mange Slanger og Udyr paa de Gamles med Runer eller Characterer betegnede Lig- eller Grav-stene. De Gamle begrove myntet eller umyntet Guld og Sølv samt andre Kostbarheder, ogsaa Vaaben, Klæder m. m. med de Døde. Disse Skatte behøvede Bevogtere, og dertil valgte man i Mangel af Andre, slige formeentlig fortryllede Billedværker. — Deraf kommer maaskee tildeels den ældgamle (ogsaa hos Græker og Romerne) fra Skyterne bekjendte Fabel om Drager og Slanger, som ruge over Skatte og Dannefæ. Den selvsamme Oprindelse have maaskee mange af de ægyptiske Hieroglypher, deres Slanger, maskerede Guder i Dyrs eller Uhyrers Skikkelse o. s. v.; thi Hedenoldsfolk opbevarede gjerne Liggendefæ og offentlige Skatte saavel i Templer, som i Gravbygninger, efter deres forskjellige Bestemmelse.

Vi have endnu nogle Trollesange og Formularer, der bleve brugte ved virkelige Dyrehoveders

eller ogsaa udskaarne menneskelige Büsters *) m. m. Opsættelse paa høje Stange, der kaldtes Nidstange og som skulde tjene til at haane og forgjøre en erklæret Nidding eller Kujon. Ellers ansaaes en slig Adfærd ikke for tilladelig. Slige Skamstøtter mentes, for de ved deres Opreisning anbragte Besværgelsers Skyld, ogsaa at bringe Gudernes Vrede og Forfølgelse over de Skyldiges Hoveder.

Paa selv samme Maade have rimeligviis vore Forfædre indviet deres saakaldte Mærker (Signa) ɔ: Krigsbannere og Faner; ligesom dette endnu er Skik blandt de Kristne. Ogsaa hine Bannere vare Billeder, enten udhugne eller støbte, ofte forgyldte eller og bestaaende af Faner, hvori vævede eller udsyede Billeder vare anbragte. Efter Tacitus bestode Germanernes Bannere af massive Billeder, og ansaaes for særdeles hellige, samt gjemtes i de til Guderne indviede Lunde og Offersteder. Vi see af den Trajanske Støtte, at de mod Romerne stridende Daciers Bannere vare af denne Art, og forestilte hele Drager eller Slanger, farende gjennem Luften, men opstilte paa Stange. Kong Oluf den helliges Ban-

*) See f. Ex. Svarfdæla Saga, om det paa en saadan Stang opreist Karlshoved.

ner bestod af en hvid Drage, Chinesernes o. fl. Bannere, og Rigsvaaben ere endnu af denne selvsamme Beskaffenhed. Det er bekjendt at Romernes Bannere bestode især af massive Ørne, udentvivl et helligt Sindbillede paa den sejergivende Jupiters Magt og Beskjærmelse. Forhen har jeg talt om Heltenes særegne Skjoldemærker — der ofte bestode af Udyr og Drager — men her erindrer jeg endvidere, at de ofte udsmykkede deres Hjelme med Billeder, der havde en vis Betydning. Saaledes beretter Tacitus om Æstierne (nemlig de paa Østersøens sydøstlige Kyster boende Gother) at de paa deres Hjelme bare Skikkelsen af et Vildsviin, som et helligt Sindbillede, da de dyrkede Gudernes Moder. Dette, siger han, gjælder som Vaaben og Værn for alt, og sikkrer Guddommens Dyrkere endog blandt deres Fiender. Dette ellers uforklarlige Sted oplyses paa den tydeligste Maade af vore eddiske Sagn og Sange. Den Gudinde, hvem Tacitus kalder Gudernes Moder, var nemlig den nordiske Freya, hvem et Vildsviin var helliget, og hende vare de Hjelme helligede, der bare et saadant Billede og som kaldtes Hildesvin eller Krigssvin i de gamle nordiske og angelsaxiske Digte. Ogsaa hos os var Vildgalten helliget Guden Freyr, ligesom Visnu blandt In-

derne. Efter Kristendommens Indførelse betegnede Oluf den hellige sine Krigeres Hjelme med Krucifixet eller Korstegnet, rimeligviis af en lignende Overtro som førmeldt, men i en forandret Skikkelse. Ellers er det mærkeligt, hvorlænge Overtroen om Freyas og Freyrs hellige Galt har vedligeholdt sig i Norden. Ligesom de hedenske Gother og Skandinaver forhen i Julen offrede Frugtbarhedens Guddom en viet Galt, i Anledning af Solens Gjenkomst til Jordrige, saa have og de svenske Bønder i visse Distrikter lige indtil de sidste Tider den Skik, at sætte paa Bordet, hele Julen igjennem et Brød, der har en saadan Skikkelse og kaldes i Almindelighed Julegalten. Det samme har været i Brug i visse Egne af Tydskland, og nogle have endog opbevaret Dejbilledet til Pløje- eller Saaetiden, da det blev stødt til Meel og dette strøet i Saakurven samt udstrøet paa Ageren, oprindelig uden Tvivl som et Offer til Solguden Freyr, og Maanegudinden, Freja, som dem, der meentes at raade for hele Naturens Frugtbarhed i Almindelighed, samt Agres, Kreaturers og Menneskers i Særdeleshed. Andre gave det halve af Dejbilledet til Hestene, som pløjede, den anden Deel til den Karl eller Dreng som kjørte

Ploven *) for at de skulde spise det, formodentlig som en Erindring om det hedenske Offermaaltid, og et Surrogat for den virkelige Offergalt. Paa selvsamme Maade bare de fattige Aegyptere sig ad **), thi Svinet var ligesaa vel helliget til deres Isis, som til den Gudinde (Aesa, ɔ: Aisa) hvilken Tacitus giver dette Navn, og efter ham dyrkedes af Germanerne, men sikkerlig ikke har været nogen anden end vores Freya. — Endvidere var Svinet ogsaa i Aegypten helliget Solens og Maanens Guddomme, aldeles ligesom blandt vore hedenske Forfædre. Aegypterne kaldte ogsaa Solen eller Solguden Fre eller Frej, altsaa med det ægte oldnordiske Navn ***).

Saaledes havde de nordiske Hedningers Billeder af alle Arter, næsten overalt, og endog hvor man skulde mindst vente det, Hensyn til deres Gudsdyrkelse og Religion. Foruden Svinet var Hesten ogsaa især helliget Freyr, thi alle (f. Ex. de

---

*) Verelii Nota in Hervarar saga p. 139. Rudbecks Atlantica II, 250. 264. Jonge Nordsjællandske Almues Karakteer. 251—260.

**) Plutarch de Iside.

***) Jablonsky Panth. Æg. I, 157. Prolegom. p. 71, 110.

Indiske, Persiske, Mongoliske, Græske og Nordiske,) Mythesystemer tillagde Solen Heste. Heraf maa vi slutte, at de smaa Metalheste, som ere fundne i hedenske Gravhoje i Norge, Island og Dannemark, have, som Freyrs Sindbilleder, været begravne med hans ivrige Dyrkere, for at minde Guden om vedvarende Naade og Beskjærmelse for dem endog i det andet Liv, eller, som de Gamle udtrykte sig, i det andet Lys. Malmbilleder af flere slags Dyr som Tyre, Vædre o. s. v. ere saaledes fundne i Hedenolds Gravhoje, rimeligvis nedlagte der som Amuleter eller Symboler. Ogsaa finde vi at vore Forfædre pleiede undertiden at forfærdige kunstige Dyrefigurer af Sølv, f. Ex. Reidar Heimske, der forærede K. Harald Haardraade et saadant forgyldt Svin af sit Arbeide, som alle beundrede.

For har jeg viist, at man fandt Spoer til Portrættegning i det hedenske Norden, og at slige Billeder ogsaa bleve udskaarne. Naar levende Heltes Bedrifter afbildedes, maa man og forudsætte, at de der saae derpaa, skulde gjenkjende Hovedpersonen. Men man pleiede undertiden, som førmeldt, at lade sine Fiender afbilde for at forhaane dem. Saaledes bad en vis Skjegge i det hedenske Norge, Kunstneren Ref om at forfærdige tvende Billeder, der skulde

forestille hans Uvenner Gisle og Kolbiørn, saaledes, at den ene stod bag ved den anden. "Det Billede", udtrykte han sig, "skal stedse blive staaende dem til Skjændsel." I Middelalderen (ikke dog, saavidt jeg veed, i Hedendommen) troede man at kunne forgjøre sine Fiender, ved at mishandle deres Billeder, og tillige at anvende magiske Besværgelser. Lige til vore Dage har man opreist Skamstøtter for udmærkede Forbrydere, og endnu pleier man undertiden at lade dem, naar man personlig ei kan gribe dem, henrette in effigie.

Man har i Norden og i Skotland fundet smaa støbte Bronze-Brystbilleder, hvis Bestemmelse man ikke rigtig veed, da de ende nedentil i en Figur, der ligner en omvendt Obelisk, som er hul indvendig *). Disse ere rimeligvis fra Hedendommen; fra den senere Middelalder, henved Aar 1400 har man Knivskjæfter af Bronze, som forestille hele Billeder paa en noget lignende Maade, men maa ikke forvexles med hine.

Istedenfor at de sydlige Folk pleiede at udskjære Figurer i Elfenbeen, som var saare rart her i

*) See Pennant Tour in Scotland, og et i Sverrig fundet Billede, som forvares her i det Kongl. Musæum for Oldsager.

Norden, brugte vore Forfædre Rosrihvalens Tand, som har en betydelig Størrelse, og er i Almindelighed bekjendt under Navn af Hvaltand. Heraf plejede man f. Ex. at forfærdige Thors Billede, som kunde bæres i en Lommepung. Her forvares endnu et saadant udskaarent Stykke paa det Kongl. Kunstkammer. Det forestiller en af Oldtidens norske Konger til Hest med et Skjold i Haanden. Foran til den ene Side gaaer en Drabant væbnet med Spyd og Bue. Ham følger en anden, som blæser i et krumt Horn, og er væbnet med et langt Sværd. Endvidere seer man en tredie væbnet Kriger, samt endelig en fjerde Figur, som holder paa Kongens Stigbøjle.

Det vilde være for vidtløftigt at omtale de billedlige Forestillinger, man tilfældigvis kan finde paa de faa nordiske Hedenoldslevninger vi endnu kjende, eller besidde som Vaaben, Smykker, Kar, Drikkehorn o. s. v., hvoraf de fleste dog ere udarbeidede i en Smag, som ikke er at foragte, mange prydede med etslags Arabesker paa en virkelig kunstig og smagfuld Maade. Det samme kan man kun sige om saare faa af de i Steen udhugne eller udskaarne Billedværker, som vore Forfædre have efterladt os. Det saakaldte Kivike-Monument. viiste os rimelig-

viis de ældste af disse, som vi kjende. Det fandtes i Aarene efter 1770 i en Steendysse i Skaane, kaldet Wredakos, kort fra Byen Cimbrishamn, ved Fiskerlejet Kivik. Højen var sammendynget af store Steene i en Omkreds af omtrent 500 Skridt, i hvis Midte fandtes et firkantet, steensat, oven til aabent Gravkammer af 6¾ Als. Længde 1½ Als Bredde, samt 2½ Als. Dybde, men der er forskjelligt fra alle de øvrige, som vi kjende i vore Nordiske Lande ved de Figurer som vare indskaarne i dets Vægge.

Figurerne vise, at dette Mindesmærke er en Nations Værk, som endnu var meget tilbage i Konster, men allerede havde naaet en vis Færdighed i at tegne Gjenstandes Omrids. De ere efter Hilfelings Tegning stukne i Kobber ved en latinsk Afhandling af Lagerbring (som vilde gjøre Monumentet til romersk) Lund 1780, og ved Suhms Danmarks Historie I. Deel. Den bedste af de Beskrivelser og Forklaringer vi have herover er vistnok Bisko Münters *). Paa Steenene forestilles i forskjellige Rækker og Afdelinger Øxer, Sabler og Landsespidser; en (som det synes) nogen Figur paa en Vogn med 2de Hjul, og

---

*) i Ant. An. 2 B. 2 H. S. 283 o. f. Jfr. Sjøborg I. c. S. 167 o. f.

som har i Haanden en lang Stok eller Pidsk, hvormed han vel styrer de 2de foran springende Heste. Foran gaaer en, der synes med et Sværd at true tvende andre, der have Hænderne bundne paa Ryggen, og hvis noget bøjede Silling synes at udtrykke Smerte og Sorg. Endvidere sees her i tre Rader en Valplads bedækket med Vaaben og døde Heste, fra hvilken man er i Begreb med at bortføre de overvundne; end en Række af 6 Personer, hvoraf de to forreste blæse i lange krumme Horn. (Nogle Metalhorn af lignende Skikkelse ere fundne i Sjællandske og Fyenske Moser, og saadanne bruges endnu af Kalmukkerne ved deres religieuse Sammenkomster og Tempeltjenester). Foran disse gaaer der en Person med et ubekjendt, maaskee musikalsk Instrument. Endvidere sees en beklædt Person (i en temmelig lang Kjole), og over dens Hoved er et Redskab udhugget, der ligner en paa Siden liggende Kjedel; Tvende nøgne Figurer, som staae i en Kreds, synes at staae paa et par runde Skiver eller Kugler (maaskee Trommer) der ere forbundne med hinanden ved en Halvbue, som sidder fast paa en Stok eller Pæl, uden Tvivl, for at frembringe etslags Musik. Endelig seer man Grupper af Fangne, Hænderne bundne paa Ryggen, hver Gruppe med en Fører som har

Sværd i Haanden, og synes at drive dem ind i et Rum, der seer ud som et græsk Ω eller en Hesteskoe med udgaaende Spidser.

Biskop Münter har forklaret det Hele, som Enden paa et Slag, og de overvundne Fangers Henrettelse eller Offring, og denne Forklaring har meget for sig. At Krigsfanger fordum i Almindelighed bleve offrede hos os, derom tie vore nordiske literære Mindesmærker, men man har villet slutte det af skotske og irske Bardesange. At Forbryderes Henrettelse derimod betragtedes som en Offring, har jeg før anmærket. Saaledes kan man og virkelig undertiden have betragtet Røvere, der i Hedenoldsdage ofte udgjorde store Flokke, og sliges, saavel som Oprøreres Henrettelse, vilde man endnu finde saare lovlig. Ja, der føres endnu Krige af kristelige Nationer, hvori der ingen Pardon gives, f. Ex. mellem Spaniolerne og de amerikanske Insurgenter. At ellers selv Grækere og Romere i de ældste Tider offrede Mennesker, ja endog uskyldige Møer, er os fuldkommen bekjendt. Mage til den sidstmeldte Handling kjende vi ikke i Norden. Den svenske Kong Auns Sønneoffringer til Odin, synes at beroe paa en mythisk Fabel, og en lignende Handling, der tillægges Ha-

kon Jarl, er maaskee en blot Munkeopdigtelse (da den store Snorro aldeles intet beretter derom) men overhoved kunne enkelte fanatiske Forbrydelser intet bevise mod hele Nationers Moral og Karakteer.

Jeg er af den Mening: at da denne Gravhøj er sammendynget af blotte Steen, og aldeles ikke ligner de fleste andre for os bekjendte, men derimod de celtiske Cairns, saa er den ikke opført af vore Gothiske Forfædre, men derimod eniten af Finske, Celtiske eller Cimbriske Stammer, der forhen beboede vort Norden, men dels flygtede for Gotherne, dels undertvanges af dem. Det bliver og saaledes mærkeligt at Stedet kaldes Kivik, og at Ordet Kiviko i Finsk betyder et steenfuldt Sted.

Til andre gamle Mindesmærker af dette Slags høre

1) Forskjellige indgravede Figurer paa Klipper, som vel findes i størst Mængde i Bahus Lehn og i Bleking i det nuværende Sverrig; de forestille som oftest Fartøjer med roende Mænd o. s. v.

2) Figurer paa Runesteene, der som oftest ere slet tegnede, og mange fra en sildig Alder (da Runerne, især i Sverrig brugtes længe efter Christendommens Indførelse). Imidlertid forestille de forskjellige Gjenstande, som Korsfigurer i mangfoldige Afver-

linger, først forestillende Thors dobbelte Hammer, siden det hellige Kors; Drager og Slanger (af den forommeldte Aarsag, der maaskee endog har bragt dem til at udhugges i Steen paa Lunds Domkirkes nordre Gavl); Ryttere og andre Krigere; Enkelte andre Personer, hele Grupper af Mennesker, Løver, Ulve, Hunde, Harer og flere Dyr *).

3) Andre udhugne Steene, f. Ex. den forommeldte Gullandske ældgamle Marmorsteen med ophøjede Figurer, og en figureret Steenkugle ved Ingjaldshøj i Smaaland i Sverrig, afbildet i Svecia antiqva & hodierna Tab. 93. I Skotland haves flere mærkelige udhugne Steene med Billedværker, især Obelisker, hvoraf nogle vistnok tilhøre hedenske Folk af nordisk Herkomst. Ogsaa flere, maaskee nordiske Idoler, har man fundet i dette af vore Forfædre saa stærk besøgte og bebygte Land.

4) Endelig ere og de ældste udhugne Liigstene i Kirker og paa Kirkegaarde mærkværdige for vor Archæologie og Kunsthistorie. Som gamle mærkelige

*) See Sjøborg og hans Henvisninger til Bauhil m. m. l. c. P. 170 sq.

glyptiske Kunstværker i Metal nævner jeg blot de ældste nordiske Kongers og Magnaters Segl, men da alle de, som vi kjende henhøre til de kristne Tider, bliver deres Beskrivelse her upassende og overflødig. Om de formentlig hedenske Hulmynters eller Bracteaters Stempler har jeg talt i det foregaaende.

Bilag til historisk Artikel.

Om Pressefrihed

af De Pradt.

Pressefrihed, det er en Valplads, hvorpaa alle Partier mødes. Pandoras Æske for Nogle, uundværligt og helligt Palladium for de Andre, alle Ulykkers Kilde for disse, alle Goders Grundspire for hine, saadanne ere de forskiellige Gestalter, under hvilken den vises af begge. "Fordømte Pressefrihed! dig skylde vi alt det, der foregaaer, alt det vi giennemgaae; det er ved din Helvedes Kunst, at vort Herredom er styrtet sammen, at vore Theaterdragter ere sønderrevne, det er ved dig, at forbandede Philosopher have kastet os nøgne i Verden, som en af deres Forgiængere i sin Skole kastede en plukket Hane; sigende: der

er Mennesket; uden dig vilde vi endnu beklæde de høie Steder, hvorfra vi gave Befalinger, og hvorfra du har ladet os nedstige, for at føre os tilbage, og anvise os Sæde blandt Borgerne, som vore Lige." Det hører man paa den ene Side; men paa den anden svares: "velgiørende dyrebare Kunst, Opdagelse, som opretter alle Menneskehedens Ulykker, Fortaarn bestemt til at adsprede de Taager, som saa mange egennyttige Vildfarelser havde indhyllet den i, dig skylder Menneskeslægten, at den har faaet sine Udkomster tilbage, du skal forvisse den om disses stedsevarende Nydelse, giøre deres Krænkelse umulig, bevare Geniets Mindesmærker for Undergang, giøre dets Frugter til Menneskehedens almene Arvedeel, paa hvad Jordbund disse end ere fødde; dig hører det til at sammenbinde det nærværende med det forbigangne, og begge med det tilkommende; ved dig kan ingen falsk Storhed grundfæste sig, ingen Vildfarelse holde sig, ingen Misbrug skiule sig; ingen Mishandling ramme i Løndom, og blive i Skygge under Straffeheds Ly; trodsende de smaae, som de store Tyranners; de væbnede som de latterlige Despoters, Erobrernes — og Borgdrotternes Svøbe forfølger du alle Undertrykkelser, høitidelige eller hemmelige, udøvede ved hvilys Dag, eller skulende i

lønlige Afkroge; og hvis i din overvættes uendelige Styrke omslynger Verden, trænger du ved din Finhed ind i alle Samfundslegemets Aarer, for at udjage Giften deraf, og med Kiæmpearme forbinder du de fineste Substantsers giennemtrængende Kraft. Du havde bevaret Verden baade fra Mahomet og Cromwel *), thi det er især til at rive Masken af Niddinger, du er mægtig, og hvad Bebreidelse kan

*) Man forestille sig Pressen indført, og spillende i Asien og England paa Mahomets og Cromwels Tider den Rolle, den nu spiller i Europa, og man sige, hvorledes disse to Bedragere skulde have sat dem fast! Hume anmærker, at Cromwels Herredom var paa det Yderste, og hvis han havde levet, vilde han overlevet sin Magt; imidlertid forstod den Mand at regiere; han havde kastet et stærkt Skin i Europa; han havde givet den engelske Magt stor Glands og stor Udstrækning, men hvad den Tid var i England af offentlig Mening, havde været nok til at nage hans Myndigheds Grundvolde.

Hvorledes skulde med en offentlig Undersøgelses Frihed, som den, Pressen indfører overalt, Mahomet havde bragt det til at give Asien og Afrika Love med det Væv af Drømmerier, som Sablen har forplantet, og som Barndoms Fordommes Styrke har med Vankundigheds og Taushedsunderstøttelse vedligeholdt? Jeg forlanger kun Bogtrykkeri i Constantinopel, og jeg svarer for Alkoranen.

man sætte ved Siden af en Tieneste som den, der havde bevaret to store Continenter fra Fornedrelsen?"

Hvad skal man slutte af disse to modsigende Paastande? at i sig selv Pressen er hverken god eller slet, at den, ligesom Alt andet, kan paa eengang lade sig anvende til det Gode og det Onde, og vexelviis; at Alt kommer an paa det Brug, man giør deraf; at Pressen lyder den styrende Haand, ligesom Kaarden, der ligegodt kan tiene til Mord og lovligt Forsvar; vær god, og Pressen vil være uden Brøde, vær ond, og den bliver et Tugtensriis. Pressen er som Tungen, der forkynder Guds Storhed, og der og kan lade sig undslippe Bespottelser mod ham; er det ene den, man bør holde sig til derfor, eller de gudelige eller ugudelige Stemninger, der pryde eller besudle deres Hierte, som giøre et saa modstridigt Brug deraf? Den phrygiske Philosoph havde definеret Pressen 2000 Aar, inden den opfandtes, ved en sindrig Apolog (om Tungerne) bragt i Handling. Den Mand vilde meget godt spilt Ordsprog.

En ny Kunst, der var en af de tre store Begivenheder, der paa eengang indtraf paa samme Tidspunkt, er opfunden for 300 Aar siden. Amerika, Trykkeriet, Reformation fremkomme paa eengang. Beskeden, og gudelig, eller snarere munkelig ved sin

Fødsel forøger denne Kunst sig med Tiden; Menneskets liig i dets Tilvæxt, udvikler den sine Evner med Alderen; og endnu, som det, i sit fremskridende og umaalte Løb, ender den med at omslutte Verden; Nogles Deel i Begyndelsen, en Art Eiendom for Souverainen, Monopolsgienstand, som andre blot materiellere Driftsbrug, bliver det halvtredie Aarhundrede under et almindeligt Formynderskab, England undtaget; det behandles og bevogtes, som Træet med de forbudne Frugter. Endelig bringe dets Skiønhed og dets Smag mange til at lægge Haand derpaa, alle ville smage af dets Frugter, og snart er det kun et Almeengode, hvori Alle ligegodt kunne tage Deel. Havde man villet see nøiere til, vilde man have seet, at Trykkefrihedens Fremskridt vare i dens Natur, at Letheden af dens Udøvelse, dens Frugtbarhed og dens Følger, alle bar til Forøgelsen af dens Producter; man vilde seet, at denne Friheds Fremskridt holdt Fod med Civilisationens og fulgte den Fied for Fied; at den var een af denne Civilisations første Drev, der fik sin fornemste udvidende Styrke af Menneskenes indbyrdes Samqvem, og ikke kunde have en virksommere Befordrer end Presfefriheden, som af sin Natur var bestemt til at bringe uophørlig alle Menneskers Ideer i Fællig, og lade dem tale sammen fra Verdens ene Ende til

den anden. Man vilde seet, at for at standse Presse- friheden, maatte man begrændse selve Civilisationens Fremskridt, og kunne befale den at standse; at alle- vegne den ene var den andens Maal. Pressen er Civilisationens Nilometer.

Østerland og Afrika have hverken Presser eller Bøger; seer og, hvordan deres Civilisation er! Sværdet og Pesten. Vesten og America trykke og læse; seer deres menneskekiærlige Indretninger, deres fine Sæder, deres Stæder fulde af Rigdomme, og bevarede for Smitsot! Østerland, og Afrika med dets europæiske Søster læse ikke. Det er et urime- ligt og vildt Despoties tree Lande. Vesten og Ame- rika læse, og en almeen Sikkerheds og Eiendoms- Lov regiere i disse Egne. Hvo har frigiort dem? hvo har brudt de gamle gothiske Sceptre, og i at knuse dem, hvo har isteden bragt denne Blidhed i Sæder, som i de positive Loves Fraværelse har havt Magt til at giore Despotiet afficældigt, og bange for at vise sig? Civilisationen og Pressen. Man læste ikke i Norden paa den Tid, da den vilde Christian den an- den oprørte det (???) ved sine Grusomheder. Hans Efterkommere, lovligen, ved en skreven Lov beklædte med en ubegrændset Magt, men der udøve den i et Land, hvor Civilisationen med dens uadskillelige

Medvandrerinde Pressen, har giort store Fremskridt, hædre Norden ved deres Dyder, som Forgiængerne (?) forfærdede det ved deres Udaad. Man læste ikke i Rusland, da for 200 Aar siden, en Czar lod Hatten slaae fast med Søm paa Hovedet af en Ambassadeur, der fandtes for seendrægtig til at tage den af. Nu omstunder læser man meget i Rusland, og man seer dets Beherskere forene med Verdens høieste Thrones Glands egne Dyders Ynde, skikkede til at giøre ham elsket blandt et Folk, der stræber fra Tartariets Sæder at gaae over til det civiliserede Europas; Civilisationen omfatter Riget fra Petersborg lige til Astrakan, Europæer gaae at afløse Crims Vilde, Fyrsten gienreiser de Mindesmærker, hvormed Grækernes Genie havde smykket Taurien. Pressen og Øren udtynde paa eengang de Fordomme og de Skove, der mørknede Ruslands Grund. Om 100, 200 Aar vil der være meget andre Bibliotheker, en langt større Civilisation; andre Peter Czarer, andre Alexandre ville komme, og fuldbringe deres Forgiængeres Arbeider, men ved samme Midler, Civilisation og Bøger. Vil man kiænde disses Magt, da sammenligne man Tilstanden i de store Hovedstæder, hvor offentlige og private Bibliotheker optage en Deel af Bygningerne, med dem, hvor Boghandelen er fattig, og Bogsam-

lingerne tomme. Seer, hvordanne Sæderne, Ideerne, og Omgangen er i begge disse Stæder. Presfefriheden er ogsaa Borgerfrihedens Maal, allevegne hvor den hersker, lever denne Frihed efter samme Maalestok. Betragt England! der er Presfefriheden uindskrænket, fordi Borgernes Frihed der er bragt til det høieste, og denne igien opretholdes ved hin. Giv mig Presfefrihed, og jeg afstaaer Dem alle de andre, sagde en Engelskmand; snart skulde jeg med hin have vundet dem tilbage! den Mand, der talte saa, forstod sig paa Presfefrihed. Frankrig læser, skriver, og bliver frit. Friheden kommer baaret paa Strømmen af de i 40 Aar udkomne Skrifter; man forstaaer ikke, hvorledes man havde kunnet modstaae den Kraft, der frembragtes ved denne Opdyngning af grundige og glimrende Skrifter, som naae Aanden paa alle de Punkter, der kunne give Midlet at bemestre sig den. I Tydskland gaae de nye Constitutioner paa Rad med Presfefriheden; det er to uadskillelige Ting; man veed det vel i de Lande, hvor man forbyder at trykke, fordi man forbyder at være fri. Presfefriheden er en integrerende Deel, et Led af de civiliserede Samfund, som Tungen af det menneskelige Legeme. Den hører til Samfundsorganisationen, som hin til Menneskets. Man er ikke et rigtigt Men-

neſke uden den ene, ikke fuldkommen civiliſeret uden den anden. Men ligeſom ingen uden en gal Mand kan more ſig med at holde Tungens Lovtale eller Satire, da det er en phyſiſk og naturlig Evne, er der heller ingen uden Lediggiængere, der kan ſpilde Tiden paa at disſertere for eller imod Pressen, en naturlig Evne hos Samfundslegemerne. Den tiener dem til Tolk, og ethvert Væſen har Ret til at ſige, hvad der falder i dets Øine og dets Begreb, iſær naar dets Taxo finder ſig indflettet deri. Læg Mærke til, at disſe Skrig mod Presſefriheden altid komme fra dem, der ikke kan udholde dens Stød. Det er Skrig af de Slagne, der maae betale Gildet. Man ſynes at høre Flygtningene, der forbande det Artillerie, der falder dem i Flanken og Ryggen. Men hvad giør Alt det til Sagen? Kunſten er til; dens Brug er en Nødtørft af førſte Nødvendighed, hvorledes ſkal det beſtemmes? det er hele Spørgsmaalet. Det tilkommer os at beſtemme det, ſige de Ene: vi ſkal ſlaae Cirkelen; det ſtaaer Eder frit at giennemløbe den, men er forbudent, at overſkride dens Grændſer; vi ſkal lade Klokken ſlaae; det ſtaaer Eder frit at tale, naar den er ſlaaet; men ſtille ſaalænge! og ſom i Conſiſtorium, er det ene os, det tilkommer at aabne eller

lukke Munden paa den, der fremstaaer at tale. Godt nok! svare de andre; men hvad Lag ligger der os paa en naturlig Frihed, hvis Brug beroer paa en andens Godtbefindende? kan man ved at tale paa Skrift, skade saaledes, at man maa have en fremmed og foregaaende Bevilling, inden man kan bruge denne Frihed, hvorfor skulde vi da ikke trænge til en lignende Tilladelse for at tale mundtlig, da Ordet har i sig alle de skadelige Principer, man kan tillægge vore Skrifter; man beholder, man gientager Ordene, man lader dem omløbe som Skrifterne, man kan med begge saare paa lige Maade, og i samme Grad. Hvorfor ikke give den ene de samme Forsigtighedsbaand, som I paalægge den anden? Hver Handling, hver menneskelig Evne kan ligegodt vendes til det Gode og det Onde. Hvert Menneske kan, naar han gaaer ud af sit Huus, ligegodt løbe i Kirke og til Mord, skal man derfor tælle enhvers Skridt, give ham en Vogter i Hælene, saa at den ene halve Deel af Verden herefter kun er sysselsat med at bevogte den anden, og at Livet gaaer hen i en giensidig forebyggende Bevogtning? Alt det er ynkeligt, og giør den Sandhed haandgribelig, at i Henseende til Pressen, som til Brugen af enhver anden kunstig eller naturlig Evne, Samfundet kun

har Rettigheder over Brugen, og denne overlades enhver paa eget Ansvar og Fare. Straf og Skiændsel for Misbrugeren! Ære den, som bruger den efter Lovenes, Sædelærens, og Anstændighedens Regler! uden for dette, og med forebyggende Love mod de naturlige Evner, er der bestandig Strid med Tingenes Natur, og i Samfundenes Indre, som altid er, hvor Tingene staae slet.

Pressen har Uleiligheder. Og disse dyrebare Gaver af Himlens Godhed, der er bestemte til det menneskelige Livs Opholdelse, indbefatte de ikke i et umaadeligt Brug det hvorved de nedbryde den Tilværelse, de blot skulde vedligeholde? Samler en Masse af disse Blomster, der trylle Syn, og deres Nellugt i sin overvættes Mængde kan give Doden. Ligesaa er det med Pressen, en passiv Kilde til Ondt og Godt, efter Renheden af de Hænder, der behandle den; men et uundværligt Attribut ved hvert poleret Samfund. K. R.

Historie.

Hvad der i dette Dieblik aldeles fængsler den almindelige Opmærksomhed, er den, om ikke uventede, dog i det mindste pludselige Tingenes Vending, der i Spanien har fundet Sted. Endnu vedblev Ultratilhenderne at forsikre, at det med Insurrectionen havde aldeles intet at betyde, at den Mina, der havde sat sig i Spidsen for en Opstand i det nordlige Spanien, hverken var den rigtige Mina, og heller ikke at frygte, da overalt Nationen var Cortes og Constitutionen aldeles imod o. s. v., da pludselig indløb Beretning, at Kongen havde udnævnt en permanent Statsjunta under Præsidium af sin Broder Infant Don Carlos at foreslaae alle Reformer, der ansaaes til Nationens Bedste, med Tillæg, at det var Kongens

Hensigt at opfylde sit Løfte, og give Nationen en Constitution; og næste Postdag derpaa: først, at Kongen havde paa Statsraadets Forestilling givet Befaling at sammenkalde Cortes, og umiddelbar efter, at han Dagen derpaa havde beediget den af de overordentlige Cortes 1812 promulgerede Constitution, eftersom — hedder det i det kongl. Decret — Folkets Willie havde saa almindelig udtalt sig. Tillige mælde Tidenderne, at dette Skridt er fremskyndet ved det, Ballasteros, hvem Kongen havde givet Armeecommandoen, havde erklæret, han i modsat Tilfælde maatte rykke ind i Madrit; ogsaa berette Tidenderne, at paa Folkets Forlangende Inqvisitionen er afskaffet, Fangerne frigivne, Armeen har forlangt betydelige Fæstninger til Sikkerhed, og næsten hele Spanien giort fælles Sag.

I Frankrig er begaaet et Udaad, hvis nærmeste Folger ustridig have været den liberale Sag meget ugunstige. Hertugen af Berry, Kongens yngste Broderson er af en politisk Pøbelfanatiker, ved Navn Louel snigmordet, i det han fulgte sin unge og frugtsommelige Gemahlinde til Vogns fra Operaen, og død inden faa Timer af sit Saar, efter at have bedet om Naade for sin Morder. Denne blev lykkelig grebet, og har efter Alt, hvad man hidtil har kundet opdage og udsporge af ham selv, handlet uden Medvidere, og aldeles af egen Inskydelse. Midlertid have Ultraerne vundet meget i Betydenhed herved. Decazes, der endnu vedblev at svæve mellem begge Partier, maatte, uagtet han umiddelbar derpaa indbragte tre Forslag til Indskrænkningslove, den første i den personlige Frihed, den anden i Pressefriheden, og den tredie i Valgretten, vige sin Plads, der igien blev besat med Hertugen af Richelieu, som Conseilspræsident, og den navnkundige Klichianer Simeon til Indenrigsminister; de øvrige Ministre

beholdt deres Pladser. Midlertid anseer man dette endnu for en Interimsministerium, og venter paa, at det enten skal blive besat med rene Ultraer, som Villele, Laine o. fl. som ikke vil tage Sæde der, med mindre det renses for alle Ikkeultraer, eller at Decazes, som blev udnævnt til Hertug og Gesandt i London, hvorhen han midlertid ikke afgik, endnu engang skulde komme ovenpaa. En ivrig Ultra, Clauzel de Coussergues vovede inden hans Afgang at erklære ham medskyldig i Hertugen af Berrys Mord, og hvorvel han efter hans Afskedigelse har villet tage Anklagen tilbage, paastaae de Liberale nu, at han enten skal vedstaae den, eller Hertugen af St. Aulaires Paastand, at han er en Bagvasker, hvile paa ham. Midlertid vedblive Ministerialerne og Ultraerne i Forening, med en saare lidet Majoritet, og under djærv Modstand, at giennemdrive deres Forslag stykkeviis.

Ogsaa England har avlet en stor Udaad i sit Skiød, skiøndt den ikke kom til Udførelse, i det en Sammensværgelse, som det synes, af de ringere Stænder, havde føiet Anstalter, at dræbe samtlige Ministre ved en Souper hos Lod Harrowby, sætte Ild paa Huset med Haandgranater o. s. v. Til Lykke blev det samme Dag angivet, Maaltidet afsagt, og de Sammensvorne overfaldne paa deres Samlingssted, et Staldloft i Catostrædet, hvor de giorde en fortvivlet Modstand, under hvilken adskillige af dem, og deriblandt deres formeente Formand, Radicalen Thistlewood undveeg. Han er midlertid senere paagrebet; men Sammenrottelsens sande Sammenhæng neppe endnu for Lyset. Ogsaa i Skotland og Irland hersker en meget urolig Aand; om den samt om de nye Parlamentsvalg i næste Hæfte.

Den 28. Marti 1820. K. R.

Hesperus.

Fædrenelandet og Litteraturen

helliget.

Niende Hæfte.

Marts 1820.

Bidrag til nordisk Archæologie,

ved

Prof. Finn Magnusen.

(Fortsættelse).

Derimod have vi endnu at omtale en betydelig Green af den ældste Nordiske Kunsthistorie, nemlig: Vævning og Brodering, forsaavidt Billeder og Figurer forestilles derved. Disse Kunster udøvedes formodentlig allene af Fruentimmer, men de anvendte ogsaa megen Flid og Færdighed paa slige Arbeider. I Henseende til vore Naboer, Saxerne, have vi et

vægtigt historisk Vidnesbyrd af et Øjenvidne, om slige ved qvindelige Hænder blandt dem frembragte Kunstværkers Fortreffelighed, endnu medens de levede i Hedendommen, nemlig henved Aaret 680. Af Biskop Adhelm, som anbefaler dem til de brittiske Nonners Efterligning, samt beskriver dem som kunstig Væ, ning, der ved forskjellige Farver forestille lorskjellige skjønne og for Øjnene behagelige Billeder *).

Tapetserier, saaledes udsmykkede, søgtes her i Norden og i Nabolandene i de hedenske og de første kristne Tider meget hyppigere end nu (da de som oftest bestaae af malet eller trykket Papir), eftersom de brugtes til at bedække Gilde-Sales, Værelsers og Templers Vægge, især ved Sammenkomster og højtidelige Lejligheder. Det samme var Tilfældet i Tydskland og England. Denne Skik og Fruentimmerets Kunstflid, hvorpaa den beroede, stiger op til den mythiske Tidsalder. Saaledes omtales Broderie, eller Billedvævning allerede paa flere Steder i de eddiske Sange. Heroinen Gudrun omtaler saaledes sine Beskjæftigelser af denne Art **).

*) Adhelmus de laude virginitatis hos Fischer. (Gesch. der Handlung rc. I, 20).

**) Gudrúnasqv. 2. (Edda antiqvior II, 299).

Syv halve Aar
Sad jeg med Thora,
Hakons Datter
I Danmark.
Hun mig til Gammen
Guld indsyede,
Danske Svaner,
Sydlige Slotte.

Vi aftegned'
Ædlinges Leege,
Kunstig afbilded'
Kongens Mænd;
Højrøde Skjolde,
Hunniske Kjæmper,
Fyrstens Helte
Med Hjelme og Sværd.

Sigmunds Skibe
Sejled' fra Land,
Med gyldne og
Udbugne Stavne.
Vi udsyede
Slaget paa Five
Mellem Sigars
Og Siggeirs Hære.

Volsungasaga, der egentlig er en temmelig gammel prosaisk Kommentar over hine, og flere nu tabte Oldtidsdigte udtrykker sig saaledes her om: "Gudrun forblev hos Thora og vævede Borter (eller Tapeter) for hende, og aftegnede derpaa mange store Bedrifter og skjønne Leege, som den Tid vare brugelige. Sværd og Brynjer (Harniske) og al Kongelig Pryd; Kong Sigmunds Skibe, da de seilede ud fra Landet, samt de Slag der forefaldt sønder paa Fron (Five) mellem Sigmund (Sigar) og Siggeir. Sligt Tidsfordriv havde de, og Gudruns store Bedrøvelse sagtnedes meget derved *)" I samme Saga fortælles der (efter Digte, som nu forlængst ere tabte) at Brynhilde, da hun var bleven forelsket i Sigurd Fofnersbane, morede sig hemmelig ved at brodere med Guld, og udsyede hans Heltegjerninger, Dragen Fafners Overvindelse, hans efterladte Skattes og Kostbarheders Bortførelse, samt Regins derpaa fulgte Drab. Da Gudruns Moder, Grimhilde vilde overtale hende til at give Kong Atle sit Jaord som Bejler, lovede hun hende blandt andet Hunniske (d. e. Vendiske) Piger som forstod sig got

---

*) Volsungas. hos Biørner Cap. 16. og, om det følgende, Cap. 32.

paa Brodeer-Rammen, og vidste der at give Gulvet en lystelig Glands *). Meget længe vare Sigurd Fafnersbanes Heltebedrifter Gjenstande for Afbildningerne paa slige Tapeter. Saaledes forelagde K. Oluf den hellige Skjalden Thorfin den Opgave, at besynge i en Vise den Handling, der forestilles paa et Tapetserie som de just havde for Øjnene; det var nemlig Dragen Fafners Drab **). Digteren beskriver Tegningen paa Tapetet, omtrent med disse Ord: "Helten farer frem i sin Vrede; hans blanke Klinge, nedtrykket af al Magt gjennem Dragens Bryst, staaer fast i Hulens Bund. Blodet nedstrømmer til begge Sider, men Fyrsten vil lave sig en Brad" (i det han nemlig udrev Slangens Hjerte, for at stege og spise det, og blive viis derved, efter den gamle Overtro). Allerede i Prinds Hamlets Ungdomstid var det Danske Konge-Slot efter Saxo, udsmykket med Tapeter. Men der gaves vist mange flere Gjenstande for Qvindekjønnets Brodere- og Væinings-Kunst her i Norden, f. Ex. Krigernes Faner. Saaledes udtrykke

---

*) Gudrunarqv. II. l. c. p. 311.

**) Cod. Flateyensis anført i Müllers Sagabibliothek. 2 D. S. 386, ogsaa af Torfæus i Prolegomena hist. Norveg.

flere Brittiske Forfattere deres Forundring over den megen Kunst, som var anvendt paa de Danskes Hovedfane, der skal have været udsyet af Ragnar Lodbrogs 3de Døttre, før Aaret 878; efter Sagnet, i en eneste Middagsstund. — Deri var forestillet en Ravn, der undertiden syntes at flyve frem i fuld Fart, men andre Gange at hænge med Vingerne i stille Uvirksomhed *). En lignende Fane fik Sigurd Orknøernes Jarl til Foræring af sin Moder. Slige meentes at bringe Hærføreren Sejer, formodentlig fordi den forestilte den Sejerguden Odin helligede Ravn **).

Ofte afbildedes Dyr og Fugle paa de ældste og endnu af egen Beskuelse bekjendte Tapetserier. Paa de tydske af denne Art, mest sorte og hvide, har Fischer (som overhoved har nøie undersøgt alle slige Oldtidens Kunstværker der kom ham for Øjne) opdaget Dyrearter, som nu ikke længer ere til, men

*) Alscr. Menev. de rebus gestis Alfredi R. hos Fischer 1, 19. Efter andres Beretning var Fanen hvid, og bares i Fred, men Ravnen enten saaes kun naar den bares i Slaget, eller havde efter vunden Sejer, en rolig og fredelig Skikkelse. Encomium Emmæ hos Du-Chesne Scr. R. Norm. p. 169.

**) Ol. Tr. S. Saga I, 223.

beskrives af romerske Forfattere (Tacitus og Plinius) i Germaniens vilde Skove. Et saadant ældgammelt Tapet er for nylig hidbragt fra Island, hvor det tilsidst har tilhørt en Kirke, men bevares nu i det antiqvariske Musæum. Det er, ved etslags Arabesker, i en ikke slet Smag, afdelt i runde Feldter, hvori der sees forskjellige Dyr som Hjorte, Løver o. s. v. Figurerne ere sorte paa gul Grund, og det hele tager sig i nogen Frastand ret got ud. Andre gamle Tapeter forestille Blomster og Jagtstykker, Skjoldemærker eller ridderlige Vaaben o. s. v.

Ofte har man ogsaa, som formeldt, seet historiske Begivenheder og Scener afbildede derpaa. Et vistnok meget mærkværdigt Tapetserie af denne Art omtales saaledes i Olafsens og Paulsens Reise gjennem Island*) omtrent 1760. "I Holums Domkirke have, indtil for kort Tid siden, været gamle Tapetserier med artige Historier paa; man har seet der de gamle nordiske Skibes Dannelse med flere Ting, samt nogle Inscriptioner." Den Tidsalders Foragt for alle oldnordiske Kunstfrembringelser har vist fremskyndet disse saare mærkværdige Stykkers Undergang — dog haves der endnu enkelte udsyede Tapetserier fra den katholske

*) 2. Deel S. 735.

Tid, meest forestillende bibelske Begivenheder; et saadant af ikke ubetydelig Længde, kommet fra Island, forvares nu med flere lignende Sager paa det Kongl. Musæum for Oldsagerne.

For hine ældgamle historiske Tapetseriers Forliis i vort eget Norden, er den literære og artistiske Verden holdt nogenlunde skadesløs, ved Montfaucons *) prægtige Afbildninger og forklarende Beskrivelser over et saadant fra de i en Deel af Frankrige herskende Nordmanners Tider. Det forvaredes i Domkirken i Bayeu i Nordmandiet, samt udstilltes, endog i det 18de Aarh. paa visse aarlige Højtider. Det forestiller Erobreren Wilhelms — der først var Hertug af Nordmandiet og siden tillige Konge af Engelland — hans Tog til dette Rige, henved 1065 med de øvrige vigtigste det angaaende Begivenheder. Her have vi en rig og ægte Kilde til Kundskab om Normannernes Costym i Dragt, Vaaben, Jagtapparat, Fartøjer m. m., som ikke noksom kan anbefales Videnskabsdyrkere og Artister, som ville gjøre sig bekjendt med Middelalderens Liv og Virken.

---

*) I Monumens de la Monarchie Fransaise T. 1. Tab. 55—49. II. Tab. 1—9.

Det vedkommer os ikke her at beskrive Fruentimmernes øvrige kunstige Haandarbeider i Linned- og Klædevævning, Brodering med Guld paa Silke og andre kostbare Stoffer m. m. Kun ville vi bemærke: at Saxo omtaler fint og kunstig vævet Linned, som indenlandsk Frembringelse i Danmarks Hedenold; og med ham stemme de eddiske Sange deri overeens, at Norge da synes at have produceret meget mere Hør end nu omstunder; at Hør- eller Lin-avlen ogsaa blev ved Nordmændene bragt til Island, hvor den nu forlængst er uddød; men Stedsnavnen Linakrar (ↄ: Linagre) m. m. bevise, at den har fundet Sted i gamle Dage. De talrige Slavinder, som holdtes i store Huse have ofte udgjort Personalet til etslags Linned- og Klæde-Fabriker, under Husmødrenes egen Bestyrelse. Vore Forfædre satte megen Priis paa skjønne og prægtige Klæder. Deres Naboer og Forvandte Friserne forfærdigede særdeles fine og skjønne Klædeskapper af hvid, graa, blaa og skarlagenrød Farve, som endog vare meget søgte og kostbare i Østerlandene, saa at Karl den store sendte dem som kjærkomne Foræringer til Persernes Konge*). Formodentlig ere de ellers blevne, over Østersøen og

*) Monachus Sangall. in vita Car. M. II, 14 (hos Fischer I, 74).

Rusland førte til Orienten, og der ombyttede med Silke og andre fine Tøjer, istedenfor at Nordens Sølv og Guld nu øses ud for persiske og indiske Shavler.

Virkeligen har der her i Norden, endog i de hedenske Tider, hersket i visse Dele en orientalsk Pragt blandt de Store og Rige. Mandfolkene bar f. Ex. til Stads Skarlagensklæder, det fineste Peltzværk, Fløjel og fint Linned, store Arm, og Finger=Ringe af Guld, andre Smykker, ja endog Skjolde af Guld besatte med Ædelstene. Nogle bare selv i Island, hvorfor vi have udtrykkelige historiske Vidnesbyrd, store vide Silke Kaaber med Slæb, besatte med Guldknapper. Fruentimmernes Dragter vare naturligviis ikke mindre kostbare. Sengeklæder, som Omhæng, Tepper o. s. v. svarede hertil, og vare som oftest broderede eller udsyede ja stundum besatte med Perler, men Pudevaarene af Silke. Spise=Bordene bleve dækkede med skjønne fine Duge; og Haandklæder brugtes efter østerlandsk Skik, ved at toe Hænderne før og efter Maaltidet. Om de i Husene brugte Tapetserier har jeg før talet. Gulvtepper synes udtrykkelig at have hørt dertil, og de omtales paa flere Steder i Volsungasaga. Malning, Forgyldning, ja endog massivt Guld og Sølv har undertiden været

anbragt paa Paneler, Ornamenter og Møbler. Hertil svarede andet Husgeraad, som Drikkehorn, Bægere, Kar, Fade og Tallerkener m. m, af Guld og Sølv, eller og af andre forgyldte, ogsaa blaat eller grønt, emaillerede Metaller. Kjetler og Kar, ogsaa Dolke, Knive, Pincetter, Sax., m. m. af Kobber, særdeles godt forarbeidede, og smagfuldt udzirede, har man ofte fundet i Jorden her i de nordiske Lande. Ogsaa zirlige Grav-Urner af puurt Guld, af Glas eller endog af Krystal med massive Guldbaand; dog ere de fleste af Leer, ofte ret fine med skjønne Zirater. Blandt de i Gravhøjene fundne Sager fortjene og at bemærkes, endeel større eller mindre Glasperler og andre Smykker, der undertiden endog ligne kunstigt Mosaikarbeide. Man veed, at Britterne bestilte Glas fra Tydskland i det 8de Aarhundrede (ell. Abbeden Gutbert hos Bonifacius). Emaillering have vore Forfædre forstaaet sig saa godt paa, at vore nulevende Kunstnere tilstaae ei at kunne forfærdige den saa varig. Deres Guldsmed- og Metal-Arbeide har (ligesom Saxos og Eddas Heltevoldssange allerede omstændelig antyde) været fortreffeligt og ofte endog smagfuldt. Det vise nogle af de faa Levninger, vi endnu have heraf, f. Ex. paa det Kongl. antiqvariske Musæum, der dog først er anlagt i det 19de Aarhun-

rede, nemlig i Aaret 1807, efter at saa mange herlige Samlinger af fædrelandske Oldsager, f. Ex. den udmærkede Thorkelinske, vare fortærede af Bombardementet i s. A., samt forhen i Ildebranden 1794. 95 og 28, andre slige Tab ikke at omtale.

Om vore Forfædres Vaaben (der vistnok for det meste lignede Middelalderens øvrige, deels europæiske deels asiatiske Nationers, vilde det være for vidtløftigt at tale her med nogen Udførlighed. At de have været stærke og kunstigt udarbeidede, det vise de som endnu bevares paa Kunstkammeret, Oldsagernes Musæum o. fl. Steder. De ældste Nordboers (rimelig de finske eller celtiske Ur-Indvaaneres) have vel for det meste været af sleben Flintesten, som vore Gravhøie udvise i Mængde, men rimeligt er det og, at man netop har begravet disse Vaaben med de døde, deels af den Aarsag, at de ansaaes for Tordenguden Thors beskjærmende Sindbilleder, og deels fordi de; som hartad ufortærlige af Ælde, ansaaes for uforgjængelige, og best at passe til Jættestuerne eller Kjæmpegravene, der næsten med Rette kunde tilegne sig det Ægyptiske Navn for slige Hvilesteder, nemlig: de evige Boliger. Ved disse Flintestens Vaaben og Redskaber er det at mærke, at megen Flid og Kunst er anvendt til deres Slib-

ning, samt at man har fundet flere af de dertil brugte Slibestene. Paa nogle slige tveggede Dolke løber Æggen frem i en Slangelinie, og man har meent at den var dannet med en lille Hulmeisel, ligesom nogle og have villet slutte, at man forhen har vidst at gjøre Flinten smidig og saaledes bearbeide den *).

At Vaaben af Jern meget højt oppe i Tiden ere blevne brugte her i Norden, er bevisligt, men som oftest ere alle slige Sager oprustede forlængst i Jorden, og forvandlede til Jord igjen. De af Kobber og Metal, ofte meget zirlige **) findes meget hyppigere (dog ere de undertiden aldeles forvittrede eller hensmuldrede) og det er ved dem i Særdeleshed mærkværdigt, at de Gamle have vidst at hærde Kobberet saaledes, at det i Styrke og Skarphed har lignet Staalet. Siden fik man her i Norden Vaaben af det ypperligste Staal. Et saadant Sværd fandtes i Jorden i Island 1744 3 Alen langt; da Rusten blev fejet deraf, erfarede man, at det var det allerbeste Staal af hvidt Farveskjær. Paa Klingen var anbragt forgyldt Løvværk og Bog-

---

*) Posselt om Oldsager paa Øen Føhr i A. A. 3, 74.

**) Om nogle slige see f. Ex. Oberst Guldbergs Beretning om de ved ham opdagede og samlede Oldsager l. c. 2, 318. 323.

staver, som ingen kunde læse *). Over visse Fyrstets, Heltes og Rigmænds prægtige og kostbare Vaaben haves der næsten utallige Beskrivelser i Sagaerne. Til Armaturen regnede man ogsaa Sadler og andet Ridetøj; Bidselstænger og Plader, samt Hestenes øvrige Prydelser vare ofte kunstig udarbeidede. Digterne tale og om Dækkener eller Skaberakker prydede med Sølv og Guld. Ogsaa nævne de forgyldte Vogne. Dette er saa meget rimeligere som Forgyldning og Malning anvendtes, efter hvad jeg for har anført, paa Skibene og deres Tilbehør.

Let fristes man til at spørge: Hvorfra kunde al slig Pragt og Rigdom komme til det fattige Norden? De havde flere Kilder især disse:

1) Handel. 2) Fiskerie. 3) Krigsbytte og 4) Subsidier eller fremmed Sold. Vi ville kortelig omtale enhver af disse Poster især:

1) Nordens Handel var maaskee i de sidste hedenske og første kristne Tider, i Forhold til det øvrige Europa, vigtigere, end den er nu, da Britternes og Amerikanernes Kjøbmandskab og Søefart har naaet en saa enorm Vælde og Styrke. Rav (eller Bernsteen) der meest fandtes paa de preussiske

*) John Olafsen om Oldsager i Island A. A. 2, 190.

tydske og Danske Kyster, var allerede i Romernes Velmagts Dage overordentlig kostbart, og betaltes altsaa i dyre Domme. Længere henne i Tiden vare Rusland, Sverrig og Danmark, af det egentlige Europa, næsten de eneste Lande, som vare i Besiddelse af den orientaliske Handel. De kostbare Indiske, Persiske og Arabiske Vahre førtes fra Constantinopel og Landene ved det sorte Hav gjennem Rusland til dets og Vendernes østersoiske Havne, derfra, især over Gulland og Bornholm, til Sverrig og Danmark, og herfra til Tydskland, Storbritannien og flere af Europas betydeligste Lande. Nordmændene fore og hyppig søvejs, Nordkap forbi, til Biarmeland eller det nuværende Permien, der og var i Besiddelse af betydelig østerlandsk Handel. Ogsaa de kostbare russiske og norske Pelzværket indbragte ved Handelen mange Penge. Saaledes strømmede Guld, Sølv og kostbare Sager ind til de nordiske Lande. Disse havde alt den Gang meget betydelige Handelsstæder; saaledes nemlig Rusland (som fra det 9de Aarh. af beherskedes af skandinaviske Fyrster) Kiow, Holmgard eller Cholmogrod, Nowogrod o. fl., de vendiske eller Slaviske Steder i Tydskland: Jomsborg eller Winetha (engang efter Adam af Bremen den største Stad i Europa) Julin, Rhetra, Mekkenborg; endvidere i Nordtydsk-

land Lübek, Hamborg, o. fl. samt siden Bremen. I Sverrig: Wisby paa Gulland (engang en uhyre stor og prægtig Handelsstad nu kun et ubetydeligt Kjøbsted) paa Fastlandet: Upsala, Sigtuna, Birca eller Biarkøe; Ogsaa paa Halor i Skaane var der et aarligt Marked, som besøgtes fra alle de nordiske Riger, saa og af Tydskere o. fl. I Norge vare Tunsberg og Steinkar ældgamle Handelssteder; Med Kristendommen opkom især Trondhjem, Bergen o. fl. I Danmark var vel Slesvig og Ribe mest berømte for Handel, men desuden vare Lethra eller Lejre, Roeskilde, Ringsted, Odense o. fl. bekjendte ved Ælde og Rigdom. Islændere og Nordmænd vare Americas første bekjendte Opdagere; De og de Danske allene førte en Tidlang Handel derpaa, men den forstyrredes, og bragtes ganske i Forglemmelse ved forskjellige ulykkelige Begivenheder. For Resten maa jeg angaaende den nordiske Handel henvise til Suhms, Gustav Badens og Fischers herom handlende Værker. Prof. Rasmussen har og for nylig udgivet en meget interessant Afhandling om Arabers og Persers Bekjendtskab med vort Norden, og denne var erhvervet ved Handelsreiser, medens Russer og Skandinaver endnu vare Hedninger. Saavel fra Romernes Tid, som fra Middelalderen, har man og Beretnin-

ger om, at Indiske Kjøbmænd have besøgt vore Egne — og i Islands første kristne Tider hjemsøgtes det af adskillige Armenianere — hvis udbredte Kjøbmandsskab nu dog meest er indskrænket til Orienten og det russiske Rige. Heraf kunne vi forklare os det store Antal af gamle østerlandske og græske Mynter, som lige indtil de nyeste Tider ere opgravede af Jorden hist og her i disse Riger, ligesom og de kostbare østerlandske Røgelsesorter, som man undertiden finder i Gravhøjene, som brændte eller henlagte ved de hedenfarnes Ligbegjængelse.

2) Fiskeriet var ogsaa i de Dage en betydelig Rigdomskilde for de tre nordiske Riger. Sildefiskeriet under de skaanske og Danske Kyster indbragte saaledes uhyre Summer; det var især for dets Skyld at det store aarlige Marked i Haløer (og tildeels saa at sige i Øresund) blev besøgt af Russer, Preuser, Vender, Tydskere og andre.

Arnold af Lübek beklager sig over den Mængde Guld, Sølv og Kostbarheder, der saaledes indførtes til Norden for en, som han udtrykker sig: i Grunden slet eller ringe Handelsartikel. Norges, Islands og Grønlands Fiskerier og Hvalfangst vare i Fortiden desvigtigere og mere indbringende som Terreneuves

og Sydsvens da var ganske ubekjendt og ubenyttet, men Strat Davis slet ikke besøgtes af andre end Nordmændene og de fra dem udgangne Kolonister. I de Dage vare ogsaa Rosmhvalstænder, hvide grønlandske Bjørneskind, og islandske Falke (som i gamle Dage meget brugtes til Jagten) særdeles søgte og kjærkomne Artikler.

3) Vikingskab eller Kaperie, der undertiden udartede til Sørøverie. Vi kunne ikke nægte, at det blev temmelig vidt drevet her i Norden, ligesom endog i det gamle Grækenland, men paa den anden Side ere vist dets Græsseligheder blevne meget overdrevne af de senere Forfattere. Vi maa ogsaa sætte os ind i hin Tidsalder, for at indsee Aarsagerne dertil. Der existerede nemlig fra Arildstid af et indgroet og ved Tidsomstændighederne foranlediget Fiendskab mellem Sydboer og Nordboer. Det er bekjendt, at Romerne i deres blomstrende Periode førte Krig med alle Klodens Nationer, som de kunde række. Britannien og Frankerig med den største Deel af Nederlandene og en stor Deel af Tydskland erobrede de, og vi kunne neppe tvivle paa, at Flygtninges Udvandringer have i den Anledning fundet Sted til de mere eller mindre beslægtede skandinaviske Falk, især til det nærmest liggende Danmark, og disse have da forplantet

deres Had og Hævnelyst mod Romerne og deres Undertvingelsesprinciper hid til Norden. Fra England af bekrigede Romerne de i Skotland bosatte Picter, Folk af nordisk Herkomst, der indgik Forbund med Saxerne, Jydernes Naboer, og maaskee tillige med Jyderne selv — da de romerske Forfattere vel tit indbefattede nordiske Folk under Navnene af deres Naboer og Slægtninge, Franker, Friser og Saxer. Nu overfaldt disse forenede Nationer de romerske Provindser, især Engellands og Frankriges Kyster med deres Krigsflaader, og det rige Bytte gjorde disse Plyndringstoge vedvarende. Endelig indtoge Saxer og Danske under Navn af Angelsaxer hele England i det 5te Aarhundrede, og nu synes Nordboernes krigerske Søtoge til andre Lande at have for det meste standset en Tidlang, indtil Frankerne, som imidlertid erobrede Gallien og gave det Navn af Frankerige, havde antaget Christendommen, og dets Beherskere, under Skin af at udbrede den, begyndte at føre blodige Erobringskrige med de øvrige Tydskere, især Saxerne og tillige med de Danske. Carl den store førte saaledes en rasende og grusom Krig med Saxerne i to og tredive samfulde Aar (fra Aaret 772 til 803) og vandt endelig Overherredømmet samt de

Overvundnes tvungne Antagelse af den kristelige Religion. Et stort Antal af hine Saxer forplantedes nu til Holstein, og udbredte sig maaskee til det hele Danmark, hvis Fyrster naturligviis, for at forsvare deres Selvstændighed og Fædrenetro, nu geraadede i heftig Krig med de franskisk-tydsk-romerske Keisere og samtlige af dem beherskede Lande. Nu udrustede Nordboerne igjen deres Krigsslaader, og befejdede siden uophørlig de sydlige Landes, især Frankriges og de tilgrændsende Nederlandes Søfart og Kyster; derfor bleve Danske og Normanner saa berygtede i Munkenes Kroniker, og disse undlode ikke ved alle Lejligheder at udskjælde dem for de arrigste Røvere, uden i mindste Maade at tage i Betragtning, at lovligt Selvforsvar havde foranlediget en saadan Fremfærd, hvilken Sydlændingerne først havde begyndt at udøve mod Nordboerne. Naar vi tillige betragte de katholske Kristnes Fremgangsmaade mod Hedningerne, som f. Ex. Tydskernes mod Preusser, Letter, Esther og Vender, Spaniolernes mod de indfødte Americanere, Portugisernes mod Ostindianerne o. s. v., saa ville vi finde, at deres Omvendelsesiver beroede paa Erobringssyge, og den laveste Egennytte, som ingen Grusomheder skyede til deres Hensigters Opnaaelse — saa at vi aldeles ikke kunne undres over

vore Forfædres retmæssige Forbittrelse mod slige naturlige og arvelige Fiender, hvis Grundsætning det desuden var, ei at ansee Hedningerne for Mennesker, men som Djævelens Børn og afskyelige Udyr, med hvilke man ingen Omgjængelse maatte have.

Saaledes kunne vore Forfædres krigerske Søtog mod Sydlændingerne meget godt undskyldes — men mindre er det Tilfældet, med deres Vikingskab her i de nordiske Farvande. Dog maa vi ikke glemme at alle de nordiske Riger vare for en Tidlang deelte i næsten utallige Smaastater, der let kunde faa Fejde med hinanden, ogsaa beboedes Østersøens sydlige og østlige Kyster da af Folk af fremmed Herkomst, Sprog og Sæder, som Finner, Slaver, og Vender — mod hvilke vistnok et slags arveligt Fiendskab har fundet Sted fra de store nordiske Folkevandringers, samt deraf følgende gjensidige Erobringers og Udflytningers Tid. Imidlertid finde vi, at de mest anseete Vikinger stedse sparede farende Kjøbmænds og Handelsskibe, samt at de Handlende, paa Grund af den i Norden almindelige Gjæstfrihed, reiste med stor Sikkerhed til Lands undtagen over Heder og vilde Skove, hvor fredløse Stiemænd opholdt sig. Vi kunne og let forestille os, at hvis Sørøveriet havde været saa almindeligt i de nordiske og Østersøiske Far-

vande, som det nu udskriges for at have været, saa kunde de Gamle Nordboers Handel, Kjøbmandsfart og Fiskerie ingenlunde have steget til den Høide, som de virkelig gjorde. Et indlysende Beviis for Nordsøens Sikkerhed i den Tid troer jeg at finde deri, at jeg neppe erindrer et eneste Exempel paa, at noget af de talrige Skibe, som gik til Island for at colonisere det, og siden for at drive Handel derpaa, blev overfaldet eller plyndret af Sørøvere.

Ikke desmindre indbragte, som sagt, de hedenske Skandinavers Vikingstoge mod de rige sydlige Farvande og Kyster, samt de deraf fulgte Erobringer, Norden mange Kostbarheder og betydelige Rigdomme.

4) Den fjerde Kilde til Nordens Rigdom var vore Forfædres hyppige Krigstieneste blandt Fremmede, især i Rusland og hos de græske Keisere, hvor de vare bekjendte under Navn af Vareger, Baranger eller Væringer. Det er aldeles unødvendigt, at vi her opholde os længer ved denne bekjendte Gjenstand; kun vil jeg anmærke, at ved Skandinavernes mange Reiser af alle Arter indbragtes efterhaanden mange fremmede Moder i Dragt, Vaaben og Bygningsmaade, saa at Kunstnerne følgelig ere berettigede til, i Mangel af nøiagtig Kundskab om det ægte nordiske Kostume, i billedlige Forestillinger fra det 9de eller

10de Aarhundrede af at følge dem, som man af fremmede Kunstværker seer, at da ere blevne brugte af de sydlige Normanner, Angelsaxer og de i Engelland bosatte og herskende Danske, Franker, Saxer og andre Nordtydske.

Saaledes kunne vi forklare os den virkelig store Velstand og Pragt, som fandt Sted i vore Nordiske Lande i Hedenoldsdage; Adam af Bremen roser saaledes Sverrig for sin overordentlige Frugtbarhed paa Frugter og Honning, samt dets Rigdom paa Guld og Sølv. Han lægger endnu til, at de Svenske ikke havde Mangel paa noget, undtagen paa Hovmod (superbia). Overhoved have mange Skribentere i nyere Tider søgt at udbrede urigtige Meninger om vore hedenske Forfædres Karakter, da de skildre dem uden Undtagelse, som vilde, grusomme, falske, ukydske og hengivne til alle barbariske Laster. Det nysanførte Vidnesbyrd af en samtidig og kristen Forfatter beviser det modsatte. I Henseende til Beskyldningen om deres vilde Sæder og Omgang, anfører jeg af Munken og Krønikskriveren Alberich til Aaret 875 *). At Normannerne (at sige Danske, Norske

*) Anført af Lagerbring, Svearikes Historia I, 429. Normannorum gens est, instabilis nec propriis contenta terminis, gratiosa tamen qvocunqve venerit et affabilis.

og Svenske overhoved) vel vare et ustadigt Folk og ikke fornøjede med deres egne Grændser, men at de dog vare særdeles behagelige og høflige i hvorhen de end kom; Saxerne derimod, siger den samme Forfatter, vare ustadige og tillige vilde eller heftige. Dog roses de samme, endog hedenske, Saxer, vore Naboer, og-saa af samtidige Skribentere, som berette: at de vare fredelige hjemme, og sørgede med blid Velvillighed for deres Medborgeres Velfærd *). At Normanner og Saxer førte deres Krige med Grusomhed, det havde de dengang tilfælles med hele Verdens Indbyggere, og unægtelig overgik de Kristne dem tildels da og siden i slig Fremfærd mod erobrede Landes Indbyggere, i det mindste, hvad Meningsfriheden angik. Man sammenligne f. Ex. den ved blot Politik kristnede Rollos og hans Normanners retfærdige og blide Regjering i Nordmandiet med de tydske Munkeridderes tyranniske Despotisme i Preusen og Lifland!

Man har endvidere, for at bekræfte vore Forfædres Barbarie, anført at de taalte blandt sig visse Uskikke, som vare en Følge af Hedendommens Grundsætninger og Retsbegreber f. Ex. Faderens Magt

*) Eginhard eller Meginhard, hos Adam af Bremen H. E. I. Erant domi pacati et civium utilitatibus placida benignitate consulentes.

over hans præsumtive Børns Liv, men man har ikke taget sig i Agt for, at de selvsamme Skikke og Vedtægter herskede blandt Romere og Græker, hvem man dog ikke, blot paa Grund heraf, vil tillægge Navn af Barbarer.

At udvikle denne Materie her videre, eller overhoved at skildre vore Forfædres Sæder, vilde blive alt for vidtløftigt. — I denne Henseende maa jeg anbefale de bedste Kilder, nemlig de Oversættelser, vi allerede have eller herefter komme til at have af Snorros Norske og Saxos Danske Historie, samt af andre enkelte Sagaer saa og visse hertilhørende Afhandlinger i det skandinaviske Selskabs Skrifter, ligesom og Rabbeks nordiske Fortællinger, hvoraf 1te Bind er udkommet og som indeholde virkelige Oversættelser og Uddrag af de islandske Sagaer. Endvidere andre med større Frihed affattede og med egen Digtning blandede Bearbeidelser, som Suhms, Samsøes o. fl. Nordiske Fortællinger, Evalds Skuespil Balders Død og Rolf Krake, Oehlenschlägers Velents Saga og Hroars Saga, samt Digtet Helge, og Sørgespillene Hakon Jarl, Stærkodder, Palnatoke og Hagbart og Signe, samt, hvad de senere kristne Tider angaaer, hans Axel og Valborg m. fl.

Skrifter, som det her vilde være for vidtløftigt at opregne. Endeligen høre hertil forskjellige i Modersmaalet skrevne instruktive Afhandlinger, f. Ex. Engelstoft om Qvindekjønnets Kaar blandt de gamle Skandinaver; P. E. Müller om Venskab (i skand. Lit. Selsk. Skr.) B. Thorlacius om Tvekamp (i d. k. Vidensk. Selsk. Skr.) o. fl.

Jeg nøjer mig med at anføre her Uddrag af en ægte gammel Skildring over Nordiske Hedenoldsfæder af et Digt kaldet Rigsmaal, hvoraf vi dog kun have et Brudstykke tilbage. Det fortælles deri, at Guden Heimdall vandrede omkring langs Strandbredden, under Navn af Rig, og kom efterhaanden til 3 forskjellige Boliger, tilhørende 1) Halvvilde, siden Vornede Bonderfolk, hvorfra alle Trælleslægter og stavnsbundne Bonderfolk nedstammede. 2) Selvejere eller frie Bonderfolk. 3) Herser eller Adelige — fra hvilke a) Jarlerne og (fra disse igjen, b) Kongerne nedstammede. Digteren beskriver den Levemaade ethvert af de tre Ægtepar førte, deres Boliger, Dragt, Beskjæftigelser m. m. Dog alt paa en simpel og kort Maade. Rig eller Heimdall som menneskelig Vandrer opholdt sig paa ethvert af disse Steder, samt blev modtaget og beværtet som Gjæst i trende Nætter. Digteren giver paa en ikke utvetydig

Maade tilkjende, at Rig havde Deel i Forplantelsen af det Afkom ethvert af Ægteparrene siden fik, men at han ei erkjendte nogen af Børnene for sine, uden den yngre Rig, fra hvem Fyrster og Konger nedstammede. Ved følgende Uddrag af Digtet vil jeg og tilføje mine Bemærkninger over dets historiske Værd og Betydning, med Hensyn til hver af de omtalte Kaster eller Stammer.

Opskriveren af Digtet forudskikker sin egen korte Foreerindring, formodentlig grundet paa Traditionen d. e. de ældste Rhapsoders eller Sangeres Fortælling.

"Saa fortælles der i gamle Sagn, at en af Aserne; som hed Heimdall, reiste engang langs med en Havbred og kaldtes Rig. Efter denne Fortælling er Sangen affattet."

"Den vældige stærke og vise As (Asa = Gud eller Heros) Rig gik fordum frem ad grønne (eller ubetraadte) Veje. Han kom:

1) Til et Hus eller Hytte hvor Døren stod paa Klem, men Ild brændte paa Gulvet (ligesom i de svenske og norske, samt visse kaukasiske Folks og i de ældste Grækers m. fl. Røgstuer). Døren stod paa Klem. Der sade et Par Ægtefolk, hærdede af Arbeide (eller Omvandringer) de kaldte Ae og Edda (eller Oldefader og Oldemoder). Konen var klædt i

gamle (eller gammeldags) Klæder, men disse beskrives ikke. Gjæsten Rig satte sig midt i Huset (eller midt paa Bænken) mellem Mand og Kone. Edda fremsatte klumret, tungt og tykt Brød fuldt af Saaer. Ogsaa frembar hun paa Bordet en Bakke med Suppe, sødt paa et Fad; i øvrigt var kaagt Kalvekjød der den lækkreste Ret. Da de opstode fra Bordet lagde Rig sig midt i Sengen; mellem Ægtefolkene — og blev saaledes i Huset indtil trende Nætter vare forbi.

Efter Ni Maaneder fik Edda en Søn med sort Haar eller af sortladen Hudfarve. Han blev, paa hedensk Vis, overøst med Vand og kaldtes Træl. Han voxte og trivedes vel, men han fik rynket Hud paa Hænderne, krogede Knogler (eller Knoer) tykke Fingre, hæsligt Ansigt, krummet Ryg og lange Hæle. Siden lærte han at prøve sin Styrke, binde Bast, slæbe svære Byrder, og hver Dag maatte han bære Brændsel hjem fra Skoven paa sin Ryg. Did til Hytten kom en Omløberske vandrende; hendes Fodsaaller vare fulde af Ar; hendes Arm var solbrændt, hendes Næse kroget og Thy (eller Tyende, Slavinde, Tirne) var hendes Navn. Hun satte sig midt paa Bænken; Sønnen i Huset satte sig hos hende; de hvidskede og snakkede og redte sig en fælles Seng. Saaledes hensvunde de ublide Dage. De

levede dog fornøiede sammen og avlede Børn. Dis-ses allegoriske Navne have omtrent følgende Betydninger:

Sodet.	Nøgtet.
Grov.	Kluntet.
Kivagtig.	Fuul.
Dratter.	Tykkert.
Klods.	Hønsepog.
Krum.	Liggekjær.

Deres Beskjæftigelser vare: at sætte Gjærder, gjøde Agre, opføde Svin og grave Tørv.

Døttrene vare disse.

Dum.	Stum.
Skjævbenet.	Ørnenæse.
Flane.	Trappetøs.
Toirepind.	Lurvet.
Laset.	

Af disse tilsammen ere Trællenes Slægter komne.

Saavidt Digteren forsaavidt Qvadets første Af-deling angaaer. I det hele taler han om vore nordiske Landes Indbyggere; Her især om de ældste, og dette tilkjendegives utvetydigen, saavel ved Ordenen i Fortællingen, som ved Navnene Oldefader og Oldemoder. De og deres Afkom beskrives som

sorthaarede og mørke af Hudfarve, (altsaa heri lignende Finlapper og Celter, der rimeligvis menes at have været Nordens ældste Indbyggere). Deres Levemaade og Beskjæftigelser lignede de ringeste Bonders, og deres Børn bleve samtligen Trælle eller Bornede, Bønderfolk af den ringeste Stand, da de nemlig undertvunges af de indvandrede Folk, som omtales senere i Digtet. Herved er at mærke at Tacitus *) beskriver Trællenes Forfatning blandt de gamle Tydske paa selvsamme Maade, nemlig saaledes. "Enhver Træl bestyrer sit eget Hus og Bo„lig. Herren paalægger ham en Afgift i Korn eller "Qvæg eller Klædemon, og dette maae Trællen yde." Jeg troer at denne de ringeste Landmænds Trældomsstand, kommer, som sagt, deraf at de vare vore Landes ældste, raae og halvvilde Beboere af finske eller celtiske Stammer; da Gotherne indtrængte fra Østen, udvandrede de tildels til Samojeders, Finlappers og Finners Skove, samt skandinaviske Fjeldegne, eller og de flygtede ud af Danmark til andre Lande, men tildels maatte de afstaae deres bedste Jorde til Gotherne, som for det første boesatte sig fredeligen hos dem (ligesom Penns Britter længe efter i Virgi-

*) I hans Germania 25. Kap.

nien), og disse vare de frie Landmænd som omtales i den følgende Afdeling af Digtet. Længere hen i Tiden ankom de Gothiske Krigerskarer, som ved Hjelp af de for udvandrede Blods- og Bunds-forvante aldeles underkuede og forvandlede hine til de Fremmedes Undersaatter, Slaver eller Vornede. Denne Formodning maa stadfæstes ved saa mange lignende Begivenheder i Verdens Historie. Saaledes have uden Tvivl Indiens og Ægyptens hvide Erobrere undertvunget dets sorte og vilde Indvaanere, men da disse vare langt talrigere, blev det nødvendigt for de fremmede Herskere, at hensætte dem i en bestandig Trældomsstand. Saaledes have og de Tydske Riddere i den saa langt sildigere Middelalder behandlet de fredelige og sagtmodige Preusser, Letter, Esther og Vender; end før var de indfødte Britter vederfaret den samme Skjæbne af Saxerne (i det 5. Aarh.) da Beda siger om dem *), at de tabte ikke allene Ejendom og Frihed, men endog deres eget Modersmaal. Saxerne maatte dog længe efter (i det 11te Aarh.) friste Gjengjeldelsens Ret, da de undertvanges af Normannerne. En samtidig Forfatter siger derom: "Erobreren Vilhelm gav sine Normanniske Vaaben-

*) Hist. Eccles. I, 15.

"brødre, ved hvis Hjelp han havde undertvunget Lan-
"det, Anglernes Jord og Ejendomme, men det lidet,
"som blev tilbage, paalagde han et evigt Trældoms-
"aag." Vi vide altfor vel hvorledes det, længe der-
efter, gik til ved Americas Erobring af de Spanske,
da hele talrige Folk enten bleve ganske eller for en
stor Deel udryddede, og de faae efterlevende bragte
til det skjændigste Slaverie. Saaledes ere end i Dag
de fordum saa herlige Græker Tyrkernes Trælle —
for ei at opregne flere Exempler, som gjøre det højst
sandsynligt, at vort Nordens ældste Indvaanere ere
paa en lignende Maade blevne undertrykte af de ind-
vandrede Gother. Vist er det derimod, at en stor
Deel af de ringeste Bønder ansaaes i de ældste os
bekjendte Tider som de rige og mægtige Godsejeres
Trælle eller Vornede. Bleve de end frigivne, stode
de ikke i synderlig Anseelse mod de Fribaarne, og det
samme kan siges om de Børn som avledes af frie
Mænd med ufri eller frigivne Qvinder. I øvrigt
kan det anmærkes her, at Trællene, forsaavidt de
vare afgiftydende Hoveriebønder eller ogsaa Gods-
ejernes Forvaltere, have været meget mildt behand-
lede i det Gamle Norden, imod hvad slige Ulykkelige
i Almindelighed maatte døje blandt de sydlige Folk.
Fra hine trællende Landboer nedstammer vist for en

Deel af Danmarks stavnsbundne og Vornede Bønder, hvem Friheden først i vore Dage blev gjengivet af en mild og viis Regjering.

II) I Digtets 2den Afdeling omtales de frie Bønder, der vel for det meste vare af Gothisk Herkomst. Digterens Ord ere omtrent disse: "Rig gik fremad, midt ad Vejen, og kom til et Hus hvor Døren stod paa Klem. Ild brændte paa Gulvet. Et Ægtepar sad der og passed sit Arbeide. Manden tilhøvlede en Væverbom. Hans Skjæg var (zirlig) kjæmmet, Haaret klippet for Panden. En snæver Skjorte havde han paa. Et Skab stod i Værelset. Konen sad og drejede Rokken, udstrakte Armen og lavede Traad til Klæder. Et Tørklæde skjulte Halsen, Skuldrene vare zirede med Knappe eller Skulderbaand. Manden hed Afe (ↄ: Bestefader) Konen hed Amma (Bestemoder), og de ejede Huset. Her gik det til som førmeldt; Kun er det Skade at den Strophe, hvori Maaltidets Beskaffenhed beskrives, synes at være glemt eller bortkommet. Efter 9 Maaneder fødte Amma et Drengebarn som kaldtes Karl (ↄ: Bondemand). Konen indviklede ham i Svøb. Han blev rødhaaret og rødladen; Øinene vare levende eller ustadige. Snart voxte han op og triveves tet vel.

Han lærte at tæmme Oxen, forfærdige Agerdyrknings-redskaber, opføre Huse, bygge Loer samt Vogne (eller Fartøjer) og at kjøre Ploven. Man hjemkjørte en Pige til Gaarden, med Nøgler hængende (ved Bæltet) iført en Gjedehaars Kjortel og giftede hende med Karl. Hun kaldtes Snør (Rask) og satte sig ved Dugen (eller Linnedvæven).

De levede sammen og delte hinandens Formue; satte Bo, avlede Børn og vare fornøjede med deres Kaar. Sønnerne hede:

Mand.	Dreng.
Selvejer.	Tjenende.
Smed.	Bredskuldret.
Bonde.	Bundenskjæg.
Boende.	Bosat.
Stivskjæg.	Snaksom.

Døttrenes Navne vare:

Net.	Brud.
Mø.	Alvorlig.
Munter.	Pige.
Kone.	Viv.
Qvinde.	Sverske.

Af disse tilsammen nedstamme Bøndernes Slægter.

Jeg anmærker herved: at her menes egentlig de frie Bønders Slægter, og de der enten vare Selvejere, eller komne af slige. At Digteren har antaget dem at være yngre i Landet end Trællenes Stamforældre, sees tydelig af Fortællingens Orden, samt af Navnene Bestefader og Bestemoder. Udtrykkede: at de ejede deres iboende Hus, bliver her ogsaa meget betydningsfuldt — ligesom ogsaa den rødladne Haar- og Hudfarve, i Modsætning til Trælleslægternes sorte. De gamle Forfattere tillægge Germanerne og tildels Gotherne et saadant Udseende. Bønderne paa et vist Strøg af Rusland siges i Almindelighed at have røde Haar, ligesom og det samme gjelder om en Deel af de kaukasiske Folk. Ogsaa maae man her lægge Mærke til slige Bønders fra de egentlige Trælles forskjellige Beskjæftigelser, samt at Sønnekonen her kjører isteden for at Slavinden maatte gaae paa sine Been o. s. v. Denne hele Kaste eller Stamme synes at have bestaaet af de i Norden først indvandrede Gother, der siden bleve andre mere krigerske og mægtige Forvandtes Undersaatter. Tildels bestod den vel og af Erobrernes Vasaller og underordnede Krigere, der fik de Overvundnes Gaarde og Jorde som Forlæninger eller Ejendom.

III) I det tredie Afsnit vedbliver Digteren saaledes: Rig gik derfra ad lige Veje; Han kom til et stort Hus, hvis Dør (eller Port) vendte mod Syden. Dørren stod paa Klem, og var smykket med en (stor) Ring til Haandtag; (saaledes smykkedes de hedenske Templers og siden Kirkernes Døre med store Bronce-Ringe). Rig gik ind i Huset; Gulvet var strøet (med grønne Ene- eller Granqviste, eller med Halm, eller maaskee endog med Sand paa vor endnu brugelige Maade). Der sad et Ægtepar, saae paa hinanden og legte med Fingrene; Han hed Fader, hun Moder. (Imellem) sad Husets Herre og snoede en Buestreng, spændte Buen og skjæftede Pile. Men Husmoderen betragtede sine Arme, strygede Linned, stivede Ærmer (eller Mansketter) eller og rettede paa sit anseelige Hovedtøj. Et Smykke bar hun paa Brystet. Hun var iført en lang Kjole eller en Kaabe med Slæb. Hendes Særk var hvidblaa. Hendes Haar var meere skinnende, Brystet lysere, Halsen hvidere end pur nyfalden Snee. Rig satte sig, midt i Salen, mellem Mand og Kone, og de talede fortrolig samnien. Moder tog en mærket (eller udsyet) Dug af det hvideste Linned og dækkede Bordet. Derpaa fremsatte hun tyndt hvidt Hvedebrød, Sølvfade (eller

forsølvede Fade) med Vildt, Skinke og stegte Fugle, en Kande med Vin og kostbare Bægre. De spiste og drak, og Tiden forkortedes ved fornøjelige Samtaler. Derefter stod Rig op og tyede til Sengen. Saaledes forblev han der en tre Dages Tid. Efter ni Maaneder fødte Moder et Drengebarn og svøbte det i Silke; det blev overøst med Vand, og kaldet Jarl. Hans Haar var blond eller bleglødent, hans Kinder lyse; Øjnene skarpe (eller tindrende) som i den unge Slange.

Jarl voxte op der i Huset, lærte at ryste Landser, flette Buestrenge, bøje Buen, skjæfte Pile, kaste Spyd, knuge Spær, svinge Sværd, at ride, jage og svømme. Did kom Vandreren Rig fra Skoven, lærte ham Runer (Skrift, Sange eller Lærdom) gav ham sit Navn og erkjendte ham for sin Søn. Han gav Sønnen Odelsgods og Adelgods, samt de fra Arildstid beboede Bojgder.

Den unge Rig reed hjemme fra over mørke Veje og over Fjelde, bedækkede af Rimfrost (eller, ligefrem; over kolde Fjelde) hvor han kom til et Slot. Da rustede han sig til Kamp, reed frem i fuld Fart, og trak sit Glavind. Han yppede Krig, udgjød fiendtligt Blod, fældede Hære og erobrede saaledes Lande. Siden ejede han ene atten store Gaarde

udbelte sin Rigdom til alle (Trængende), bortskjænkede Kostbarheder og smække Gangere; udstrøede de smaae Ringe og sønderhug de større. (Disse Udtryk sigte til den ældgamle Østerlandske og Nordiske Skik at bruge Guld- eller Sølvringe isteden for myntede Penge).

Ædlinge kjørte ad dyndede Veje, til et Slot hvor en Herse boede. Der traf han (nemlig Rig) en smalbeltet (smækker) lys og væver (eller forstandig) Mø som hed Erna. De bejlede til hende, kjørte hende hjem, og giftede hende med Jarl, og hun smykkedes med Brudelinnet. De boede sammen, elskede hinanden, formerede Slægterne og nøde Livet.

Deres Sønner hedte:

Baaren.	Barn.
Noer.	Ægte.
Arving.	Slægtning.
Afkom.	Ætling.
Søn.	Svend.
Kiønsmand.	

Konning hed den yngste.

Rig Jarls Sønner opvoxte hjemme. De tæmmede Heste, bøjede Skjolde, glattede Pile og svingede Landser. Konning især lærte Runer, (eller alskens Lærdom i Sagn, Sange eller Skrift) bringende Liv

og lang Alder. Ved dem lærte han at frelse Mænd, døve Vaaben, stille Søen og dæmpe Flammen, men neddypse alskens Sorger. Saaledes blev han ligesaa stærk og virksom som otte andre.

Han og hans Fader Rig Jarl prøvede deres Styrke i Runer og andre Kunster, da det erfaredes at Sønnen kunde mere. Da vandt han selv med Rette Navnet Rig som blev givet ham (af hans Fader).

Den unge Konning reed over Kjær og Skove, skjød med Pile og standsede Fugle (eller afrettede Høge). Da sang en eenlig Krage siddende paa sin Qvist: Hvi giver du unge Konning dig af med at standse (eller afrette) Fugle. Snarere burde du sætte dig til Hest for at fælde Hære. Dan og Dany eje herlige Slotte, ypperligere Ejendomme end I besidde. De forstaae at pløie Havet at prøve Vaaben og føre Sværd. — — — — — Her standser det gamle Haandskrift, saa at det hvad vi have tilbage af dette kostelige Digt, kun er et Brudstykke. Vi indsee imidlertid heraf at Digteren vil at alle Adelsmænd, Herser eller Friherrer, Jarler eller Grever, Prindser og Konger, oprindelig høre til en Stamme eller Kaste. Efter det fornanførte antaget han den dog for den yngste af de tre i de omhandlede

Lande; Her kaldes Stamforældrene Fader og Moder. Deres Bolig, Levemaade og Beskjæftigelser udmærke sig tydelig nok fremfor Vorneders og frie Bønders. Mærkværdig bliver os her den Hudens Hvidhed og Glands som tillægges Husets Frue, samt Sønnens bleglabne d. e. hvide eller blonde Haar. Skjalden synes at give tilkjende at der, foruden de forommeldte mørke og rødhaarede Menneskearter her i Norden gaves en egentlig blond, samt at denne var den yngste og herskende. Det er denne Kaste eller Stamme hvem den vandrende Gud (Heimdall under Navnet Rig) erkjender for sit ægte Afkom, og han hjemler den Herredømmet over de øvriges Boliger og Lande. Den opoffrer sig til krigerske Øvelser, og dens Anførere, en efter den anden, erholde Navnet Rig ɔ: stærk eller mægtig, hvortil ogsaa deres heldige Krige og Erobringer berettigede dem. Særdeles mærkeligt er det, naar Digteren siger at Rig den anden drog paa sit Krigstog til mørke Egne og kolde Fjelde, hvor han erobrede Slotte, Herregaarde og Rigdomme, og herskede siden over dette Land. Han er altsaa kommen hid til Norden fra lysere og varmere Egne. Hans Søn kaldtes og Rig, (altsaa den 3de) men tillige Konning (egentlig i Originalen Konr (der vel er det samme som

det østerlandske Khan, vort Konge) og er altsaa vistnok den samme Fyrste ved Navn Rig, om hvilken Snorro siger, at han var den første i Norden der først blev kaldet Konge i Dansk Tungemaal. Efter andre gamle Skrifter ægtede denne Rig Prindsessen Dana, en Datter af Fyrsten Danp til Danpsted i Reidgothernes Land (nemlig i Gothernes ældste europæiske Sæder, i det nuværende Lifland og Preusen). Af deres Søn Dan, som arvede sin Faders Kongerige, skulle alle hans Undersaatter have erholdt Navn af Daner eller Danske. Vi ville ikke indlade os her i nogen vidtløftig Undersøgelse af hine Oldtidens mørke Sagn, men kun tilkjendegive den Formening, at de sigte til vore Forfædres Indvandring til Danmark fra hin Deel af de gamle Gothers Fastland.

Jeg maa saaledes, i Henseende til vore hedenske Forfædres Sæder og daglige Levemaade lade mig nøje med at have meddelt mine Herrer dette Udtog af det sikkert nok ældgamle og fra Hedendommen nedstammende Digt Rigsmaal. I øvrigt maa jeg nu henvise til de førnævnte Skrifter, hvorhos jeg endvidere anbefaler Dem Tacitus's berømte Skrift om Germanien eller det gamle Tydskland (oversat paa Dansk af Dr. Gustav Ludvig Baden, saavel som og

af hans Fader Prof. Jac. Baden) hvorhos det dog er at bemærke, at han deels synes at have skildret Germanerne som altfor raa, og formeget at have skaaret alle Stænder over en Kam, en Feil, hvori mange Reisebeskrivere, Historikere og Ethnographer have gjort sig skyldige — og deels det, at han virkelig tillægger Svionerne ɔ: de svenske eller Skandinaverne, en større Kultur, Civilisation og Rigdom end de Tiders Tydskere.

Hvad vore Forfædres Costume især i Dragter og Vaaben angaaer, saa vil jeg for de ældste og nogenledes bekjendte Tider, henvise til de Afbildninger af Dacer, Sarmater, Germaner, og flere af den Tids saakaldte Barbarer, som findes paa de romerske endnu tilværende Triumphstøtter, opreiste for Trajan henved i Aaret 107 og for Antonin, midt i det samme Aarhundrede. Efter alt hvad jeg kan skjønne, kan man gjerne antage at det nordiske Costume i den Tidsalder har været af lignende Beskaffenhed; især finder man at Dacernes Vaaben ganske ligne slige som ere fundne i vore ældgamle Gravhøje. Vist er det og at Thracer, Phryger, Perser, Alaner og flere østlige Folkeslag, ligesom og paa den anden Side Sarmater, Germaner og Galler have i disse Poster lignet vore Forfædre; de fleste af disse Folk kaldtes af Romerne brac-

cati forbi de brugte Beenklæder eller Pantalons, som benævntes med Ordet bracca, det Oldnordisk Brok, hvoraf igjen det yngre Danske Brog, Engelsmændenes Breeches o. s. v. Fuldt saa vigtige for os som hine Stetter er dog den theodosianske i Constantinopel ra det 4de Aarhundrede, hvis billedlige Forestillinger ere gjengivne i Banduri Imperium Orientale. Paris, Fol. 2 Tom. Der seer man Gothernes mandlige og qvindelige Dragter, Vaaben, Vogne o. s. v. De fleste af disse Gjenstande ere langt fra at røbe barbarisk Vildhed, men tvertimod vise de enten græsk Zirlighed eller naturlig Simpelhed og ufordærvet men ukunstlet Smag. Ved denne Tidsalder maa man og raadføre sig med Wiedewelts nordisk-antiqvariske Kostumtegninger, tilhørende Kunstakademiets Bogsamling.

Længere hen i Tiden kunne vi benytte de fremmede Afbildninger paa Middelalderens Mindesmærker af Franker, Saxer o. a. tydsk-nordiske Folk, især de fra Norden nedstammende Normanner, paa de forommeldte hos Montfaucon forestille Tapetserier fra det 11. Aarh. Efter den Tid findes Dragter, Vaaben m. m. afbildede paa forskjellige Danske, Norske og Svenske Monumenter, især i Kirker og paa Lig-

stene. En betydelig Samling af slige Aftegninger forvares paa det Kongl. antiqvariske Musæum.

Tidens Knaphed nøder mig til at afbryde disse archæologiske Bemærkninger. Det maatte til Slutning tillades mig at henvende mine Herrers Opmærksomhed til de senere Tiders nordiske Kunstfrembringelser, af Personer, fra hvem man aldeles ikke kunde vente slige — nemlig de norske Bønders i Træ udskaarne Billedværker. Her see vi Naturens fra den store Verden udelukkede Børn, følge dens og Geniets Vink, i Tilfredsstillelse af den medfødte Tilbøjelighed til kunstig Efterlignelse af skabende Kraft. Dette Anlæg synes at være Nordboernes Arvedel efter deres Forfædre, men endnu er det kun mest det saare forgjængelige Træ, især Valbirken, som hine selvoplærte Billedhuggere meddele Præget af deres levende Aand og Hændernes Kunstfærdighed. Mange norske, ogsaa islandske Bønder have bragt det utrolig vidt heri. Endog Kiøbsstedsfolk af Smag have undertiden betalt deres udskaarne, ofte massive Træstykker med Sølv af slige Vægt. En norsk Hyrdedreng saa Kong Christian den 5te i en Hast passeerte forbi paa Landevejen; han beholdt Kongens Udseende i Hukommelsen og udskar snart hans Portræt i Beenved med

træffende Lighed *). Endnu i Aaret 1785 siger Lund om Ovre Tellemarkens Bønder **). "Mange, fornemmelig i visse Sogne, ere meget hændige, og nogle, saasom i Hvidesøe, viser Genie til Billedhugger-arbeide... Vistnok vilde der blandt Almuen i Norge vise sig mange dygtige Mestere, som nu unyttig fortære deres naturlige Indbildningskraft og Flid, naar de vidste at skaffe sig de fornødne Instrumenter, og havde nogen Anvisning".

Saaledes haaber jeg at have viist, at Kunstens Genius, endda ikke i de dunkleste saakaldte barbariske Tider, har været vort Norden fremmed. Den har viist sin veldædige Indflydelse paa vore Stammefædres Aand, ved de under deres Hænder opstaaede store, deels varige tildels ogsaa smagfulde Bygninger og Mindesmærker, Billedværker og Malerier, skjøndt kun saare faae af artistisk Mærkværdighed have undgaaet fanatiske Forfølgeres ødelæggende Raserie og Tidens alttærende Tand. Aldrig er dog den Naturen forædlende Kunstsands veget fra vore Egne; Endmindre kunne vi nu befrygte at det fremdeles vil skee. Fra Norden opsteg den straalende Sol, som fordunkler selv de største Kunstens Lys, ved hvis Skin Aartusender frydedes og underviistes. Gothen har gjenvundet Grækerens Krands ved at efterligne hans herlige Mon-

*) Pontoppidans Norske Naturhistorie. 2 D. S. 394.

**) Beskrivelse o. Ov. Tellem. S. 144.

ſtre og Hedenolds ſydlige Guddomme — nu vove han og at oploefte Øjnene til ſine egne. Staae de end ei forſtenede i det kolde Marmor, ſaa leve de dog endnu i herlige Digtninger, ja! endog i ſelve Naturen. Nordiſk Aand beſjæle den nordiſke Kunſtner; han lytte til Oldtidens Sange, til Fædrenes Sagn, atter fremkaldte til levende Virken fra Glemſelens Afgrund, hvori uværdig Ligegyldighed for vort Eget, for vor herligſte Arv, for Fædrenes Minde og Hæder, havde henkaſtet dem! Den aandfulde nordiſke Kunſtner gaae ſaaledes i vore gjenoplivede Skjaldes Spor, og vore Øjne ſkulle ſee de herlige Syner, ſom hidindtil kun forlyſtede Aandens Blik, og hvorom Digterens Sange, ved at glide med Vindens Fart forbi vore lyttende Øren, ikke kunne give os de anſkuelige Begreber hvorefter vi længes. Virke Videnſkab, Digtning og Kunſt ufortrøden, i ſkjøn og kraftig Forening, til det ſtore Maal hvorefter vi tragte, ſaa vil det ſikkerligen opnaaes og vort Fædrelandsſind vil lønnes med Fremmedes Bifald og Agtelſe, med egen Selvſtændighed og Lykſalighed.

Aaret og Livet

(af Translateur H. L. Bernhoft.)

Januar

(Fødselen.)

Den barske Vinter ryster sine Vinger,
Og drysser over Jorden Rimens Blade,
Og Isens sølverblanke Marmorflade
De stille Vandes Bølgegang betvinger.
Kun Solens matte Middagsstraale bringer
Det Lys, hvori Naturen kan sig bade,
Med Vee og Møie, men foruden Skade
Det hulde Liv fra Fødselen sig svinger.
Det aander endnu kun igiennem Taarer,
Chaotisk Nat Begyndelsen omhyller,
Og Gnisten truer stedse med at slukkes.
Den kolde Luft den rene Engel saarer,
Den bæver for det Rum, som den oplukkes,
Imens den selv alt andet mægtig tryller,

Februar

(Barnet.)

Alt glimrer Solen mere mild
Hist over Biergets Tinde,

Og for de lyse Straalers Ild
De kolde Skygger svinde,
Det rene Bryst
I Haabets Lyst
Seer bedre Dage komme,
Og drømmer sig
Et Himmerig,
Blot Kulden kun var omme.

Men Vint'ren hersker endnu vild,
Dens tunge Vinge suser,
Den leer ad Varmens svage Spil,
Og alt dens Dagværk knuser,
Den puster stiv
Hvert Glimt af Liv
Med sin forfrosne Aande,
Og svag og mat
I Dødens Nat
Maa Skabningen sig vaande.
Det unge Barn dog føler sig
Paa Jorden mere hiemme,
Naar ved sin Moders Barm saa rig
Det al sin Vee kan glemme,
Der er saa sødt
Saa varmt og blødt,

Det suger Kraft og sover,
Det tænker ei
Forbinder ei,
Og vinder, skiøndt ei vover.

M a r t s.

(Drengen.)

Sin hvide Dragt nu Mark og Skov afkaster,
Violen blaaner der, hvor Isen svinder,
Den lange Nat til andre Egne haster;
Og ikkun høit paa Biergets nøgne Tinder
Udøver Vint'ren end sin strænge Vrede,
Og dobbelt haardt sit Baand om Klippen vinder.
Den Elskende sit Yndlingssted opleder,
Og Længsel sukker dybt, og aner stille,
At Jorden snart bli'r Skueplads for dens Glæde,
Men ei den første Vaar maa gaae tilspilde,
Den maa du Flids og Alvors Sysel skiænke,
Og ei til det, som Hiertet gierne vilde.
Den muntre Dreng paa Skolens sorte Bænke,
Maa lade Isen tøe og Vaaren komme,
Og blive, skiøndt han bider i sin Lænke.
Men snart er denne Trængselstid vel omme,
End maa jeg svede over gamle Bøger,
Og naar jeg harmes kun slaae Knip i Lomme:
Om føie Tid jeg Ungdoms Lyst opsøger.

Marts 1820.

April.

(Ynglingen.)

Nu Bækken flyder,
Og Skoven skyder
Sit grønne Haar;
Mildt Vinden vifter,
Aarsliden stifter,
Nu har Vi Vaar.

Sneeluften viger,
Og Skyen stiger
I Æthrens Blaa,
Sødt Blomsten pipper,
Og Pigen tripper,
Og seer derpaa.

Nordvindens Brummen
Til sagte Summen
Er blevet nu,
Hvor Livet ulmer
Nu Varmen svulmer
Med munter Hu.

Det unge Hierte,
Som Længsler nærte,
Løsriver sig:
Stor er vel Jorden,

Dog er den vorden
For trang for mig.

Jeg synger, dandser,
Og knap jeg sandser,
Jeg altid leer.
Alt er saa herligt
Saa sødt saa kierligt,
Kun Fryd jeg seer.

Hvor Hiertet bruser,
Og giærer, suser
Af Mod og Lyst!
Det aldrig raster,
Men stormfuldt haster
Til Elskovs Kyst.

M a i

(Elskeren.)

Under lysegrønne Troner
Her i Skovens tause Favn,
Lyder sødt I ømme Toner!
Laller sagte hendes Navn!

Ak! jeg vanker her saa ene,
Mens Alt andet fryder sig,

Gid jeg, Himmelbronning rene!
Aldrig havde skuet dig.

Ak! jeg elsker denne Smerte,
Som dit Blik tilførte mig;
For mit Liv jeg ei undværte,
At jeg engang skued' dig.

Skionne ere Rosens Blade,
Skiønt er Himlens hvalte Blaa,
Skionne Perlerne, som bade
Mildt om Aft'nen Blomster smaa.

Dog for dine Purpurkinder,
For din lille Jordbærmund,
Alle Rosers Pragt forsvinder,
Som for Dagen Nattens Blund.

Perlens blanke Glimmerstraaler
Blive graae ved hendes Arm,
Lilliens sølverhvide Skaaler
Tabe sig ved hendes Barm.

Bort, I Livets tomme Drømme!
Bort fra mig! jeg vaagnet er,
Luftninger! som om mig strømme,
Blot et Suk til hende bær!

Ak! hun sover sødt derinde,
Tænker ei paa mine Savn,
Vist I elske selv, I Vinde!
Hvidsker sagte blot mit Navn!

Sov! sov sødt! Guds Engle stille
Om dit kydske Leie sig,
Medens mine Taarer trille,
Og jeg sukker taus for dig.

Juni
(Brudgommen.)

Høit Solen staaer, og gløbende den luer,
Og Frugten rødmer paa de grønne Grene,
Mens i den dunkle Skygge henstrakt ene
Med Længsel Aftenen imod jeg skuer,
Da Solen synker under Vestens Buer.

Den lange Dag tilsidst engang fik Ende;
Nu Brystet af den søde Angest bæver,
Forventnings stille Længsel Hiertet hæver,
Det higer, slaaer begierligt efter hende,
Hvis Blik forstod al Vildskab at omvende.

Alt Bonden stunder modig hiem til Hvile,
Alt Nattergalen om sin Mage bygger,
Og slaaer saa elskovsfuld i Lundens Skygger,

Der smaae Zephyrer boltrende bortile,
For at belure Thetis Elskovssmile.

Den hvide Kiole alt imod mig blinker
Fra Laagen, som i Himlen mig indfører;
Den glade Skræk i Brystet nu sig rører,
Hun svinder foran, tyst og sagte vinker
Og efter hende tyst og taust jeg hinker.

Fortroligt i det helligdunkle Kammer
Jeg sminker hendes Kind med tusind Kysse,
Og ømme Favntag Længslerne inddysse;
Hun værger sig, hun beder, laller, stammer,
Og kan dog ei modstaae de søde Flammer.

Juli.

(Ægtemanden.)

Om Morg'nen fro jeg iler ud,
Og raaber: lovet være Gud,
Som gav mig engang hende!
Og hver en Møie er mig sød,
Som bringe kan min Elskte Brød,
Hun er mit Maal og Ende.

Naturen i sin Sommerpragt
Udsmykket staaer i festlig Dragt,

Liv i hver Nerve bæver;
Snart Blomsten giver Frugt saa skiøn,
Og herligt af dit Arbeids Løn
I Vint'rens Mulm du lever.

Naar Solen brænder altfor varm
Jeg slumrer sødt i hendes Arm,
Og Styrke der jeg finder;
Og naar jeg efter fuldbragt Jid
Indtræder, smiler hun saa blid,
Og om min Hals sig vinder.

Naar Aft'nen dæmper Hedens Gløb,
Er Ro og Hvile, o! saa sød,
Da gaae vi ned i Lunden,
Og under Spøg og Kys og Sang
Af hendes søde Stemmes Klang,
Forsvinder Aftenstunden.

I Nattens dæmringsløre Favn
Jeg hviler i den bedste Havn,
Tæt ved min Elsktes Hierte,
At vi en Mellemmand nok faaer,
For denne Tid i næste Aar,
En Anelse mig lærte.

August

(Faderen.)

Den lille Engel, som var saa sprød,
Som lod sig saa vanskelig fange,
Der sidder hun nu med en Glut saa rød,
Og luller ham ind under Sange.

Der sidder hun nu, den kierlige Viv,
Og lytter, om vel han og sover,
I ham hun føler nu dobbelt sit Liv,
Og Gud for den Gave hun lover.

Den Knop saa liden, den Blomst saa rød,
Har Som'ren til Frugt nu udklækket,
Og Høsten belønner hver svunden Nød,
Naar Lade og Kammer er spækket.

Pomona staaer med det fulde Skiød,
Og ryster sin herlige Gave,
Og Livet pranger i høiest' Glød
I Mark, i Skov og i Have.

Og Floras Børn udsprungne staae,
Thi Aarets Middag er dette,
At Aft'nen skiøn ogsaa være maae,
De gode Enge forjætte.

Naturen nu jubler i Faderfryd,
Og favner de elskede Sønner,
Thi al dens Omhu nu deres Dyd
Med rige Renter belønner.

Og Manden favner sin Hustrue saa bold,
Og bliver til Barn med de Spæde,
Og deres Lallen saa tusindfold
Forøger hans kierlige Glæde.

September
(Manden.)

Den ængstelige Hede er forsvunden,
Og Kiøle giennemvifter Dalens Favn,
Alt Vandet blaaner, mørkere bli'r Lunden,
Rigt ladt Naturens Skib nu søger Havn,
Kun Vinden kvæder svagt i Aftenstunden
Om stille Længsler, om udfyldte Savn,
Og Psyche paa de lette Ætherdinger
Hiem til sin Skaber evigglad sig svinger.

Den varme Ungdomssool er nu neddalet,
Og slukt i Lidenskabers vilde Hav,
Den brændte kort, den har sin Hede svalet,
Og tryg gaaer Manden nu ved sikre Stav,

Ei paa sin Vei af Daarlighed forhalet
Han seer sit Liv, og glemmer ei sin Grav,
Og Ungdomsolen nu som Aftenstierne
Tilsmiler ham Erindring fra det Fierne.

Om Stammen Grenene sig frodigt slynge,
Den skytter dem og den er deres Lyst:
De elskte Børn med Inderlighed klynge
Sig tæt til deres Faders stærke Bryst,
Hvert Modgangs-Uveir de for ham bortsynge,
Saa Skyen svinder, det bli'r atter lyst;
Ham tryller ind hans Viv, hvis Skiønhed blegned',
Som Bruden da hun i hans Arme segned'.

October.

(Oldingen.)

Timeglasset er udrunden,
Affskedstimen nærmer sig,
Neppe end i Middagsstunden
Solen kan opvarme mig,
Alt den daler, Dagen hælder,
Nattens Mørke tungt fremvælder;
Liv, farvel! jeg takker dig!

Hvad jeg virked', hvad jeg stræbed'
Er som Løvet, der forsvandt,

Hvad jeg leed, og hvad jeg leved',
Ere Drømme nu og Tant.
Prøvet giennem Fryd og Møie,
Seer jeg med forklaret Øie,
Nu den bedste Deel jeg fandt.

Yngling! som med modigt Hierte
Er af stolt Forventning fuld;
Mine mange Aar mig lærte,
Alt herneden er kun Muld;
Men han flygter, hører ikke,-
Og hans vilde Længselsblikke
Skielne ikke Støv fra Guld.

Træets Sommerpragt er borte,
Løvet visner, trædes ned,
Nattens Skygger, dunkle, sorte
Kalde mig til evig Fred
Ei en Ørken var mig Livet,
Men jeg har min Skiærv det givet,
Det er ei for mig! afsted!

Du mit Livs Forskiønnerinde!
Hist du vinker mig til dig,
Saadan og som Elskerinde
I min Vaar du vinked' mig
Til det dunkle stille Kammer,

Hvor de førſte Elſkovsflammer
Brændende udtalte ſig.

November
(Døden.)

Ynder du min matte tauſe Stierne?
Trætte Vandrer! kom kun, du maa gierne
I min ſtille Favn udhvile dig.
Du har udſtridt, du har Kampen vundet,
Og hos mig du har det Bedſte fundet,
Villig fatter dig mit dunkle Kammer,
Giemmer dig hos hende hemmelig.

Bleeg Naturen ſtaaer i Døbningsklæde,
Slud og Snee de hulde Blomſter væde,
Maanen dæmrer ſvagt i Veſtens Sky,
Stormen ſnyſer frem af ſine Huler,
Livet ængſteligt i Huus ſig ſkiuler,
Tunge Anelſer hvert Hierte hæve,
Og det bæver ſelv i ſikkert Ly.

Sønnens fromme Taarer Liget væde:
Du har godt! — lev vel! vi vil ei græde,
Dit Exempel ſtyrke ſkal vort Mod!
Tak Du gode Fader! ſlumre rolig
Nu dit Støv i Gravens dunkle Bolig,

Tanden gik til Gud til evig Glæde,
Did, hvorhen din fromme Hu kun stod.

December
(Slutning.)

Chaotisk Nat Begyndelsen ombæver,
Og Enden skiuler sig for vore Blikke,
Thi bag det sidste Teppe seer du ikke,
For Dødens Haand ogsaa for dig det hæver.
Du meget veed? — Du veed kun, at du lever,
Og at den sidste Kalk du skal uddrikke —
Kun Idealet kan du forudskikke
Din Tanke om det Dyb, hvortil du svæver.
Men hvad du vandt ved Kæmpen og ved Liden
Din Kraft, din Frihed og din Elskovs Lykke,
Vil der med dobbelt Glands din Vandring smykke;
Og følge disse trolig dig herneden,
Vist du i Evighedens Offerskaaler,
En herlig Rigdoms Fylde engang maaler.

Tale
holdet i Selskabet for Efterslægten
den 4de Marts 1820.

Ærede Medborgere!

Det er een af dette Samfunds Love, at paa den Dag i Aaret, da det fik sin Tilværelse, dets Medlemmer høitideligen skulle samles; — en Lov, der stedse bør være os hellig, og som vi med villigt Hjerte adlyde. Thi med hvert Aar, i hvilket denne Stiftelse har staaet og virket og gavnet, bliver den os kjærere, dyrebarere. Og ikke kunne vi samles paa denne dens aarlige Høitidsdag, uden med fortjent Taknemmelighed at fornye Erindringen om de Hædersmænd, den skylder sin Tilværelse, sin Udvidelse, sin Varighed. Saa gjerne sætte vi os tilbage i hine Danmarks bedre, lykkeligere Tider, da Mænd med Aand og Kraft, Mænd med Borgersind og Fædrelandskjærlighed og Iver for det Gode, kun behøvede at fatte en stor og herlig Idee, for at virkeliggjøre den! I hin Ædles Sjel, der, ikke nøiet med at leve for Nutiden, ogsaa vilde virke for Eftertiden, opstod først det Ønske, at et Selskab for Ef-

terslægten maatte blive til. Sit Ønske meddeelte han andre Ligesindede, som strax gjorde fælleds Sag med ham, og ikke betænkte sig paa med dristig Haand at lægge Planen til Verkets Udførelse. Medborgere af alle Stænder kappedes om at medvirke dertil ved frivillige Bidrag. Og hvad der nys havde været et fromt Ønske, blev snart til Virkelighed. Et Selskab fremstod, hvis Medlemmer gave hinanden Haand paa at ville hellige Efterslægten deres Bestræbelser; et Selskab, der hæderligen vidner for det nittende Aarhundrede om det attendes Aand og dets heldige Fremstræben til det Bedre. Vi Ældre, der i hint svundne Aarhundrede allerede virkede som Mænd, vi dvæle saa gjerne ved Tanken om, hvad dengang blev foretaget og udrettet for Sandhedens og Oplysningens og Menneskehedens Sag. Som De, der have levet længe nok til at kunne anstille en Sammenligning mellem Nutid og Fortid, og veie Begges Mangler og Fortrin, lade vi os ikke forvirre i vor Dom ved deres Stemmer, der lade haant om, hvad dengang skede, og kun lovprise, hvad der nu skeer. Held og Hæder hine hedengangne Ædle, der virkede med Mod og Kraft, "medens det var Dag," og i den gunstigere Tid fik udrettet, hvad vi nu i den mindre gunstige maae velsigne dem for! Den sildigste

Efterslægt skal med Tak og Ærefrygt nævne en Todes, en Gerners, en Storms, en Boltens, en Brocks og Fleres Navne, som broderligen enedes om at anvende de dem tildeelte Naturens og Lykkens Gaver, for at bringe et Verk i Stand, der kunde overleve dem. Alt længe har Jorden gjemt deres Støv, medens den ædle Aand, der engang beboede det, lever og virker i en større, herligere Kreds. Men ved det Verk, de her stiftede, havde de stiftet sig et Hædersminde, varigere end Marmor. Aldrig skal da denne Dag i Aaret vende tilbage, uden at Erkjendtligheden fletter en ny Krands om Deres Navne, der lagde Grunden til denne Underviisningsanstalt, som om Deres, der siden med ufortroden Flid og Møie byggede videre paa den lagte Grundvold, og fuldendte den skjønne Bygning. Paa ingen Tid har det heller — hvilket vi ikke uden Glæde kunne bemærke — været Mangel paa Mænd, der kunde og vilde handle i de første Stifteres Aand, og ved ædelmodig Brug af Talent eller Formue fortsætte, hvad der var saa vel begyndt.

Hvo tænker ikke her paa den alt for et Aar siden paa denne Dag ligesaa helbigen som hæderligen omtalte sjeldne Mand, der, hvor længe han end levede for Konge og Fædreland, dog ikke nær levede længe

nok, og endnu ved Enden af sit daadfulde Liv indsluttede denne Skole med i sin kjærlige Omhu? Dog, her er ikke Stedet til videre at berøre, hvad vor forevigede Moltke har gjort, for at aabne end flere Unge Adgang til den Underviisning, her gives. — Et nyere Tab rinder os ogsaa Alle her i Tanke, Tabet af vor ædle Sander, der i yngre som i ældre Aar med den ham egne Uegennyttighed sørgede for vort Samfunds Beste, og tilbragde her saa mangen Stund med selv at undervise den Ungdom, han elskede. Hver saadan Mands Bortgang, der gavnede vor Stiftelse ved Raad og ved Daad, er et føleligt Tab, som ikke let erstattes. Forenet med de Ædle, der gik foran ham, nyder nu vor Sander i en bedre Verden sin jordiske Veldaads Løn. Men blandt os efterlod han sig et kjært Minde; og den Ungdom, der af ham undervistes, ihukommer vist sin blide, venlige Lærer med Tak. Ved ham blev denne Skole kjær for den Unge, som besøgte den; ligesom Dette er og maae være Tilfældet med enhver Skole, hvis Lærere ere besjelede af en Sanders Aand, og behandle Ungdommen med en Sanders Mildhed.

Jeg fremsatte her en Tanke, som det ved denne Leilighed maatte være mig tilladt nærmere at udvikle.

Er der Noget, der med Føie kan tjene en Skole til Anbefaling og til Roes; er der Noget, der kan afgive et umodsigeligt Vidnesbyrd om dens Værd, og gjelde som Beviis for at den er, hvad en Skole bør være; da er det Dette, at Ynglingen og Manden siden med Behag, med Glæde og med Tak kan tænke tilbage paa de Aar, han i Skolen har tilbragt som Barn og som Dreng. Og skulde jeg vel tage feil, naar jeg forudsætter, at Dette er Tilfældet, om ikke med alle, saa dog med de allerfleste Unge, der ere udgangne af denne Skole? Mon jeg ikke med Sikkerhed tør antage, at hvo af mine ældre Tilhørere i denne Kreds, der har modtaget sin Ungdomsdannelse paa dette Sted, har beholdt og stedse vil beholde det i en kjærlig Erindring? Idetmindste er jeg saa lykkelig, til Bekræftelse for min Paastand, her at kunne beraabe mig paa een af mine egne Sønner, der vel kun en kort Tid her blev underviist, men dog siden gjenkalder sig den korte Tid med Behag.

Men jeg frygter for at trætte mine Tilhøreres Taalmodighed ved længere at dvæle i Indledningen til, hvad jeg har at foredrage. At jeg idag fremstaaer for denne ærede Forsamling som Ordfører, skeer efter en Anmodning, som jeg agtede formeget til at kunne

afvise den. Om jeg mindre heldigen end de Hæders-mænd, der saa ofte, og hver Gang med fortjent Bifald, have talt her paa denne festlige Dag, udfører, hvad mig er overdraget, da tør jeg vente Overbærelse ogsaa af den Grund, at jeg med al min Agtelse for denne Læreanstalt og dens indsigtsfulde Bestyrelse dog mindre er bekjendt med den og dens Tarv. Jeg taler her i en Skole, taler for Skolens Ungdom og for dens Forældre, Foresatte, Lærere og Venner. For en saadan Kreds mener jeg passende at kunne fremsætte til nøiere Overveielse en Sandhed, jeg selv har havt Leilighed nok til at overbevise mig om, denne nemlig:

en god Skole er den, hvis Minde endnu i ældre Aar bliver os kjært.

Enhver, der ikke er ubekjendt med den pædagogiske Literatur, veed, hvilken Mængde af Skrivter der Tid efter anden i dette Fag er kommen for Lyset. Overbeviist om, at Menneskehedens Forædling maae gaae ud fra Opdragelsen, har man søgt at udfinde og bestemme Grundsætningerne, efter hvilke Denne skulde indrettes. Hvori Ungdommen skulde undervises, og paa hvilken Maade Underviisningen best og hensigtmæssigst kunde skee; hvilke Misgreb

man her paa den ene Side havde at vogte sig for, og hvilke Fordele paa den anden vare at vinde, er en Gjenstand, man uafladeligen har beskæftiget og endnu stedse beskæftiger sig med. Nye Lær-methoder har man prøvet og med større eller mindre Held søgt at indføre. Men hvad man i den ene Tidsalder ikke nok har kunnet berømme og anprise, har man i den strax paafølgende ikke nok kunnet nedværdige og fraraade.

Det kan da ikke forundre os, om vi og stundom høre ganske forskjellige og modsatte Domme om, hvad der udgjør den enkelte Skoles Værd, og hvad der væsentligen hører til en god Skole. Her uddeles Roes og Dadel saare ofte uden mindste gyldig Grund. Lune, Partiskhed, Lidenskab, Mode tiltage sig ofte her en afgjørende Stemme; og ikke sjelden opkaster Den sig her til Dommer, der aldrig engang har tænkt over Opdragelsen og en Skoles Indretning. Hvad der ved en Skole, ved Underviisningens Gang i den, ved Ungdommens Behandling meest fortjener at misbilliges, er Mængden sædvanligen meest rede til at bifalde, medens den med Taushed og Ringeagt forbigaaer, hvad der ved en Skole er det Beste og Fortrinligste. Af Lærerne, der her dømme i deres egen Sag, kunne vi ikke vente Upartiskhed; ligesaa lidet af Forældrene, der af

flere Aarsager kunne lade sig forlede *til* enten at rose eller laste den Skole, de have overgivet deres Børn til.

Den paalideligste, retfærdigste Dom om en Skoles Værd maae vi have fra dem, der selv have gaaet Skolen igjennem, og nu som Mænd kunne afgive en grundet Betænkning om den Dannelse og Underviisning, de som Børn i den have faaet, og Maaden, de have faaet den paa. Disses paa egen Erfaring grundede Omdømme maae her have Vægt. Er og bliver endnu i ældre Aar Mindet om den Skole, hvor saa mange af deres Barndoms- og Ungdomsaar henrandt, dem kjært, kunne de igjenkalde sig deres Skoletid som en lykkelig Periode i deres Liv; kunne de dvæle med Behag ved Tanken om den vise og kjærlige, vel stundom alvorlige og strenge, dog altid omme og velmenende Behandling, de i Skolen af Lærere og Foresatte have nydt; om den skaanende Overbærelse, man viste med deres Ungdomsfeil; om den Mildhed, hvormed enhver Irettesættelse var blandet; om den utrættelige Flid, den ufortrødne Møie, man anvendte for at hjelpe dem frem paa Kundskabens Bane, og at styrke deres første svage, usikkre Fjed; om de Opmuntringer, hvormed man var betænkt paa at lette dem det stun-

dom tunge Skolearbeide, vække hos dem Følelsen af deres Kraft, indgyde dem Lyst til at bruge og øve den, Mod til at overvinde Arbeldets Vanskeligheder; kunne de saaledes med glad Taknemmelighed erindre sig, hvad paa det dem uforglemmelige Sted er gjort for dem i en Alder, da de endnu ikke tilfulde kunde skjønne derpaa, hvor troligen der med dem er bleven arbeidet; ere de sig nu bevidste, hvilken ypperlig Grundvold der er bleven lagt, som de siden have kunnet bygge paa, hvad de der paa Livstid have vundet baade for Forstand og Hjerte, hvilken Nytte de siden have havt af de Kundskaber, de der tidligen indsamlede, af de gode Grundsætninger, som der bleve indprentede i deres unge, boielige Sjel; mindes de saaledes deres Lærere som deres Ungdoms troefaste Førere og Velgjørere med en Ærbødighed, en Hengivenhed, en Gjenkjærlighed, der kun med Livet ophører; kort, vedbliver Skolen, med Alt, hvad til den henhører, endnu efter en Række af Aar at fremstille sig for dem under et Billede, de gjerne fæste Sind og Øie paa; da, da har den ufeilbarligen i hver Henseende været, hvad en Skole bør være. Den Skole, man saaledes i ældre Aar kan velsigne, fortjener vel at kaldes en god Skole.

Jeg behøver vel ikke at erindre, hvad der forudsættes hos Den, der saaledes skal bevare sin Skole og dens Lærere i et kjært Minde. At Flid og Sædelighed have prydet hans Ungdom, og gjort ham elsket af de Lærere, der igjen elskes af ham, forstaaer sig af sig selv. For den lade og usædelige Discipel kan ingen Skole være kjær, hverken medens han er i den, eller efterat han har forladt den. Jo bedre den er, des utaaleligere maae den være ham. Han kan siden kun tænke sig den som et Tvangshuus, han er glad ved at være sluppet ud af. Af ham forlange vi intet Vidnesbyrd om den Skole, han var til Byrde, ligesom den var ham.

Men maaskee søge vi forgjeves efter en Skole, som i den Grad er god og fuldkommen, at Manden, der i den dannedes, kan beholde den i saa kjært et Minde? Maaskee er et saadant Sindelag mod en Skole, som det, jeg nys skildrede, en næsten uhørt Sjeldenhed? Maaskee endog er det uforeneligt med en Skoles Natur og Hensigt, at efterlade sig paa Ynglingen og Manden et saa behageligt Indtryk? — Ingenlunde. I, der som Lærlinge i denne Skole ved en værdig Anvendelse af eders Tid og ved gode Sæder hædre eder selv og eders Skole, og glæde eders Lærere! ville I ikke siden, saa ofte I som Borne

tænke tilbage paa dette Sted, kunne tænke paa det med Glæde og med Velbehag? Skulde ikke og mange af de Mænd, jeg her henvender min Tale til, befinde sig i samme lykkelige Tilfælde, hvori jeg selv befinder mig, at de kunne velsigne deres Skole, som jeg velsigner min og aldrig skal ophøre at velsigne den? Ædle, uforglemmelige Tauber! min Ungdoms blide, fromme, elskelige Lærer! Et Rum af mere end to Snese Aar ligger mellem denne Tid og hin, da mig forundtes at modtage Underviisning fra dine hulde Læber. Men dit venlige, Fortrolighed og Kjærlighed indgydende Billede staaer indprentet i min Sjel med Træk, som ingen Tid formaaer deraf at udslette. Naar du traadde ind i din Skole, oplivedes Alt ved Godmodigheden i dit Aasyn, ved Mildheden i dit Blik. End synes jeg at skue dig, hvor du selv kunde føle dig glad og lykkelig i dine flittige, dig af Hjertet hengivne Disciples Kreds. Under din Anførsel blev hvert Arbeide til Lyst. Den Videnskab, hvori du underviste, maatte den Unge fatte Kjærlighed til. Modtag endnu her, Forklarede! den Tak, jeg som Mand saa ofte har beviduet dig. De Aar, jeg tilbragte i dit Huus og i din Skole, høre til mit Livs skjønneste. Det Sted,

hvor jeg som din elskte Discipel sad ved din Side, er og bliver mig helligt. —

Jeg gjør ingen Undskyldning for den Hjertets Udgydelse, jeg her tillod mig. Hvorfor skulde jeg ikke tale, som min Følelse tilsagde mig? En Tauber fortjener vel at ihukommes af en taknemmelig Efterslægt. Dog — han lever jo end i sine Sønner, over hvilke Faderens Aand hviler. —

Ja, vistnok — saa kunde Nogen her indvende — maae det være en god Skole, der saaledes hos sine Disciple endnu i de ældre Aar bevares i et kjært Minde. Men Ungdommen maae jo dog behandles med Alvorlighed; dens Letsindighed maae dog jevnligen dæmpes, den maae dog finde sig i at være Tvang underkastet; Lydighed og Orden ere dog i enhver Skole Fordringer, som Læreren ikke kan eftergive Noget af. Hvor er det da at vente, at den Unge skal elske den Skole, der indskrænker hans Frihed? elske den Lærer, der paalægger ham Tvang? — Jo; lad den Unge kun altid nyde af sin Lærer, hvad han af ham med Billighed kan forlange, en kiærlig, venlig, retfærdig Behandling; lad Alvorligheden fra Lærerens Side kun stedse være forenet med Blidhed, saa den Unge selv i det Øieblik, da han irettesættes, kan mærke, at Læreren mener

ham det vel; han vil sikkerligen ikke blive utilfreds hverken med sin Skole eller med sin Lærer. Den Unge føler selv i Almindelighed ret vel, hvor nødvendig og billig Lydighed i en Skole er; han vilde ikke engang være tilfreds med en Skole, hvor det Modsatte fandt Sted. For Læreren er det og langt lettere, end man sædvanligen troer, at vinde den Unges Hengivenhed. Et eneste venligt Ord, et Blik, som tolker Lærerens Tilfredshed, kan her udrette store Ting. — Men saa meget den Unge skjønner paa den gode Behandling, han nyder, saa levende og rigtig en Følelse har han og paa den anden Side af den Uret, ham tilføies. Mishandling af hvilkensomhelst Art oprører hans Sind; bortskræmmer ham fra Den, han skulde betroe sig til; skader, fordærver hans Karakteer. Den Skole, hvor han maae udstaae saa mangen ufortjent Krænkelse og tilbringe saa mangen bitter Time; hvor han behandles, ikke efter Retfærdighedens og Billighedens Love, men efter Lune og Indfald; hvor han i Læreren seer, ikke Ungdomsvennen, der tilbyder ham Hjelp og Veiledning, men Tyrannen og Despoten, der aldeles efter Godtbefindende udøver sin Myndighed, som den Unge nu stiltiende maae underkaste sig, enten med undertrykt Harme i Hjertet, eller med en ufrivillig Taare i Øiet, eller,

hvis hans Følelse alt er sløvet, med dorsk Ligegyldighed; den Skole skal han vistnok siden ikke kunne tænke tilbage paa med Glæde og Tak. Der knytter sig til Tanken om den saa mangen bitter Erindring, at han gjerne søger at undgaae den. Maaskee har han dog der erhvervet sig en Deel gode Kundskaber; men disse ere ikke Erstatning for det Tunge og Fortredelige ved Erhvervelsesmaaden. Ikke kan han dølge for sig selv, at, hvad han der lærte, var for dyrt, meget for dyrt kjøbt. Hellere, langt hellere maatte han have lært noget Mindre, og lært dette uden Graad og Suk og Ærgelse. Hjertet havde da vundet, hvad der var fragaaet Hukommelsen; og derved var Intet tabt.

Min Hensigt med denne Tale er opnaaet, naar jeg, som jeg tør haabe, har overbeviist mine ærede Tilhørere om den Sandhed, at en god Skole er den, hvis Minde endnu i ældre Aar bliver os kjært, og at dette kun kan være Tilfældet med den Skole, i hvilken der baade læres godt og læres paa en god Maade. Glade kunne vi lykønske os med, at vort Danmark, og dets Hovedstad især, tæller ikke faa saadanne gode Skoler, der give et velgrundet Haab om en bedre Efterslægt. I vore lærde som i vore Almue- og Borger-Skoler finde vi nu, at jeg

skal udtrykke det med eet Ord, en Humanitet, hvad Underviisningsmaaden og Børnenes Behandling angaaer, som Fortiden ikke kjendte, vel endog troede ikke at kunne forenes med Skolevæsenet. Og hvad vi her med sand Glæde kunne bemærke, er, at vor Ungdom aldrig har været flittigere og sædeligere end fra den Tid af, at Legemsstraffene, som en Levning af det raaere Olds Barbarie, forvistes fra vore Skoler, og Humaniteten med sin mægtige, velgjørende Indflydelse traadde i deres Sted. I den selvsamme Skole, hvor tilforn ikke een Dag gik forbi, uden at det frygtelige Strafferedskab var i Brug, behøver man nu Aaret igiennem ikke een Gang at bruge det. Beviis nok paa, at den Unge skal opdrages, ikke som Dyr, men som Menneske. — Med denne forbedrede Opdragelses og Underviisnings Maade kunne vi ikke mindre lykønske Læreren end Lærlingen, da Hin ufeilbarligen selv vinder i Forædling ved at forædle Denne. Kun den humane Lærer kan gjøre sig sit Kald ligesaa behageligt og glædeligt, som det i sig selv er skjønt og hæderligt. Held og Velsignelse over den Lærer, der ret erkjender det Ypperlige i sit Kald, og handler det værdigen! det sætter sin Hæder og Glæde i at være for sin kjære Ungdom Alt, hvad han for den kan være! Hans eget Hjertes Bifald, hans

Disciples Kjærlighed, Forældres Tak, Medborgeres Agtelse er hans store Løn. En stille Taare skal engang rinde paa hans Grav fra Mandens Øie, som erkjendtligen mindes, hvad han skylder ham. —

Jeg kan ikke gjøre noget bedre Ønske for denne skjønne Stiftelse, end at det aldrig maae fattes den paa Lærere, der sætte sig et saa ædelt, ophøiet Maal at stræbe til. Da vil dette Selskab fra Aar til Aar stedse mere kunne svare til sit betydningsfulde Navn; stedse mere blive et Selskab for en god, vel dannet, værdig, bedre Efterslægt. Det skee!

Kort Notice om Antallet af Nye Stykker givne paa Parises Theatre 1819 *):

Academie royale de musique (alias, store Opera.)	2	
Theatre français - - -	6	1 Trag. 5 Com.
2d. Theatre français (Odeon)	9	3 Trag. 6 Com.

*) Da man ofte seer og hører Klager og Anmærkninger over, at der ikke bringes flere ny Skuespil aarlig paa det kiøbenhavnske Theater, har Undertegnede troet, det ikke vilde være uvæsende ved denne fra en dansk Reisende meddeelte Optegnelse at giøre opmærksom paa, hvorledes det i saa Henseende forholder sig ved de forskiellige Skuepladse i Paris.

K. R.

Opera comique (Feydeau) - -	11
Opera buffa (italiensk) - - -	8

Theatres du second ordre.

Vaudeville - - - - -	23
Variétés - - - - - -	27
Ambigu comique - - - -	9
Gaité - - - - - -	10
Porte saint Martin - - - -	22
Cirque Olympique (Franconi) - -	6

De sidste ere Spectakelstykker, hvor der kommer Heste og Vogne, Canoner, hele Regimenter, Fæstningers Stormen ꝛc. — Ogsaa Kunstriden, og gymnastiske Øvelser.

Summa summarum - - -	134.

77 Herrer og 6 Damer nydt Forfatter-Æren for disse Productioner. Den frugtbareste er en Hr. Dartois, som har leveret 11 Stykker.

Tidernes Tegn af Aviser.

Bilag til historisk Artikel. (a)

(Af berlin. Nachrichten No. 38.)

I Morningchronicle læse vi følgende for den sutherlandske og transatlantiske Asso ation verificeret befundne Udsagn om den Elendighed, Marqvise Straffords almindelige Fordrivelse af hendes Fæstere. Aar 1819 i Grevskabet Sutherland har havt til Følge, og som i den Udstrækning endnu aldrig skal nogensinde være foranstaltet af nogen brittisk Jordbrot. To og tyve Dievidner besvor for Fredsdommeren, at til Majdags Faredag af Marqvisens Forvaltere i Grevskabet Sutherland blev afbrændt 271 og sloifet 43 Boliger foruden dem i Grevskabet Kildare, Antallet af de afbrændte Stalde, Hytter, og Udhuse kunde ikke bestemmes; man anslog midlertid Udhusene til 628. Desuden lod hendes Betiente nedrive 3 Kornmøller, 1 Skolehuus, og 1 Teglbrænderie. Forgiæves bad de uddrevne Fæstere og Huusbesiddere, der havde Tilladelse, til videre at opdyrke Jord i Almindingen, at man dog, til de fandt andet Huusly, vilde tillade dem Udhusene til Beskiærmelse mod det barske Clima. Marqvisens Befalinger til at uddrive alle de ældre

Landboer og Fæstre bleve udstædede af Hendes Naades Forvalter paa Godset, Suthor, da Marqvisen vilde have Grevskabets Kyster besatte af Fiskercolonier, men derimod benytte det indre Grevskab til Skovanlæg, Skæferier med Faarehiorde o. s. v. efter en stor Plan. Samme Forvalter forbød skriftlig alle og enhver af den naadige Frues Fæstere at tage nogen Familie af de fra det gamle Landbrug udsatte Fæstere under Tag, eller huse dem, saa fremt de ikke selv vilde vente ligeledes at fordrives af deres Fæster. Disse Publikationer opsloges paa Kirkedørrene. Mange hundrede maatte søge Skoven mod Kulden under Skovenes Løvtag, eller i Klippehuler. Tillige erklærede hele Forsamlingen (elleve hundrede Huusfædre) at, da de ingen Hævn vilde tage over Godseierinden, eller hendes Betiente, bad de alle Mennesker, det tænkte billigere end deres Herskab, at understøtte dem i deres Nød. Man besluttede at sende Associationens Venner Navnlisten paa de meest trængende af de fordrevne Fæstere. Der blev blandt andet bekræftet med Eed, at ikke faa af Sult havde været nødte til i Julii Maaned at fortære deres Kartofler, der den Tid til ikke havde været større end Dueæg. Inden Forsamlingen adskiltes, voterede den en Taksigelse til

Udgiverne af den philantropiske Tidende, og alle deres Velgiørere i hele England og Sydskotland (Haude-spenersche Z. 28. Martii).

Af Minerve française 108 St. om Hertugen af Larochefoucault Liancourts Indberetning i Pairskammeret angaaende Pressetvangsloven.

(Som Ordfører for den derover nedsatte Commission.)

Pairskammeret samledes for at høre Hr. Dela Rochefoucault Liancourts Indberetning angaaende Lovforslaget i Henseende til Pressetrældom. Kommissionen har forlangt, det skal forkastes, og Kammeret har beordret Ordførerens Forslag til Trykken. Denne Indberetning, hvoraf man kunde underkaste den første Deel en ny Forhandling, da den indeholder nogle Ideer *), der ere ubillige ved deres Almindelighed, indeholder i den anden Deel constitutionelle Ideer, paafaldende ved Klarhed, tindrende af Sandhed.

*) Om den farlige og skadelige Tone i Dagens Skrifter.

Hr. Dela Rochefoucaults politiske Tanker er af en meget høi Rang, de aande en Kiærlighed til Kongedommet og til den constitutionelle Frihed, der beroliger Siælen, og en Fædrelandskiærlighed, som opliver alle Hiertets Følelser. Den bedste Lovtale, jeg kan holde over den ædle Pairs Indberetning, er at forbigaae første Deel med fuldkommen Taushed, og anføre den anden.

"Jeg gaaer over — siger Mr. d. l. R. — til at undersøge Forslaget selv. — Det foreslaaer en Suspension af Presfefriheden for Journalerne, og de periodiske og halvperiodiske Skrifter. — Det fordrer, at disse forskiællige Skrifter ikke maae kunne komme ud uden kongelig Bemyndigelse, og at de skulle være underkastede en foreløbig Censur, en Censur, hvorved en Commission af tre Pairs, tre Medlemmer af de Deputeredes Kammer, og tre uafsættelige Magistratspersoner skulle have Tilsynet. Og denne Tingenes Tilstand skulde vedvare indtil 1825. De see, m. H. at jeg indskrænker mig til Lovens fornemste Bestemmelser."

"De vil fremdeles lægge Mærke til, at den foreløbige Censur er Forslagets væsentlige Bestemmelse, at det er dets sande Grundsteen."

"Denne Bestemmelse hviler paa den Grundsætning eller den Tanke, at kuende Love ere utilstrækkelige mod Pressen, eller i det mindste mod Journalerne, og at forekommende Love ere aldeles nødvendige til at hæmme deres Misbrug. Med dette Sprog kuldkaster man ikke blot alle de Grundsætninger, der forrige Aar syntes hele Verden ustridige, men man bringer — uden Tvivl uden at ville det — indtil Muligheden af at see en repræsentativ Regiering i Frankrig under Spørgsmaal; thi en repræsentativ Regiering kan ikke være til uden Pressefrihed."

"De Grundsætninger, der tiene Pressefriheden til Grundvold, ere saa ofte, og saa grundigen drøvtede, og i Særdeleshed inden disse Vægge, at det vilde være overflødigt at frembringe dem paa ny under deres Udviklinger."

"Hver Gang denne Forhandling har frembudt sig, er det erkiendt, at Udøvelsen af denne politiske Rettighed havde Uleiligheder, hvoraf nogle ere uundgaaelige. Man har tillige følt, at Fordelene af denne Frihed vare saa store, saa udstrakte, og af saa stor Indflydelse, at man maatte søge at holde dem, endog ved at underkaste sig visse Misbrug, der ere vanskelige at tæmme; da Ingen af Pressens Uordener midlertid

kan undgaae Lovenes Hævn, naar denne vigtige Deel af Lovgivningen er affattet, som den bør."

"Hvis man opmærksom vil give Agt paa, hvad denne Friheds velgiørende Formaal er, vil man erkiænde, at den er uforenelig med enhver forekommende Forholdsregel."

"I en repræsentativ Regiering er Pressens sande Formaal, hvad Indskrænkning det end kan være klogt at underkaste den, i et sømmeligt Sprog at bekiendtgiøre, hvad Ondt der skeer i Landet, og hvad Godt der ikke skeer. Disse faa Ord, synes mig, bestemme Formaalet for Journalernes Frihed, og indbefatte den heel, i sine Fordeele og Uleiligheder; og er det denne Evne, man vilde fratage den, er det bedre ikke at tale om Pressefriheden mere. Udentvivl kan man ikke uden en Smule at saare Myndighedens Agenter, bekiændtgiøre det Onde, der skeer i et Land, og det Gode, der ikke skeer; det er en Uleilighed, man maa finde sig i, som man finder sig i et ubetydeligt Onde, naar det opveies med et stort Gode. Bliver Uleiligheden betydeligere, drives den til Fornærmelse, Bagvaskelser; da er dette Misbrug sat mellem Forbrydelser, straffet ved Lovene. Gaaer man endnu videre; tillader en oprørisk Skribent sig at bekiændtgiøre anarkiske Grundsætninger, forkynder

han farlige Lærdomme, da bør de strængeste Straffe ramme Forbrydelsen. De strænge Straffe ere ogsaa forekommende Forholdsregler, naar der handles om Pressemisbrug; virkelig, og uden at bruge nogen Overdrivelse her, hvo kunde troe, at man ved hver Dag i Kraft af Loven at anholde en slet Journal, der havde brudt den, at man ved at dømme dens Forf. til stærke Bøder, til Fængsel af nogen Varighed, ikke fik selv den forvovneste Skribent holdt i Ave? En bedre organiseret Jury kunde maaskee endnu modsætte Tøileløsheden nye Skranker. Man tage alle disse Midler tilsammen, og andre flere, som alle ville være lette at finde, og som Charted ikke udelukker; og Tøileløsheden og dens Scandal ville snart ophøre at krænke de retskafne, og jeg kunde sige, at beskiæmme Frankrig; thi hvis denne Tøileløshed skulde bestandig vedvare, vilde man tilsidst sige, at Frankrig ikke forstaaer at være frit."

"Vore Presselovees Feil ere saavel kiændte, at Ministrene kunne paa faa Dage forstærke disse Love med nogle Tillægsbestemmelser, og constitutionelt naae deres Maal, istæden for at bidrage til at indføre en Censur, der er ligesaa fordømmelig i sine Grundsætninger, som sørgelig i sine Følger."

"Man har lært at kiænde disse Censurindretninger, som vi alt have seet adskillige Exempler paa; og enhver kan bedømme deres Værdi. For det første er dette Middel værre, end selve Journalernes Undertrykkelse; ved det er Pressen, som for Fremtiden er fremmed for den almene Mening, blot et Organ for den Censur, den er paalagt; et Organ, som sikkerlig ingen har behov Der er ikke vilkaarligere Domstoel; det vilkaarlige er dens Princip; thi det kan ikke andet være. Hvor skulde en Censors Rettesnor være for at antage, eller forkaste en Journalartikel? Man kan ikke mene, at han skal rette sig efter de Love, der have classificeret Presseforbrydelserne, thi dersom det blot gielder om at udelukke de Artikler, der ere belemrede med slige Forbrydelser, har man ikke Censorer nødig. Beslaget paa et Værk, selv paa en Journal, kan følge saa hurtig paa dets Bekiændtgiørelse, at det næsten er umuligt, den meest ildesindede Skribent kan naae sit Maal. Man vil da ved Censuren have lidt bedre Artikler efter de bestyrendes Mening, end de Artikler, Loven forpligter til at taale. Men hvad er da Censors Rettesnor? Hans eget Omdømme, hans Synsmaade, hans Villie, eller snarere, og fremfor Alt, dens Villie, der sætter Censor i Gang. Vi ville endnu sige mere, og ikke

blive modsagte af Nogen. Censuren har altid baaret, og vil stedse bære Præget af de Ideer, der hersker omkring den; det er at sige, at den har altid været, og vil stedse være et Redskab, enten for Magten eller for Partierne, en Protokol aabnet for visse Angreb, visse Bebrejdelser, lukket for Svarene og Indsigelserne. Saadan er dens Natur, saadanne maae dens Virkninger være. Og ofte har man seet, og atter vilde man see en Oversvømmelse af Nidskrifter under tusende forskiellige Former følge paa Journalernes Frihed, med endnu betydeligere Ubeilighed, thi de frembyde ingen Garantie..."

"Deres Commission — m. H. har efter alle disse Betragtninger, den har udviklet dem, og især paa Grund af den Lethed, det har for Regieringen at naae det Maal, den vil, og bør ville naae, ved det blotte constitutionelle Forslag af nogle Artikler, at føie til vore Presselove, den Ære at foreslaae Dem, at forkaste Lovforslaget."

K. M.

Historie.

Tingenes gaadefulde Udseende vedbliver eller rettere tiltager endnu stedse. Vel synes i Spanien ved Constitutionens Antagelse, og Samkald af Cortes Uroligheder ne at være forbi; at der imidlertid endnu stedse ulmer Ild under Asken, give alt for mange og alt for betænkelige Symptoner tilkiænde. Saaledes har en vederstyggelig Blodscene havt Sted i Cadiz, hvor General Freyre — som han paastaaer, tvunget af Mængden — havde den 9de Martii erklæret sig for Constitutionen, og berammet følgende Dag til dens høitidelige Proclamation; men da Indbyggerne i fuld Tryghed samledes til denne Høitid, brød Bataillonerne Lealdad og Guiden væbnede ud af deres Caserner, overfaldt de værgeløse Borgere, myrdede, saarede, mishandlede og plyndrede for Fode, trængte ind i adskillige Huse, og kort sagt lode Cadiz føle en med Storm indtaget Stads Rædseler. Antallet af de Døde og Qvæstede beløbe sig til flere hundrede, hvoriblandt 43 dræbte Fruentimmere og 10 Børn. I deres Dagen derpaa affendte Depecher siges saavel Freyre, som Valdez, at have anpriist Soldaternes her viste Troskab, ligesom det og hedder, at Freyre havde indbudet Qviroga — Insurgentarmeens Anfører — at komme til Proclamationshøitiden til Cadiz, hvilket midlertid denne viselig havde afslaaet, med mindre han maatte medbringe sin Armee. Midler=

tid forandrede Frelse — som han paastaaer, efter at have modtaget Efterretning, at Kongen havde antaget Constitutionen — Tone, erklærede Dagen for ulyksalig og uforsvarlig, gav Ordre til hine rebelliske Bataillonees Bortmarch til Maria, hvor de afvæbnedes, og ved den af Kongen udnævnte Gouverneurs General Odonnojuhs Ankomst til Cadix synes Roligheden der at være bragt tilbage; midlertid skal dog Armeen under Qviroga have erklæret, ikke at ville eller kunne nedlægge Vaaben, for Fædrelandets Anliggender vare fuldkommen bragte i Rigtighed.

Ikke mindre Opsigt gior Grev Abisbals hoist tvetydige Forhold. Læserne ville erindre sig, at det var ham, som i forrige Aar angav at have opdaget en Sammenrottelse mellem Officererne af den til America bestemte Armee, og i Anledning deraf hæftede Oberste Qviroga med flere; men hvis Forhold derved midlertid alt da fandtes saa mystisk, at han blev kaldt til Madrid at giøre Rede derfor, og da han paa Grund af sit Helbred undskyldte sig, fratoges paa samme Paaskud Commandoen over Expeditionen, fik Titel af Generallieutnant i Andalusien, og kaldtes paa ny til Madrid, hvorfra han under Begyndelsen af Urolighederne fik Befaling at gaae til Catalonien og opholde sig der; men istedenfor derfor tog han Veien ad Lamancha til Okana, hvor hans Broder Don Alex. Odonnel var med Regimentet Alexander. Dette lod nu Abisbal sværge Constitu-

tionen, drog derpaa de i Omegnen liggende Sappeurer til sig, satte sig nu i Marsch mod La Guardia, og antog Titel af General en Chef for Nationalarmeen; hans anden Broder Joseph Odonnel, der en Tid lang havde fægtet mod Riego, giorde ligeledes fælles Sag med ham; ja der vare Tidender, som talte om, han havde villet tage Titel af Spaniens første Consul. Midlertid antog Ferdinand Constitutionen, og nu har Abisbal, som først havde givet General Vigodet Skyld for, at have ladet proclamere Constitutionen uden hans Vidende, ladet bekiændtgiøre en lang Skrivelse, hvori han paastaaer bestandig at have tænkt og arbeidet paa, hvad der nu var skeet, og, da Kongen for Tiden havde faaet Nys om Sammenrottelsen i Expeditionsarmeen, Quiroga og de øvrige Officerer hæfte paa Quantsvijis, og for at sætte dem i Sikkerhed for umiddelbar Afstraffelse, og kort sagt skildret sig selv, som en tvetunget Forræder. Midlertid skal dette ikke have formindsket den almindelige Forbittrelse mod ham og hans Brødre; tvertimod skal General Ballasteros have fordret ham sat under Tiltale, og saaledes Falskhed — som det synes — være i Begreb med at slaae sine egne Herrer paa Halsen.

En Grev Roman, som i Gallicien samlede en liden Contrarevolutionsarmee, har efter en liden Fægtning, hvori Don Acevedo, Overbefalingsmanden for Constitutionstropperne faldt, magtlet tage

Flugten, og hans Flok adsprededes; ligeledes ere alle andre Contrarevolutionsforsøg i Barcellona, Pampelona, og som det synes flere Stæder, lykkelig tilintetgiorte; derimod have i Puicerda Indbyggerne myrdet Toldbetienterne, og giort en Opstand, som Commandanten har maattet kalde en fransk Gensdarmebrigade til Hielp for at faae kuet.

Ogsaa har Grev Abisbal, som nu er kommen til Madrid, og har fundet saamegen Beskyttelse hos den mægtige Club Laurencini, at han endog har havt den Dristighed at attraae, at blive Chef for Nationalgarden, formelig angivet, at han var underrettet om en stor Sammenrottelse, der var nærved at bryde ud, men dog uden at have, uagtet den ham giorte Opfordring, og hans givne Tilsagn, opgivet de bestemte Oplysninger desangaaende. At overalt en Revolution, der i saa høi Grad maa opirre Fødselsaristokratiet, Munkeobscurantismen, og Camarillainfluencen, ikke kan ventes at blive uanfægtet, derom er neppe Tvivl; ogsaa anmærker man i Frankrig, at i samme Forhold, som de hidtilværende for det meste af deres Fortienester og Talenter bekiendte spanske Emigranter ile hiem, afløses de af nye Emigrerede fra Spanien, som synes af en fornemmere og rigere Classe, skiøndt de er langt mindre bekiendte. Høist mærkeligt er det Ord, den franske Udenrigsminister Pasquier i Anledning af Faiettes begeistrede Jubel over den spanske Revolutions lykkelige Udfald lod falde,

at han vel havde seet, at den væbnede Magt kunde forandre Dynastier og Regieringer, men at det endnu var ham uden Exempel, at virkelig Frihed var nogensinde bleven stadig grundfæstet ved dens umiddelbare Indblanding.

I Frankrig vedbliver Ministeriet at benytte den Overmagt, det i Følge Hertugen af Berrys Mord har faaet ved Coalitionen med Ultraerne; og har saaledes uagtet den ædle og talentfulde venstre Sides kiække og standhaftige Modstand punktviis, skiøndt med en saare ringe Majoritet, giennembrevet de tvende Forslag om Indskrænkning i Pressefriheden, og i den personlige Frihed; og er det mærkeligt, at blandt andre en af Ultraernes yppersle Formænd, om ikke deres egenlige Høvding, den bekiændte Chateaubriand, ikke alene har bestemt erklæret sig mod sine politiske Troesforvandtes Mening ved denne Leilighed, men endog paa Grund af Indskrænkningerne i Pressefriheden, opgivet Journalen Conservateur, hvis fornemste Udgiver han var, og som nu hans Underarbeidere uden ham under en anden Titel ville fortsætte. At der adskillige af de liberale Journaler, og deriblandt den kostelige Minerve française, gaae ind, er naturligt. Ogsaa ere adskillige liberale Journalister alt i Følge den nye Lov under Tiltale, saavelsom en General Pajol og flere af dem, der have udstædet Subskriptionsindbydelse til Bistand for dem, der ved de nye Love kom under Forfølgelse. De Deputerede, som

ligeledes havde undertegnet den, ere vel ikke under Tiltale, derimod har den bekiændte Banqvier Lafitte, som var deriblandt, mistet sin Plads som Directeur for den franske Bank, som han forestod med lige saameget Indsigt som Uegennyttighed, og uden at ville oppebære den ham tilkommende Lønning af 100 000 Franker. Overalt er det Afsættelsernes Tid; Stanislas Girardin, J. J. Rousseaus Fosterson, der havde som Deputeret modsat sig Presfetvangslovene, blev saaledes afsat fra sin Præfectpost, og underrettedes først derom ved at læse i Moniteuren, at den var givet til en anden.

Valglovsforslaget, som nu stod for Raden, og som den derover nedsatte Commission agtede at indstille til Forkastelse, er af Regieringen taget tilbage; ved hvilken Leilighed de Liberale med megen Hæftighed omtvistede Ministeriets Ret til at tilbagetage et Forslag, der alt var under Forhandling.

Forhørene fortsættes over Louvel, dog uden at man, til Ultraernes store Ærgrelse — anmærke de offenlige Blade — kan komme paa Spor af, at han har havt nogen eneste Medvider eller Medskyldig. I øvrigt synes det politiske Væirglas at staae paa uroligt Væir, om ikke paa fuldkommen Storm. I de Deputeredes Kammer er indkommet en Petition, som ligefrem erklærer, at Blodbadet mod Protestan-

terne *) i Nimes vil begynde paa ny, hvis i Følge den nuværende Krigsministers givne Befaling den nærværende Garnison afløses af Schweitsere. Det høiere og lavere Politi er betydelig forstærket.

I England er nu Sagen mod Thistlewod og hans Medskyldige i Gang, og har man i denne Anledning betydelig forstærket Tropperne i London. Saavel i Irland, som Skotland vedvare Urolighederne endnu; og har i Henseende til de første et offenligt Blad uden-tvivl med god Føie anmærket, at det ikke er Religionsstrid mellem Catholiker og Protestanter, men en Kamp mellem Armods Fortvivlelse og Rigdoms Overmod. Parlamentsvalgene ere tilende, og har Ministeriet den Forargelse, at ikke faa af dets ivrige Modstandere ere valgte, hvoriblandt Hobhouse, der nylig er kommet ud af den Arrest, han for et Flyveskrift mod det forrige Parlament var idømt, og den navnkundige Fr. Burdett, der just i de samme Dage, af en Ret i Leicester, der — i Følge den bogstavelige Udtydning — blev giort til hans Værneting, dømtes skyldig i Anledning af det Brev, han forrige Aar udgav til sine Constituenter. Han troer midlertid af de tolv Dommere at faae Dommen underkiendt paa Grund af exceptio fori.

Megen Forventning er det i England angaaende det endelige Udfald af Spændingen mellem det kongelige Ægtepar, da Kongens Gemahlinde synes bestemt til at haandhæve sine Rettigheder, og at vende tilbage til England for at giøre dem giældende, og

*) En høist mærkværdig Underretning om det sidste Blodbad 1815 findes i Prof. J. Møllers theologiske Bibliothek 17de Bind, som enhver Menneskehedens Ven vil læse med Interesse, saavel som de i samme Bind meddeelte Oplysninger om den — nu ophævede — spanske Inqvisition.

da hun synes ikke at mangle enten nidkiære, eller talentfulde Forsvarere og Talsmænd.

Medens dette er under Trykken medbringer Dagsposten følgende Efterretninger.

Grev Abisbal er alle sine Forsvar og Forsvarere uagtet udelukt af Lorencinisclubben. Der siges, at danne sig flere Clubber efter dennes Monster; men ikke just i dennes constitutionelmonarkiske Grundsætninger. Kongen har for at føie Folkets Ønske bestemt Cortes's Samtræde til 9 Juni, en Maaned tidligere, end først var fastsat. Ligesom man ymter om Contrarevolutionsideer, der vel neppe ere at kalde i Tvivl, naar man af Aviserne seer, at omtrent 5000 Mennesker i Følge Tingenes Forandring ere afskedigede, saaledes tales og om ultrarevolutionaire Planer og Stridt, der især i det til alle Tider republikanskfindede Catalonien skal have Sted. Nordamerika synes nu selv at ville giøre Ende paa Floridavistighederne ved at tage disse Lande i Besiddelse. Hvorvidt man har Føie til det Haab, at den i Spanien foregaaede Forandring paa Sydamerica skulde have gunstig Indflydelse, synes meget uvist. Ogsaa har det hidtil ikke yttret sig, hvad Tidenderne i Begyndelsen mælde om de spanske Oprørs Smitte paa Portugiserne; ligesom man heller ikke nu vil vedkiændes den omtrent paa samme Tid bebudede Beslutning af Portugals Konge ikke mere at ville vende tilbage til Europa, men fæste for stedse sin Residents i Rio Janeiro. Om en Overeenskomst mellem dette og det neapolitanske Hof, efter hvilken 500 Galeislaver gaae fra Neapel til Brasilien at colonisere der, have Aviserne talt frem og tilbage.

I den franske Lovgivning bebudes en saare hæftig Strid angaaende den ovenomtalte Petition fra Hr. Madin Montiault, imod Afløsningen af Besætningen i Nimes, da denne deri har angivet og ved

anførte Actstykker søgte at bevise, en over hele Frankrig udbredet og formelig organiseret terroristisk Ultraplan; hvorom allerede mellem de liberale Blade, og J. d. Debats Tvisten er begyndt. Den liberale Repræsentant Saulnier er den, som om bemældte Petition skal afgive Indretning. Repræsentanterne, Fajette, B. Constant, Manuel, Lafitte, Keratry o. fl. have tilskrevet Generalprocureur Bellart for at forlange af ham, ligesaa vel at sættes under Tiltale, som General Pajol, og de øvrige, der have undertegnet Subskriptions Indbydelsen til Bistand for de, der efter Exemptionslovene forfølges, men have i et fornemt Pladsmandsbrev faaet Afslag; de siges nu af Kammeret at ville begiære at dispenseres for deres Inviolabilitet, hvad denne Sag angaaer, og skal deres Medunderteguer den ædle Lanjumais i Pairskammeret ville fremkomme med samme Fordring.

Ogsaa seer man med Forventning Forhandlingerne om den nye Valglov imøde; man har af det forrige Forslag beholdt den dobbelte Classe af Valgmænd, men derimod opgivet Forøgelsen af de Deputeredes Antal, og Kammerets Femaarighed; ogsaa lagte man Mærke til den nu saa paafaldende moderate og liberale Tone, hvori Indenrigsministeren Simeon talte til dens Anbefaling; især da Ultraerne ellers bestandig synes at tiltage i Overmagt og Overmod, og blandt andet skulle have vedtaget, at hver Embedsmand uden Undtagelse, der som Repræsentant ikke voterede med Ministeriet, skulde afskediges. Mod Lafittes Afskeed, som Bankdirecteur skal midlertid Bankens Interessenter giøre alvorlige Indsigelser, som uden for Ministeriets Competence. K. R.

Den 1. Mai 1820.

Hesperus.

Fædrenelandet og Litteraturen

helliget.

Tiende Hæfte.

April 1820.

Om

de her i Rigerne fra 1550 til 1750 gjængse Viser.

En Forelæsning i et Læseselskab.

Indledning.

De Viser, hvorom i Aften skal holdes den anmeldte Forelæsning, kan ventes udgivne i en Samling under Titel af: Morskabssangene i Danmark og Norge fra Reformationen af og til

Kong Friderik den 5tes Regjering, samlede og med Melodier udgivne af Nielsen, Nyerup, og Rasmussen.

Da Kjæmpeviserne skulde udgives, forenede jeg mig til det Øjemed med Prof. Rahbek og afdøde Capitain Abrahamson. Til at tage fat paa Vise-traaden igjen, eller til at continuere Udgivelsen af danske Viser, fra den Tid, da Kjæmpeviseperioden slipper, træffer det sig saa heldig, at vi atter ere tre „forenede Gemytter", som maa synes at kunne nogenlunde røgte dette Hverv saaledes som det sig bør. For det første mangler Ingen af os det som Tydsken kalder „Lust und Liebe zur Dinge" eller som det heder i det danske Ordsprog: en god Villie trækker et stort Læs. Dernæst er Auditeur Rasmussen en Sjellandsfar, Fuldmægtig Nielsen paa Amtstuen i Aalborg er en Jyde fra Vendsyssel, og jeg en Fynbo — saa vi jo kan ansee os som befuldmægtigede i denne Sag fra Danmarks trende Hovedprovintser.

Hertil kommer endnu, at vi alle Tre ere bondefødte og opdragne paa Landet. Denne Omstændighed er, med Hensyn til det opgivne Ærendes Udførelse, ikke uvigtig. Vi levede nemlig saaledes i vor Barndom i en Sphære, hvor disse Toner idelig lød

for vore Ører, og naar vi siden efter, paa vor senere Bane i Livet, stødte paa deslige Sange, trykte eller skrevne, eller sjungne, glædte vi os ved dem som ved gamle Bekjendtere.

Vil Nogen indvende, at man ikke skal hente sine Bekjendtere fra Krohuse og Møllestue, fra Vangelebet og fra Stalden, og føre dem ind i honette Personers Selskab, eller at det, med andre Ord, er en uæsthetisk Idee, at ville lægge de plumpe og lumpne, de væmmelige og kjedsommelige Almueviser under Pressen paa ny; saa er Svaret, at det aldrig har været Meningen; vi ere alle Tre komne til Skjelsaar og Alder, og ved Valget af det der skal opbevares, ville vi nok passe saa nogenlunde at ramme rette Maal og Maade.

Forresten, at vi nødvendig for det meste maa søge Materialierne til vort Verk i de lavere Regioner, er en afgjort Sag. Vi kan tye til det kongelige store Bibliothek, og der forefinde en Samling af 3 til 4 Hundrede Tusinde Volumina, men neppe tre à fire Viser af dem, som vi spørge om. Vi kunde gaae i Klubber og Assembleer, paa Concerter og Comoedie, og Anledning vil ikke mangle os til Henrykkelse, som til Beundring af den Høide, hvortil Apollos Sønner i de senere Tider har bragt deres Konst, men

Sangene, som et Par Aarhundrede tilbage i Tiden gjenløb i Højenloft og i de forgyldte Sale, de høres nu ikke mere der. De ere fra Tid til Tid flyttede fra Hovedstaden ud paa Landet. Vi nødes følgelig til at lytte efter, hvad Hyrden qvæder ved Vangeledet, Kjærlingen ved sin Rok, Pigen ved sin Malkebøtte, og Gadebassen, naar han rider Sommer iby.

Det jeg i Aften skal give mig den Ære at foredrage, bestaaer i Hovedmomenter i et Udkast til en Fortale til en mulig udkommende Bog. Jeg siger mulig udkomende, og det af mere end een Aarsag; thi for det første er denne Bog endnu ikke færdig i Manuscript, og om den ogsaa laae kant og klar i Pulten, er det derfor ikke sagt, der fandtes en en Boghandler der vilde forlægge samme. Allerede Titelen, som jeg kunde have stor Lyst at foreslaae dertil, vilde være istand til at kyse ham. Hvad Fordel skulde han heller kunne love sig af et Skrift, der bebuder sig som

Samling af Gadeviser *).

---

*) Jeg sigter her til den Betydning, som dette Ord mange gange har i daglig Tale, og som

Forlæggeren vilde vistnok stode sig over saa gemen en Titulatur og foreslaae en mere folkelig og en

---

ogsaa tillægges det i Videnskabernesselskabs danske Ordbog. Her defineres nemlig Gadevise saalunde: „en gemen og slet Vise, som Kjærlinger gaae omkring med og synge paa Gaderne.“ Det er Alt. Videre Erklæring giver Ordbogen ikke. Og hvor aldeles ufyldestgjørende er ikke det!

Tager man derimod Adelungs Wörterbuch ihænde, hvor forskjelligt et Resultat faaer man da ikke! Hans Definition paa det tydske Gassenhauer eller Gassenlied (thi begge Ord bruges) den lyder saaledes: „ein, gewöhnlich schlechtes, Lied, welches vom Pöbel auf den Gassen gesungen wird — (det var som i Danske Ordbog — men nu lægges til) — oder ein Lied, welches so bekannt und beliebt ist, daß man es selbst vom niedrigsten Pöbel singen hört, welches oft mit Liedern, die eine angenehme und leichte Weise haben, der Fall ist.“

Det er denne adelungske Betydning No. 2 jeg har i Tanke, naar jeg taler om at udgive en Samling af Gadeviser. Paa Svensk heder en Gadevise „Slagdånga“ et ganske besynderligt Udtryk, hvis Etymologie den store svenske Sproggransker Ihre har havt Ondt nok ved at faae udviklet.

Forresten kan man af Bibelen capitelfæste den hæderlige Betydning af Ordet Gadevise. I Salomons Ordsprogs Bog 1ste Ca-

som formeentlig kunde skaffe Bogen Abgang til smukke Folks Huse.

Visselig vilde heller intet være lettere, end at døbe den om. Man kunde f. Ex. kalde den Sjungende Tidsforbriv i det 16de og 17de Aarhundrede, eller Vore Oldefædres og Tipoldefædres ypperste Qvædlinger, eller Skaldestykker med tilhørende Musik, eller lyrisk Poesie fra fordums Dage, eller noget deslige; men det er et stort Spørgsmaal, om man skulde opofre et Ord af den lavere dagligdags Tale, naar dette var mere betydningsfuldt, betegnede en mere prægnant Idee, og derhos var kort og sonor.

Jeg anseer det virkelig for en Hovedfejl ved den Samling af Viser, som jeg, i Forening med Abrahamson og Rahbek, udgav i 5 Bind i Aarene 1812-14, at den, foruden den lærde og videnskabelig-systematiske Titel, den har: Udvalgte danske Viser fra Middelalderen, ikke tillige fik sig tilføjet Ordet Kjæmpeviser.

---

pitel 20de Vers heder det udtrykkelig: „Visdommen raaber derude, den lader sig høre paa Gaderne". Derfor kaldte Sailer ogsaa sine Ordsprog: Die Weisheit auf der Gasse.

Vilde man indvende herimod, at Benævnelsen „Kjæmpeviser" ikke er synderlig adæqvat til en Samling af Sange, hvoraf en megxt stor Part ikke handler om Kamp, da svares, at det tilstaaes gjerne; men Navnet Kjæmpeviser er nu engang i den Betydning hævdet ved Aarhundreders Brug, og hvad Nationen saaledes har helliget ved at tilegne sig det, skal man være nænsom over at forstyrre; — og det lader sig heller ikke saa let forstyrre. Navnet Kjæmpeviser taaler desuden en etymologisk Udvidelse og kan blive af temmelig Omfang. Man behøver kun i Dansken at skjelne mellem de to Ord en Kjæmpe, det samme som Rise eller Jette (det latine gigas) og en Kjæmper, en Helt, en Stridsmand, det tydske Kämpfer (lat. Athleta). Om Kjæmper eller Riser og Jetter haves der vistnok i Samlingen kun saare faa Sange; men Kamp og Strid, Fægtning og Heltefærd er dog Æmnet for de første 22 Viser i bemeldte ny Samling, og Kamp, blodig Kamp, for Brud at vinde, Ære at indlægge, Fædreneland at forsvare, Forurettelser at hævne, fylder hvert Blad og gaaer igjennem hele Visebogen. Den kunde derfor vel gjerne have beholdt sit gamle Prædikat af Kjæmpeviser, og jeg spaaer, at naar der om hundrede Aar atter skal foranstaltes en

ny Udgave af disse mageløse „Sange", vil bemeldte Titels Gyldighed blive haandhævet. Dog vil jeg ikke nægte, det jo nok er muligt at man tilføjer tillige Ordet „Ballader" for derved strax at give tilkjende den store Mangfoldighed, her forefindes af Sange af saa høj æsthetisk Værd og saa rørende pathetisk Indhold at intet Land kan opvise Mage dertil.

Ved disse Sanges store indvortes Værd, deres Nedstammelse fra Nordens mythiske Alder, deres Oprindelse fra Fædernelandets egen Jordbund, deres stærke Berørelse af, saa at sige, alle Hjertets Strænge, kan man ikke undres over, at de holdt sig paa Alles Læber i lange lange Tider. I 3 Aarhundreder; det 13de, 14de og 15de, bemestrede de sig Alles Gemytter, og først langt hen i det 16de Seculum begyndte de lidt efter lidt at vige Pladsen for et Slags Sange, som jeg vilde foreslaae Boghandlere at kalde med det collective Navn Gadeviser, Ordet, som sagt, taget i Betydningen No. 2 hos Adelung.

Naar man vil classificere Viser, ligesom Fabricius classificerte Insecter eller Werner Mineralier, naar man vil lette sig Oversynet over den danske lyriske Litteraturs hele rige Fylde, over alt Det der i dansk Tungemaal er bleven sjungen fra de ældste indtil de nyeste Tider, maa man danne sig visse Rubri-

qver, alle med det fælleds Navn Viser, og henføre enhver Sang til sin Klasse.

Talen er her, som jeg strax maa anmærke, blot om verdslige Qvad, og hvad der er bleven sjungen til Moro og Tidsfordriv. Psalmer og aandelige Sange, hvis Formaal er Andagt og Opbyggelse, kommer ved denne Undersøgelse ikke i Betragtning.

Af verdslige Viser var da den første Klasse de saakaldte Kjæmpeviser. I Tidsordenen tæt efter dem følger den Klasse, hvortil jeg foreslaaer Benævnelsen Gadeviser. Disse har et ganske andet Physiognomie end hine af Nationen selv i Nationens Aand og Maneer frembragte Qvad. Her hører man næsten overalt Echo af germaniske Stemmer. Som vi derudefra i det 16de Seculum hentede de ny Religionsbegreb, og som alle vore Udenlandsstuderende gik til tydske Academier, saa indførte de derfra ikke blot Psalmer, men ogsaa Viser. Flerheden af Viser fra Slutningen af det 16de og til Begyndelsen af det 18de Aarhundrede er Oversættelse af Tydsk, især Elskovsviser, de moraliserende, og de episke Digte. Kun hvor Sangeren gaaer ned i Livets lavere Regioner, omtaler Landbosysler og Bondelivet, eller bryder ud med Gammen og Galskab, med Løjer og Skjemt, kan man stundom mærke man er hjemme. Fælledsskabet

i Apollo, som fandt Sted mellem Svenskerne og Os i Middelalderen, er nu hørt op, undtagen for saavidt de, ligesom vi, efterlignede Tydskerne.

Viserne fra den Old kaldes Gadeviser, fordi det over i hundrede Aar har været Skik i Kjøbenhavn at falholde dem paa Gaderne. Viskræmmere og Kjærlinger gik tillige med dem Landet rundt, og Bogbinderne havde dem at sælge paa Markederne.

En stor Mængde af de mest yndede Kjæmpeviser bleve i bemeldte Tidsrum — efter et rundt Tal beregnet fra 1550 til 1750 — tillige særskilt trykte, og falholdte paa Gader og Stræder, hvorpaa i den omtalte nyeste Udgave af Kjæmpeviserne i 5 Bind gives mangfoldige Exempler.

Strax fra Kong Friderik d. 5tes Regjeringstiltrædelse opstaaer en ny Epoke i den danske Viselitteratur. Skuepladsen aabnedes og fra Scenen udstrømmede nu fra Midten af det 18de Aarhundrede og ned til vore Tider den Flod af Comoedie-arier, som, allerhelst tilhove og i finere Kredse, bragde Kjæmpeviser og de ældre Gadeviser i Forglemmelse. I de første Decennier fik vi hele Samlinger af Comoedieviser, som var Visernes 3die Hovedklasse, ligesom vi forud havde af Viserne i 1ste Klasse. Tvende Mænd har i den Henseende især udmærket sig;

i Aarene halvfredsindstyverne Organist Thielo og halvfjerdesindstyverne Theaterdirecteur Niels Krog Bredal.

1753 udgav Thielo sin første Samling, hvor man blandt andet finder den i sin Tid saa yndede: Aurora mig aldrig i Søvnens Arme fundet har — 1755 udgav han atter en Samling, hvori findes

De gamle Folk vil altid laste.

De Unges muntre Lystighed ꝛc.

og: Min lille Flaske! kom hid lad mig omfavne dig. o. a. fl.

Det ligger dennesinde aldeles udenfor min Vej at opstille den lange Liste paa Viser, som fra Skuespilhuset af, ofte blot for en tækkelig og henrivende Melodies Skyld, ere blevne almenyndede Selskabssange og udgjøre en Hovedingredients i den 4de Klasse af Viser, som kan kaldes Klubviser. — Ligesom Comoedieviserne har deres Udspring fra Friderik den Femtes Regjeringstid, saaledes Klubviserne fra Christian den 7des. Det var Decenniet 1770—80, Klubsamqvem i Kjøbenhavn datere sig fra, og hvor mange, dejlige Viser især skyldes Festdagene i den saa kaldte Drejers-Klub deres Tilværelse, er noksom bekjendt.

For at faae Alt, hvad der nogensinde løb fra en dansk Læbe anbragt under en Rubrik, saa kunde man foruden de allerede antagne 4 Klasser

a) Kjæmpeviser.

b) Gadeviser.

c) Comoedieviser.

d) Klubviser

endnu danne en 5te Klasse, som kunne hedde moralske Viser.

Derunder blev da at anføre vore Soldaterviser og Spindeviser, Viser for Almuen, Mindesange &c.

Vi saae, at Friderik den Femtes Regjering udmærkede sig ved Comoedieviser, Christian den 7des ved Klubviser, Friderik den 6tes har, hvad Visefaget angaaer, endnu ikke udmærket sig ved andet end ved Nationalviser *).

Dog — jeg forlader Nutiden og vender mig igjen til Fortiden — til det 16 og 17de Aarhundredes lyriske Digte — Af dem har vi ingen Samling —

*) Disse Nationalsange kan man oppe i Norge, efter Adskillelsen fra Danmark, ingen Lod eller Del have i. Man finder sig ogsaa godt i at undvære dem, og qvæder isteden derfor Viser i Skokketal om Carl Johan og Prints Oscar.

og skynde vi os ikke, saa kommer de Svenske os dermed iforkjøbet. Den berømte Digter Atterbom, har i sin poetiske Calender for 1816 ankyndiget en Udgave af svenske „Folkvisor" af den samme Art som dem, vi har i Dansken under den ofte anførte Benævnelse Gadeviser. I sig selv kunde man ellers ogsaa paastaae, at som vi med Kjæmpevisernes Udgivelse har brudt Isen for de Svenske og givet dem en slagen Vej at vandre paa ved deres gamle nationale Viseforraads Bearbejdelse i de 3 af Gejer og Afzelius udgivne Bind, saa var det billigt, at de her, med denne Viseklasses Behandling, gik foran, og lod os have Gavn af deres Spor. At Atterbom vil levere noget fortrinligt er man berettiget til at vente saavel af hans ypperlige Genie og hans Prædilection for denne Litteraturart, som af den Omstændighed, at han paa sin Udenlandsrejse i Tydskland og Italien, hvorfra han forrige Efteraar kom tilbage, maa have havt Lejlighed til at lære at kjende deslige Folkesange hos andre Nationer. At hans Rival paa det svenske Parnas, Cancellieraad Walmark, med sin vittige Persiflage over denne Digtart, i Stykket „Boklaaden paa Jacobs Torg" skal kunne have bidraget til at Samlingen ikke kommer ud, troer jeg ikke; men vel troer jeg, at ved Wal-

marks Critik er bleven virket saa meget, at Atterbom gjør et Udvalg, og ikke bebyrder Publicum med Løst og Fast, Revel og Krat, blot fordi Kjærlingerne sidde dermed paa Jacobs Torv.

At mine Collectanea af bemeldte Viser vil vinde i Fuldstændighed, jo længere de, af Mangel paa Forlægger, ligge hen i min Skuffe, er begribeligt. At Verket, uagtet en i flere Aar fortsat Samleflid, ikke i sin Tid skal blive altfor voluminøust, er der sørget for ved den lagte Plans tvende Hovedpunkter a) at udelukke Alt hvad flaut og smagløst, gement og uhøvisk er. b) ved at indskrænke Tidsrummet, og lade Tidspunkten, Samlingen skal naae til, blive Begyndelsen af Frideriks den 5tes Regjering. Denne Regjering gjør nemlig, som bekjendt, Epoke i vor æsthetiske Litteratur. Som den var Ophav til Comoediviserne, saa stiftedes under den det skjønne Vid. Selskab, og Tullins, og Stubs og Stenersens Muser lode sig høre, Klopstocks Aand virkede, med eet Ord: en ny Smag blev herskende, og der skete en Revolution paa det danske Parnas. Paa Grund heraf maatte følgelig Bogen bære følgende Skilt: Viser, som ere ældre end Friderik den 5tes Regjering.

Hvis man ikke paa denne Maade begrændsede Samlingen "a parte post" vilde den blive uendelig, ubestemmelig, uformelig, uhensigtsmæssig. Thi neppe gives der mange Viser af nogen Værd, som jo, efter Adelungs ovenanførte Bemærkning ere blevne forvandlede til Gadeviser, det er, som jo ere blevne falholdte af Visekjærlinger ved Gammelstrand og Bisselkræmmerne paa Laubet, ligesom ogsaa der raabtes med dem paa Gaderne her i Staden lige til for en Snes Aar siden, da Politiet forbød al Gadesang.

Altsaa — Comoediviser og Klubviser, Somandssange og Krigssange, Alt hvad synges kunde af nogen Værd, blev Gadeviser — men de ny høre, som sagt, ikke til min Plan. Jeg sløver kun efter gamle Gadeviser, til hvilken Stoven jeg, som Medlem af Commissionen til Oldsagers Opbevaring, jo ogsaa kan ansees mig for at være forpligtet.

At der virkelig med Comoediarierne lige fra første Færd af foregik den omtalte Metamorphosis, at der, efterat de vare blevne afsjungne paa Scenen af Madame Passow eller af den deilige Jomfru Thilo, er bleven skreget med dem paa Gaderne, skjønnes af de Aftryk af samme, som jeg her har for mig, og som

bære det for den Green af Litteraturen karakteristiske Præg trykt i dette Aar *).

Det maa være nok om de Viser som jeg ikke har med at gjøre, og hvis Værd eller Uværd derfor er mig ligegyldig. Jeg holder mig paa min egen Voldgade, og det er allevegne, hvor jeg træffer Sange, som ere forfattede i de to Aarhundreder omtrent fra 1550 til 1750, eller i Tidsrummet ongefær fra Reformationen i Religionsvæsenet under Christian III; til Reformationen i Smagen under Kong Friderik V.

For bedre og lettere at kunne overskue de til denne Periode henhørende Sange, vil det findes passende at sortere dem og lægge hver sit Slags i sin Skuffe. Een saadan Underafdeling af disse Viser kunde man ved Classificering kalde:

a) Elskovsviser.

Jeg sætter den Klasse i Spidsen, paa Grund af Digterens „Elskov gav os Alle Livet; hvem var uden Elskov født?"

*) Som bekjendt bød Holbergs Lune ham ved sit uforgjængelige Vittighedsverk Peder Paars's Publication, at betjene sig af samme Mærke, da han kaldte det „En sandfærdig ny Vise om Peder Paars. Trykt i dette Aar."

Hertil hører da, blandt andre:

1) Drude vae liden og vogtede Faar;
Jeppe han tjente med hende i Gaard.

Andet Vers.

Drude hun voxte, blev temmelig kjøn;
Jeppe han bejled til hende i Løn o. s. v.

Anm. Hvor gammel denne Vise egentlig er, har jeg vel ikke udfunden, men i det seneste er den fra 17de Seculi Midte. Thi under Aarstal 1683 haves en Vise, hvis Tone siges at være den som Drudes Vise synges med. Denne med sit Aarstal 1683 forsynede Sang, er:

No. 2. Dagen nu blides og Solen skin varm,
Søvnen er sødest i Pigernes Arm.

* * *

Skoven den grønnes og Dagen gjør's lang;
Hyrden sig glæder ved Nattergals Sang.
o. s. v.

No. 3. Med Fryd jeg sagtelig —

En Morgenstund

Fremgik til Moserne

At skue Roserne

Saa mangelund.

Anm. Den har jeg, ligesom No. 2, seet trykt 1683; fremdeles trykt 1709. 1730. og „dette Aar". — Aar 1804 skrev Poul Mathias Rødskov mig til fra Gaarden Voldberg i Jylland angaaende denne Vise: „Den siges at være af Kingo, og jeg kan gjerne troe, det kan være et af hans Ungdomsarbejder. Den oplægges ofte. Melodien er højtidelig og let; desaarsag jeg har seet Bonderkarle, der vilde vænne sig til at musicere paa Violin uden Nodekundskab, først at begynde dermed".

* * *

Ved Siden af denne, som Rygtet tillægger Kingo, kan nævnes den, som man med Vished veed er af ham.

No. 4. Chrysillis! Du mit Verdens Guld,

Min en' og enste Skat,

Mit Lys i Lykkens Nat rc. rc.

Anm. Den er mangfoldige Gange oplagt og var i sin Tid særdeles yndet.

No. 5. Skal Venus med sin Søn for alle Hjerter raade? 2c.

Anm. Haves trykt af Aarene 1709. 1724. 1726. og vistnok meget oftere. Indholdet er Apollos Forliebelse i Daphne, og hendes Forvandling til et Laurbærtræ.

No. 6. Mig, skjønne Galathé!
Gjør det Vee,
For jeg ej Aarsag veed,
Hvi Du er vred.
Du ikke mere gaaer
Med dine Faar
Din gamle Vej
Og passer ej
Paa min Pibes Klang
Og min Sang. o. s. v.

No. 7. Florabella, Hyrdinde!
Din prægtig' Gestalt
Mit Hjerte kan vinde
Med liden Gevalt o. s. v.

Anm. Jeg har en Udgave af 1708, og en „trykt i dette Aar".

b) Drikkeviser.

Saa rigelig vi i vor Tid er bleven forsynede med Sange af den Art, og deriblandt med mangfoldige sande Mesterstykker, saa stor Fattigdom hersker der i det Fag hos vore Forfædre. Digteren siger rigtig: De drak af pælemaalte Krus; men neppe — sang de — om Kongen og hans Huus, eller og Viserne, de sang, ere gaaet forlorne. Der var ogsaa den Omstændighed iveien for deres Skaaledrikning, at naar de ikke brugte Glas, men drak af Træbæger, Leerkrus eller Sølvpocal, kunde de ikke klinke; og til Skaaledrikning maa nødvendig klinkes. Det til en Skaal som det sig hør og bør — efter Nutidens Begreber — saa nødvendige Hurra, var maaskee heller ikke dengang endnu optaget i Sproget *).

*) Jeg regner, at Sprogets Beriigelse med Ordet Hurra ikke er af ældre Datum end fra Begyndelsen af det 18de Aarhundrede, eller noget senere. Det forekommer ikke i danske Lexica fra Midten af Midten af det 18de Aarhundrede. I Videnskabernes Selskabs Ordbog læser man: „Hurra!"

Jeg har ikke stort mere til Drikkeviserubriken end 1) Reenbergs bekjendte Oversættelse af:

Mihi est propositum in taberna mori

Interjection. Et Udraab, som tilkjendegiver Glæde og Fornøjelse, og bruges især af Skibsfolk, da de hvirre med deres Hatte, Huer, eller Kabudser." Ordet hvirre staaer i Bogen med udmærket Tryk, hvormed Lexicographen uden tvil har villet lade forstaae, at Etymologien til Ordet Hurra maatte søges i dette Verbum at hvirre. Denne Meining om Ordets Oprindelse bestyrkes ved den Omstændighed, at paa Landet i Fyen udtales Verbum hvirrer, som om der stod hyrrer, (paa Svensk hurrer). Man kunde forresten ogsaa udlede Ordet Hurra fra en ganske anden Kilde. Og denne Hidledelse finder jeg heller ikke usandsynlig. Det er, at derivere det fra det engelske Huzza, som netop har selvsamme Bemærkelse. Den Bogstavomskiftning, at z bliver til r, vil ikke findes mere voldsom, end saa mange andre, f. Ex. at L i et Sprog bliver til R i et andet. Men ved denne Derivationsmaade, møde visse, om ikke linguistiske, saa dog politiske Betænkeligheder mod al Hurraraaben.

Har Ordet Hurra forplantet sig fra de engelske Søfolk til de danske Søfolk, saa synes Ordet egentlig oprindeligviis at residere i Søetaten og ombord paa Skibene, hvor Matroserne — som det heder i Vidensk. Selskabets Ordbog — „hvirre med deres Kabudser". Men, har Hurraraabet hjemme paa

2) Lystig Sang, Pocalers Klang,
Driver Sorgen mangen Gang;
Derfor kom! skjænk runden om!
Og gjør Flasken tom.
Vi vil ikke sørge meer,
Thi vi kan ej vide, hvad imorgen skeer.
Fantasie, Melancholie
Jages af vort Compagnie.
Viin, jeg veed, gir Munterhed,
Slukker Sorgen ned.

3) Frisk op! Naar Djævelen gjør sig vred,
Da vil jeg lystig være;

Floden, og er det et Laan af Engellænderne, saa kunde det være passende, at vi overlode Hurra til de Godtfolk, som rynede vor Flode med dens Tilbehør. For nærværende Tid er bemeldte Ord en ganske unødvendig Luxus i vort Sprog, og Assessor Rafn, da han skrev Opmuntringen til sine Medborgere om at afholde sig fra Brugen af engelske Vare, burde tillige have advaret mod Brugen af dette overflødige Udtryk. Hvorfor skulde vi ikke kunne leve uden Ordet Hurra, som de Franske? Min Mening er derfor, at vi, som gode Patrioter, endelig maa suspendere Brugen af Engellændernes Hurra saa længe indtil vi faae en Flode igjen.

Slet ingen Ting er ham saa led,
Som Fryd i Tugt og Ære.

Den er prentet 1683.

4) Tvende splinter ny lystige Laugsviser, den første, hvorledes de dejlige og yndelige Hyrdinder af deres vel=elskende Hyrder ihukommes. Den anden er en Ølsmaalstragoedie om Lasse Kiltekniv, som udi et lystigt Laug med andre sine Staldbrødre, formedelst sin Uforfarenhed udi Spil, kom udi saa høj en Klemme, at han maatte betale Lauget med sin graa Kiortel. prentet 1782. it. 1696. it. 1702, og vist oftere.

I Ølsmaalsvisen om Lasse Kiltekniv vil man finde, at Versearten og nogle af Stropherne har Lighed med den bekjendte norske:

Madse og Lasse de ginge paa Raad.

Den 8de Strophe heder nemlig:

Lasse han saae sig op udi Vraa —
For Øllet var godt. —
Et Femkort (ɔ: et Spilkort) strax tilrede
den laae.
Tag os det! sagde Lasse i Ølsmaal. —

c) Skjemt og Gantteri.

1) Der stode to Skalke og tænkte paa Raad,
Hvor de skulde Møllerens Datter faae.

2) Uglevisen.
Katten er mit Sødskendbarn
Han har gode Dage;
Fremfor ham — det slemme Skarn —
Jeg maa staae tilbage.

3) Kragevisen.
Da Bonden vilde ad Skoven gaae,
Tralde ralde rara.
Han der en Krage hoppende saae.
Tralde = ralde = rara.

Anm. En Udgave er der af 1698, en anden, prentet i dette Aar, begge meget forskjellige; og Hr. H. i A. synger den igjen med andre Varianter.

4) Hvor er Du nu kommen fra? Hjertelille
— Jeppe-lil:
Jeg er kommet fra Marked hjem, Trine lille
Trine!

5) Bremsen tog Støvler og Sporer paa —
Trintra paa Trunte

Saa red han sig til Fluens Gaard.
De tog hende i Blomsterne. ꝛc."

Anm. Den er i det mindste fra Begyndelsen af det 17de Aarhundrede; thi den citeres i Corvini Rythmologie.

6) En lystig ny Vise og mærkeligt Exempel om Jydernes Fremgang, Lykke, og ærlige Forfremmelse, alle gode, retskafne, oprigtige, trofaste og ærlige Jyder isærdeleshed til Ære. — Den begynder:

Smaa Børn udi Jylland naar de voxe op,
Saa reise de om deres Næring.
De ere frimodig i Hjerte og Krop,
Og komme med Ære til Bjering.
Hver tragter at blive en La'fog'd.

Der er Udgaver af 1690. 1700. og ofte trykt i dette Aar.

d) Bondehaandtering.

1) Rusticus qveribundus.

Jeg er mig en Bondemand
Udaf en foragtet Stand ꝛc.

2) Ladefogedvisen — ganske noget andet end hin om Jyden, der lagde an paa at blive Lafoged. Denne begynder:

Hvad er det? Hvem banker saa silde?
Hør Qvinde! det basker svar digt paa vor Port.

Anm. Den, der baskede, var Ladefogden, som varede til, at de næste Dag skulde tilhove. Visen er vistnok forfattet i Sjelland. En Udgave er af 1700.

3) Jeg er en fattig Bondemand,
Enfoldig slet og rete.

Anm. Melodien er som "Qvid Tua" (af Søren Tvilling) følgelig er Visen yngere end Christian IVdes Regjering.

4) Bonden han agter paa Tiden. rc.

Anm. Prentet 1666, item: „trykt i dette Aar". Man har den samme trykt paa Svensk 1685. Paa den danske Udgave staaer, at den gaaer efter den franzøske Tone: Gredelin &c.

5) Den norske Dalevise, hvoraf jeg har seet Udgaver af 1696 og 1713. Paa Titelbladet staaer, at den synges med den Tone, som:

Bonden han agter paa Tiden. Autor er den bekjendte Digter Peder Dass. Den begynder:

Fjeldbyggen agter paa Tiden;
Vinter, naar Dagen er liden,
Tar han Oxe paa Nakken — I Bakken
Gaaer han i dyben Sne — Op til Landerne
Finder sig et Træ — Kroget til at see —
Hugger deraf Meje — som pleje —
Bruges under Slæde paa Veje.

En Strophe hedder:

Bønder som boe ind i Fjorde — Part have
herlige Jorde —
Eng og grønne Volde — Blandt Knolde
Frugtbart Korneland — Som vel nære kan
Kundelig sin Mand — Ligger for et Spand —
Er dog god for tvende — ja treende —
Føder Qvæg og Faar uden Ende.

6) God Dag, Rasmus Jern! med din Kofte.
Skal vi nu begge mødes paa Tofte ꝛc.

Anm. Den ældste Udgave er 1711 og den et af Phønixberg, siger Nodskov.

e) Sømandssange.

3) Naar Vinterstide os haver Afsked sagt

4) Farvel! far nu vel kiære Fæderneland!
Med alle dine Orter og Stæder etc.

Det er det Hele *) og begge ere de slue og ubetydelige og synes tildels virkelig at være componerede af Matroser. Ventelig maa denne Rubrik reent gaae i Lyset. Sporges der, hvorfor man ikke, for at bøde paa denne Classes store Fattigdom, tager Sortetrups beromte Sange om vore Sejervindinger tilsøs under Kong Christian IV med, saa svares, at de høre til Classen.

f) Historiske Viser,

hvortil fremdeles hører

1) Det fynske Skakspil om Slaget ved Nyborg d. 14 Nov. 1658.

*) Visen, der begynder: Her i de norske Havne fornøjeligt er at boe, saavelsom: Det var en Søndagsmorgen, den fiortende Dag udi Maj, Prints Carl lettede Anker o. s. v. høre vistnok rigtigst til Elskovssangene. Elskerne ere Sømænd, men Sangene angaae ikke Søen.

2) Visen om Fridrichshalds Beleiring af Carl XII. som begynder:

Der boer en Jomfrue i dette Land
Paa søndre Kandt her i Norden —

3) Tordenskjolds Vise:

Jeg vil synge om en Helt,
Som var af den ægte Velt;
Om en Herre kjæk og bold,
Om vor tappre Tordenskjold.

g) Bibelhistorie og Legender.

1) Josephs Vise.

2) Job var en gudfrygtig Mand — taalmodelig —
Hans Lige var ikke i Østerland.
Gud laaner og tager; han giver igjen —
saa rigelig.

Anm. Den ældste Udgave jeg kjender er 1677.

3) Det hændte sig, Jephta, den Gileads Mand,
En Helt ikke vant til at sove —

Anm. Er af Peder Dasses bibelske Visebog.

4) Hr. David og Hr. Jonathan
De havde tilsammen god Villie.

5) Kong David var liden og vogtede Faar —

6) Sancte Jeppe sætter sig paa en Sten —

7) Dorotheas Vise.

8) Om Jerusalems Skomager.

h) Moralske Sange.

1) Min Lyst er ej at sidde i Bur
Og sørge mig tildøde.

Anm. Ældste Udgave, jeg kjender, er af 1666.

2) Sørge hvo som sørge vil!
Jeg vil ikke sørge.
Falder Andre Rigdom til, —
Jeg derom ej spørger:
Hvi det saa en Anden gaaer;
Jeg kan ogsaa Rigdom faae,
Naar Guds Time kommer.

3) Den er ilive død
Som stedse græmmer sig.

4) Søren Hansen Tvillings af Nyerups og Rahbeks Digtekonstens Historie bekjendte satirisk-moralske Digt, som bærer Titel af Qvid Tua?

5) Hieronymus Justi's i samme Verk og-saa udførlig omtalte Fuglevise.

i) Aarstidssange.

1) Nytaarssang af 1693.

Velkommen Nytaar! — Velkommen her!
O velkommen Hertens Aar! — o velkommen her!
Med Korn og med Kjerne.
Thi takke vi Gud saa gjerne.

Item:

Med Flæsk og med Bøste —
Med godt Korn at høste.

2) Helligtrekongerssangen eller Stjernesangen af 1697.

God Aften! God Aften, baade Mand og Qvind!
Husbonden med alt sit Husgesind!

3) Maimaanedssangen.

Al Verdens Skaber! med god Besked
Hør det som vi bede!
Du haver Alting vel bered;
Vær os Alle en naadig Gud med Glæde!

k) Romantser.

Da disse ere mange, vil det synes passende at sortere dem. Der er f. Ex. Hildebrandsvisen, Tord af Asgaard, Hellig Anders i Slagelse og andre som staae i Kjæmpevisebogen, men af en eller anden Grund ikke optoges i den nyeste Udgave. Fremdeles Romantser, som ikke høre til Kjæmpevisebogen, men for særskilt have været trykte, hvoriblandt de vigtigste ere følgende:

1) Det ligger et Slot i Østerrig,
   Det er saa vel stafferet
Med Sølv og med det røde Guld,
   Med Marmorstene opmuret.

Anm. Den er mangfoldige Gange trykt paa Tydsk og jeg kjender en Udgave af 1647. Afzelius har den paa Svensk i sine Folkvisor. Paa Dansk er den trykt 1697, og ventelig før; hvilket jeg slutter deraf, at der er en svensk Udgave af 1688.

2) En dejlig og lystig Vise om en Greve i Rom, som blev fangen i Hedenskabet, og der maatte drage Plov, hvilket Fængsel han blev qvit formedelst hans fromme Hustrues Behendighed.

Anm. Haves paa Tydsk, Svensk og Dansk.
Hvilket ogsaa er Tilfældet med

3) Der var fix ædele Kongebørn
Som lovede hinanden Tro.

4) Tigger! Tigger! gaa forbi!
Du faaer Intet denne Gang.
Jeg ei haver Stunder, thi
Jeg skal udi Ottesang.

5) Visen om en Ridders Søn ved Navn Alexander.

6) Hr. Brynnings Vise:

Der var engang en Ridder, en Ridders Søn,
Han giorde til sin Fader saa ydmyg en Bøn
Om Orlov og Forlov :,:
At ride under Ø, og fæste sig en Mø.

Politiske Aphorismer

(uddragne, af den indeværende Aar i Paris udkomne Bog Histoire du Parlement anglais pp. par Louis Bonaparte avec des notes Autographes par Napoleon.)

Udgiveren af ovenstaaende hos Brødrene Baudouin i Paris udkomne Skrift har i en anonym Forerindring erklæret, at dette Værks Original er i det ambrosianske Bibliothek i Mailand, at Udg. havde faaet Copie af en Afskrift deraf, som havde været paa Auction efter Biskoppen af Vercelli, Aumonier hos den forhenværende Konge af Holland; at Planen til Arbeidet var lagt, og de fleste af Capitlerne skrevne af Ludvig Bonaparte, Noterne af Napoleons egen Haand, og nogle Huller efter Befaling udfyldte af Barrere, der endog har lagt adskillige Capitler til, hvis Stil Forf. har fundet sig forpligtet at formilde, for at lade visse Sandheder til at glide, som den republikanske Stils Strænghed kunde lade forekomme visse Læsere for stærke."

Uden paa nogen Maade at ville staae inde for Sandheden af ovenstaaende libet hiemlede Fortælling, har Udg. af Hesperus, som dette interessante Værk er meddeelt af en fra Frankrig hæderlig hiemkommen Videnskabsmand, hvis venskabelige Forekommenhed han har faaet mange interessante Meddelelser, at

kalle, fundet de ovenomtalte Noter saa ganske i Napoleons Aand, at han ikke kunde misbillige en Wens just paa denne Grund opkastede Tvivl, om de og virkelig vare fra dennes Haand; da man vel kan med Foie paastaae, at hin hans Aand langt mere udtalte sig i hans Handlinger end i hans Ord; og da især i Republikens syvende Aar, hvor denne Historie slutter, og da ikke længer for maa antages at være streven, han vel neppe, saaledes som her er skeet, vilde giort Pennen til sine tonligste, sandelig ikke republikanske Tankers fortrolige.

Da midlertid disse Aphorismer saa dienshynlig bære Napoleons Indsegl, enten dette nu er dem paatrykt ved hans egen Haand eller ikke, har U. troet, at de med Interesse vilde læses paa dansk; endog af saadanne, hvem den egentlige historiske Deel af Værket, der ikke forekommer ham af særdeles Betydenhed, mindre torde interessere. Til en Prøve har han da uddraget følgende tillige med de Stæder i Bogen, hvortil de høre:

"Britterne — siger Louis Bonaparte — syntes ved Romernes Bortgang mere forlegne med deres Frihed, end de havde været med deres Trældom." "Hvilken Forskiel — tilføier Napoleon — paa Galler og Britter? De første modstod Romere og Franker med Mod,

og veeg ikkun med Ære!" Denne, den første Note, der findes i Bogen, maa vel med Føie ansees som en Captatio benevolentiæ; tydeligere udtaler Napoleons Aand sig i den næste. For at spare Rum og Gientagelser, vil jeg i det følgende betegne Citaterne af Texten, med L. (Louis) og Noterne med N (Napoleon.)

L. "Hengst, der blot fattedes en anden Skueplads eller et andet Old, for at have Navnkundighed blandt de største Helte, blev sat i Spidsen for den sariske Undsætning. Han opfyldte heldig sin politiske Sendings dobbelte Formaal; Fienderne bleve slagne ved hans Tapperhed, og de Allierede forførte ved hans Snedighed. Med dette hæftige Mod, som ingen modstod, havde han et Udseende af Redelighed, som forekom al Mistillid. I det han smeddede Britterne Lænker, overtalte han dem at troe, at Omsorg for deres Ære og Frelse deelte hans Id. Ved Omsorg, Kiertegn, skaansom Behandling førte han dem endelig til sit Maal; de kaldte ny Saxer til Øen. Britterne, blindede af en snedig Mand, havde ikke allermindste Mistanke om, at han kunde sætte dem en Snare &c.

N. Intet beviser bedre end dette Forhold store Genieers Overmagt over svage Hoveder, Politikens over Enfoldigheden, Indsigternes over Uvidenheden.

L. Romerne, der med deres krigerske Aand havde undertvunget Verden, tabte deres Herredømme ved deres Blødagtighed og deres Uordener. Heroiske Grundsætninger havde giort dem til et Folk af Erobrere, tyranniske Grundsætninger fornedrede dem. Da den undertvungne Verden ingen Øvelse mere gav deres Tapperhed, vendte de deres Vaaben mod Fædrelandet. Rom fandt i sine Generaler kun Fiender; Borgerne glemte deres Caracters Værdighed og solgte dem til de ærgierrige, der vilde kiøbe dem; og Mænd, der hidtil havde anseet det ligegyldigt at leve, naar de ikke levede for at herske, foretrak med koldt Blod Trældom for Frihedens Ubehageligheder.

N. Rokket ved saa voldsomme Rystninger kunde Riget ikke bestaae; men man havde ingen Formodning om, at dets Ødelæggere skulde være navnløse Folk, hidtil ubekiendte paa Verdens Skueplads *).

L. Havde de nye Erobrere blot været tappre, havde man ikke mistvivlet om at modstaae dem; men

*) Attende Fructidor og 18de Brumaire syntes her at lede til andre Betragtninger, men som rigtig nok ikke godt kunde ventes af Napoleons Pen. Pasquier har vylig ikke tabt dem af Syne. K. M.

de vare forvovne, og kastede derved en Glands, som lod troe, de var uovervindelige.

N. Forvovenhed, som næsten altid har ødelagt Riger, har næsten altid grundlagt dem.

L. Angelsaxernes Regiering var hverken monarkisk, eller aristokratisk eller democratisk; det var en sær Sammensætning af alle tree; Kongen, de Store og Folket delte Myndigheden.

M. Det er den engelske Charte, Constit. fra 1791, den som Frankrig enten snart vil faae eller troer at have. Min Hr. Broder, som kalder især Kiøn en Regieringsform sær, viser her ikke liberale Ideer. Hvad vil Lucian *) sige?

L. Modsatte Synsmaader hindrede altid de tree Partier at forenes. Personlig Fordeel var Siælen i alle Raad, alle Beslutninger, alle Foretagender. En Regiering, god af Natur, støtter Monarkens Svaghed, og denne misbrugte dem, udslukker Borgerkrigene, og denne tændte dem, forener Statens forskiællige Dele, og denne deelte dem.

N. Anglosaxerne tog Feil, da de indbildte dem, deres Regieringspolitik vilde være desfuldkomnere, jo

---

*) Den af Brødrene, der længst og meest bagrede andre, og maaskee sig selv, med foregiven Liberalismus.

mere den blev deelt; alle Tiders Erfaring kunde lære dem, at denne Politik istedenfor at forene de tre Regieringsformers Fordele, kun samler deres Uleiligheder. En saadan Ligevægt nedbrød naturligviis al Subordination, og forstyrrede al Harmonie.

L. Dette System, eller om man vil, denne Politiske Forvirring varede ser Aarhundrede. Idelige Revolutioner rystede Staten.

N. Det maa altid saa være, naar een af de tree Magter ikke er næsten enevældig; men den Temperatur, som Forfatteren ovenfor omtaler, forandrer, undergraver, omstyrter endelig Kongedømmet. Man vil anføre mig England, og de forenede Stater, hvis politiske Treenighed (Her er Noten radeert*). Men det er kun nyere Republiker, og de vil ende, som alle de Andre, med at give sig en Herre.

L. Et saadant Riges Affældighed, selv dets Fald var uundgaaeligt. Eduard den Bekiænder, en mere enfoldig end politisk, svag end ædel, uvirksom end driftig Fyrste, forberedede Revolutionen, i det han besteeg sine Fædres Throne.

---

*) Den franske Udgivers Anmærkning.

N. Ham har Legenden sat mellem de største Helgene, og Historien mellem de maadeligste Monarker.

L. Efterat have brændt sine Skibe, hvad Ferdinand Cortez siden giorde ham efter, for ikke at levne sine Soldater anden Tilflugt end deres Mod, søgte Wilhelm (Conqvestor) Fienden, for at benytte sig af den første Ild hos Hære, man fører til Erobringer. Harald havde bedre retfærdiggiort den Agtelse, hans Nation havde hædret ham med, hvis han havde undveget et Slag, hans Fiende vilde levere; til Lykke for Wilhelm og hans Normanner, raadspurgte Harald mere sin Kiækhed end sin Klogskab; han kunde seire uden at drage Sværdet, han tabte Krone, Ære, og Liv i Hastingsslaget.

M. Vor Broder Louis bliver aldrig en Helt, eller en Konge, dette Navn værdig. Han skriver ret godt; men han er en Smule mørk nogle Stæder i sin Bog; Ovenstaaende beviser det.

L. Wilhelm (Erobreren) var alt for duelig til saasnart at lade sine nye Undersaatter forstaae, at han vilde indføre en despotisk Regiering.

N. De lykkeligste Dage i de navnkundige Regieringer, Historien har altid fremsat til Mønster, kommer ikke i Ligning mod den fuldkomne Forestilling.

man har efterladt os om de første Tider. Wilhelm regierede, en uægte Prinds, og en ulovlig Konge, kort en Usurpator, som vore politiske Fluefængere vilde kalde ham.

L. Wilhelm var overmaade indtaget for sine Seiervindingers Stalbrødre, og denne Forkierlighed indgav ham Overbærelse med deres Uordener.

M. Wilhelm var erkiændtlig; enhver Erobrer, enhver Konge, der troligen tienes, vilde være afsindig, hvis han viste sig utaknemmelig. Ved sin Erkiændtlighed for de viste Tienester, saavelsom ved sit Had til Revolutioner, var Wilhelm en viis Erobrer, en sand Konge.

L. Wilhelm regierede ikke mere med Scepteret, men med Kaarden. Erobringsretten blev drevet saavidt, som den kunde. Han tilintetgiorde de engelskes Privilegier, han tilegnede sig deres Eiendomme, han gav dem andre Love; den vilkaarlige Magt blev indført i hele sin Strænghed; og de Folkefærd, der havde vildet afryste Lovenes Myndighed, saae dem nødsagede at sukke under Despotismens Herredom.

N. Midlertid maa man være Engelskmand for ikke at regne Wilhelm den Erobrer mellem de Fyrster, der have hædret Thronen. I hvad Old han havde levet, vilde han været en stor Mand; det var

et Vidunder for det barbariske Aarhundrede, der saae ham fødes.

L. De, som ikke kiende Wilhelm den Erobrer uden fra hans Held, ere ikke de, der agte ham meest. Hans Caracter udvikler sig bedre for deres Øine, der veie de Hindringer, han havde at overvinde for at grunde sit nye Rige. Man maatte have en virkelig eller tilsyneladende Adkomst, den skaffede han sig ved sin Snildhed; man maatte blænde Frankrig i Henseende til Togets Følger; han indbyssede det ved sine Føieligheder; man maatte faae Nabofyrsterne ind med i sine Hensigter; han bragte dem dertil ved sine Overtalelser; man maatte skaffe sig understøttet af Roms Hof, saa mægtigt i disse Vankundighedens Aarhundreder; han formaaede det dertil med sine Løfter; man maatte forekomme en Medbeilers Mistro, der alt var paa Thronen; han forbausede ham ved sin Hurtighed. Man maatte med maadelig Styrke erobre et stort Rige; han fuldbragte det med sin Forvovenhed; man maatte forekomme eller adsprede de Sammenrottelser, der idelig spandtes mod hans Myndighed eller hans Person; det naaede han med sin Paapassenhed; man maatte forvisse sig de Engelskes Lydighed, da det var farligt at lide paa deres Hiertelag; dette giorde han ved at indføre Despotis-

men. Satiren har skildret denne store Fyrste med de meest forhadte Farver. Det er imidlertid vist, at Nationen, som afskyede ham, skylder ham sin Ære.

N. Det kan man kalde et velskildret Portrait*). Jeg elsker fremfor Alt denne deducerende Stil. Det er ogsaa St. Jean d'Angelys Maneer, han udleder fra et gientaget Ord levende Modsætninger, veltalende Ideer, rigtige eller nye, uventede Træk, strænge eller sandsynlige Følger.

L. Denne Fyrste — Johan uden Land — som hans Uroligheder, hans Forbrydelser, hans Ulykker have giort sørgelig navnkundig, fattedes i lige Grad de Dyder, der hædre Diademet og Privatstanden, og han forenede begge disse Stænders Laster. Han havde kun Forstand til at skade, Kraft til at forvirre, Mod til at ødelægge. Fred, som Krig, syntes at være ham til Besvær. Af Uforsigtighed gav han sig ind i alle store Anliggender, af Udygtighed kom han altid med Vanære fra dem. Han foragtede de forestaaende Ulykker; han overvældedes af de forbigangne og nærværende. Naar han udgiød Blod, var det mindre af Grumhed end af Lyst til at vise sig Despot.

---

*) Og hvem ligner det?

K. R.

Medgang og Modgang fornedrede ham i lige Grad; den første ved at hæve ham til Despotismus, den sidste ved at nedtrykke ham til Trældom. De Midler, han udfandt, for at trække Penge fra sit Folk, paadrog ham Beskyldning for Grumhed; han var kun Forøder. Det var en udygtig Nidding, der aldrig drog Fordeel af sin Ondskab. Uden Ære, uden Religion, var han ligesaa forlegen i de Anliggender, hvor der behøvedes Snedighed og Udveie, som ifald han vilde føre sig op som en retskaffen Mand.

N. Det er ikke en Despots Afbildning; det er en feig Tyrans *).

L. Da det Forehavende — at æske den forglemte Charta i Kraft igien — var nok som modnet, og Forholdsreglerne vel tagne, forklarede man Monarken diærvelig sine hovmodige Fordringer. Overrasket og forbittret over en saadan Fremgangsmaade, forlangte Prindsen nogen Tid for at overveie disse bydende Begieringer. Hans Svar, da han gav det var, som man ventede (NB). De Forrædere, sagde han, har glemt at begiære min Krone. Lad dem

*) Man lægge itide her Mærke til Modsætningen af Ordene Despot og Tyran.

K. R.

ikke vente at aftvinge mig Privilegier, som vilde giøre mig til deres Træl. Jeg er Konge, og vil vedblive at være det.

N. (NB) Og som man burde vente det. Johan uden Land viste sig her Konge.

L. Dette Afslag blev strax Krigsløsenet; Baronerne giorde Foretagender og Angreb, som lykkedes. London gik ind i Confoederationen, og man besluttede det, at beleire Kongen i Tower. Medens man lavede sig til denne Beleiring, skrev man Ombudsbreve til alle Herrer paa Kongens Parti, eller som endnu var neutrale, for ligefrem at advare dem, at hvis de ikke slog dem til den fælles Sag, vilde de blive behandlede uden Skaansel. En saadan Trudsel lykkedes fuldkommen. Kongen saae sig almindelig forhadt, og dette Affald giorde ham svag og handlelig.

N. Allevegne og til alle Tider har denne Feudal Adel bestandig været mytterisk og revolutionair.

L. Det er let at begribe, hvad der foregik i Kongens Hierte, da han betænkte alvorlig den Nedrighed, han havde begaaet (ved at bevilge sit Land Magna Charta.)

N. Da han havde sine Forfædre at takke for sin Ære, og skyldte sine Efterkommere Regnskab for sin Myndighed; blev han udentvivl fortvivlet over,

at have ved et eneste Skridt besudlet den ene, og ødelagt den anden *).

L. Innocents 3 blev hans Støtte, hans Tilflugt.

M. Denne ærgiærrige Pave, der hædde alle Dyder, sin Stands undtagen.

L. Alt længe overskred Religionens Hoveder strafværdigen de helligede Grændser, Himlen havde forestrevet dem. Trætte af at opbygge Verden ved deres Gudsfrygt, overraskede de den med deres Ærgiærrighed. Efter deres driftige Lidenskaber, var Christenheden et Rige, hvis Herrer de vare; de betragtede Thronerne blot som simple Lehn af deres Pavekrone, og det nye Rom vilde med sine Buller raade ligesaa enevældigen over Kroner, som det gamle Rom havde gjort med sine Hære. Disse forhadte Forbringer bestemte det romerske Hofs Skridt. De Konger, der vare høimodige nok til at hævde Diademets Rettigheder, bandlystes, afsattes, og deres Undersaatter løstes fra deres Troskabseed. Fra nu af brødes

*) Mon Napoleon vel skulde have giennemlæst denne Note paa ny paa St. Helena, eller engang paa Elba? Neppe!

K. R.

digt dyrebare Baand, der forenede Folk og Monarker; Nationerne saae blot Tyranner i deres Herrer; Kronerne vaklede paa de største Monarkers Hoveder, og de bedste Kongers Dage vare i Fare. Oprøret bygget paa en hellig Grund kiendte ingen Grændser mere; de meest despotiske, som de meest eiegode Fyrster bleve statskyldige eller endog Slaver af en romersk Pontifex, hvis treedobbelte Krone, og hovmodige Puepur aldrig formærkede de hellige Apostlers Trækurs og Haarbug.

M. Et ligesaa sandt som energisk Skilderi, og fortrinligen malet.

L. Philip August regierede da i Frankrig med en siden Carl den store ukiændt Værdighed. Denne Fyrste var mere end Erobrer, han var en stor Monark. Man bebreider ham at have begaaet nogle Feil i Spidsen for sine Hære; han begik ingen eneste i sit Raad. Foragtende af Sielsstorhed de lette Erobringer, og af sund Forstand de ufrugtbare, sysselsatte han sig med den nyttigere og ædlere Omsorg at tilintetgiøre Lehnene og de store Vasaller, Smaatyranner under en god Konge.

M. Philip Augusts mægtige Genius vidste ved at udføre i det mindste tildeels saa ærefuldt et Forehavende, saa at sige at oplive Monarchiets Aske.

Han begyndte med at giøre de franske lykkelige, og endte med at giøre dem frygtelige.

L. Philips Søn, Ludvig, der var blevet forvirret med Forestillingen om Englands Krone, drog tilbage over Havet med megen Græmmelse og liden Ære; men fandt siden i sin store Arvedeel Trøst over Tabet af sin Erobring.

M. Med Genie, Mod og en ædel Ærgjærrighed, vilde Ludvig let have forenet det brittiske Scepter med Frankrigs.

L. Den Revolution, Baronerne havde begyndt, alle Herrer understøttede under Johan, skulde under Henrik den tredie styrte sig mod sit Maal, og retfærdiggiøre Vilhelm en Erobrers Forhold.

M. De store Fyrster grunde Rigerne, de gode befæste, de slette nedbryde dem.

L. Henrik var en ligegyldig Person, der aldrig vidste at hærde sig mod nogen Hindring, en svag Herre, der opofrede sine sande Tienere til sine Fiender; en ubestandig Fyrste, der aldrig havde nogen Yndling, der jo faldt i Unaade, eller nogen Fiende, han jo gav sin Naade; en flygtig Aand, der foretog af Urolighed, og opgav af Ustadighed; en Hverdagssiæl, der lidet frygtede Ringeagt, og lidet attraaede Ære;

et zittrende Hierte, der aldrig havde Mod til at betrygge sin Folkets Ro ved at opoffre et uroligt Hoved.

N. Hendrik var en Theaterkonge, der aldrig spilte uden en laant Rolle, og ingen anden Villie havde, end den man gav ham.

L. De to Yndlinges — Winchesters og Dubourgs — Medbeilerі var i Begyndelsen gavnligt for Fyrsten og Staten; det æggede deres Iver uden at vække deres Had.

N. Prindsens og Statens? eller de to Yndlinges? man seer nok, her tales om de to sidste, men man skulde skribe sin Phrase bedre, min Hr. Forf., som hovmestererer Kongerne *).

L. I de første Dage af sin Forvaltning opirrede Dubourg hele Nationen, ved at gienkalde magna Charta, dette evige Tvistensæble mellem Kongen og Baronerne; han dreb det snart til det yderste ved at forsømme Leiligheden at skade Frankrig.

N. En altid dyrebar Leilighed for de Engelske, hvis Politik er overvættes national.

*) Efter dette skulde man formode, at Napoleon alt var et kronet Hoved, i det mindste i Tankerne, da Noten skreves.

L. Hendrik blev underrettet om Dubourgs Forræderier, i det mindste havde han Mistanke om dem; og forandrede dog ikke Forhold.

M. Vant til Afhængighed vilde denne ligegyldige Fyrste fundet sig forlegen ved at spille Herre.

L. Provincialerne, der under en deilig Himmel beboe en daarlig Jord, fulgte i Mængde deres Prinsesse. England syntes dem en Slags Erobring, som de havde vel besluttet at drage Fordeel af, og ved deres Komme vilde de have alle deres Lidenskaber fyldestgjorte.

M. Denne sindrige Nations Fyrighed strækker sig til Alt, Lykke, Fornøielse Ære. Man finder imidlertid flere ypperlige Officierer hos de aandfulde Gascogner end blandt de øvrige Provincialer.

L. Statholderskabet i Guienne overdrages Leicester, som den eneste Herre i England, der havde Erfaring nok til at tæmme Gascognerne, og Stolthed nok til at ydmyge dem.

M. Dette Folk lider ikke taalmodig noget Slags Fortrin end ikke i Last.

L. Hykkelsk eller enthusiastisk var Leicester ikke før i Spidsen for Liguen, før han meddeelte den hele sin Ild. Bestandig næret med de ærgjærrigste Udsigter, gik han til Yderlighed, saasnart han fandt det

Tid at handle; han morede sig ikke med at løse den gordiske Knude, han hug den over. Med alle Dyders ærværdige Maske forbandt han den sonderlige Gave, at give sine Feil et heroisk Udseende; han overraskede sine Fiender ved sit Glimrende, og ved sit Genies Overvægt giorde han sig til Begivenhedernes Herre. Hans Held hævede ham over hans Forhaabninger, og hans Ærgiærrighed begyndte saa at sige, hvor andres er fyldestgiort.

N. Det er næsten en Gaade i Historien, om Leicester en Tid var dydig, eller om de Fornærmelser, han vederfoer af Hendrik, kun blottede hans Politik.

L. Ved første Møde maatte Kongen føle sin Stillings Farlighed; de Confoedereredes Enighed, Orden, Subordination, lod ham endog skiælve for sin Frihed.

N. En stor Fyrste havde kun skiælvet for sin Ære.

L. De store Farer sætte en Caracter i alt sit Lys, man viser der al sin Storhed eller al sin Svaghed.

N. En anden Konge vilde ved denne Leilighed fortient et Keiserdom, og Hendrik nedværdigede Kongedømmet.

L. Den Overvægt, Leicester tiltog sig i Confœderationen, stemte dens fornemste Lemmer imod ham; hans Duelighed og hans Mod blev Forbrydelser i skinsyge Dine, og de af alle Forbrydelser, man var mindst stemt at tilgive ham.

M. Det er tit farligere at have Talenter end ikke at have dem; man undgaaer ikke let at oversees, uden at blive Gjenstand for Avind.

L. Ludvig (den hellige) foretrak den Ære at domme en Nation, for den Fordeel at slaae den.

M. Religionen, som altid hævede hans Mod, skildede altid hans Politik. Kongernes Skriftefædre, der siden ere blevne Statsmænd, vare den Tid kun Erobrere, og til Ulykke for Frankrig blev deres meest ugrundede Skrupler ofte foretrukne for de største Ministres Indsigter.

L. Leicester saae ikke for den kongelige Familie i sine Hænder, for han besluttede deraf at drage al den Fordeel, hans Politik kunde indskyde ham.

M. Leicester vidste at vinde, og nytte sin Seir.

L. Til denne navnkundige Epoke, mener jeg, man maa henføre det engelske Parlaments Oprindelse.

N. Historikerne findes ikke bestandig i Modsigelse herom; uden fordi de have forglemt at underrette eller forklare sig.

L. Saaledes endte det engelske Parlaments Stifter (Leicester) sin Bane; en af de sonderligste, og om man tør sige det, af de største Mænd, der have viist dem paa Verdens Skueplads.

N. Aldrig er maaskee en god Borger bleven saameget roest, aldrig en Oprører saa stærkt lastet; og maaskee var han endda ingen af Delene n. k. (!!!). Hoffet frydedes over hans Død, Staden græmmedes; de første behandlede ham som en Udaadsmand, de sidste ærede ham som en Martyr; paa en Side skiændede man hans Minde, paa den anden besøgte man hans Grav, og lod ham giøre Mirakler. Sælsomme Virkning af Fordomme, der saa forskiellig afgiøre Menneskenes Frelse og Rygte.

L. Een eensom Pillegrim, der under plumpe Udvortes skiulte en stor Siæl, havde fattet det stolte Forsæt, at uddrage det hellige Land af en vantro Nations Hænder; og de største Mænd i Christenheden havde paataget dem at udføre dette ligesaa skionne som forvovne Forehavende. Saadanne vare Robert af Normandie, mere end Mand i Strid, mindre end Mand i sit Forhold; Stephen af Blois Prinds

af megen Klygt og liden Duelighed; Robert af Flandern, den største Partigiænger og mindste Hærfører af Verden: Hugo Greve af Vermandois, frygtsom i Raadet, uforsagt i Hærene; Bohemund Fyrste af Tarent, ligesaa skikket at levere et Slag og overfalde et Parti; Raimond Greve af Toulouse stor Kriger, større Statsmand, Godfrid af Bouillon, der med alle Gaver forbandt alle Dyder.

M. Disse godtslagne Portraiter gienkalde nogle af de Anførere, der have hiulpet mig i min Erobring af Egypten. Enighed og Kiækhed forskaffede Korstogenes første Helte de hurtigste Fremskridt; de disse Dyder modsatte Laster lode deres første Efterfølgere tabe dem.

L. St. Bernhard, hvis kogende og uolige Caracter var for det store og sælsomme, prædikede et nyt Korstog for at raade Bod paa de Vanheld, der vare fulgte paa de udmærkede Bedrifter i det hellige Land; men han fandt en mægtig Modstand i Suger, Abbed i St. Denis, der beherskede Frankrig. Disse tvende Mænd havde begge Navnkundighed og Fortienester: Den første havde mere glimrende, den anden grundigere Aand; den ene var haardnakket og ubøielig, den andens Fasthed havde sine Grændser; Eneboeren bevægedes især af Religionens Fordele, Mini-

ften af Statens Gavn; St. Bernhard havde en inspireret Mands Udseende og Anseende, Suger en forstandig Mands Sindelag og Adfærd. Mod en Enthusiast har en Viismand aldrig Ret for Mængden; den Førstes Declamationer seirede over den andens Udsigter, og Mistiækheden som triumpherede over Politiken, medførte altet ligesaa navnkiundige som ulyksalige Begivenheder.

M. Følgerne af dette Foretagende, der vare lige skammelige og sørgelige, lærte Verden, at en Statsmand læser bedre i Fremtiden, med en Prophet.

L. Edvard bemestrede sig Wallisernes Fæstninger, hvor han lagde stærke Besætninger, deres Jorde, som han uddelte til sine Krigere, deres Fyrstendom, som han lagde under sin Krone, og gav sin Eftermand Titel af. Forved denne Laveomgang var gaaet en Begivenhed, som havde giort den let; Fyrsten David var taget til Fange og bragt til London; han omkom der paa Skaffottet, og hans afdøde Broder Leolyns Hoved blev offenlig sat til Skue, som en Oprørers.

M. Skammen ved denne Begivenhed falder ganske paa ham, der var Ophavsmand dertil. Edvard har af Naturen været meget lidet høimodig, da han

ikke var det ved en Anledning, hvor der kun var Ære, og ingen Fare ved at være det.

L. Af tolv Niddinger (Medbejlere til Skotlands Throne) var der kun een, der kunde høste nogen Frugt af sin Nedrighed (at opgive sit Fædrelands Ret for de engelskes Fordringer) det var Baljoll.

N. Han blev foretrukken, som den meest berettigede, sige de engelske Historiskriver; men efter de skotskes Sigende, fordi han var mindst skikket at hævde Kronens Ret mod Edvards Indgreb.

L. Wallace havde elskværdige og majestætiske Træk, en fordeelagtig og anseelig Vært, et Legem skabt til at udholde Smerte og Hunger, en udbredt og rigtig Forstand, et Hierte begiærligt efter Fare og Ære, en Caracter skikket til at vinde og beholde Tilhængere; den Gave at tale og overtale i høi Grad, Smag for, og Kyndighed i Strid, en Aand istand til at lede en politisk Intrigue, og udvikle den med Held, den Kunst, med Munterhed at bære de største Ulykker, og formilde dem for Andre, en Standhaftighed, der styrkedes ved, hvad der bringer de meest haardnakkede til Fortvivlelse, en Uegennyttighed, som hans Misundere, selv hans Fiender, skammede dem ved at have mistænkt.

N. Det er muligt, at Ærgierrighed hialp William Wallace til at holde sit Foretagende i Gang; men det er vist, at den blotte Fædrelandskiærlighed fik ham til at begynde derpaa.

L. Ikke før havde han befriet sit Fædreland, før han sysselsatte sig med Omsorg for at hævne det; han lod sine seierrige Bannere see i England selv, og paa Veien til London.

N. Den unge Hærfører skulde begyndt med at lade sig krone til Konge i Skotland.

L. Wallace blev stedse uundertvingelig. Endelig giorde Forræderi, hvad Held Tapperhed og Magt ikke havde kunnet. Han blev solgt til de engelske, der, stedse eens i deres Fremgangsmaade, lod, som en Forræder, nedrigen aflive en sand Skotte, der aldrig havde villet erkiende en fremmed Konge for sin.

N. Den skiændige Dødsstraf, man lod ham lide, udslettede ham ikke af Heltenes Rang; man døer stedse med Ære, naar man døer for sit Fædreland.

L. Da Edvard troede sig elsket eller frygtet nok, vilde han udslette de Pletter, hans to sidste Forgiængere, og hans første Eftergivenheder havde sat paa Thronen. Han begyndte med at regiere uden Par-

lament, og uden at bekymre sig om Charteis Privilegier, paabød han selv overordentlige Subsidier.

M. Inden han tog denne ædle og kraftfulde Beslutning, burde Edvard omhyggelig have undersøgt, om den stemte overeens med hans Caracter og Omstændighederne; naar det første Skridt eengang var skeet, burde han hærde sig mod de Hindringer, hans Folks hovmodige Fordringer, og trodsige Aand lod ham see i Udførelsen af hans Forehavende. Men de fleste Mennesker, endog store Mænd, forstaae ikke at være uden hald dristige.

L. For at stille de Misfornøiede tilfreds, sammenkaldte Edvard en Forsamling, hvor han selv stadfæstede Communernes Usurpation (!) Han befalede alle Sheriffer i Engelland, at hvert Grevskab eller Provinds skulde afsende to Riddere, hver By to Borgere til det Parlament, der skulde samles for at samtykke i det, Baronerne og Rigets Pairs fandt for godt at anordne, og at bifalde det.

M. En Stakkel af en Konge, den Edvard!

L. Folket, der i England har ligesaameget Tilboielighed til Frihed, som det maaskee andensteds har til Trældom (?) blev ærgjærrigt, overmodigt, og uroligt.

M. Folket er eens overalt. Naar man forgylder dets Lænker, hader det ikke Trældommen; men naar det seer dem blotte giennem sin Elendigheds Pialter, bliver det uroligt, vil knuse dem, udfører dette med Overmod, og dets Ærgiærrighed knuser de svage Mennesker.

L. Vexelviis sønderslidt og ophøiet af Historieskriverne; er Edvard blevet slet kiendt, og slet dømt af hine som af disse.

M. De forskiællige Nationers Historieskrivere have talt saa forskiællig om denne navnkundige Fyrste, at det er vanskeligt at giøre sig et rigtigt Begreb om hine. Satirerne ere fra Skotterne; de Engelske have giort Lovtalerne; men efter hans Regierings Kiendsgierninger kan man uden Skrupel paastaae, at Edvard ikke havde, hvad man kalder Principer, eller en ret bestemt Caracteer. Hans Dyder og hans Laster kom lidt vel meget an paa Leilighederne. Han var grusom, skiøndt kiek; maadeholden, skiøndt Erobrer, og hævngiærrig, skiøndt svag mod sit Folk. Forvoven mod Fiender, han foragtede, var han vankelmodig mod dem, han tog for sine Lige, og troede alt for let, man kunde være dette. Fødd Souverain,

var han ofte Slave, og vidste ikke at være Despot, da han havde kunnet været det for at vinde sig Navn af en stor Konge.

Da just nu Tidenderne troe at have giort den Opdagelse, at Forf. af dette Skrift skal være en fransk Udvandret, eller Landlyst i Belgien, troer Undertegnede at burde oppebie denne Opdagelses Stadfæstelse eller Kuldkastning, inden han herafleverer mere.

K. R.

Røst fra det fierne *).

Naar Oehlenschläger griber Pen
Og vil sin Harpe røre,

*) Skrevet af en hæderlig Svensk i Skaane i Anledning af de ham tilsendte thorvaldsenske Figurer med Oehlenschlägers Hoskrifter; skiøndt ikke sendt Forlæggeren af Hesperus (en Ven af Forfatteren) til at trykke, for det baade som Prøve af danske Vers ved en svensk Pen, og ved sit Indhold, vel ikke læses her uden Interesse.

Da er hver Skialdekunstens Ven
Flux idel Aand og Øre,
Naar han i Trylletoner slaaer
Hvert Slag, som Nattergalen,
Paa hvert et Ansigt Glæden staaer,
I Lyst hensmelter Qvalen.

I Rom opglimrede en Sool
I Danmark sig at tænde,
Den lyser nu om Nordens Pol,
Dens Straaler Diet blænde.
I det du sang din Landsmands Priis,
Din egen tolkeb Sangen,
Og Støtterne paa Guddomsviis
Fik Mæle samme Gangen.

Om Oldtids Minder, Mod og Kraft,
Du synger med en Styrke,
Og en Behag, man ei har havt
End Lige til at dyrke.
Du taler høit i Guders Sprog,
Som dybt i Hiertet lyder,
Om Kiæmper, som til Valhall drog,
At det end der dem fryder.

Thi hørte gamle Thor sin Skiald
Med Hiertens Fryd og Gammen,
Og bød med Lyn og Tordenskrald:
Hid Guder allesammen!

En Sang fra Jordens himmelsk skiøn!
Paa eengang alle raaber;
Kun Fru Minerva stod en kiøn,
Forstummende hun maaber.

Strax man i Valhals store Sal,
Der staaer paa Stiernebuen,
Saae mumled om, den diærve Skiald
Har ranet Himmelluen;
At han sin Harpes Strænge spandt,
Af Fru Minervas Lokker.
At see, hvorvidt det Alt var sandt,
Man sig til Raadslag flokker.

Nu traadde Fader Phœbus frem,
Og tog som saa til Orde:
"Gaar I kun alle glade hiem
Viid: nu enhver paa Jorde
Har Ret at laane Himlens Lys
Minervas Lokker spinde!
Dog hver faaer derfor ei sit Kys
Af Attikas Gudinde.

Men han, der saa vor Glæde var
Med skiønne Harpetoner,
Min Lyra selv jeg skikket har
Fra Himlens Regioner;
Alt tidlig han tillaans den fik
I aarle Ungdoms Dage,

Og tryllet fødte ved hans Musik
Jeg tog den ei tilbage.

Med Lyst jeg mangt et Qvad har hørt
I Nordens høie Halde,
Mit Hierte herlig Sang har rørt
Fra andre Danmarks Skialde,
Tit trylles Jeg af Ingemann
Med Himmeltoner bløde,
Tit vilste Baggesen, han kan
Os Liv ved Sang forsøde.

Ei vil jeg her opregne fleer;
Jeg veed, de mange ere
De Danmarks Skialde fiern og nær,
Der ere Phœbus kiære.
Dog Oehlenschläger, paa du paa,
Ei Stymper Lyren rører,
Og bygtig over Fingren slaae
Hvo rimet Snikſnak fører."

— Au! slaae dog ei saa haardelig!
Hvi skal det saa sig skikke,
Det første Dask skal ramme mig!
Det vented jeg mig ikke.
Om Sandhed end staaer lidt paa tvers,
Man altid den bør hædre —
Ei blot i Prosa men i Vers;
Formeente vore Fædre.

Dog jeg indseer, det er ei nok;
Skal Sandhed Bifald finde,
Da bør man i dens lyse Lok
Behagets Blomster binde.
Det kan jeg ei, endskiøndt jeg kan
I fierne Afstand finde,
At Oehlenschläger er den Mand,
Enhver bør Krandse binde.

H. W...

Tidernes Tegn af Aviser og Tidskrifter.

Om Censur.

(Af Tidskriftet Isis 8. St. 1819).

Endog Obscurantismens meest uforskammede Forfægtere (derunder forstaae vi dem, der tale og skrive mod deres egen Overbeviisning) tilstaae, at Fremskridt i Videnskaber og Kunster ere nødvendige til Menneskehedens og i Særdeleshed til Staternes Vel; de vide heller ikke at angive andre Midler til at giøre hele Verden videnskabelige Meddelelser, end Bogtryk-

terpressen; men de troe at maatte styre Misbrugen ved en Anstalt, der skiller det Onde fra det Gode.

Saa umuligt det i alle naturlige Ting er, at skille Brugen aldeles fra Misbrug, saa lidet dette i Naturen selv finder Sted, og saa tydelig og den hellige Skrift selv siger: Herren lader Solen skinne over Retfærdige og Uretfærdige; saa sikkert enhver har Leilighed daglig (især nu i Vadkaarstiden) at spore dette paa sig selv, var Alt dette hidtil dog ikke tilstrækkeligt til at overbevise Menneskene *), at den aandige Meddelelse maa være fri, saavel i Tale som Skrift; men at enhver er ansvarlig for det Skrevne og Trykte, ligesom enhver skal være ansvarlig for, hvad han siger. I Statslivet giore vel mange Folk en Undtagelse heri, f. Ex. hele det hemmelige Politi, der alt har talt, og endnu taler saare mange Ting, som det aldrig kan forsvare, hverken for Mennesker eller Gud.

Man gaaer endnu videre i sin Inconseqvents. De raaeste Barbarer, Folk, der for en stor Deel end

*) Vel mere bestemt: den onde Sambittighed hos meget faa Mennesker af Indflydelse og Magt. (Glosse af en tredie).

ikke have en tydelig Forestilling om Guds Ord f. Ex. Cosaker, Kalmuker, Seresaner, Rothmäntler, Zekler o. s. v. betroes adskillige Mordinstrumenter af Staten; og saa strenge endog Militairlovene ere, kun henstilles til dHH. Discretion, om de vil dræbe nogen dermed eller ikke? thi hindre dem deri kan ingen, saasnart de engang vil giøre Ondt. Overalt kan man kiøbe Mordredskaber, saamange man vil; det er heller ikke at nægte, at mange Misbrug dermed ere skeete, og endnu daglig skee. Faren for at myrdes med Knive, er aabenbar meget nærmere, end for at saares med Bogtrykkersværte. Om Død er her aldeles ikke Talen; thi selv moralsk kan der ingen dræbes, der ikke alt er gaaet synlig over i Forraadnelse. Desuagtet vedbliver man at paastaae Muligheden af et Formynderskab over Aanden, en litterarisk Douane uden Skade for Menneskeheden, Videnskaberne og Staten. Vi ville prøve denne Mulighed.

1) Have vi endnu ikke seet nogen Censurinstruction, der tydelig udtaler, hvad ikke skal trykkes; men alle sige, der skal intet trykkes mod Religionen, Staten, Sæderne, Monarken. Dette er det sædvanligste Litanie; men der til kommer endnu hos mange det Anhang, og mod

hans allerhøieste Huus, hans Ministre og Raad; ved Religionen hedder det: og mod dens Tienere! Men hvad det egenlig er at forstaae ved dette imod, har ingen hidtil opgivet, og vil heller ingen opgive, saalænge til Gud saaledes oplyser noget Menneskensbarn, at det kunde forudsige bogstavelig alt det, hvad samtlige nu og i Fremtiden levende Menneskensbørn ville tænke og opskrive til Trykken. Kun en saadan Censurinstruction kunne vi holde for hensigtsvarende; enhver anden erklære vi for aldeles ubrugelig, for et Kaabeskiul, hvorved Censorerne kunne retfærdiggiøre hver Vilkaarlighed, Lune, Partiskhed, Eensidighed o. s. v. og hvorved altsaa Menneskeheden og især Staten, der uddeler slige uindskrænkede Drabsfuldmagter over sine Indbyggeres aandige Kræfter, maa lide stor Skade paa sin ømmeste Side, den moralske.

2) En af de største Vildfarelser, men hvorpaa dog egenlig alt Censurvæsen beroer, er den Mening, at der gives nyttig, men og skadelig Videnskab, og at det er muligt, at svøbe Videnskaberne, ligesom Bonbons, hver end i sit Smule Papir. Der gives saare mange, hvem det er vanskeligere at

tænke sig en Dinee uden Tokaier og Iis, end Medi-
cinens og Philosophiens Uadskillelighed. Have nu
slige Folk, som det i mange Lande hyppig er Tilfæl-
det, en Stemme at give over videnskabelige Anliggen-
der, hyppig endog en, om end ikke i sidste, dog i
hoiere Instants afgiørende Stemme, er der ikke at
undres over alt det Uheldbringende, der hidtil saa ofte
er skeet, og endnu daglig øves mod Litteraturen.

Ogsaa Napoleons Censurindretning gik ud fra
den Idee, at der gaves en skadelig og en nyttig Lit-
teratur. Men vi maa her anmærke, at de Forret-
ningsmænd, hvem det er betroet at udstryge Tan-
ker ɔ: udøve Censur, altid komme snart saavidt,
om end ovenbrugte Udtryk stod aldrig saa tydelig i
deres Hofdekreter, istæden for nyttige at læse
uskadelige; de vænne dem uformærkt til at ansee
Tankerne som en stor Tyvebande, hvem Vidskabens
Rige — det forstaaer sig selv, under deres Formyn-
deropsigt — er indrømmet at boe, og især spadsere
i; de vænne dem til at ansee de Lærde, som Folk der
ere lovløse (hors de loi) som man taaler deels af
Godmodighed, deels fordi andre Stater, der giælde
for oplyste, ogsaa giøre det, og man ikke vil lade
som Contrast; vi kiænde nogle, der staae temme-
lig høit, alt have udstrøget meget i deres Levetid,

og virkelig saa aldeles ingen Idee have om Litteraturen, at de ansee sig selv for meget nyttige og fortieiente Folk.

Men da nu slige Folk, der — med Asmus at tale — vare paa Universiteter, kunde paastaae, at Videnskaberne ere at dele, derimod de, der have studeret, vilde holde med os i, at de ikke ere at dele, saa troe vi alt deraf at have godtgjort enhver Censurindretnings Skadelighed.

Men vi troe og endnu at bevise den dermed, naar vi anmærke, at det aldeles ikke er muligt, at opvise ligefrem skadelige Yttringer. Thi det græsseligste, man af denne Art kunde fremføre f. Ex. et aabenbart Opraab med Ord til Rebellion, vil sikkert meget før have til Følge, at man tager Opraaberen fat, og overgiver ham til Øvrigheden, end at man efterkommer saadant Galskab.

Nøie overveiet indrømmer ogsaa Staten sine Embedsmænd ved den Magt, den giver dem over et større eller mindre Tal af sine Undersaatter, og i det, den forpligter disse i mange Tilfælde til ubetinget; i de fleste, til saadan Hørighed mod Embedsmændene, hvis Følger eller Meed ikke strax lader sig indsee, ikke blot en meget farligere Magt

men ogsaa en saa ustandselig Virksomhed, som aldrig nogen Skribent ved den meest ubetingede Presfefrihed med den værste Villie kan have. Skribenten commanderer i Almindelighed kun over Bøger og Pen og Blæk, men Embedsmanden tit over 100,000 Mennesker, hyppig endog over Bevæbnede; og den nyeste Tid har viist, at disse stundom udløb deres Anførers Befaling meer end deres Tienesteed.

Da nu Videnskaberne ikke ere at adskille, og Ideernes Rige er uendeligt og ubegrændset, saa følger heraf atter en Censurs Skadelighed, da ingen veed forud, om og hvad en af Censor som anstødelig udstrøget Idee kunde nytte.

Censorernes store Afhængighed giør Censuren desskadeligere, skiøndt mange, blandt andre ogsaa Prof. Krug, ere af den vildfarende Mening, at man kunde formindske denne Indretnings Uleiligheder ved Embedsmænd, man satte over Censor. Adskillige Beviser mod denne Mening skulle vi anføre i nogle følgende Afhandlinger, om Censurpraxis; her ville vi kun blive ved det Almindelige, og anmærke, at Censurens Væsen egenlig bestaaer i, at der befales en Statsembedsmand, at paatage sig Ansvarligheden for et uindskrænket Antal

Skribenter, nemlig for dem, hvis Manuskript overgives ham til Bedømmelse. Men Ansvarligheden strækker sig ikke til det, der forbydes, men til det, der tillades. Det er nu meget naturligt, naar Censor tillader saalidet som muligt, thi kun derved kan han betrygge sig for Ansvar. Men Appellen fra Censors Dom til høiere Embedsmænd, falder ikke blot i Almindelighed derfor ud til Forbud, fordi Censor er valgt af de Lærdes Stand, men de over ham staaende Statsembedsmænd, almindelig ere Forretningsmænd, af hvem de jure ingen Dom in litterariis kan forlanges, men ogsaa, fordi disse Embedsmænd ikke ere saa enthusiastiske for Menneskehedens Fremskridt, som for deres egen Forfremmelse, heller ikke tænke saa poetisk, at de for det Gienskin af Liberalitet, der kunde blive dem til Deel, skulde paabyrde dem den Ansvarlighed, en Censor ikke har villet paatage sig.

Heraf seer man, at den Talemaade: den *** Regiering har indført en liberal Censur, kun er en Façon de parler, ligesom Ydmygste Tiener. Thi om en Censur skal være liberal — at udvirke det, beroer slet ikke paa Regieringen, men blot paa Censorerne... At haandhæve en ikke

liberal Censur, er Regieringen før mulig, skiønbt det dog stedse kommer an paa Censorerne, hvorvidt de vil lystre Befalingerne; men herpaa kan man meget sikrere regne, end paa det modsatte.

At jeg bruger det Udtryk, liberal Censur, beder jeg at undskylde med Cancellistilen, hvis Lyst det nu eengang er, at bringe saadanne Skiftinger af Uforstand, og Modsigelse til Verden. Jeg veed vel godt, at Censuren just begynder, hvor Liberaliteten holder op. Vi vide endelig endnu intet Exempel, at en Censor havde faaet en Roes, end mindre en Belønning, fordi han var liberal ɔ: fordi han ved fornuftig at forrette sit Embede ikke havde hindret Videnskaberne i deres Fremskridt. Derimod kiænde vi mange Irettesættelser, Ansvar, Næser o. s. v. Censorer have faaet for saadan Uskik (saaledes kalde Embedsmænd i visse tydske Lande Tilladelserne).

Ja vi kiænde saare mange Censorer, der for deres smaalige Opmærksomhed, Ordfangeri, Fordreielse, og skiæve Udtydning, Kiættermageri, o. s. v. o. s. v. o. s. v. have faaet Berømmelser, Belønninger, i Penge, Titler, Ordener o. s. v.

Naar vi ogsaa ville abstrahere fra, at dette staaer i Modsigelse mod den anbefalede Liberalitet, saa er dog saameget vist, at i alle Tilfælde det er lettere

at forbyde end at tillade, og at det slet ikke staaer i en Regierings Magt engang at formindske den Skade, en Censurindretning giør, uden ved at ophæve den reent. Middelvei gives ikke her. Her maa man enten tilstaae Alt eller Intet, saasnart en Regiering ikke vil undvære de vigtigste Meddelelser angaaende sine indre Anliggender. Hvor skadeligt det netop er og var for de Regierende, af Frygt for Sandhedens undertiden barske Stemme at beslutte sig til saadant Savn, skal i det følgende tvende Exempler bevise. Nu betragte vi de Midler, en Regiering ikke blot har i sin Magt til at udforske Sandhed overhovedet, men og til et endnu nærmere liggende lettere Anliggende, nemlig at holde Embedsmændene til at iagttage deres Pligt; vi sige lettere, fordi disse bestemt vide, hvad de skulle giøre, og andre ogsaa vide det; medens saamange andre Begivenheder i og udenfor Staten, meget før kunde undgaae de høieste Statsautoriteters Øie. Vi ville altsaa kun bevise vor Paastand om Presse friheds Fornødenhed for det Anliggende, om hvilket ikke kan nægtes, at det desuden skulde gaae ganske klart og ved Love ordnet, nemlig Embedsmændenes Opfyldelse af deres Pligter, saavel mod Staten, som mod Undersaatterne.

Hver Regiering har tree Midler at holde sine Embedsmænd til at fuldbringe deres Pligter, to moralske aabenlyse og af Gud tilladte, og et umoralsk forbudet af Gud.

De tilladte ere

1) Controll over Embedsmænd ved Embedsmænd

2) Presfefrihed

Det umoralske og utilladte er

3) Hemmeligt Politi.

Det første er ikke allene meget bekosteligt, i mange Tilfælde meget vanskeligt at anvende, og svarer selv i Regnskabs- og Casse-sager ingenlunde altid til Forventningen, skiøndt det her er endog lettest at udføre, og meest i Brug. Men ogsaa i andre Statsforretninger viser sig ikke blot Control, men en fleerdobbelt, ja en mangedobbelt Control, og dog bliver denne ikke blot uden al Virkning, men gemeenlig endog Staten og Vedkommende til stor Byrde.

Man tage Forvaltningen i den Stat, som efter min Mening har den fuldstændigste, og i mange Henseender en fortrinlig organisk Lovgivning, den østerrigske i dens tydske Lande, Bøhmen, Østerrig, Måhren. Den nederste Instants der er Bondefogden, saa kommer, Landsvæsens Amtet, Kreds-

amtet, Landsregieringen (Gubernium) den politiske Hofcharge (Høieste Hofcancellie eller indenrigs Ministeriet) Statsraad, Cabinet. Alt ved Kredsamtet er der flere Embedsmænd, hvoraf bestandig den ene controllerer den anden, i det mindste controlleres alle ved Kredshauptmanden; og denne kan af egen Magtfuldkommenhed intet giøre, men billiger kun ved sit Navnsunderskrift det, hvad en ham underordnet Kredscommissair paa Landsvæsensamtets Eragtning fandt for godt at giøre; ved Landsregieringen afgiøre ikke Præsidenten eller Vicepræsidenten, men en til Referent udnævnt Raad: om Kredsamtets Afgiørelse skal opretholdes eller ikke? — men hvis Afgiørelse giælder ikke, før han har underkastet den sine Collegiers, Præsidentens og Vicepræsidentens Control, ved at foredrage dem Sagen tillige med sin Mening. Det samme skeer ved Hofcancelliet. I Statsraadet siger sædvanlig kun een sin Mening, og ligesaa i Cabinettet.

Ved første Diekast skulde man troe, paa den Maade kunde ingen Uret blive skiult; men ved nøiere Undersøgelse viser sig, at næsten enhver Uret kan blive skiult, og at endnu meget mere vil blive skiult, jo længere de agerende Personer blive uden Publicitetens Controll, især da der til de slavonske Stammers

National i mange Provindser hører en ejendommelig Hæng og Takt til Intriguer, og en sand Skræk og Rædsel for Sandheds frimodige Bekiændelse. Resultatet af denne Pyramide af Statsembedsmænd ere nu ikke en nøiere Prøvelse af Gienstanden, men kun det gientagne Gienlyd af, hvad Fogden, eller naar det kommer høit, Landvæsensamtet har sagt. Det hører alt til Undtagelserne, naar Kredsamtet virkelig er af anden Mening, end Landvæsens Amtet. Praxis er nu gemeenlig følgende: Landsregieringen siger: Kredsamtet siger A, forbi Landvæsensamtet, som Localautoritet har sagt A; af denne Grund siger vi i Overeensstemmelse med Hr. Referenten, ogsaa A. Hofcancelliet siger: Gubernium har efter at have indhentet Kredsamtets Erklæring, som har ladt Sagen undersøge af Localautoriteterne (Foged, og Landvæsensamt) sagt A; vi ere aldeles af Mening, med Gubernium; og sige ogsaa A. — En Statsraad, og selv en Cabinetsminister, om han end er aldrig saa overbeviist, at Sagen ikke forholder sig saaledes, men at Landvæsensamtet har givet en urigtig Indberetning, og at altsaa Alt, hvad Kredsamtet, Gubernium, og Hofcancelliet derpaa har bygget, ogsaa er urigtigt, kan kun siælden træde op mod en saadan Ligue af Uret; thi alle de, der har sagt A,

maa nu blive derved, og saa uskyldige de endog ere deri, dog af Esprit du Corps forsvare denne Uret; hvorved vi fuldkommen ville abstrahere fra, at der kan ligge noget andet end Vildfarelse til Grund, skiøndt vel ingen Statsembedsmand med god Samvittighed vil paastaae, at ikke og hyppig opdages noget værre end Vildfarelse.

Man seer heraf, at en Stat med den meest uhyre Anvendelse af Penge og Kræfter ikke er istand til, ved enkelte Embedsmænd, og hele Corporationer af Embedsmænd, der controllere hinanden, at erfare Sandheden saa trolig, som den for slet intet kunde faae den at vide, ved at tilstæde Publiciteten. Vi troe altsaa, her at have beviist, at Embedsmænds Controllering ved Embedsmænd ikke fører til Maalet; vi bede vore Modstandere at lægge Mærke til, at Alt, hvad her om de saakaldte politiske Departements er sagt, ogsaa giælder om de øvrige Forvaltningsgrene. Hvor utilstrækkelige alle Controller og Bogholderier de præsenti og de præterito vare og endnu ere, det bevise de uhyre Underslæb, og Utroskaber, og Bestikkelser, der forefalde ved alle Autoriteter, hvor der er noget af Statseiendom at beregne. Regningerne ere altid rigtige, uagtet de umaadeligste Bedragerier og Tyverier ere bekiændte over det hele Land,

og Autoriteterne selv ikke ubekiændte. Men der skeer ingen grundig Afhielpning, fordi Bedragerne ere saa mange, og de saaledes iagttage Formaliteterne, at Beviset for det første vilde være vanskeligt at føre, og naar det blev ført, det langt før vilde være muligt at undertrykke ti ærlige Mænd, end den Skyldige, der strax omgives, og beskyttes af en mægtig Phalaux af hans Lige.

Kun det andet Middel, nemlig Presfriheden er den eneste sande Skræk for alle store og smaa Udaadsmænd, Monarkiernes eneste Talisman mod at forfalde; den ene holder Staterne opret, i det den alt ved sin Tilværelse forebygger Forbrydelser og Forseelser, og bringer dem, der begaaes, til almindelig Kundskab. De Misbrug, der efterhaanden forstyrre de bedste Indretninger, ligesom et Græsstraa sprænger de fasteste Mure, blottes til rette Tid, ↄ: inden de have slaaet Rod, og altsaa ikke uden Uleilighed kunne udryddes. De Regierende erfare derved ikke blot den egenlige offenlige Mening, men og alle deres Mening, der kunne tænke, om enhver kun nogensinde vigtig Gienstand, hvorimod det dumme Tøi, der af Kredscommissairer, Politicommissairer, og andre deslige Personer ex officio indberettes de høie og høieste Autoriteter, aldeles ikke

kan komme i Sammenligning, og ikke engang er saa godt et Surrogat som Cichorierod for Moccacaffee.

3) Det tredie Middel er nu, som alt er sagt, et umoralsk Middel: det hemmelige Politi. Men det er ogsaa af mere end en Grund et ganske upaalideligt og utilstrækkeligt Middel. 1) Tilstaae netop de, der ex officio maa betiene sig af dette Middel, at de selv ikke i nogen Henseende kunde skiænke Nogen, som de dertil bruge, mindste Tiltro, da Alt, hvad der lader sig bruge til en saa syndig, i de guddommelige Love forkastet Haandtering, mere eller mindre hører til Afskummet af det menneskelige Kiøn. Naar forlanges, kan opvartes med Exempler, der vise, hvor skiændig de, som man saa uindskrænket skiænker overvægtig Tiltro imod de retskafneste Statsborgere, selv Statsembedsmænd, ere istand at misbruge den til dem satte Tillid til de meest forhadte Privathensigter, Privathad og Egennytte, saasnart det falder dem ind at ville besudle nogen med Fraaden af deres Geheimepolitigift.

I denne Afhandling have vi kun at giøre med at opstille de almindelige Sætninger, og sige altsaa kun, at alt derfor det hemmelige Politi ikke kan føre til Maalet, at bringe Sandheden for Lyset, fordi i Følge dets Natur ingen Confrontation af Anklageren

med den Anklagede kan finde Sted, og den følgelig altid har Mistanke om lumsk Svætning, og nederdrægtig Bagvaskelse imod sig, om den endog havde udsagt Sandhed. Men og derfor kan den ikke opfylde sin Hensigt, fordi den maa udøves

1) af besoldede

2) Af alt for mange og følgelig for en stor Deel aabenbar slette Subjecter

3) Fordi Egennytte aldeles ikke kan blive ude af Spillet, om det saa kun var, ved at overdrive det Store at giøre Indretningens Vigtighed begribelig, og derved forvisse sig Vedblivelsen af sin Hyre.

4) Fordi de, der samle Efterretningerne, ere selv Statsembedsmænd. Spionerne tage ikke blot Hensyn herpaa, og skaane Alt, hvad der har Hensyn til deres Foresatte (og dog vare just de høieste *) Embedsmænd især Gienstande for hemmelig Opsyn; men disse Foresatte skaane igien deres Foresatte, og deres Foresattes hele Paahæng. Til den høieste Instants kommer altsaa, isteden for Beskrivelsen af en Reise

*) Dette vidste Napoleon meget godt, og bleb endda forraadt, og som nu er almeenbekiændt, just af de høieste Statsembedsmænd. Den af ham undertrykte Presfefrihed kunde gavnet ham meget, om den endog ikke kunde giort hans Feil gode igien.

giennem Statsmanglernes og Misbrugenes Augias-stald, kun en Beskrivelse af, hvad der er hørt og ikke hørt i de Ølhuse og Klubber o. s. v. der i stor Afstand ligger rundt om Augiasstalden. Til Desert gives midlertid de høistfarlige Paastande af nogle for Jacobineri, Bonaparteri, Dydsforbunderi, Frimureri, Illuminatismus, Constitutionsmageri o. s. v. mistænkelige Individuer, hvilket gemeenlig i det høieste bestaaer deri, at de Folk, naar Politiet har spurgt, om der var en Augiasstald, har svart Ja; og tit blot: jeg veed det ikke — nu siger det hemmelige Politi: men der maa dog være; jeg er jo sendt ud at søge der; skulde den ikke ligge der eller der? — den der nu siger: kan vel være, er en Jacobiner. Den der siger: Nei! der er Paradiis! er en tredsk hemmelig Illuminat! men den, der siger: hvad bryder det mig? gaae selv hen, og see ad!" det er en grov Karl, en Nytydsker, Dydsforbundslem eller noget lignende Det kan paa denne Maade ikke slaae feil, at disse Støvere, saa tit de sendes paa Jagt, eller løbe af dem selv, giøre nogen Fangst. Vi skulle selv i vore Excurser fortælle et Ex., hvor en fik en Næse af Politiet, fordi han intet havde sagt.

5) Heller kan det hemmelige Politie ikke lignes ved Publiciteten, fordi Presßefrihed ikke blot hielper Regieringen til at kiænde Facta, men ogsaa, hvor det kommer an paa at vide Midler til at afhielpe disse, meddeler, prøver, belyser dem, uden at det koster Staten en Skilling. Men Hovedgrunden til det hemmelige Polities Udueligshed til den indre Stats-sikkerhed mod saakaldte Ildesindede, og mod Embeds-mænds Embedsforseelser, ligger deri, at de Forseelser, der virkelig kunne umiddelbar bringe Staten i Fare, ved Oprørsstiftning, Forstaaelse med Statens Fiender, eller middelbar ved Tab, som Underslæb, Undersaattens Udsuelse, Rettens Fornægtelse, o. s. v. kun kan gaae ud fra Embedsmænd.

I hvert Tilfælde ere Embedsmændene Hovedgienstanden for det hemmelige Statstilsyn. Men her er Politiet netop desmere uvirksomt, jo vigtigere Sagen bliver. 1) ere saa umoralske Personer som hemmelige Oppassere ikke ubestikkelige. 2) have de mod betydelige Folk ingen Tiltro. 3) drister sig selv ingen høiere Embedsmand ex officio at forebringe mod Folk en place det af det hemmelige Politi insinuerede, saasnart der ingen Beviis er, og er der Beviis, behøver man intet hemmeligt Politi: Blotte Indicia faaer man langt hurtigere, sikkere, og fra

flere Sider ved Publiciteten, saasnart man ikke ansætter Embedsmænd, der netop har Interesse af at skyge alt didhørende ud. 4) Og det er Hovedsagen: forties alle store Misbrug, og Hovedmangler i Staten af Hensyn, og formedelst Connexioner; og indgribende Fremstillinger af betydende Mangler; og Angivende af Midlerne til det Ondes Udryddelse fra Grunde, kommer just ved de Millioner Hensyn ogsaa derfor ikke fra Embedsmændene tilorde, da hver Embedsmand ønsker, den høieste Statsautoritet skal troe: under hvem gaaer alt bedre end nogensinde.

Enhver opmærksom Jagttager af Embedsmandsvæsenet vil finde, at, naar og virkelige Misbrug opdages, om man endog tilstaaer, det gaaer ilde til, er Finalen dog: Det og det er vel ikke, som det skulde; men det kan under nærværende Omstændigheder ikke være anderledes; eller: det er dog bedre, end det var før; eller det er heller ikke bedre andensteds; eller men det bliver bedre med Tiden o. s. v. Det er det Opium, som, naar man ikke kan nægte, eller lege Stiul, hidtil for saavidt altid er anvendt med Held;

at Sygevogterne befinde dem daglig bedre, men Patienten daglig slettere.

Resultatet er altsaa: ved hemmeligt Politi erfarer Staten Sladder, (Kierlighedshistorier udgiøre ogsaa en Deel deraf) oftest Løgn og Bagvaskelser af Skurke mod ærlige Folk, Fordreielser, tit ogsaa reent gale Udtydninger af enkelte Ord, enkelte Sætninger, tit Opdigtelser, tit ogsaa Formodning om Ildesind, blot efter Miner, eller intetbetydende Ytringer; ikke at tale om de forsætlige Fordreielser, de fiendske Udtydninger fra fornærmet Forfængelighed, ikke tilfredsstillet Egennytte, og andre afskyelige Lidenskaber. Men just det, Regieringen havde meest behov at vide, erfarer den enten for silde, eller som oftest slet ikke; nemlig den sande Tilgang ved alle Begivenheder af nogen Betydenhed; Embedsmændenes, og alle Statsindbyggeres Forhold, være sig, de giør noget Godt eller Ondt, de forskiælligste Meninger om alle Indretninger i egne og andre Stater, de Mangler, Menneskene eller Tiden medføre, Midlerne til at afhielpe disse, og en Mængde andre til Statens heldige Bestand nødvendige Noticer kan man kun faae ved Publicitet ɔ: ved Presfefrihed... *).

---

*) Her udelades, som for os og Sagen af mindre Interesse en vidtløftig Udvikling af det østerrigske Fi-

Af Monarken, og de ikke ansatte Embedsmænd er det ikke at forlange, de skulle være Guder eller Engle. Men Embedsmændene uden Undtagelse maatte i det mindste være Engle, naar Monar-

nancevæsen; hvoraf kun følgende, som umiddelbar hidhørende udskrives: Tregang hundredetusinde Regieringsraader, Hofraader, Statsraader og Ministre kunne ikke erstatte den offenlige Mening; alt derfor, at overhovedet enhver har sin Post kiærere, end Sandheden, som han og tit ikke kan sige, uden Skade for sig selv. Men om han og virkelig har Kundskaber nok til at see rigtig, og Fædrelandskiærlighed nok til at bekiænde Sandhed uden Frygt, saa henvæires i 1000 Tilfælde hans Stemme mellem Mængden af de raa Cancelliemachiner, Bogstavhelte, og Statslakeier, der overstemme ham, eller Hensyn, Avind, Hofcabaler hindre, at der agtes paa ham. Derfor er den eneste rette sande Statsmedicin Pressefrihed... Trykt maa sligt forelægges al Verden, ikke i en allerunderdanigst uforgribelig Ansøgning, eller Memoire til Ministren ene. Blive endog slige Memoires ikke kastede under Bordet, eller i Actlabyrinthen, saa læses de dog kun af een eller to; den trykte Forestilling overgives hele Verden. Ere Ideerne træffende, bliver ikke Ministren ene giort opmærksom derpaa, men alle Ministere og Embedsmænd, og Monarker selv faaer Kundskab derom, eller kan i det mindste faae denne Kundskab; og allerede dette ene gior Prøvelse fornøden.

kier uden Pressefrihed endnu skulde bestaae 100 Aar, thi Monarkierne styres ikke ved Skribenter, Philosopher, o. s. v., men ved Embedsmændenes slette Raadslag, der, saalænge de ingen Engle ere, have feilet, og fremdeles ville feile af Lidenskaber eller Egennytte.

Men de falske Forholdsregler, Tilbageblivningen i Cultur og Litteratur, er nu af langt farligere Følger end forhen, da et Aarhundred tit ikke viiste saa mærkelige Fremskridt, som nu et Aarti. Det er en Vildfarelse, der har endog hiemme i høiere Regioner, at man ved Censuren haaber at fremme de alvorligere Videnskaber. Men det er ikke saa. Censuren fremmer kun Trivningen af det flaue, og holder ogsaa Publikum paa et saa lavt Trin af Dannelse, at det bestandig kun finder Smag i saa flau Føde, som Theatersnak, Modetidender, Samlere o. s. v. Alt, hvad virkelig fremmer Videnskaberne, ja selv alt det i sig selv Originale maa derfor lettere finde Anstød ved Censuren, da det er nyt, derimod de bestandig droevtyggede Elskovshistorier, og Trodset af alle udpiskede videnskabelige Gienstande, ingen Hindring finde, uagtet alle Censurinstructioner sige, at just sligt skal bort.

I hele Europa er der ikke kommet saamange slette Theaterstykker i Trykken, som i Wien (?) hvo kan uden Forskrækkelse tænke paa Perinets og Schikaneders Operaer? hvilke Gemeenheder, hvilke Smagløsheder, hvilke pøbelagtige Tvetydigheder findes der forenede? hvor er Forstadstheatre, hvor den groveste Usædelighed tør vise sig saa utilsløret, som paa den Byes, hvor Kants phil. Skrifter, Galls Undersøgelser o. fl. d. forbødes?

Man seer heraf, at det ikke er Censuren muligt, at forebygge enten Usædelighedens Theori eller Praxis, om det endog ikke længe var afgiort, at Bortryddelsen af de Hindringer, der staae Culturen i Veien, er det eneste rette Middel til Sædelighedens Fremme.

Vi ville ikke nægte, at de saa hvilobede Constitutioner ikke blot ere ganske uskadelige for Monarken; men vi ansee dem tvertimod for meget efter Tidens Leilighed *) passende Midler til at holde Thronerne oppe. Dog ansee vi dem ikke saa uundværlige

---

*) Dog vel at ligesaalidt i figurlig som egentlig Betydning Tiden allevegne er eens; naar det eet Sted er høi Middag, er det andensteds henimod Aften, det tredie neppe ret Morgen endnu. Umulig kan altsaa een og samme Ting alle tre Stæder være efter Tidernes Lellighed. K. R.

for Monarkier, som Afskaffelsen af enhver Censuranstalt, da disse kun tiene til at dølge de første Statsautoriteter, og fremfor Alle Monarken, Sandhed, da enhver Censor har sin egen Existents kiærere, end Sandhed, og almindelig Statsfremtarv. Og dog er Sandheds frimodige Bekiændelse den eneste Sikkerhed for christelige Staters Bestand. Ved moralsk Fuldkommelse skulle Christne skille sig fra Hedninger, Tyrker o. s. v. Hvorledes skal det være muligt, naar man ikke følger Skriftens Ord;

Aflægger Løgnen og taler Sandhed!

Det er idel Hykleri, naar Hofsinder og Nutidens Pharisæer og Skriftkloge foregive: de ville gjerne høre Sandhed; de bede vel endog om, man skal sige dem den "men uden Bitterhed." "Man kan sige Sandhed uden at være uhøflig," og hvorledes de Floskler alle videre lyde. Det er dem, hvorom i Matthæi XV staaer skrevet.

7) I Hyklere! vel har Esaias spaaet om Eder, og sagt:

8) Folket holder sig til mig med Munden, og ærer mig med sine Læber; men dets Hierte er langt borte fra mig.

9) Men forgiæves tiene de mig, naar de lære slige Lærdomme, der kun er Menneske-

bud." Thi de, hvem det virkelig er Alvor, at fornemme Sandhed, lade dem ikke ved en ru Udside afskrække fra den. Christenhedens første Monark foregaaer heri med et fortreffligt Exempel; ham kan Alt siges; han optager det vel. Man kan næsten sige det samme om alle tydske Fyrster; Dog afhielper de Enkeltes mundtlige Meddelelse umiddelbar til Monarkerne, uagtet disses erkiændt bedste Indsigt og Villie, ikke store Misbrug og Mangler, da man uden at vove ubillige og ensidige Domme, ikke kan forbigaae at spørge Bureaukratiet. Det er nu just Skylla og Charybdis; det første er den eensidige Anklage; det andet den ensidige tit ligesaa uretfærdige Kiændelse eller Afviisning og Undertrykkelse. Kun Presfeſriheden er her det Fyrtaarn, som i Statslivets Hav, mellem Egennyttens, Bestikkelighedens Klipper, den fornærmede Forfængeligheds, Hadets, Hævnens, og alslags Lidenskabers Partiskheder, viser den rette Vei.

K. R.

Historie.

De tvende Lande, hvorpaa i nærværende Dieblik den almindelige Opmærksomhed, skiøndt ulstridig i høist forskielligt Hensyn er henvendt, Spanien og Frankrig, synes begge, hvert til sin Side, at gaae frem ad begyndte Vei. I Spanien synes det constitutionelle Parti mere og mere at befæste sin Seier, og den Overbeviisning at udbrede sig, at dets Sag er Fædrelandets og selve Kongens. Tør man end ikke med den bekiændte de Pradt i hans seneste Værk, ubetinget paastaae, at man kan være aldeles ubekymret for den, og at den vel fører sikkert og roligt til Maalet; er det dog vist, at den allerede har tilveiebragt dette Land tvende uskatteerlige Fordele, hvis Værdi Dag fra Dag mere maa erkiændes af det, og i samme Forhold bestyrke det i sin Kiærlighed til den Constitution, det har at takke for disse: Presſefriheden og Inqvisitionens Ophævelse. Og- saa synes det, som de, man især sporer Misnøie og mistænkelig Opførsel hos, ere Exinqvisitorer, og deres Tilhængere. Blandt dem, man i Cadiz har hæftet som Medskyldige i de der forefaldne Blodscener, var saaledes en Inqvisitor, og flere Geistlige; og ved en ny Sammenrottelsesplan, som opdagedes samme-

steds, vare atter Geistlige Hovedmændene; ogsaa blev i det Huus, hvor de Sammensvorne havde deres Møde, to Canonici hæftede; i Burgos yttrede Erkebispen og Capitlet liden Lyst at beedige Constitutionen; Bispopperne af Ceuta, Malaga, Orihuela, og Zamora have bestemt vægret sig ved at aflægge Eden, skiøndt de tre sidste i 1812 have som Medlemmer af Cortez undertegnet Constitutionen; men hvad vel er at overveie: da vare de kun Domherrer, og ere først siden for deres geistlige Hæftighed blevet Biskopper. I Salamanca giorde Munkene dem al Umage for at hindre Eedsaflæggelsen; i Xeres maatte man kaste en Munk ned af Prædikestolen, fordi han alt for ublu talte om de nye Constitutioner; en anden Munk har drevet Frækheden saa vidt, at sende Kongen selv en Deduction, i Følge hvilken han ikke var forpligtet, at holde den paa Constitutionen aflagte Eed, o. s. fr. Derimod har man anmærket, at Nonnerne ere langt mere constitutionelsindede, og har f. Ex. et Nonnekloster i Valencia i et smukt Brev ønsket Gouverneuren Greve Almodavar til Lykke, at han af Inqvisitionsfængslet er opsteget til sin nærværende Æ̈respost. Et mærkeligt Særsyn er det overalt, at see saamange og betydelige Mænd af Fængsel og Landflygtning at kaldes til de høieste og vig-

tigste Æresposter; en anden mærkelig Omstændighed er, at næsten alle disse disse Mænd, f. Ex. Arguelles, Herreras og flere, vare mellem de sidste Cortes betydeligste Medlemmer, men ved de antagne Embeder har opgivet deres Sæde deri. I Følge heraf seer man Cortes's Samtræde med ikke mindre Forventning end Længsel imøde, saameget mere, som disse, tvertimod de nymodens Theorier, kun bestaae af eet Kammer. Et ugunstigt Indtryk giorde det vel, at de under Navn af Josephinos og Enfrancesados landsflygtige Spaniere siden bleve udelukkede fra det oprindelige Hiemkalsesdecret; midlertid havde man Føie til at ære den af Kongen givne Grund, at, da de ved et Decret af Cortes vare landlyste, vilde han overlade disse, at tage fornødne Forholdsregler i saa Henseende; ogsaa har han nu paa Juntaens Forestilling taget Forbudet tilbage.

I Henseende til den Indflydelse, disse Begivenheder i Spanien have paa Naboriget Portugal, synes Efterretningerne modsigende og upaalidelige; høist mærkeligt er det imidlertid, at just i nærværende Dieblik den navnkundige engelske Generalmarskalk i portugisisk Tieneste, Lord Beresford, er med den engelske Fregat Spartan, den 4de f. M. afgaaet til Rio Janeiro, efter at have Dagen iforveien ud-

stædt en Parolbefaling, hvori det hedder: "H. Ex. Generalmarchal, Marquis af Campomajor (hans portugisiske Titel) befinder sig i Forhold, som foranledige ham at bekiændtgiøre Armeen, at han paa nogen Tid maa forlade den, hvilket han formedelst nylig opstaaede Betragtninger meget nødig giør. Imidlertid er det første Gang, han har fattet denne Beslutning o. s. v." Hvorvidt det med de i hans Brev omtalte Betragtninger torde staae i Sammenhæng, at efter Avisernes Sigende, det skal være forbudet at indføre spanske Tidender i Portugal, vil med meget andet, Tiden vise. Det en Tid i Paris udbredte Rygte, at Hertugen af Wellington skulde med et brittisk Armeecorps være bestemt til Portugal, erklæres for utilforladeligt, saameget mere, som den engelske Regiering aldeles ikke er sindet at blande sig i Spaniens indre Anliggender; dog skal det have været i Giære, at han personlig over Paris skulde gaae til Madrid, hvilket siden er opgivet.

I den franske Lovgivning har den bebudede Indberetning af Repræsentanten Saulnier som Ordfører for Petitionscommissionen over Madier de Montjans Petition opvakt en maaskee endnu mere levende Sensation, end man ventede sig deraf. Ordføreren forelæste tvende i Petitionen angivne Circularer fra en Commitee Directeur i Paris, ankomne til Nismes, Dagen efter Efterretningen om Hertugen af Berrys Død, hvoraf det første, mærket No. 34 siger: "Vær

ikke beskyrtkede og forfærdede! uagtet Attentatet den 13de (det louvelske Snigmord) ikke strax har medført Favoriten (Decazes) Fald, saa handler dog, som han alt var styrtet. Vi vil støde ham nedaf hans Post, hvis man ikke samtykker i at fierne ham derfra; organiserer Eder imidlertid! Raadslag, Befalinger, og Penge skal I ikke fattes." Allerede begyndte i Følge heraf adskillige betænkelige Symptoner at yttre sig, da to Dage derpaa følgende — under No. 35 indløb: "Vi bad Eder for faa Dage siden at tage en imponerende Stilling: vi anbefale Eder i Dag Rolighed og den strængeste Tilbageholdenhed. Vi have tilkiæmpet os en afgiørende Fordeel, da vi have labet Decazes skaffe bort. Store Tienester kunne skee os af det nye Ministerium; man maa altsaa vogte sig vel, for at vise det fiendtligt Sindelag. Vi sige eder det nok engang: Rolighed! den største Rolighed." Saulnier tilføiede, at Petitionairen vidste med Vished, at dette Ombudsbrev samme Dag ogsaa var sendt til de øvrige Departementer; Ministrene kunde vide, ved hvem Brevene vare sendte til Nimes, og han var villig at nævne Forf. for Domstolene. (Begge Partiers Blade nævne her den bekiændte Contrarevolutionist Baron Vitrolles, hvem man ligeledes tilskrev den Note, der for et Par Aar siden giorde saamegen Opsigt.) Saulnier forlangte Petitionen henviist til Ministerconseilets Præsident. Ikke blot den venstre Sides sædvanlige Ordførere understøttede kraftigen

dette Foredrag; men ogsaa Decazes Svigerfader Hertugen af St. Aulaire reiste sig, for at stadfæste Hr. Madiers Udsagn med Hensyn til Gardedepartementet, med de mærkelige Ord: at der gaves et Parti, en Ligue, der vilde en anden Konge, end Kongen. Efter en meget hæftig Debat, om selve Petitionen skulde oplæses fra Talestolen, blev dette vel afslaaet, men Saulniers Forestilling beordret til Trykken, og Petitionen henviist til Ministeriet.

Denne Kamp fornyedes faa Dage derpaa i Anledning af en Forestilling angaaende tre Petitioner, hvoraf i det mindste de to, skiøndt fra forskiellige Departementer, temmelig kiændelig vare fra een Haand, og der samtlig drev paa at Decazes — under hvis Embedstid de vare indgivne — maatte afsættes, og komme under Tiltale, da han havde afsat Kongens Tilhængere, udnævnt Forrædere i deres Sted, og derved slebet Morderdolken. De Liberale, som ved denne Leilighed bragte Clausel de Coussergues Calumnie i Erindring, vilde have disse Petitioner undersøgte, men den liden Ministerialmajoritet giennemdrev, at man gik over til Dagens Orden.

Medens Ministeriet midlertid vedbliver ved Ultraernes Hielp at seire i Repræsentantkammeret, er det et ikke umærkeligt Phænomen, at af de fire ledige Repræsentantpladser de tre ere besatte med erklærede Liberale, den ene med den talentfulde og djærve Alexander Lameth, den anden med General Tarayre,

hvis Valg den høire Side under Formalitetspaaskud for faa Maaneder siden fik kuldkastet; den tredie er Teissier, Frænde af Savoye-Rollin, og Casimir Perrier. Klagen mod dem, der havde underskrevet Subskriptionsindbydelsen, til Fordeel for dem, der faldt under Exceptionslovene, er afviist i første Instants. En Pourparler — sige Aviserne — skal have fundet Sted i Pariskammeret i Anledning af, at Krigsministeren, som nu synes af de ivrigste Ultraer, har ladet arretere en Grev Roche-Aimon, som var Pair af Frankrig, hvilket vel var skeet under Tienestepaaskud, da han var Marechal de Camp, men troedes dog at staae i Forbindelse med hans liberale Grundsætninger. Det antagne System at afskedige hver Pladsmand, der ikke voterede med Ministeriet, skal paa høiere Steder, især efter en Audients, den nys afgaaede Conseilspræsident, den ædle Desolles, i denne Anledning har havt, være misbilliget. Særdeles Sensation maa det giøre, hvad den talentfulde og ædle A. Jay — en Medudgiver af den desværre ophørte Minerve française — iet nylig udkommet Skrift i Anledning af den ovenomtalte Madierske Petition har sagt: Naar Ministrene ville erkiende Kongens sande Venner, og sande Fiender — da lad dem prøve, hvo de ere, der sørge, naar Monarkens Helbred er i Fare. Er det de Liberale, eller Ultraroyalisterne, der antaabe Himlen at bevare Kongens Liv? o. s. v. Ogsaa har der nogle Gange været ymtet om, at Decazes, der bestandig er i Kongens Naade, var paa Veie at komme ind i Ministeriet igien, som i øvrigt synes selv at begynde at indsee, hvor farlig en Bundsforvandt det i Ultraerne har overgivet sig til.

K. R.

Den 10. Mai 1820.

Hesperus.

Fædrenelandet og Litteraturen

helliget.

Ellevte Hæfte.

Mai 1820.

Scener af Aristophanis Lystspil

Frøerne.

Efter det Græske, ved S. Meisling.

Scenen forestillet Veien til Underverdenen. Bacchus har, uden om sit smagfulde saffrangule Gevand, en Lovehud. Hans Tjener Xanthias rider ved hans Side paa et Æsel, men har dog tillige Nadsækken paa Skuldrene, hvilken Tid efter anden synes at genere ham.

Xanthias.

Nu, Herre! ønsker I de gamle Indfald,
Som bringe let Tilskuerne til Latter? 1)

---

1) At fremføre sværtbelæssede Slaver paa Scenen, og lade dem beklage sig i Platheder og Pøbelvit-

Bacchus.

Welan, ved Zeus! kun ei "det trykker mig!"
Vogt dig for Sligt; thi det er væmmeligt. 2)

---

tighed, var, som det synes, en gjængse Maneer for den Tids Comiker, fra hvem de udmærkede Ord altsaa ere laante. Men man måatte kun være lidet bekjendt med de aristophaniske Stykker, for ei at vide, at han selv er langt fra at være den, der forkaster denne Art Lokkemad for lattermilde Tilskuere, ligesom man ofte maa forundre sig over hans Fripostighed i at dadle samtidige Digtere for Feil, som han ikke selv er fri for. Man sammenligne saaledes hans Klage i Plutus (v. 797) over den Uskik, at comiske Forfattere lode Bonbons kaste ud mellem Tilskuerne, med hvad der skeer i hans éget Stykke Eirene (v. 1033). Overhovedet viser Scholiasten til Skyerne (v. 542) meget godt, hvorledes det forholder sig med de Lovtaler, som Aristophanes lader i Parabasen (v. 518—563) udstrømme i denne Henseende, i saa rigelig Mængde, over sig selv.

2) Uagtet adskillige Codices læse σχολη, og Davisius med critisk Hæftighed forsvarer denne Læsemaade, som den eneste sande, kan jeg dog ikke indsee, at den giver nogen antagelig Mee-

Xanthias.

Forresten ingen Spas?

Bacchus.

Kun ei "det knager."

Xanthias.

Sligt Herre? Nei! jeg har et bedre Indfald.

Bacchus.

Frisk Mod da! kom med Alt, undtagen —

Xanthias.

Hvilket?

Bacchus.

At du vil hvile, for at — lave Gjødning. 3)

Xanthias.

Men, om jeg nu, da Ingen letter mig

Min svære Dragt, udlod en liden Luftning —

Bacchus.

Saa venter du, indtil jeg vil vomere.

---

ning. Jeg har derfor fulgt Brünck, som læser χολη (ira; satietas).

3) En mere nærgaaende Oversættelse af Originalen vilde her falde i det Massive.

Xanthias.

Hvi skal jeg slæbe da paa disse Bylte,
Naar jeg ei gjøre maa, hvad Phrynichus
Samt Lysis og Ameipsias tillade
Lastdragerne i alle deres Værker? 4)

Bacchus.

Nei bort med Sligt! Saa tit jeg seer et Stykke,
Og mærker, at Man bruger slige Løier,
Da er det, som jeg ældedes et Aar.

Xanthias (pathetisk).

Trefold usalig er Du da, min Hals!
Som vel maa gnaves, men ei være vittig.

Bacchus.

Ha! er det ikke frækt og overmodigt!
Jeg, Bacchus! jeg! Søn af et Oxehoved,

4) Hvorfor Aristophanes citerer just disse Digtere, er ikke vanskeligt at indsee. De vare nemlig samtidige comiske Digtere og hans Rivaler i de digteriske Væddekampe. Phrynichus havde skrevet et Stykke just ved denne Tid, da Frøerne første Gang blev forestillet, og Ameipsias havde allerede to Gange tilforn vundet Prisen for Aristophanes. Lysis derimod anmærkes ogsaa af Scholiasten, som en kold og uvittig Comiker.

Gaaer selv til Fods, og lader denne ride,
At han ei trættes skal og slæbe Bylten.

Xanthias.

Bær' jeg da ei?

Bacchus.

Hvad bærer Du, som rider?

Xanthias.

Den hele Dragt.

Bacchus.

Hvordan?

Xanthias.

Besværligt nok!

Bacchus.

Men slæber da ei Æslet, hvad Du bærer?

Xanthias.

Nei, siger jeg! Det er jo mig, som har den.

Bacchus.

Hvorledes? Du? som bæres af en Anden?

Xanthias (frapperet).

Ja! det er sandt; og dog gjør Skuldren ondt.

Bacchus.

Men eftersom Du troer, at Æslet hjælper
Dig ikke, skift da om! og bær Du Æslet.

Xanthias (sagte).

Jeg stakkels Karl! hvi gik jeg ei til Søes? 5)
Hvor skulde jeg da bragt Dig til at pibe.

Bacchus.

Stig ned, Krabat! Thi alt jeg nærmer mig
Til denne Dør, hvorhen jeg allerførst
Bør vende mig.

(Xanthias stiger ned af Æslet og Bacchus banker meget voldsomt paa Dørren).

Luk op! Op! siger jeg!

Hercules (som ærgerlig lukker op).

Hvem banker paa min Dør? hvem larmer her
Som en Centaur?

(forundret ved at see Bacchus).

Ei! siig mig, hvad er det?

Bacchus (sagte til Xanthias).

Dreng!

Xanthias.

Nu?

---

5) Aaret iforveien havde Athenienserne vundet den vigtige Søbataille ved de arginusiske Øer. I den Anledning var det Tilfældet, at Slaverne, som ellers ikke turde gaae i Krig, fik ikke alene Tilladelse til dette, men vandt, naar de havde udmærket sig, endog deres Frihed.

Bacchus (som før).

Har Du bemærket det?

Xanthias.

Nei, hvilket?

Bacchus.

Hvor jeg forskrækked' ham.

Xanthias.

Ei hvad! I raser!

Hercules

(som længe har søgt at dæmpe sin Latter, bryder endelig ud).

Nei, ved Demeter! jeg kan ikke længer,
Om jeg end bider Læben nok saa meget,
Afholde mig; jeg tæmmer ei min Latter.

Bacchus (til Hercules).

Kom hid, min Ven, jeg trænger just til Dig.

Hercules.

Hvorledes kan jeg bare mig for Latter?
Paa Safranskjortelen en Løvehud?
Siig, hvad betyder det? Hvorledes kommer
Vel denne Kølle sammen med Cothurnen? 6)
Hvor er I fra?

---

6) Ligesom den safransgule Kjortel antyder den forkjælede Gud, der dog altid bliver en en Cujon,

Bacchus.

Fra Clisthenes's Skib. 7)

Hercules.

I Fægtningen til Søes?

Bacchus (med Vigtighed).

Vi borede

En selv til tretten Skibe ned af Fiendens. —

Hercules.

I?

Bacchus.

Ved Apollo!

---

om han endog har svøbt sig ind i en Løvehud, saaledes er her Cothurnen hverken den tragiske Sko, eller den ofte forekommende Jagtstøvle, men et qvindeligt Skotøi. Dette kan man f. Ex. see af Aristophanes's Talerinder (v. 369), hvor Blepyros i sin Hastværk tager sin Kones Cothurner paa.

7) Clisthenes — et meget berygtet udsvævende og vellystigt Menneske — er i flere Stykker Gjenstand for Aristophanes's Vittighed. Det laconiske Ordspil i ἐπεβάτευον Κλεισθένει, der maa have havt en meget malerisk Virkning for Grækere, kan af flere Grunde ikke blive gjengivet paa Dansk.

Hercules.

Just da vaagned jeg. 8)

Bacchus.

Da jeg nu læste for mig selv paa Skibet
Andromeda, opstod der pludselig
En Lyst i Hjertet — veed Du vel hvor hæftig?

---

8) Man har ofte fundet mange critiske Vanskeligheder, hvor der i Grunden slet ingen er. Derimod undrer det mig, at Ingen har formodet, at Hercules's Bonmot maa være en Citation fra en eller anden Digter, maaskee selve Euripides. At Lystigheden vinder derved, er upaatvileligt; og at slige Citationer ere en gængse Methode hos Aristophanes, finder Man i ethvert af hans Stykker Beviis paa. — Küster er den Eneste, som har tænkt paa, at det muligen kunde være et Ordsprog om dem, som slutte Fortællingen om æventyrlige Ting med Æ: "Saa vaagned jeg." Conz gjentager hans Mening og oplyser det af det Tydske: "und mit dem erwacht' ich" (Agricolas Sprichwörter MDXLI v. 1624): Wir brauchen dieses Wort, wenn wir jemand höflich Lügen strafen. Jeg troer imidlertid, at det første turde være mere aristophanisk.

Hercules.

En Lyst? hvor stor?

Bacchus.

En lille, — ret som Molon. 9)

Hercules.

Til Qvinder?

Bacchus.

Nei.

Hercules.

Til Drenge?

Bacchus.

Ingenlunde.

Hercules.

Til Mænd?

---

9) Molon har formodentlig været en Skuespiller af en athletisk Legemsbygning: lille er altsaa en øiensynlig Ironie. — Imidlertid er det dog mærkeligt, at Scholiasten omtaler en paa Aristophanes's Tid berygtet Tyv, som var lille og heed Molon. Derimod at ville forandre det til Milo, og tænke paa den berygtede crotoniatiske Athlet Milo, vilde være særdeles unødvendigt. —

Bacchus.

Omtrent,

Hercules.

Maaskee til Clisthenes?

Bacchuus.

Spot ei, min Broder; thi jeg lider tungt;
En heftig Længsel har betaget mig.

Hercules.

Men hvilken, Broder?

Bacchus.

Ach! jeg kan ei svare;
Dog, jeg vil sige Dig det i en Gaade. —
Stod aldrig pludselig Din Hu til Erter? 10)

Hercules.

Til Erter? — Uf! — jo mange Snese Gange.

Bacchus.

"Begrebst Du, eller vil Du flere Ord?"

---

10) For Hercules, der af Digterne i Almindelighed og navnligen af Aristophanes fremstilles saa slugvurren, at han endog i dette Stykke v. 117 paa een Gang opspiser 17 Brød, 20 Stykker Kjød o. s. v., kan Bacchus neppe bruge noget Wink, som mere leder ham paa det Rigtige, end Citationen af de kogte Erter.

Hercules.

Om Erter? Nei! dem kjender jeg tilfulde.

Bacchus.

Nu vel! en saadan Længsel qvæler mig
Til Een, som dog er død — Euripides.
Ja ingen Dødelig skal kunne svække
Min Lyst at gaae til ham.

Hercules.

Hvad? ned i Orcus?

Bacchus.

Ved Zeus! om Noget end er dybere!

Hercules.

Og vil?

Bacchus.

Jeg trænger til en ægte Digter.
De gode døe; og de, vi har, er slette.

Hercules.

Hvad? lever Jophon ei? 11)

---

11) Jophon var Sophoclis Søn ved Nicostrata og selv en ikke ubekjendt Digter. Han blev imidlertid bebreidet for at have udgivet Faderens efterladte Stykker for sine egne. Allerede i Faderens levende Live havde han vundet

Bacchus.

Jo! han er ogsaa
Den sidste Rest af Godt, og dog ei ganske;
Jeg veed ei ret, hvordan det staaer sig med ham.

Hercules.

Men naar Du hente vil Euripides,
Hvorfor ei Sophocles, som dog er ældre?

Bacchus.

Ei førend jeg kan faae Jophon ene,
Og see, hvad, uden Sophocles, han mægter.
Desuden er Euripides forslagen,
Og listed' med, ifald jeg tog en anden;
Men hiin er ærlig der, som han var her.

Hercules.

Men Agathon? 12)

---

to Gange Prisen i Αγωνες; men da dette muligen kunde være Faderens Arbeider, vil Aristophanes have dem skilte fra hinanden, for desto bedre at kunne prøve, hvad han selv formaaer.

12) Agathon var bekjendt som tragisk Digter, som brav Mand og som prægtig i Levemaade. Man siger endog, at Platos Symposium er skrevet i

Bacchus.

Han gangen er til Hvile,
En herlig Digter, savnet af sin Kreds.

Hercules.

Hvor drog han hen?

Bacchus.

Til alle Godes Glæder.

Hercules.

Xenocles da? 13)

---

hans Gjæstebud. Jeg seer heller ikke, hvorfor Man skulde antage dette hele Sted om Agathon for Ironie, om det endog var muligt at anføre Steder hos Aristophanes, som kunde fremstille denne hans Venners Kjærlighed til ham i et mindre moralsk Lys. — De Godes Glæder forklarer Scholiasten deels ved de Saliges Øer, deels, om at han med flere Andre gik til Macedonien til Kong Archelaus; saa at μακαρων ευωχαις skulde være εν βασιλικειοις i kongeligt Vellevnet.

13) Xenocles, Karkini Søn, dadles som ucorrect og alt for allegorisk i sin Poesie, og Aristophanis

Bacchus.

Nævn ikke denne Stymper.

Hercules.

Men en Pythangelos? 14)

Xanthias (sagte).

Ach! Ingen taler
Om mig, som dog har grumme ondt i Skuldren!

Hercules.

Men er der da ei andre unge Drenge,
Som skrive Sørgespil i tusindviis,
Og overgaae Euripides i Sladder?

Bacchus.

Jo vist! umodne Bær og Sladderhanke,
En Svalerede, Fuskere i Kunsten,

---

omtaler ham ikke synderlig hæderligt i Thesmophoriazusai (v. 145), naar han siger:

Xenocles, slet som Menneske og Digter.

14) Pythangelos er, endog efter Scholiastens Sigende, en slet og næsten ubekjendt Digter. Xanthias kunde altsaa neppe finde ien passeligere Leilighed til at bryde ud i Beklagelser over sit

Som blive ude af sig selv, saa ofte 15)
En Chorsang lykkes dem: naar de ved Voldtægt

---

tunge Slæb, end ved Omtale af saa ubetydelige Digternavne.

15) At Scholiasten tildeels har misforstaaet dette vanskelige Sted, er ikke at nægte; men, uagtet Casaubonus, Küster og Brunck have tilbagebragt og bestyrket den rigtige Betydning af Talemaaden λαμβανειν χορον, er jeg dog overbeviist om, at de, ved at urgere den alt for meget, bidrage til, at Aristophanes's lystige Indfald lider Skade. Thi vel er det sandt, at λαμβανειν χορον, bruges om en Digter, som af een eller anden riig Borger erholdt de til et Stykkes Opførelse nødvendige Penge, samt den ligesaa nødvendige Bevilgning fra Archonten; men i saa Fald har jo den slette Digter opnaaet det Samme, som enhver anden, selv den meest udmærkede Digter, kunde opnaae; hvortil da μονον (blot) som dog aabenbart antyder en Betingelse og Indskrænkning? Istedetfor altsaa at tage det i anførte, altid noget søgte, Betydning, mener jeg, at λαμβανειν i en simplere: "at gribe, faae fat paa" og χορον ligeledes om en Chorsang, give den med Aristophanes's Mening meest

Forgribe sig paa Sorgespillets Musa.
Men fødte Digtre finder Du ei meer,
Som tale kan et kraftigt, ædelt Ord.

---

passende Oversættelse. — I det efterfølgende Vers har Man ligeledes været meget uenig og her er det øiensynligt, at Scholiasten har misforstaaet Forfatteren. Brunck's herlige Forklaring er baade philologisk og aristophanisk lystig, og det er kun Skade, at han udfører den paa en saa overvættes comisk Maade, at den faaer Bibetydninger, som jeg meget skulde omtvivle, at selve Aristophanes' har tænkt sig. Schneider, med Forkastelse af Scholiastens Autoritet synes ogsaa med Rette at have antaget denne Forklaring i sit Lexicon (s. h. v.) med nødvendig Modification. — Forresten vil det paa en Tid, da Man er ligesaa ømfindtlig i Ord, som uømfindtlig i Tanker og Handlinger, være vanskeligt at give Originalens Udtryk ligt efter Ordene. Man er i den egentligste Forstand i samme Forlegenhed, som Shakspears Oversætter vilde være i dennes Henry the VIIth (Second Part Act IV. Sc. VI), hvor Jack Cade befaler, at of the city's cost, the pissing-conduit run nothing but claret wine the first year of

Hercules.

Hvorledes? fødte?

---

his reign. Jeg kan heller ikke afholde mig fra at giøre den Bemærkning, at slige nyere Kunstudtryk ere laante fra — de Franske; da disse og flere Steder bevise, at denne Nation, fra hvilken i den nyere Tid den preciøse Ord. Delicatesse gik ud, har i det mindste i den ældre Tid endog overgaaet de mere solide Engellændere i det Modsatte. I Histoire de la vie privée des Français (par M. le Grand d'Aussi 1782. 3 Voll. 8.) fortælles, at ved en Fest, som blev givet ved Philip den Godes Hof, var der "une statue de femme, dont les mammelles fournissaient de l'hippocras;" og Romanen le Tirant-le-Blanc giver et andet Exempel: Outre une statue de femme, des mammelles de laquelle jaillissoit une liqueur, il y avait encore une jeune fille &c. Elle etoit nue, et tenoit ses mains baisées et serrées contre son corps, comme pour s'en couvrir. De dessous ses mains, il sortoit une fontaine de vin delicieuse, &c. Ligeledes ved en anden Fest, givet hos den omtalte Philip, 1453 var der "une statue d'enfant nu, posé sur une

Bacchus.

Fødte, Ja, som vove
At bruge slige rask forsøgte Udtryk:
(han reciterer)
Zeus' Bolig, Ætherl eller „Tidens Fod"
Og "Ei mit Hjerte har ved Altret svoret,
Men Tungen, fuld af Meeneed, uden Hjertet. 16)

---

roche, et qui, de la brouquette, pissait eau-rose."

16) Disse Linier udgiøre en comisk Sammenblanding af fragmentariske Kraftudtryk, som Bacchus har erindret sig, deels af Sophoclis, deels af Euripidis Stykker. Derved antydes særdeles vel den om det Hele bevidstløse Dilettant, hvis Opmærksomhed kaster sig paa de enkelte Tirader, der synes ham at indeholde noget Paafaldende, skjøndt disse enten ere uden egentlig Mening, eller endogsaa Platheder, udførte i brillante Udtryk. De første Brudstykker ere af Sophoclis Menalippe og Euripidis Alexandra. Den sidste derimod er en Fordreielse, som Aristophanes med Flid lægger Bacchus i Munden, af Euripidis bekjendte Udtryk i Hippolit (v. 611):

Ἡ γλῶσσ' ὀμώμοχ', ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος.

Hercules.

Behager saadant Dig?

Bacchus.

Til Raserie!

Hercules.

Men synes Dig ei selv, at sligt er lumpent?

Jeg kan derfor ikke noksom undre mig over Bruncks Klage, at man ikke har fattet Meningen af Stedet, naar Man gier ἐπωρκήσασαν til Meeneed, i det han anmærker den meget bekjendte Ting, at Composita formedelst en præpositio abundans ofte betyder det Samme som det enkelte Verbum. Tager Man nemlig ikke det omtalte Ord i sin egentlige Betydning om Meeneed, da taber ikke blot det Comiske sig i Bacchi blinde Tiltro til Fortræffeligheden af Euripidis Ord; men den troehjertige og ærlige Herculis's efterfølgende Replique, som tager Ordene, ligesom Athenienserne med Euripides selv, fra den moralske, ei den poetiske Side, bliver derved uden Indhold. Iøvrigt er Historien bekjendt, at Euripides i denne Anledning blev af Athenienserne trukken for Retten, som den der anstillede umoralske Forsvar for Meeneed; men han exciperede Forum, og erkjendte kun Tilskuernes, ikke Retspersonernes, Dom.

Bacchus.

(reciterer med Pathos).

"Drag i min Sjæl ei ind, Du har Din egen." 17)

Hercules.

Nei, ærligt sagt, det Vers er nederdrægtigt.

Bacchus.

Lær du mig før din Ædekunst.

Xanthias (ærgerlig for sig selv).

Forbandet!

At Ingen af dem tale vil om mig.

Bacchus.

Men hvorfor jeg i denne Dragt er kommen
Iklædt som Du, er for at bede Dig
At nævne mig de Venner, jeg kan bruge,
Og som Du fikst, da Cerberus Du hented'.
Nævn mig da alle Havne, Brødboutiquer,
Bordeller, Kroer, Kilder, Landeveie,

---

17) At dette Vers betyder den almindelige Sætning: "Behold Du Din Mening, ligesom jeg beholder min" er øiensynligt, og det gjør ikke noget til Sagen, om det, som Bergler disputerer om, er et Vers taget af Euripides eller ikke, uagtet det vel kunde faae Medhold i Aristophanis sædvanlige Maneer, at antage det Første.

Kjøbstæder, Spiisqvarterer og Auberger,
Hvor mindst er Væggeluus.

Xanthias (sagte).

Mig glemme de!

Hercules.

Elendige! vil ogsaa Du derned?

Bacchus.

Tal ei om det! Næven mig blot Veiene,
Paa hvilke jeg kan bedst gaae ned til Orcus;
Dog ei for varm, ei heller alt for kold.

Hercules.

Velan! men hvilken skal jeg nævne først?
En er der ved en Knag og ved en Strikke,
Hvis Du vil hænge Dig.

Bacchus.

Det er kun Skade,
Man kan paa samme Tid ei trække Veiret.

Hercules.

En anden er en kort og jevnet Sti;
En Morter blot —

Bacchus (forfærdet).

Skarntyde mener Du? 18)

18) Enhver, som kjender Platos herlige Fremstilling i Phædon af Socratis sidste Timer (jfr. Platos

Hercules.

Omtrent I

Bacchus.

Nei! den er kold og skuddrende;
Jeg føler Kulden alt i Skinnebenet.

Hercules.

Vil Du maaskee en anden, mere steil?

Bacchus.

Just den, ved Zeus, jeg er ei stærk til Fods.

Hercules.

Kryb sagte til Ceramicus. 19)

Phædon i Bipontiner Udg. Vol. I p. 164 og 166), veed Behandlingsmaaden af denne Giftslags, hvorved han blev dræbt. Man reev nemlig Skarntyde i en Morter, for desbedre at trykke Saften ud, og paa den Maade erholder Aristophanes et Ordspil imellem τριβειν φαρμακον og τριβειν ὁδον, som ikke vel lader sig udtrykke i det Danske.

19) Under Navnet Ceramicus gaves der et Qvarteer eller en Plads „i“ Athenen og „udenfor“ Athenen, hvorom man har af Meursius en grundlærd Undersøgelse i hans Afhandling: Ceramicus geminus, seu de Ceramici Athe-

Bacchus.

Nu vel.

Hercules.

Bestig det høie Taarn —

Bacchus.

Hvad skal jeg der?

Hercules.

Pas derfra paa, naar Faklen kommer frem,
Og naar Tilskuerne da raabe: ud,
Herud da med Dig selv.

Bacchus.

Hvorhen?

Hercules.

Til Jorden.

---

niensium utriusque antiquitatibus, i hans Opera Vol. II. I det Quarteer, som laae udenfor Staden, holdtes der tre αγωνες λαμπαδsχοι eller Fakkel-Veddeløb, hvilken bestode deri, at man maatte holde sin Fakkel under Løbet saalænge tændt, som muligt. Signalet til Løbet gaves, ifølge Tilskuernes Ordre ές, ειναι ɔ: "frem" sc, med Faklen, ved at stikke en Fakkel ud, hvorpaa Veddeløbet begyndte.

Bacchus.

Saa knuser jeg min tynde Hjerneskal.
Nei, den Vei gaaer jeg ei.

Hercules.

Nu vel da, hvilken?

Bacchus.

Den, som Du gik.

Hercules.

Den er tilvands og lang.
Først vil Du komme til en meget udstrakt
Og bundløs Sø.

Bacchus.

Hvor kommer jeg da over?

Hercules.

En gammel Sømand i en lille Baad
Vil bringe Dig derhen for to Oboler.

Bacchus.

Hvor en Obol dog virker allevegne! 20)

---

20) At de athenienſiſke Borgeres honette Ambition yttrede sig især i at sidde som Dommere i de forskjellige Dicasterier, og at de fandt den største Glæde i at erholde som en Art Recompense to Oboler — i den efterfølgende Tid tre — medens

---

de imidlertid tabte stundom mere end det Dobbelte ved at forsømme deres huuslige Forretninger, er bekjendt, om ikke andet af Aristophanis Bræmser, som især gaae ud paa at harcelere med denne hans Medborgeres saa almindelige Drm. Naar man nu betænker, at Borgerne derved forsomte deres Haandteringer, at deres Charakteer derved fik en noget umedborgerlig Retning, og at, i hvor lidet deres Salarium end syntes at være, dette dog, formedelst Athenienserernes idelige Processer, løb op til $\frac{1}{10}$ af Statens hele Indkomster, saa var det ikke uden Grund, at Aristophanes anvendte sin Satire ogsaa paa den Deel af Athenienserernes Letfærdighed. Men hvor unægteligt dette deels af Bremserne, deels af mange andre Steder hos Aristophanes kan udledes, saa lidet seer jeg, at Talen paa dette Sted kan være derom, uagtet alle Commentatorer ere enige om at antage det. At her nemlig tales blot om Charons bekjendte Færgeløn, er oiensynligt, og jeg begriber ikke, hvorledes alle Commentatorerne, lige til den nyeste, Conz (Neues Attisches Museum. Vol. II P. III pag. 21) have nægtet dette paa Grund af, at Charon fik ikke to, men kun

Hercules.
Ved Hjælp af Theseus. 21).
Da vil Du faae at see titusind Slanger
Og skrækkelige Dyr.

---

een Obol; quem ceteri omnes mythographi obolo contentum fuisse volunt, som Brunk siger. Scholiasten siger jo tydeligt: τοῖς νεκροῖς ἐπὶ τȣ̃ ςόματος βάλλȣσι δυο ὀβολȣ̃ς. Og Suidas s. v. βλακεια gjentager det Samme. Desuden vil det Comiske i Bacchi Almeensætning tabe sig, naar det blot skulde referere sig til en Enkeltheb hos det atheniensiske Folk. — Forresten kunne de, som, uagtet det Foregaaende, finde sig foranledigede til at følge den gamle Mening, i Petiti Juris prudentia Romana et Attica (Commentat in leges Atticas libr. IV. Tit. III pag. 413) i Forbindelse med Palmerii Anmærkninger dertil, finde tilstrækkelige Oplysninger om dette for Athenienserne og til at forstaae Aristophanes saa vigtige Dicasterie-Væsen.

21) At Hercules siges at have fulgt Theseus til Orcus, som med sin Ven Perithous steeg ned for at rane Proserpina, er bekjendt, og saa almindeligt, at jeg tør formode, at Aristophanes har havt nogen anden Spøg eller Allusion i Tanke, da

Bacchus.

Skræm mig kun ikke,
Mig rører Du dog ei.

Hercules.

Derpaa til Dynger
Af Møg og alskens Dynd, hvori sig vælter
Hver den, som engang snød sin Gjæsteven,
Og i Bordellet rapsed' Pigens Penge;
Som gav sin Moder Prygl, og slog sin Fader
Paa Øret, samt Enhver, som falskt har svoret,
Og skrevet Stumper ud af Morsimos. 22)

---

han nedskrev den tørre og for alle hans Tilskuere bekjendte Bemærkning: Θησευς ηγαγε. At udfinde denne, vilde nu være vanskeligt, for ikke at sige umuligt.

22) Morsimos, en af den Tids tragiske Digtere, kommer paa flere Steder i Aristophanis Stykker særdeles ilde derfra. I Ridderne v. 400 tænker Een sig som den største Ulykke, at han skulde komme til at synge i Morsimos's Sørgespil; samt i Eirene v. 800—1, hvor han sættes i Selskab med en anden daarlig Tragiker Melanthius. Jeg troer imidlertid, at Conz har Ret, naar han gjer den Bemærkning, at man

Bacchus.

Sligt burde skee, ved Zeus, med alle dem,
Som lære vil Kinesias's Dandse. 23)

Hercules.

Derpaa Du hører liflig Klang af Fløiter,
Og seer en herlig Glands, omtrent som her;
Samt Myrthelunde, lykkelige Kredse
Af begge Kjøn, samt høie Bifaldsklap.

Bacchus.

Hvem ere disse da?

---

ikke saa ligehen bør tage de aristophaniske Domme om samtidige comiske eller tragiske Digtere for Rettesnor for vore Meninger om disse, og at f. Ex. Morsimos maa alene antages for at være en — efter Aristophanis Mening — slet Tragiker. Scholiasten beskriver iøvrigt denne Morsimos, som en af Legemsdannelse uanseelig Person, men tillige en duelig Øienlæge.

23) Kinesias, en Thebaner og Citharspilleren Meles Søn, bliver af Aristophanes meget ofte persifleret; thi ikke blot omtales han i dette Stykke (v. 1437) som en Nar (jfr. v. 366) men i Fuglene træder han endog personligen frem (v. 1372) som en forsulten Poet, der vil træde i Pin-

---

vars Fodspor. Scholiasten og Suidas (under Ordet πυρριχη), som rigtig nok tit er kun en Efterklang af Scholiasten, opdynge en Mængde besynderlige Forkeertheder og Beskyldninger imod ham. Da Pyrrichus er en med Vaabendands ledsaget Sang, har Kinesias formodentlig componeret dertil en af Aristophanis ikke synderlig gouteret Musik. Naar Scholiasten siger om ham, at han var en μηλοποιος κακος, ὁς ἐν τοις χοροις εχρητο πολλη κινησει, saa synes det mig ikke usandsynligt, hvad Conz (l. c. pag. 25) allerede har bemærket, at Blødagtighed og musikalsk Coquetteri var Særkjendet ved hans Compositioner, der ikke smagte Aristophanes godt, som var en Elsker, saavel i Almindelighed af det Gamle, som især den mandige Alvor i den gamle atheniensiske Musik. I et tabt Stykke af Aristophanis Gerytades, hvoraf Athenæus (ed. Casaub pag. 591) har bevaret os et Stykke, forekommer han paa en meget comisk Maade iblandt nogle af Hunger afpillede Personer, der sendes som Ambassadeurer til Underverdenen.

24) Det er ikke saa sært, at Trygaios siger i Eirene v. 371.

Xanthias (sagte).

Da er jeg sikkert Æslet, som maa bære
Redskaberne. — Jeg vil ei slæbe længer.
(lægger Bylten) 25)

Hercules.

De vil fortælle Dig, hvad Du behøver;
Da tæt derved de bye, paa samme Vei,
Fast ganske nær ved Plutos egne Døre.
Lev vel, min Broder!

Bacchus.

Ogsaa Du, ved Zeus!
Lev vel!

O! laaner mig tre Drachmer til et Sviin;
Thi før jeg døer maa jeg Indviet være.

Thi som Scholiasten siger, saa herskede den almindelige Mening, at de, som vare Indviede i Mysterierne, fik et langt mere saligt Endeligt, ja endog efter Bortgangen herfra, guddommelig Ære. Især deleshed omtalte de det evige Sol-Lys, hvoraf de bleve beskinnede.

25) Xanthias kunde neppe valgt sig en mindre beleilig Tid at hvile sig paa, end just ved Enden af Samtalen. Da man desuden brugte Æsler til at bringe Mysterie-Karrene ud fra Athenen til Eleusis, finder man den beskedne Lignelse mellem ham selv og et Æsel meget træffende.

(Til Xanthias).

Hør Du! tag Bylten op igjen.

Xanthias.

Før jeg fik lagt den ned?

Bacchus.

Nu! munter! hurtig!

Xanthias.

Jeg beder ydmygst, Herre! lei dog heller
En af de Døde, som skal samme Vei.

Bacchus.

Men naar jeg ingen seer —

Xanthias.

Saa bær jeg selv.

Et Liigfølge gaaer over Scenen.

Bacchus.

Velan! — Men see! der gaae de med en Dødning!

(raaber).

Han der! — Dig mente jeg, Du døde Mand!
Vil Du ei bære mig en Dragt til Helved?

Den Døde.

Ja hvilken?

Bacchus. (viser Bylten).

Denne.

Den Døde.

Faaer jeg tvende Drachmer.

Bacchus.

Slaa dog lidt af.

Den Døde (til Liigbærerne).

Fort! længer frem ad Veien!

Bacchus.

Saa bi dog, Ven! Vi kan jo accordere.

Den Døde.

To Drachmer giver Du: hvis ei, ti stille.

Bacchus.

En 9 Oboler — 26).

Den Døde.

Før jeg skulde ønske

At leve op igjen.

(de gaae med den Døde).

Xanthias.

Hvi fik han ikke Prygl! Nu gaaer jeg Selv,

Bacchus.

Du er en brav og ærlig Karl!

---

26) Da to Drachmer udgjør 12 Oboler, var Afslaget ei saa ganske ubetydeligt.

(I det de begge hurtigen tabe sig i Baggrunden komme de atter frem i Forgrunden, der forestiller Orcus, hvori de træde op som Skygger, som Døden har bragt derhen. Charon, som just kommer tilbage fra en Seilads, arbeider med at bringe Baaden til Lands).

Men see!

Her staae vi ved et Skib.

Charon.

Holla! Læg til!

Xanthias.

Hvad er vel det?

Bacchus.

En Sø, og vist den Samme,

Han talte om. Der seer jeg og en Baad.

Xanthias.

Ved Havets Gud! saa er det sikkert Charon.

Bacchus.

Hil Dig, o Charon! hil Dig, Charon! hil!

Charon.

Hvo kommer hid fra Verdens Nod og Møie
Til Lethes Sletter eller Cerberus,
Til Ravne eller og til Tænarus? 27)

---

27) Et laconisk Bierg. Nedgang til Orcus. — Ravne ɔ: Helvedsstraffe.

Bacchus.

Jeg.

Charon.

Rask! ombord da.

Bacchus.

Hvorhen styrer Du?

Til Ravnene?

Charon.

Ja! for at tjene Dig.

Ombord!

Bacchus (til Xanthias).

Kom med.

Charon.

Jeg færger ingen Slave,

Som ei har stridt til Søes for Liv og Frihed.

Xanthias.

Jeg var just dengang syg i Øinene.

Charon.

Nu vel! saa maa Du løbe rundt om Søen.

Xanthias.

Hvor skal jeg standse?

Charon.

Ved Auæni Steen *);

Ved Kroen der, forstaaer Du?

Xanthias.

Meget vel.

(sagte, i det han løber).

Jeg Stakkel! hvem har jeg vel mødt i Morges!

Charon (til Bacchus).

Sæt Dig til Bænks. Vil endnu flere med,

Da maa man skynde sig —

(til Bacchus).

Men Du! hvad giør Du?

Bacchus.

Jeg sidder jo ved Aaren, som Du bød mig.

Charon.

Nei, sæt Dig der, Tykmavede!

Bacchus.

Nu, vel da.

Charon.

Stræk Armen dygtig ud: Tag fat!

---

*) Et Ordspil af αὖος den tørre, magre Dødningssteen.

Bacchus.

Det gjør jeg.

Charon.

Ei! ingen Fjas, min Ven! Sæt Brystet mod,
Og træk saa kraftigt til.

Bacchus.

Hvorledes skal jeg
Formaa at trække til? Er jeg en Vandmand?
En Salaminer? 28)

Charon.

Træk kun Aaren til Dig,
Saa skal Du høre skiønne Sange.

Bacchus.

Hvilke?

Charon.

Fortryllende! Af Frøer og af Svaner.

Bacchus.

Saa giv Signal!

Charon.

Holla! holla! holla!

28) En Søhelt, med Hensyn til hiint navnkundige Søeslag mod Perserne.

(De Forrige).

Chor af Frøer.

Brekekex, Coax, Coax,
Brekekex, Coax, Coax,
Vi Søens og Kildernes Børn
Til Fløiters harmoniske Lyd
Istemme vor tonende Sang:
Coax, Coax.
Liig den, i de limniske 29) Moser vi sang
Til Bacchus, hiin Afkom af Zeus;
Da glade, berusede Skarer,
Som feired den hellige Fest,
Runddandsede trint om vort Sæde.

Bacchus.

(som griber sig an med at roe).

Jeg mærker nu ogsaa mit Sæde
Begynder at ømmes. Coax!

---

29) Var en Plads i Athenen, hvor der stod et Bacchus Tempel. Jeg troer forresten at Arist. har villet anbringe et Ordspil med λιμνη af samme Slags som Ciceros Ordspil i Talen pro Roscio Amerino mellem lacus Thrasimenus og lacus Servilius, saasom det er meget tvivlsomt, om der virkelig har været en Park ved dette Bacchus Tempel, som laae midt i Byen.

Chor.

Brekekex! Coax! Coax!

Bacchus.

Jeg troer, at I ændse det ei!

Chor.

Brekekex, Coax, Coax.

Bacchus.

Gid I qvaltes med Eders Coax!
Det er jo ei andet end Coax.

Chor.

Naturligt! Du virksomme Helt!
Mig elske..de syngende Muser;
Ja selve den hornede Pan,
Som leger med tonende Ror.
Apollo med Citharen elsker mig og,
For Rørenes Skyld, som til Citharens Brug
I Vandet jeg nærer i Mosen.
Brekekex, Coax, Coax.

Bacchus.

Men ach! jeg har Vabler i Haanden:
Mit Sæde mig smerter alt længe,
Snart, bukkende sig, vil det sige:
Brekekex, Coax, Coax,
O tier da, syngende Skarer!

Chor.

Nei stærkere ville vi synge,
Saasandt vi paa soelbare Dage
Har sprunget i Siv og i Rør;
Og, dukkende ned under Vandet,
Har moret os selv med vor Sang:
Eller, frygtende Regnen fra Himlen,
Har dandset paa Bølgernes Dyb,
Og krusende Vandet med Bobler
Har sunget vor lystige Sang.
Brekekex, Coax, Coax.

Bacchus.

Det kan jeg berøve Jer snart.

Chor.

Da vilde vi lide saa saare.

Bacchus.

Jeg lider dog mere, som trækker
Paa Aaren, at næsten jeg sprækker.

Chor.

Brekekex, Coax, Coax.

Bacchus.

Forbandet! hvad gaaer det mig an?

Chor.

Alligevel ville vi synge

Saa meget, den udslagne Dag,
Vi mægte med gabende Mundr,
Brekekex, Coax, Coax.

Bacchus.

Mig skal I dog ikke betvinge.

Chor.

Du holler ei letlelig os.

Bacchus.

Dog mindst skal I vinde fra mig;
Thi høit vil jeg skrige den udslagne Dag,
Til jeg seirer mod Eders Coax.

Chor.

Brekekex, Coax, Coax.

Bacchus.

Jeg skal dog vel standse Jert Coax.

(de lande).

Charon.

Hold op, hold op! Stød fra Dig vel med Aaren!
Stig ud! Giv Færgeløn.

Bachus.

Der! To Oboler.

Bacchus stiger ud i et Bælmørke, hvor han strax derpaa
støder paa Xanthias).

Christen Henriksen Pram.

Et biografisk Omrids.

af

Jens Kragh Høst.

Forerindring.

Med Veemod erfarede saare Mange, der kjende vor Pram, ej blot af Bog men og af Samliv, at hans Afreise til Vestindien nu var nær. Et Antal af hans ældste og inderligste Venner kunde da ikke, vilde ikke, undertrykke Følelsen af, at Hengivenhed og Høiagtelse burde, i festlig Forsamling, sige ham et Farvel til Tegn paa det Savn, han ved Aand og Hjerte efterlod iblandt os. Meget over hundrede Medborgere af blandede Klasser fulgte strax Indbydelsen. En af vore ypperste Talere paatog sig at tolke, hvad Enhver følede. Ædle Digtere sang Afskedsqvad. Alle kjendte vi Storheden af vort Tab. Det egnede imidlertid Festen og Venskabet at kaste et Blik tilbage over den Mands daadfulde Bane, som vi vilde bringe vor Hylding. Jeg lød mit Hjertes Kald, da jeg bestemte mig til et Forsøg paa at tegne et Skyggeridß af Prams Levnet og Fortjenester.

Nogle og tredive Aar har jeg nu været glad ved Prams Yndest og Venskab. I de mørke, som i de

lysere Dage, fandt jeg ham den samme. Med Begierlighed greb jeg derfor den, vist nok sørgelige, Leilighed, ogsaa at række et Blad til den Krands, Velyndere, Venner, Høiagtere ville flette vor bortdragende — snart tilbagekommende! — Pram.

Christen Henriksen Pram er født den 4 September 1756 paa Lesja i Guldbrandsdalen paa Dovrefjeldets søndre Side. Hans Fader Henrik Frederik Pram, ogsaa Normand, men af dansk Æt, var den Tid Kapellan paa Lesja. Hans Moder var Olava Maria Stockfleth, af en gammel adelig Slægt.

Efterat Faderen allerede i nogen Tid havde opholdt sig i Danmark for der at søge Kald, fulgte, 1764, Sønnen did med sin Moder. Aaret derpaa blev Henrik Pram af Kjøbenhavns Universitet kaldet til Sognepræst i Slaglunde i Sjælland.

Da Faderen, en værdig, indsigtsfuld Religionslærer, stod i venskabelig Forbindelse med Mange af Danmarks ypperligste Mænd, deriblandt Lüxdorf og Kofod Anker, havde Sønnen den Lykke, allerede fra Barndommen af at være vel antagen i disse Mænds Huse og Kredse, en Lykke, han, saalænge de levede, stedse bevarede.

Sin første videnskabelige Underviisning nød var Pram af Faderen selv, men 1769 fik han i den ved Lovtalen over Christian den Tredie saavelsom Fortolkningen af Virgils Georgica hæderligen bekjendte Henrik Kampman, nu Præst i Farum, en fortræffelig Lærer som han imidlertid kun beholdt et Aar.

I 1772 blev Pram, efter at være examineret i Frederiksborg latinske Skole, hvor han dog ej havde været Discipel, af dens daværende Rector dimitteret til Kjøbenhavns Universitet, iblandt hvis Borgere han efter offentlig Examen optoges. Han hørte nu Forelæsninger hos Riisbrigh, Obelitz og Kratzenstein, og blev, 1773, cum laude Candidatus philosophiæ.

Under den da nyelig fra Göttingen hjemkomne, især som græsk Filolog agtede, Lorents Ankers Veiledning studerede Pram i de næstfølgende Aar den græske Oltids Klassikere. En Deel af sin Flid helligede han imidlertid Læsningen af de nyere Sprogs bedste, fornemmelig de til den skjønne Literatur hørende Skribenter. Han opmuntredes hertil ved det Navn, den da blomstrende Ewald, og efter ham Nordal Brun, Wessel, Storm og Flere her ved deres Digte havde vundet. Gulbrandsdalen Storm *),

*) Min Hukommelse skulde særdeles bedrage mig, hvis

en Mand som med sit Talent forbandt Dannelse, havde fra tidlig Alder af været Prams jævnlige Omgang. Det Bekjendtskab Pram, 1774, fik til Absalons Lovtaler Jacobi, var ham i hans æsthetiske Studium lærerigt.

I Aaret 1776 blev Pram hos Conferentsraad Generalauditør Bornemann Huslærer for hans Børn, og tilbragte, som Medlem af denne værdige Mands Familie, tre Aar, dem han stedse taknemlig erindrede. I 1779 dimitterede han til Universitetet Conferentsraadens ældste Søn, A. W. F. Bornemann, nu Deputeret i Generalitetets- og Commissariats-Collegium, Generalauditør, Ridder af Dannebrogen og Danebrogsmand.

Han havde vel imidlertid med Flid lagt sig efter Lovkyndighed, under den uforglemmelige Jacob Edvard Colbiørnsen, hvis Yndest han og for bestandig vandt; men varmere end for Themis var hans Hengivenhed for Muserne.

Allerede i 1778 havde han betraadt Skribentbanen. Han udgav da en Oversættelse af La Mottes Sør-

---

ikke Storm var Prams Lærer, efterat Kampmann forlod ham for at undervise vor uforglemmelige Suhms i sit aarle Blomster bortrevne haabefulde eneste Søn. K. R.

gespil Ines af Castro. Som Digter fremstraalede han dog egentlig i det følgende Aar. Det Kongelige Selskab til de skjønne Videnskabers Forfremmelse havde udsat en Priis for den bedste Heroide. Tullin, Ewald, Bull, Abrahamson og nogle faa flere vare hidtil kronede af hiint Samfund; Pram blev det for Philipa til Erik, et Digt, den ædle herlige Fyrstinde værdigt. Tilligemed det indførtes i Selskabets Skrifter, 7de Bind, af Pram en Samling af metriske Oversættelser fra græske og latinske Poeter. Disse Arbeiders Slibning efter Overlæg med Selskabets daværende Høvdinger Carstens, Lüxdorf, Suhm, Jacobi, deels gav, deels fornyede, ham Adgang til disse Mænd. Isærdeleshed skyldte han denne Leilighed det Hæld at vorde kjendt og yndet af Carstens, der saa gjerne bidrog til deres Fuldbaanelse, af hvem han gjorde sig Forhaabning.

Anbefalet af de nævnte Hædersmænd, saavelsom af General-Land-Oeconomie- og Commerce Collegiets daværende Chef, nu Geheimestatsminister Grev Ernst af Schimmelmann, blev Pram i Foraaret 1781 ansat som Kongelig Fuldmægtig i bemeldte Collegiums Contor for udenlandske og Consulatsager.

Nu Embedsmand dyrkede Pram ikke mindre varmt Sangens Camener. Emilias Kilde, som Kjærlighed havde budet Schimmelmann indvie, blev Gjenstand for disses tryllende Toner. Lad Kilden udtørres, lad Marmoret hensmuldre — Emilias Kilde af Pram vil forkynde, at de vare.

Men ubemidlet, med en Løn af kun 200 Rd. D. C., giftede han sig. Han ægtede Maria Magdalene, Datter af den ei ubekjendte Doctor Ericksen fra Bergen. En forøget Indtægt var nødvendig. Pram skaffede sig den, blandt Andet, ved, efter Opfordring og Autorisation, at udgive en Handelstidende, som en Tidlang læstes meget, og udbredede mange Kundskaber. I det første Par Aar havde han til Medudgivere Fr. Cramer, ogsaa Fuldmægtig i Commercecollegiet, og Sekreteer Ehrhart, siden denne allene. Ved Slutningen af 1787 fratraadte Pram dette Arbeide. — Desforuden oversatte han nu for Skuepladsen, nu for Boghandlere.

Men imidlertid glemte han ikke, at nedlægge egne Offere paa den fædrelandske Digtekunstes Alter. Han havde en Broderlod i de odenseiske Poesisamlinger for 1782-86, og prydede dem blandt andet med et nyt Brev fra Philippa til Erik, i en fra Prisdigtet forskjellig Caracteer, men ikke mindre lyk-

keligt. I Aaret 1783 berigede han det norske Selskabs poetiske Samlinger med Klagen i Anledning af Herslevs Død, hvorved han vandt en Pris, og, som ved flere senere Stykker, ogsaa i denne Digteart, gav ægte classisk Mønster.

I dobbelt Henseende udmærkede sig Aaret 1785 ved Stærkodder og ved Minerva. For hint berømte Digt vilde vel Forfatteren selv ikke paastaae Plads iblandt Epopeer. Imidlertid ikke alene modtoge Kjendere der formedelst den sindrige Opfindelse, den vel udtænkte Plan, de rigtig skildrede Karakterer, de mesterlige Malerier og Fortællinger, de snart rørende snart stærke Træk, de flydende og harmoniske Vers, med fortjent Bifald, men Luxdorf erkjendte det og for værdigt at kaldes et virkeligt originalt dansk Epos, et ikke mindre sælsomt end glædeligt Syn. Ogsaa i fremmede Lande udbredte det Digterens Ære, saa grundede det hos Sverriges Leopold Høiagtelsen for Prams mægtige Aand.

Kort efter, at Pram havde fremlagt Stærkodder for Almenheden, begyndte han, i Juli 1785, i Forening med sin Ven fra de tidligere Dage K. L. Rahbek Udgivelsen af Maanedsskriftet Minerva, hvilken han efter Rahbeks Fratrædelse fortsatte alene fra Nytaar 1790 til Slutningen af 1793, da han fik

fik Rahbek til Eftermand som ene Udgiver. Hvor overordentlig en Fortjeneste Pram ved dette Hverv indlagte sig af Oplysningen og Literaturen hos os, vil lettelig skjønnes, naar man blot betænker hvilke Medarbeidere Maanedsskriftet talte og hvilke Gjenstande det behandlede. "I Minerva, sagde Nyerup 1801, have næsten alle bogskrivende Mennesker taget Deel, ligefra ham af, hvis Plads er ved Siden af Thronen, og indtil Bonden ved Ploven, og de have heri henlagt hver sit Contingent til Massen af de Ideer, som i de sidste Aar har sysselsat alle tænkende Hoveder i tvende Kongeriger. — Minerva, bliver Nyerup ved, har desuden været som et Depot, hvori Landets Embedsmænd fra Tid til anden have nedlagt de Planer, hvorved de have grundet Statens Held og Hæder, hvad enten det gjaldt om at reformere Skolevæsenet og at oplive Industrien eller at løse de Baand, som hildede Bondens, Pressens og Skribentens Fjed." Men ikke blot som Udgiver af Minerva, ogsaa som selv Medarbeider deri vandt Pram Adkomst til Hæder og Tak. Lunerige Fortællinger, stundom udviklende et betydningsfuld Thema, træffende Satirer over revseværdige Daarskaber, skjønne Poesier, snart af munter skjemtsom, snart af alvor-

lig veemodig Art, med Sagkundskab udarbeidede Afhandlinger af politisk, kameralistitisk, oekonomisk, statistitisk Indhold, livelig Fremstilling af Dagens Begivenheder — Dette var noget af det Mangfoldige, hvormed Pram af eget Forraad forhøiede Minervas Værd.

Imidlertid forøgedes Prams Embedsforretninger, da han i Aaret 1786 ikke alene blev Archivar for Oeconomie- og Commerce-Collegium og Søepasexpeditør under Samme, men snart ogsaa Sekreter ved den da oprettede Direction for Postkassens Pensioner. Og vel gav denne Syssel ham, især i de første Aar, meget Arbeide med liden Løn, dog blev den ham kjer, da den satte ham i Stand til at virke Gavn. Han arbeidede i den umiddelbar under et Antal af Statens Ypperste: Lyxdorf, Schimmelmann, Brandt, Scheel o. fl., paa hvis Velvillie og Tillid han nød idelige Beviser i de 23 Aar, han — dog kun i 18 som virkelig fungerende — beklædte Posten.

Men uagtet de anførte baade literære Foretagender og Embedsforretninger fandt Pram Tid nok, at udvide sin Virksomhed til end flere Sider. I 1787 tilkjendtes ham af det Kongelige Landhuusholdningsselskab dets tredie Guldmedaille for en Afhandling om en Husmoders Pligter.

Ikke længe derefter gjorde han — samme Aar, som han i Minerva leverede Operaen Olindo og Sophronia — med Lagertha, indført i Rahbeks dramaturgiske Samlinger, et Forsøg paa at realisere Idealet af det talende, syngende og dansende Skuespils Forening til et Heelt. Og fandt man end Vanskelighederne ved Forslagets Indførelse paa Scenen uoverstigelige, paaskjønnede man dog det meget Smukke, hvorved Lagertha udmærkede sig. — Paa Skuepladsen derimod fremstilledes i det følgende Aar, 1790, tvende Prams Skuespil af høiere Art: det ene var Damon og Pythias, det andet Frode og Fingal. Begge, forfattede i, de da end usædvanlige, rimfrie Jamber, Begge værdige Stærkodders Sanger. — Efter et større Publikums Smag vare dog de med fortjent Bifald Aar efter Aar opførte tre Lystspil: Negeren, Ægteskabsskolen og Brønden, men hvoraf intet endnu er trykt, da Digteren vilde oppebie Erfaringen for at bringe dem nærmere Fuldkommenhed. Hans nyeste Skuespil derimod, Drømmeren, med Præg af ungdommelig Kraft, er vel, siden 1817, trykt, men end ikke opført. Ved ti originale Stykker har Pram hævdet sig Rang iblandt vore første Skuespildigtere.

Pram lod granskningsfulde Videnskabsskrifter afvexle med Fantasiens og Lunets Digterværker. Aar 1788 vare tre Præmier af Regjeringen blevne udsatte for Besvarelsen af Spørgsmaalet: Er det nyttigt eller skadeligt at indføre en Nationaldragt? Pram vandt vel for sit, siden ogsaa paa Tydsk oversatte, Forsøg om Dragten især for Danmark og Norge, kun den anden Pris, men gav dog deri unægtelig den til Fædrelandets Tarv hensigtsmæssigste Undersøgelse af Gjenstanden, der foruden sin statistiske Vigtighed anbefalede sig ved sund Filosofi og skarpsindige Bemærkninger, ved Bekjendtskab med Livet og Interesse i Foredraget.

Et nyt Prisæmne kaldte Pram til ny Væddestrid. Normænds gamle Ønske om en Højskole i deres eget Land fødte omsider en dobbelt Prisudsættelse af et Selskab i Christiania for de to bedste Afhandlinger over det Spørgsmaal: Hvorledes et Universitet i Norge til størst Nytte for Landet med Hensyn til Tidernes Cultur og Videnskabernes Tilstand kunde indrettes? Hvor kunde Normanden Pram udeblive fra Kampen? Prams blev den første Palme. Hans Forsøg om en Højskoles Anlæg i Norge, der udkom 1795, var, selv efter deres Dom, som havde en Mening ganske modsat hans,

Kronen for alle Skrifter om den Materie. Om Norges Taknemmelighed imod sin stolte Søn — lad Efterverden tale! —

Men nu traf ham, hurtig efter hinanden, haarde Stød. Kjøbenhavns store Brand fortærede for ham, foruden et anstændigt Bo og en udvalgt Bogsamling, hans haandskrevne Samlinger og Udarbeidelser, deriblandt den foromtalte Lærebog for Huusmødre. End dybere følede Manden med venne-huldt Hjerte det tredobbelte Tab, han i samme og det følgende Aar leed ved hans Venners Scheels, Carstens's, og Tyge Rothes Død.

Gavnrig Virksomhed er den Ædles Trøst i Livets Gjenvordigheder. — Fem Gange havde Pram vundet offentlig udsatte Præmier. Han havde i de to sidste Kampe overvundet Mænd af sjeldne Evner, af mangfoldige Fortjenester, Mænd, paa hvis venskabelige Forhold til ham han satte Pris: Hennings og Eggers. — Et Selskab udsatte en Præmie for den heldigste Udvikling af hvad der kunde og burde foretages med Kjøbenhavns Vaisenhus-Stiftelse, efterat dennes Bygninger vare afbrændte. Pram skrev, men traf ikke Prisdommernes Mening. Han udgav imidlertid den indsendte Undersøgelse, som og tildrog sig hædrende Opmærksomhed.

I sytten Aar havde Pram været i kongelig Tjeneste, da han, 1797, som Kommitteret, fik Sæde i Oeconomie- og Commerce-Collegiet, hvis Arkivariat han hidtil havde forestaaet. De tvende følgende Aars Somre sendtes han, første Gang i Selskab med Bjergmester, nu Professor ved det norske Universitet, Esmarch, sidste Gang med daværende Assessor, nu afdøde, C. G. Rafn, til Bornholm for at skaffe Oplysning om Steenkullene sammestedS. Frugten af denne Sendelse var at vel en ualmindelig god Art Brunkul nu paa bemeldte Oe hyppigere og bedre vindes og benyttes, og at derimod den hidtil saa kostbare Drøm om at finde Stenkul der lade sig vinde kan antages for omsider at være forsvunden.

Nogle faa Aar derefter foretog Pram sig, ligeledes ifølge Befaling, en Reise til Norge, hvormed Hovedøiemedet var at indhente lokal Underretning om Tangbrændingen og dens Følger for Fiskerierne og Landvæsenet paa de Kyster, hvor den fandt Sted, i Anledning af de haarde Besværinger, som idelig vare indløbne derimod. For Resten skulde Pram tilveiebringe Oplysning om Næringsvæsenet hist oppe i alle dets Grene. Fra Junii 1804 af til Foraaret 1805 bereiste han den største Deel af Trondhjems og Aggershuus Stifter, indgav omstændelig Beretning,

og fik Ordre at fortsætte sit Ærinde. Fra Junii 1805 til April 1806 bereiste han da end flere Egne af Aggershuus Stift, og alle af Christiansands. Den Beretning, han nu havde at aflægge, medtog hele Aaret 1806. Siden hindrede den Krig, i hvilken og Fædrelandet indvikledes, Reisens videre Fortsættelse. — Prams til Collegiet indleverede Beretning udgjør ti Bind, med en Mængde statistisk-oeconomiske Tabeller, Planer og Tegninger. Kongen befalede allernaadigst, at den, naturligviis med hensigtsmæssige Udeladelser, naar Tidsomstændighederne gjorde det passende, skulde udgives i Trykken. Men Norge aftraadtes.

Imidlertid indtraf en Forandring i Prams Embedsforhold. Han forlod 1809 Sekretariatet ved Directionen for Postkassens Pensioner. Disses Beløb var, 1786, da han tiltraadte Embedet, om 75,000 Rdlr. aarlig. Men Kassen var uden Beholdning, og dens Indtægt, Overskudet af Postpengenes Beløb, strækkede ej til at udrede Udgifterne, saa Laan maatte gjøres hos den kongelige Kasse. Ved nøiagtig at vaage over Postindkomsternes fundatsionsmæssige Anvendelse, ved at hjelpe Embedsmændene til selv, fra Enkekassen, at forsørge deres Efterlevende ved Pensioner for Børn eller for Enker med

uforsørgede Børn, indtil Børnene bleve voxne eller forsørgede, vistnok tillige ved en forandret Bestemmelse af Portoen, uden egentlig og almindelig Forhøjelse, ogsaa ved Tidsløbet, blev Directionen i Stand til efterhaanden at foreslaae Kongen Pensioner af mere end dobbelt Beløb imod for, til flere Pensionister og disses klækkeligere Forsorgning, og endda at samle et Oplag af mere end 12 Tønder Guld, hvis Renter i paakommende Tilfælde kunde anvendes til Pensioner.

Pram havde i 1802 faaet Benævnelsen af virkelig Justitsraad, 1810 optoges han iblandt Dannebrogs Ridderne, 1811 blev han virkelig Etatsraad. Endelig beskikkedes han 1812 til Deputeret i Oeconomie- og Commerce-Collegium, hvor han, et Par Aar derefter, overtog Forretningerne som Decisor for Handelsfaget. Og naar i det her omhandlede Tidsløb Manufakturvæsenet i mange af dets Grene, alle Hindringer uagtet, understyttet af hint Collegiums Medvirkning, gjorde Fremskridt, det forhen ikke havde gjort; naar især det Maskinerie, som, opfundet og længe hemmeligholdt i England, berøvede Manufakturer uden det Muligheden af at holde Stand med de dermed forsynede, her, deels endog tidligere end andensteds paa det faste Land, blev bragt til en

erkjendt Grad af Fuldkommenhed; naar de dermed arbeidende Manufakturers Udbredelse til at hævde Fædrelandet, forsaavidt, Uafhængighed af Fremmede, kun behøvede de under Krigen indtrufne Konjunkturer for hurtig at stige frem; naar i Productionsfliden selv Høravlens Forædling erholdt en blomstrende Udvidelse, Farveplanternes Avl sparede Landet betydelige Summer, og Kornforbruget formindskedes ved forbedret Brændevinsbrænding; naar grundig Undervisning heri, i Høravl, Hampavl, Humleavl m. m. ved Collegiets Forsorg almindeligere udstrakt, viste Virkninger i alle Rigets Egne; naar endelig Handelen, forsaavidt det stod i Collegiets Magt, aldrig savnede hensigtsmæssig Indvirkning; vil sikkert Ingen nægte Pram virksom Deel i Bestræbelser, der ikke tabe deres Værd, fordi forandrede Tidsomstændigheder medførte en Standsning i Meget. — Pram var kun faa Aar Deputeret. Da i Begyndelsen af 1816 Oeconomie- og Commerce-Collegiet blev forenet med det vestindisk-guineiske Rente- og General-Toldkammer, fik han sin Afsked.

Det syntes nu, man kunde ventet, at Pram her, i Danmark, hvor han siden sit ottende Aar havde boet, skulde, lykkelig ved Bevidstheden af sjeldne Fortjenester, ved Beviser paa almindelig Yndest,

velet sine øvrige Dage imellem Venskab og Muserne. —

Den udvidede Embedsbane havde ingenlunde afbrudt Piericernes Dyrkelse. Vel udgav Pram længe ikke særskilte Værker af betydeligt Omgreb. Men, foruden nogle enkelte æsthetiske Arbeider, berigede han Literaturen med mangt et kosteligt Stykke, indført i Ugeblade og Tidsskrifter. Saaledes, efter at han, 1795, af det borgerlige Understyttelsesselskab, var valgt til Medudgiver af dets Ugeblad Borgervennen, nedlagde han heri, de paafølgende otte Aar, og igjen fra 1818 af, endeel interessante Bidrag, især af populær-filosofisk eller økonomisk-statistisk Indhold. Med et andet Antal af saadanne udstyrede han de Skrifter, der fra 1797 af udgaves af det Skandinaviske Literatur-Selskab, hvilket han selv Aaret forhen, i Forening med Nyerup, Baggesen og Høst, havde stiftet. Ogsaa den Danske Minerva prydedes med Arbeider fra hans Haand. Nogle af hans i Norge gjorte Reisebemærkninger meddeltes i Handelstidenden for 1811 o. A. Ofte, i forskjellige Samfund, opfordret til at fremstaae som Ordfører ved høitidelige Anledninger holdt han endeel Taler, som Tid efter anden offentliggjordes i literære Samlinger. Og endnu har

han liggende til Pressen færdig en Kiæde af Undersøgelser over Æmner, der ere Statsborgeren vigtige. — Udspredte Digte af ham findes, foruden i allerede nævnte Arkiver, fremdeles i Almindeligt danskt Bibliothek, de schultziske Poesisamlinger, de 1785 med Noder udgivne Selskabssange, Charis, Tilskueren, Iris, og flere Steder.

Efter at have i henimod 40 Aar underviist og glædet den danske Almeenhed med saa mange og mangfoldige Aandsværker, hvoraf nogle ogsaa forplantedes paa tydsk Grund og modtoges med Bifald der, bebudede Pram endelig i 1817 en Udgave af sine samtlige Skrifter. Men Tiden var ikke den for et saadant Foretagende gunstige. Pram maatte udsætte dets Fuldførelse. —

Pram blev 1793 kaaret til Medlem af det physiokratiske Selskab i Lund, 1799 af det norske Videnskabers Selskab i Trondhjem, 1812 af det italienske Akademie i Pisa. I 1803 valgtes han til Præsident i Landhuusholdningsselskabet, for Trienniet til 1806, stedse siden gjenvalgt til Medlem i En af dets Commissioner. Ogsaa i det Skandinaviske Litteraturselskab præsiderede han som Formand fra 1811 af, ifølge hvert Aar fornyet Valg, indtil han 1818 frabad sig dette.

Med sin aabne Færd, sit varme Hjerte, sin hjelpsomme Deeltagelse, sin Humanitet, vandt Pram mange oprigtige Venner. Han spredede Liv og Fryd over deres Kredse.

Men hans Embedsindkomster havde en Tidlang for en stor Deel bestaaet i, lovbestemte, Sportler, hvilke siden formedelst Omstændighederne ophørte. Flere Udheld stødte efterhaanden til. Fremfor Alt forøgedes Byrderne ved hans Hustrues mangeaarige Sygdom, som endtes ved hendes Død den 30 September 1819. Prams Kaar havde nødt ham til at ansøge om et Embede, ved hvis Indkomst han, med ihvormange Offere, kunde forbedre sin økonomiske Tilstand. Uden at have egne, havde han antagne Børn at forsørge.

Efter Ansøgningen blev Pram, i Oktober 1819, allernaadigst udnævnt til Toldforvalter paa St. Thomas. Did har han bestemt at afseile med Skibet Cecilia Dorothea, ført af Kapitain Dannebrogsmand Jens Møller. — Den Gud, i hvis Hænder et Hav er en Draabe, Han bringe ham uskadt til hin fjerne Kyst! Han bringe ham karsk tilbage til os!

Tale

den 10de April 1820.

Er det end saa, at ingen Dag, ingen Time i Livet er betydningsløs for det tænkende Menneske; at enhver, som svinder bort, efterlader Spor, ved hvilke Hjertet kan dvæle; Mindelser der ere, om ikke stedse behagelige, dog lærerige, frugtbare, velgjørende; der gives dog enkelte Dage, som tale til os med stærkere Vælde, hilse os med større Høitidelighed; der gives enkelte Timer, som vække og fremkalde Følelser, der længe syntes at være os fremmede og ubekjendte, eller at slumre dvalefængslede i vor Barm. Blandt disse Dage tæller jeg med Føie dem, der samle os til Afsked med vore Venner; blandt disse Timer dem, da vi sige de Kjære vort rørte Farvel! Det er en saadan Dag, der nu hidkaldte os, det er en saadan Time, der hilsede os nys med sit høitidsfulde Slag. Vi see en Mand, der, som Videnskabsdyrker, som det Godes og Skjønnes ædle Tolk, længe var vor Hæder; der, som Menneske og Ven, ved sin Godmodighed, sin

Velvillie, sit sjældne muntre, ungdommelige Lune, udbredte Glæde i den Kreds hvor han vandrede; vi see denne Mand nu staae i Begreb med at forlade os. Nye Embedspligter kalde ham, og han følger deres Røst. Snart vil hans Øje søge veemodigt efter Danmarks svundne Kyster. Snart vil et umaaleligt Rum skille ham fra det Samfund, der elskte ham og som var hans Hjerte saa kjær; Snart ville Oceanets rullende Bølger — gid stedse føielige og blide! — føre ham over til en fjernere Himmelegn.

Det er altsaa en Affkeds-Fest, der i Dag forsamlede os. Og at være Ordfører ved denne Fest, at skildre de Følelser og Ønsker, der fremkaldes hos os alle — Dette var det hædrende Ærinde, som blev mig overdraget, og hvilket jeg ikke troede at burde vægre mig ved at udføre, skjønt jeg vel følede, man havde mere taget Hensyn paa min Villie end min Evne.

Modtager da, værdige Forsamling! Du, min Pram! og I, hans ædle Velyndere og Venner! modtager med Godhed og Overbærelse den Skjærv, der nedlægges for Eder; saaledes som et oprigtigt Hjerte, men en indskrænket Tid og en svag Haand mægtede

at række den, og undrer Eder ikke, om den maaskee stundom skulde bære et Præg, der egentlig hører hjemme i Helligdommen; o, det er mandig Alvorsfærd, der sømmer Mænd og Brødre ved Afskeden; og hvar de samles til saadan Færd, der er Stedet helligt, der staaer Menneskets hulde Veninde Religionen og lyser med sin moderlige Haand, med sin livsalige Læbe, Fred over dem der droge bort, som over dem der blive tilbage! Tillader mig da, at indbyde Eder til at dvæle nogle Øieblikke ved Betragtningen af

Venners Farvel ved deres Skilsmisse!

Farvel! et kort Ord, og dog saa rigt paa Indhold og Betydning! det er, som havde Hjertet selv ufrivilligt opfundet dette Ord, for at sammentrænge sine Følelser og Ønsker; som udtrykte det paa eengang hvad Øiet tolker under stille Taarer; hvad der hæver den bankende Barm, men hvad Læben forgjæves søger at skildre.

Ja, Farvel! er den Lyd, som det umyndige Barn grædende fremstammer ved Faderens Bortreise; Farvel! ere de Ord, under hvilke broderlig Samvandrende møisomt rive sig løs fra hverandres Favn; Farvel! er den Røst, hvormed den fromme El-

skende signer sit Hjertes Udkaarne i Døden. — Ja, i Sandhed! hvor den ikke er et blot Mundsvæjr; denne hellige Lyd, der, som de høie Navne: Venskab og Kjerlighed, ofte nævnes for at tages forfængelig; hvor den ikke blot er Læbens men Hjertets Udtryk; o der er det blide, ædle, høitidsfulde Følelser som ledsage den. Og! blant disse Følelser indtager uden Tvivl Veemod det første, det øverste Sted.

Eller skulde vi vel med Kulde, med Ligegyldighed kunne see den Mand forlade os, der var os dyrebar og kjær; hvis hulde Omgang skjænkte os saa mangen skjøn, frydelig Time? Skulde vi uden at røres i vort Indre kunne see den Mand vandre fra os, hvis Aand og Hjerte vi agte lige høit: hvis Læbe eller Pen vi skylde saa mangen ædel Nydelse, saa mangen reen og værdig Glæde? — Nei! "den stille Veemodstaare — siger Kant — vanzirer ikke Mandens Øie, naar den fremkaldes ved et Optrin, der i Sandhed er den værd." Og monne ikke Venners Skilsmisse fortjene at kaldes sligt et Optrin! Jo, Veemod! underfulde Følelse! Du, som med selsom uforklarlig Vælde forener hvad der synes saa stridigt: det bittre med det søde; det smertelige med

det behagelige; Du, hvis Alvor vi ikke ønskede at ombytte med Munterhedens glade Luner, hvis Smerte selv vorder os til salig Lyst; — Ja, det er Dig der ledsager, der helliger Venners Afskeed; det er Dig, der trykker dit skjønne, dit elskelige Præg paa deres rørte Farvel.

Jeg nævnte Veemod, v. F., men ikke kunde jeg forstaae under dette Navn hin feige Klynken, hin usle Modløshed, hine utidige, barnagtige Klager, der saa lidet sømme Mænd, og kun vanhellige det Optrin, de skulde hædre og forædle. Nei! bort med qvindagtig Blødhed, med uværdig fornedrende Jamren, der hverken afvende eller forandre hvad der engang maa og bør skee! Den sande, den ædle Veemod er mandig og opløftende, er stærk midt i sin Sorg; thi en huld, livsalig Genius svæver trøstende ved dens Side. Ja, det er Livets gode Engel, der ved sin skjærmende Haand leder os saa venlig fra Buggen til Graven, tørrer Taaren af det grædende Øie og maler nye Glæder, nye blide lyse Dage for det nedslagne Sind; det er Haabet, denne Veemodens høiere Beslægtede til hvis Barm den hæl-

der trøstigen sit Hoved. O, den Tanke! at vore Venner ville lide vel, hvor de end stædes, at de med Godhed ville vedblive at mindes os, som vi vedblive at bevare deres Navn i kjerlig Erindring; at vi, skjønt fraværende med Legemet, dog ere hinanden nær i Aanden, nær med fælles inderlige Ønsker, med fælles ømme Følelser, med fælles urokkelig Venskab og Hengivenhed, at vi ikke ere berøvede al Udsigt til atter at see, at hilse Elskte i vor Kreds, og at Gjensamlingens glade, festlige Dag rundelig vil erstatte den lange Fraværelse; Ja, det er denne Tanke, denne skjønne, opløftende Tanke, der, næret og styrket af hint Livsalige gjør Veemodstimen selv til en kjær, en rørende Høitidsstund.

En saadan Stund, er det, kjære, ædle Pram! der nu samler os omkring Dig, det er en saadan Stund, der nu indbyder os til gjensidig Afsked med en Ven, vi agte og elske. At vore Tanker følge med Dig, paa Din nye lange Vandring, at vort Hjerte ikke glemmer, ikke kan glemme Dig; derom vil Du, endog uden Forsikkring, føle Dig fuldeligen overtydet. Og hvorledes skulde Du vel overalt kunne glemmes af Medborgere, Du søgde

saa redebon at gavne og glæde? Hvorledes skulde Du kunne glemmes der, hvor saa mange Enker, hvis tunge Kaar Du bidrog til at lette, saa mange Faderløse, der ved Din kraftige Medvirkning, fik Raad og Evne til at vandre roligere mod den mørke Fremtid, ledsage Din Bortgang med stille Velsignelser, med tørte Bønner til Gud? Hvorledes skulde Du kunne glemmes der, hvor saa mange Venner, der ved Din Velvillie, Din Fortrolighed, Dit muntre, selskabelige Lune bleve oplivede og glædede, ville ofte, med Taknemmelighed og stille Længsel, nævne Dit Navn. Ja hvorledes skulde Du kunne glemmes, hvor Danmark selv ihukommer Dig! — Nei! Som Parnassets alderstegne Høvding, som Skærkodders Digter, som Minervas Udgiver, som det Godes, det Sandes og Skjønnes yndigen afvexlende Sanger, vil Du, hvor vidunderlig end Tonen i den skjønne Literatur maatte forandre sig, dog læses, mindes, takkes, saalænge Dannersproget lever, og dets gode Aand, Forstandens og Smagens og Skjønhedens Aand, er endnu ikke veget fra os.

Men er det saaledes en kjær, en opløftende Tanke for Dig, som for os, at Du ingensinde kan eller

vil glemmes, da er det ikke mindre qvægende og fryðeligt for vort Hjerte, hvad Haabet saa venlig lover os, at vi heller ikke glemmes af Dig, at de nye Gjenstande, der hisset ville omgive Dig, ikke mægte at udslette eller fortrænge Mindet af de kjære gamle; at det ofte vil være en behagelig Syssel for din Aand, at lade den Kreds hvori du saalænge vandrede, fremgaae i Erindringens milde Tryllespeil, for, med Venne-Omhed, at velsigne den.

Og saaledes tage vi da Afsked med Dig, ædle gode Pram! som Mænd og som Venner. Saaledes overgive vi Dig nu i Hans Varetægt, der beskyttende vil ledsage Dig paa den Bane, hvor nu ikke længere vort Oie og vor Haand, hvor kun vore Onsker, vore Længsler kan følge Dig. — Farvel! er altsaa kun det Ord, jeg endnu tilraaber Dig i alle her Forsamledes Navn! Venskabets og Agtelsens, Veemodens og Haabets rørte, inderlige Farvel!

Ædle Fædrelandets Mænd.

Det Overmaal af Hæder, som her bliver mig til Deel: — saaledes til Afsked at hilses af et saa-

dant Antal af saadanne Mænd, som de af hvilke jeg her seer mig omringet — saa mange af Fædrelandets i saa mange Henseender Ypperlige og Ypperste, — ved en saadan Ordfører; — hvor uværdig til ringeste Deel af — jeg siger ikke denne Hæder, men af den Velvillie og Bevaagenhed, som dog i Sandhed var det skiønne Maal for mit Livs Stræben — hvor uværdig var jeg ei til denne dyrebare Velvillie, dersom det, der nu vederfares mig, ei overvældede mig med Følelser, hvilke jeg ingenlunde kunde udtrykke: berusende Følelser af det Nærværende: vemodsfuld taknemmelig Følelse ved den Vrimmel af Erindringer af henrundne Dage — af al den Godhed, Bevaagenhed, Veiledning, Overbærelse, det Venskab, disse samme Ædle, som nu omgive mig, og de flere disses Jevninger — deels alt længesiden henfarne — i saa mange Livets Omvexlinger — stedse viiste mig, og derved blidgjorde mig Livsbanen — og nu Følelsen af at jeg snart skal forlade disse, forlade Alt, hvad hidindtil giorde mig Banen — trods alle nu i Sandhed ei øinelige Besvær — saa skiøn — dens Ende saa overvættes skiøn?

Hvorledes skulde jeg torde troe mig Maalet for saadan Hæder? — Venskab, overbærende Humanitet, kan have betragtet mit Livs Stræben, af Velvillie for min Hensigt, med en denne Stræbens store Svaghed, mine mange Ufuldkommenheder tilslørende Skaansel — — Men nei! ikkun ædel Begjærlighed efter at afgive Bevis paa, hvor gierne, og med hvor megen Overbærenhed Fædrelandet — ved dets Ypperste — griber Leiligheden til rundeligen og ædelmodigen at hædre hver den, som — svarer end Evnen for lidet til god Hensigt — med Vedholdenhed, om end kun svageligen stræber at fortiene dets Gunst — ikkun denne kan det være, som saaledes lønner min redelige, men — o dybt føler jeg det — svage Stræben efter at vorde værdig saa skjønt et Maal.

I denne Overbevisning modtager jeg, ædle Fædrelandets Mænd! den Hyldning, som jeg kun saaledes tør tilegne mig; modtager den med ydmygst Følelse af dybeste Taknemmelighed; — Taknemmelighed for alt det meget og store Gode, jeg nu i tre Snese Aar nød i det Fædreland, Forsynet byder mig — nu at forlade; — Taknemmelighed til det ædle Folk, som med Godhed stedse mod-

tog, ogsaa nu saa overvættes belønner hver min velmeente Stræben; Taknemmelighed til den ædle, ædle Landsfader, som jeg tiente tro, men som og saa landsfaderligen huld og blid saae og lønnede min Stræben, ogsaa dermed at han naadig bønhørde mit eget gientagne alvorligste Ønske, hvilket Forsynet nødte mig til, ved at tilstede mig at gjøre det Skridt, jeg nu skal tiltræde, og med landsfaderlig Kundhed at lette mig Besværligheden ved nu at maatte giøre det.

Ved beste mig muelige Anvendelse til Kongens og Fædrelandets Nytte af de sandsynligen kun faae Dage, Forsynet end vil forunde mig, og af den svage Rest af aldrig store Evner, det betroede mig, skal jeg — hvor det end kalder mig — ærligen stræbe at yttre saadan min Taknemmelighed, og bevise at den stedse var, stedse skal vorde, mit Hiertes Alvor.

Melodie: I Ungdoms Vaar ꝛc.

Samlede her
i trofast Vennekjæde,
blidt hos Enhver
end dvæler Festens Glæde.
Efter den hoie Jubelklang,
festligen her monne lyde,
lader en stille Afskedssang
dybt fra hvert Hjerte udbryde!

Hil dig, o Skjald!
som denne Kreds forskjønned'!
Musernes Kald
Du troe og virksom lønned'.
Thi Dig og vorded Laurens Krands,
herlig Fuldendelses Smykke,
skjøn den i Sølverhaarets Glands
vidner om Sangerens Lykke.

Tænksom og mild
Du huld vort Øje møder;
Ungdommens Ild
i Skjaldens Blik end gløder.

Smykker dig Lauerbærkrandsen grøn,
dog dig en skjønnere pryder:
Borgerens Egekrands saa skjøn,
viet de helligste Dyder!

Din Harpes Klang
skal fjerne Sekler fryde,
tidt skal din Sang
fra danske Læber lydel
Men for dit Hjerte Venskab end;
skjønneste Minde Dig hæver,
Hvor Dig end Skjæbnen fører hen,
troe for hvert Hjerte Du svæver!

Fjern fra det Land,
der er Din Barndoms Minde;
fjern fra den Strand,
der saae Din Manddom svinde,
mindes Du svundne Venskabs Lyst
mindes hvert Hjerte Du satter!
Haabet da smile Dig den Trøst:
Eengang vi gjensamles atter!

Ogsaa et Par Ord

i Anledning af Hr. Prof. Kruses:

Nok et Par Ord om Rødhætten.

(i ellevte Hæfte af hans Tidskrift: Theatret).

Paa det Mangfoldige, Hr. Prof. Kruse i Ovennævnte, mig tilegnede Par Ord (st. 41 ½ S. med Efterskriften) mod mig personligen og i min Embedsstilling ved Skuepladsen har fremført, har jeg troet at skylde Publikum og mig selv, kortelig at svare saaledes:

Det kan neppe være Hr. Prof. Kruse, der har arbeidet saalænge og saameget for Skuepladsen, ubekjendt eller af Minde, at af oversatte Skuespil kun Oversættelsen sendes Censorerne til Bedømmelse, og at Originalen ikke lettelig medfølger, uden i Tilfælde, at Overs. for dermed foretagne Forbedringer i Fordanskningen, troer at kunne giøre Fordring paa høiere Honorar; ogsaa er det jo kun det fordanskede Stykkes Passelighed for Skuepladsen, Censorerne, uden noget andet Hensyn, have at tage i Betragtning. Det var da og Oversættelsen af Rødhætten,

der fra min Medcensor, af hvem den først *) var læst og bedømt blev mig tilstillet at bedømme. At jeg ved at aflevere det giennemlæste Stykke i Directionsmødet, efter Overbeviisning og Samvittighed sagde mine Tanker saavel med Hensyn til det selv, som til den Leilighed, hvortil der tænktes paa at opføre det, trøster jeg mig i fornødent Tilfælde til at bevise; videre kan jeg hverken troe mig forpligtet eller berettiget herom offenlig at sige.

Naar Hr. Pr. Kr. anseer mig personlig forpligtet, at giøre Forf. og Overs. af antagne Stykker opmærksomme paa hver Plet, der maatte vanzire deres Arbeide, ja endog undertiden foreslaae et eller andet forbedrende Tilsnit — hvilket han imidlertid erkiænder ikke at være min Embedspligt, da tillade han mig at troe, at jeg ved saaledes uopfordret og uanmodet at ville opkaste mig til Mentor for Skribentere, der tit vel endog torde troe at have hoistgyldige Indsigelser mod min Competence, naar f. Ex. — som

---

*) Det er gammel Vedtægt mellem Censorerne, at dele de udkomne Stykker mellem sig, saaledes, at nogle læses først af den ene, andre af den anden, paa det ikke ved en bestemt Orden heri, een skulde synes at faae et Slags bestandigt Initiativ eller Udslag.

med Hr. Pr. Kr. er Tilfældet — vor Synspunkt og Synsmaade med Hensyn til Skueplads og Skuespil vare aldeles modsatte, i mine Tanker vilde qvalificere mig til det høist inurbane Epitheton, Hr. Pr. Kr. S. 107 L. 7 har tilladt sig at tillægge mig, og som jeg ikke vil besudle min Pen ved at afskrive; at jeg imidlertid, paa ringeste givne Anledning eller Anmodning, ikke pleier at være vrangvillig eller uredebon til at meddele Vedkommende mine Tanker, torde mulig Hr. Pr. Kr. selv af ikke saa aldeles fiern Erfaring have Prøve paa.

I Henseende til Hr. Pr. Kr. Paastand, at en samvittighedsfuld og nidkiær Directeur bør være tilstede ved Prøverne, har jeg dette at sige: at da det ved udtrykkelige i Anledning af daværende Theaterinspecteur Capt. Schneiders Ansættelse 1809 efter kongelig Befaling udarbeidede H. M. forelagte og af ham 1812 bifaldne Instruxer er bestemt, hvem Overtilsynet ved Prøver og Forestillinger tilkommer, anseer jeg det for nidkiær og samvittighedsfuld Embedsmands Pligt ikke uanmodet og ubeføiet at trænge sig ind i sine Collegers og Medembedsmænds Virkekreds; at jeg i øvrigt nogensinde, og af Ingen, er fundet vrangvillig eller efterladen til at paatage mig eller deeltage i nogen Em-

tedsforretning, hvortil jeg af Vedkommende blev kaldet eller indbudet, er jeg mig bevidst.

Da Hr. Pr. Kr. har fundet for godt at kræve mig til Regnskab, fordi jeg har været tilstede ved en Privatforestilling af Sluespillet Frejas Alter, hvortil mig fra det Selskab, i hvis Locale Forestillingen gaves, var som dettes Medlem tilstillet Billet, vedgaaer jeg Factum, med Tillæg, at een Hovedaarsag til, at jeg bivaanede denne Forestilling (hvortil ingen i øvrigt af mig har begiært Tilladelse, og jeg ingen har givet eller havt at give) var, at jeg ved denne practiske Prøve vilde overtyde mig om, hvorvidt, med Hensyn til Stykkets Theatereffekt, den af Censorerne over det i dets nærværende Form fældede Dom var beføiet eller ikke. At jeg derimod, siden, under, eller efter Forestillingen, ved allermindste Yttring har givet ringeste Skin af Føie til at formode: "at jeg dermed (som Hr. Pr. Kr. siger) vilde give Ligesindede Venner at forstaae, at Directionens Forkastelse som mindst (!!!) hidrørte fra mig, eller at den havde været en Overraskelse; at min Nærværelse ved hin Forestilling kort sagt var, som Hr. Pr. Kr. behager at kalde det,

en Retirade, benægter jeg som en aabenbar og skammelig Usandhed.

Naar han endelig i Efterskriften i Anledning af Mad. Zinks formeentlig uanstændige Fremstilling af Elskovsrosens Rolle (i Rødhætten) som i øvrigt ikke hun, men Mad. Rind, med eenstemmigt Bifald spilte, paa ny antaster mig, maae jeg blot anmærke, at de utrolige Mundsvæir, der saa tienstfærdigen have gaaet ham tilhaande med at berette ham mine Privathandlinger, og formeentlige Yttringer (hvorfor jeg hverken agter at staae ham eller dem til Regnskab) maa udentvivl have forsømt, at mælde ham (hvad de dog neppe have været uvidende om, da endog Embedsforhold have nødsaget mig at bekiendtgiøre det i de offenlige Blåde), at jeg al den Tid, Rødhætten var paa Scenen, af en Upasselighed, som tilfældigviis just overkom mig den Dag, dette Stykke første Gang forestilles, og med faa Dages Afbrud vedvarede indtil Enden af Januar, blev tvunget at holde mig inde; at han derimod skulde vide, at jeg desuagtet efter det, de Faa, der under min Upasselighed besøgte mig, tilfældig kom til at nævne om Stykket, dets Fremstilling, og dets Optagelse, ikke undlod paa vedbørlig Maade at efterkomme, hvad

jeg erkjendte for Embedspligt, kan jeg derimod hverken forlange eller formode, han skulde vide, uden jeg nu herved selv underretter ham om.

K. L. Rahbek.

Bilag til Tidernes Tegn af Aviser.

Om Hertugen af Levis Forslag angaaende Majoriteter.

(Udaf Brem. Z. den 26. Maj No. 147).

I de fleste Egne af Tydskland have Vedtægt og Love hindret Grundeiendommenes Udstykning paa mangehaande Maader. — I de nyeste Tider har man, tildels ikke med Uret, heri villet finde en betydelig Hindring for Nationalvelstanden. Det er ikke at nægte, at ved fri Disposition over alle Grundeiendommenes Dele Befolkningen vilde formeres; men saadan Formerelse er kun til en vis Grad nyttig (???). Dertil kommer endnu, at Jordens Benyttelse i større Masser ved færre Eiere kaster en større reen Fordel af sig, end ved Grundens Udstykning i færre smaa Eiendomme. — Under reen Fordel er nemlig at forstaae, hvad efter Fradrag af Produc-

tionsomkostningerne ɔ: af det, der under Grundens Bearbeidelse er blevet forbrugt af Arbeiderne til deres Fornødenheder (Føde, Klæde, Brændsel, Bolig o. s. v.) som disponibelt Overskud bliver Eierne tilovers. Da nu Stædernes Befolkning maa ene have sin Næring af denne Agerbrugets rene Fordel, er det ikke blot vigtigt for Ejerne, men og for Staten i Almindelighed, at det rene Overskud ikke bliver for ringe; da ellers Stædernes Befolkning maa aftage, saadanne undtagne, der ved Handelsvinding kunne kiøbe dem deres Fornødenheder (?) af Udlandet. Frankrig har i 30 Aar læst hele Europa et Collegium over Experimentalpolitiken, og tillige for at dække Omkostningerne ladet sig indtil 1814 af Naboerne betale anseelig Honorar. Lad os nytte disse Lectioner, og høre, hvilke mærkelige Bekiendelser Hertugen af Levis nylig i Pairskammeret har foredraget over denne Gienstand, for at bedømme Indretninger og Forhold, hvori vor Samfundstilstand har i Aarhundrede rodfæstet sig, efter deres indre Værd og Uværd, og ikke efter det Navn, de føre, i superficiel Mening fordømme dem, naar maaskee en forhadt Betydning klæber ved dette,

som ved Feudalvæsenet, hvorover saa vaklende og vildfarende Forestillinger herske.

Hr. De Levis commenterer i et lidet Antal Sætninger det sørgelige og nedslaaende Billede af de Følger, Grundeeindommenes Delning alt har havt (?) for Frankrigs Agerbrug: "Udstykningsraseriet, siger han, er drevet til den sørgeligste Yderlighed. Naar der kun er een Mark, deles den mellem alle Medarvinger; er Arven bestaaende af flere Stykker Jord, pleier man isteden for at erstatte i Penge, hvad i hvert Stykke kan mangle, for at faae lige Dele ud deraf, heller at dele slige alt for meget til hinanden knyttede Lodder, i endnu mindre Dele. End mere, fire Born, der arve fire lige Stykker Jord, staae fast paa, at faae hver sin Fierdedeel af alle Stykkerne; hvoraf strax, og ved en blot Mutation bliver 16 Parceller, isteden for fire. Jeg siger Parceller, m. Hr. fordi man i vore Jordebøger ikke mere regner efter Hektarer eller Arpens engang; det er kun altfor sædvanligt, at see Stykker af en Centiare, en Perche, eller Landsstrækninger, hvoraf man maatte alt have en temmelig Deel samlede, for blot at komm

lige med Fladeindholdet af denne Sal, vi deliberere i. Og hvor meget Jord gaaer ikke til Spilde til ufrugtbare Markeskjel og Indfredninger, eller i unyttig forøgede, og dog utilstrækkelige Samfærdsler! Hvormegen Tvist, Processer, Vanskeligheder for Agerbruget! Ploven kan ikke engang trænge ind i disse snævre, smalle Agerstykker; og kunde den det, hvorledes vilde den da vende Jorden? Man maa altsaa nødvendig tage sin Tilflugt til Spaden, til den møjsomme Bearbeidelse ved Menneskehænder. Men naar I nu hverken have Heste, eller Græsgange til Huusdyrene, hvorfra vil I tage Giødsken, for at forbedre Eders Marker? Denne Ubeqvemmelighed føles vist nok mindre i Nærheden af Stæderne; men den kostbare Transport formindsker alt betydelig denne Art af Industrie omkring de concentrerte Boliger; saasnart man kommer udenfor denne, er der ingen Ligning mere mellem de relative Producter af et stort ved en rig og vindskibelig Landmand bearbeidet Stykke Jord, og af en Dagleiers fattige Arvelod, hvor han lever belæsset med Familie og i Tilstand af tilvant Besvær, der ikke tillader ham paa Reproductionen at

anvende det Tilskud en i det hele lidet frugtbar Grund kræver."

"Vi kunne endnu føie til, at selv i Nærheden af Stæder, endog uden for Paris's Porte, saavidt vi vide, ligger mange smaa Jordlodder, der hverken kunne blive passelig opdyrkede, eller fordeelagtig solgte, da Indfredningens eller Salgets Omkostninger vilde overstige Jordens Værdi; og dog hænge Landsbyfolkene derved, og ere stolte af at eie dem. En egen Forblindelse hos dette Folk, der kun vil give efter for denne Aarsags længe opdyngede Virkning. Men man begriber nok, hvorledes de utallige deraf flydende Processer ere fordeelagtige for Retsbetiente og Procuratorer; og disse HH. høre da ikke op at raabe: Europa beundrer blot vor Civilcodex."

"Indlader man sig i disse Details, og udgrunder denne interessante Gienstand, saa erkiænder man, hvor stor deres Feiltagelse er, som paastaae: Agerbrugsindustriens unægtelige Fremskridt i Frankrig paa nogle Aar kunne ene tilskrives Grundeiendommenes store Deling. Jeg skal sige Dem, hvad der er den sande Aarsag til denne Markproducternes Formering:

først den lykkelige Anvendelse af de practiske Videnskaber paa Landbruget, der endelig er blevet en regelmæssig Kunst; Indkoblings-Theorien, der har tilladt at afskaffe Brakjordene; endelig og maaskee mere end alt andet, den Tilvænnelse til Oekonomie og Tilsyn, som Revolutionstabene have paalagt de første Grundeiere, der tilforn vare blevne fattige, ved at betroe sig for det meste til skiødesløse eller utro Forvaltere. Tvertimod vilde denne Tilvæxt af territorial Rigdommene, uden Skattepaalæggene, og Jordens umaadelige Underdeling, der aldeles modsætter sig alle store Forbedringer, endnu gaae langt raskere. Kun paa nogle store Domainer kan man holde hine Hjorde, paa hvilke Alt er kostbart, Uld og Kiød, og Skind, og hvoraf Giødningen ikke er mindre nyttig for Korn, end for Engbund. Der, og kun der spare sindrige Machiner betydelige Summer i Haandarbeid, og give Fordele, der udbrede dem over Jorden med den sammenknyttede Interesses progressive Kraft. Og skulle Moser udtørres, og forvandles til Enge, Flyvesandet fæstes paa Strandbredden ved Plantninger, Flodernes Oversvømmelse hindres ved Dæmninger, kan man da vende sig til de smaa Grundeiere,

for at faae de dertil fornødne Capitaler? Ville I betragte dette Spørgsmaal med Hensyn til Humaniteten og den offenlige Sikkerhed? Siger, om i Krigs og Elendigheds Dage, naar Levnetsmidlernes Priis gaaer over den sædvanlige Høide, og Consumenterne, nødsagede at formindske deres Udgifter, lade alle ikke uomgiængelig fornødne Arbeider gaae ind, om det ikke er den store Grundeier, der giver hin Hob af Daglønnere uden Arbeid, der sukke i tvungen Lediggang, Sysfel og Brød? og vende da ikke de for deres Forraad bekymrede stærkbeboede Stæder dem til ham? Hans Kornkamre ere baade en Hielpekilde for de Fattige paa Landet, og Befolkningen i Stæderne."

Endnu en anden vigtig Synspunkt drager Talegen frem. Det er nuomstunder beviist (?) at en hurtig Tilvæxt af Befolkningen, naar den ikke ledsages af en lige Tilvæxt af Næringsmidlerne, er en sand Nationalelendighed (!!!) da den frembringer en Mængde Ulykkelige, der ere rede, at synke under alle Fristelser, tiene Lasten og Rebellionen til Redskaber, i det mindste at ligge tungt paa Samfundet som en Byrde, hvortil Sproget ikke har Navn. Denne svage, usunde, umoralske Popu-

lation, forlanger imidlertid Næringsmidler, og consumerer i det mindste alle dem, den frembringer. Deraf kommer det at en meget folkerig Nation tit er mindre mægtig, mindre rig, og mindre lykkelig, end en ikke talrig Nation, en der bestaaer af uafhængige velhavende Familier, der ere begavede med en overlegen moralsk og physisk Constitution. Den sande Politik (?) tør altsaa kun begunstige Ægteskaber *), for saa vidt Ægtefolkene besidde Midler til at føde og opdrage en Familie. "Saa ere da — siger Hertugen — de ubesindige Ægteskaber Kilden til saa mange Ulykker, og de uundgaaelige Følger af Grundeiendommenes Udstykning. Ved en stor Bearbeidelse styres Arbeidet af Ejerne, eller af hans Fæstere med deres Families Hielp. Aldrig forlade Børnene det Fædrenetag, for at lægge Grund til et andet Etablissement, uden naar opdyngede Besparelser ere tilstrækkelige til en ny Huusholdnings første Fornødenheder. Tienestefolkene, de hiemmesiddende Arbeidere paa Landet forholde dem meest med samme Klogskab; de der ikke blive ugifte, men gifte dem først i en modnere

*) End Skiørlevnet da? K. N.

Alder, have færre Børn, og flere Midler til at opdrage dem. Vise Forsigtighedsregler, der holde Befolkningen inden de Grændser, Samfundsbaandet foreskriver den. Og dog formerer Folket sig talriigt, men gradviis i Forhold til Levnetsmidlerne og Capitalernes Forøgelse, endelig uden Forstyrrelse, som Alt, hvad der fuldkommer sig. Paa den anden Side efterlader Landbruget i det Større, der sysselsætter saamange Arme med Plovene, endnu et stort Overskud fra Høsten, efter at have næret dem hvis Arbeid avlede Høsten. Det er hint Overskud af Korn, Qvæg, Fødevare, der udgiør Stædernes Reserveproviant, ligesom det tillige forsyner Handelens og Armeens daglige Consumption, kort den hele disponible Deel af Nationen, der ikke er vorned."

"Deler de 100 Hektarer af en Domaine mellem de 25 Arbeidere, der ere sysselsatte med at dyrke den, og følger Resultatet af denne Forandring, der synes de ubesindige Philanthropers (!) Øine saa ønskelig. Først er det upaatvivleligt, at hver af disse smaa Grundeiere hurtig vil tage sig en Kone. Da et Stykke paa 4 Hektarer alt er betydelig indbringende,

naar ellers Jorden er god og vel dyrket, ville alle disse Individuer leve beqvemmelig, altid forudsat, at de første Høste ere gode, og at Renterne af de uundværlige Forskudssummer til at kiøbe Sædekorn, og andre Bekostninger ved et nyt Anlæg, ikke ere for høie. Men saasnart Delinger nedsætte hvert Individs Part til een Hektar, eller endnu mindre, ville disse gode Høste ikke hindre den sædvanlige Uleilighed af denne alt for concentrerte Population, og da det altid vil være den umuligt at spare noget til Fremtiden, vil Misvæxtaar ikke blot blive tunge, de vil blive undertrykkende" *).

*) I No. 41 af den preus. Statstid. er i den Afhandling af Benzenberg til Skattevæsenets Historie i Churf. Cøln, følgende, som Modsætning til det foregaaende, mærkværdige afvigende Mening: "Et Lands Velhavenhed beroer paa Indbyggernes Virksomhed, men især derpaa, at Grundeeindommen er i Hænderne paa den Classe Statsborgere, for hvem den bærer meest. Og den bærer meest for dem, der kunne betale høiest Grundskat deraf, og det er just de smaa Jordbrugere, der have deri faa Tønder Land liggende tæt om deres Gaard. Man seer dette bedst paa Fæstere. Disse Jordbrugere fæste til

"Det Overskud af Productionen, som den store Culturs System tillod at føre til Byen eller udaf Landet, vil i Fremtiden aldeles absorberes af deres Consumtion, der dyrke Jorden. Denne Deel af

---

slette Jorde til Priser, som den lærdeste Agronom ikke vilde faae ud af langt bedre. Men Ordsproget siger: Bonden beregner lavt sit Skind og sit Slid, og den bedste Giødning er dens Sveed, der fører Spaden. Er et Sogn først kommet saavidt, at der ingen Plov er meer at finde (som f. Ex. i Sognet Kønigswinter) da har den naaet den høieste Grad af Cultur; og en Morgen Land giver da indtil 24 Dlr. i Fæste. Denne Priis kan ingen Agronom give, og kan kun finde Sted, hvor Jorden er deelt saa smaat, at den er bleven Skillemynt, hvor den da altid gaaer hurtig i Hænderne paa dem, som den bærer meest for. I Kønigswinter-Mark er det kun eet Stykke, der er større end en Morgen Land, og det er Domaine; Men saasnart Agerjorden er i saadanne Forhold, at den bærer saa høi Fæsteafgift, bærer den ogsaa meget høie Skatte." (Men kan en Statsindretnings Godhed bedømmes efter Høiden af de Skatte, som derved lade sig udbringe? Br. 3).

Territoriet er altsaa og reent tabt for Stædernes (*) Proviantering, ret som det var slugt af en Afgrund."

"Kan man endnu ikke overraskes af disse sørgelige Sandheder, da man dog i 25 Aar tre Gange har seet Frankrig blive Rov for en ulykfalig Mangel, trods Agerdyrkningens Fremskridt, trods vor beundringsværdige Code civil, eller rettere formedelst de Udstykninger af Grundeeindommen, som denne Code begunstiger. Have vi ikke for 4 Aar siden, seet en forhungret Mængde oversvømme vore forfærdede Stæder, efter at de forgiæves havde søgt et Stykke Brød paa Markerne, fra hvilke Grundens naturlige Frugtbarhed for stedse burde forvise Tanken om Elendighed og Jammer."

Hertugen af Levis giør den Beregning, at naar Udstykningssystemet vedbliver, Frankrigs Befolkning paa 20 Aar vil forøge sig fra 30 til 40 Mill. Indbyggere; af dette Antal ville Børn, Fattige og Skrø-

*) Skulle ikke denne Philosophie have lidt Lighed med det System at slagte Bier for det Humlerne ikke skulle fattes Honning? eller er virkelig Bybefolkningens Tilvært at begunstige paa Landbefolkningens Bekostning? K. N.

delige udgiøre en usigelig Pluralitet (?) tillige vilde Antallet af de Valgdygtige til Kammeret synke fra 12000 til 6000; og Vælgernes Antal fra 100000, til 40000, saa at af tusind Franskmænd kun een vilde faae politiske Rettigheder. Disse Resultater — saaledes slutter Journal des Debats — ville formodenlig ikke forskrække dem, der hade det legitime Dynastie ligesaahøit som Nationalfriheden (!!!); tvertimod, et Land, der er bæklet med utallige Fattige, torde just være den Mark, vore Demagoger ønske at bebygge.

Historie.

Catostræbets Sammensvornes Høvdinge, Thistlewood, Ings, Brunt, Tidd og Davidson have faaet deres Dødsdom og deres Dødsstraf; at imidlertid denne Sag ikke dermed var fuldkommen til Ende, lod sig formode af dette, at den fra sin Lordmajorstid hæderlig bekiændte nuværende Alderman Wood kort før Executionen tiltvang sig en Samtale med Thistlewood for at udspørge ham om en vis Edvards, der ofte var blevet nævnt under de Sammensvornes Forhør, uden midlertid at have mødt som Vidne; som der overalt synes at hvile en forsætlig Dunkelhed over meget, denne Sag vedkommende. To Dage efter Henrettelsen androg Wood i Underhuset paa, at kalde Edvards for Skranken, da Lord Sidmouth havde vægret sig ved at lade ham hæfte. Wood angav, at Edvard forrige Aar var løbet fra Kippe til Kippe at opægge Folk til et Complot, der ikke blot skulde myrde Ministrene, men og sprænge Husets Lemmer i Luften, ved at kaste Bogfutteraler med smaa ladte Flinteløb i, tændte mellem dem, og at han havde da navngivet Thistlewood som skikket til at iværksætte dette; man giorde Indvending mod

Formen i dette hans Andragende, hvorpaa han erklærede om faa Dage at ville fremkomme under en anden Form dermed. Dette skeede den 9 Maj, da han fremstod med Tilbud at bevise, at Edvards ene og alene var Anstifter af Catogade-Sammenrottelsen, i to Aar havde drevet en Oprørsstifters ædle Haandværk, og harde kiøbt Vaabnene til de Sammensvorne. Han forelæste nu adskillige Udsigender til dettes Bekræftelse; understøttedes af Wilson, der erklærede, at han vel ikke var forbunden at bestemme, om Spioner var fornødne eller ikke, men kunde dog ikke undlade at sige, at et organisert Spionvæsen var afskyeligt og utaaleligt, og naar en Regiering ene kunde bestaae derved, maatte man ikke spilde et Øieblik med at ophæve den. Burdett tilføiede, at en god Regiering aldeles ingen Spioner behøvede, og at de der ansatte dem, vare ikke bedre end Spionerne selv. Denne Paastand besvarte Canning med mange Sarkasmer, der endelig ledte til en saa hæftig Ordstrid mellem Burdet og ham, at Taleren og Robert Wilson maatte lægge sig derimellem, og tilveiebringe en mindelig Forklaring. Woods Forslag blev uden Votering forkastet; og Edvards skal lykkelig være kommet.

ud af Landet, inden man fik Sag anlagt mod ham. Midlertid ymtes meget i Engelland om en forestaaende Ministerialforandring. Kongens Kroning, som en Tidlang troedes at blive udsat formedelst dens Bekostelighed i nærværende trykkende Tider, er dog nu bestemt. Dronningen siges at ventes til Engelland, og mener man at Tvistighederne mellem det høie Ægtepar i Mindelighed ville blive afgjorte, under hendes Ophold i Paris, hvor hun allerede — dog uden Grund — sagdes at være ankommen.

Forandringen i Spanien synes at vedblive i sin lykkelige Gang; saaledes har Kongen bemyndiget alle Municipaliteter at borttage og ødelægge alle Feudalitets-Tegn; ikke blot ere Jesuiterne afskaffede, men en Kongelig Befaling har tilladt Munkene i Almindelighed at forlade deres Klostre, og sæculariseres, hvilken Velgierning de i hundredeviis benytte dem af. Valgene saavel af Valgmænd, som af Repræsentanterne, gaae allevegne for sig med en hæderlig Rolighed; og selv i Sydamerica troer man at torde love sig lykkelige Følger af Tingenes nye Vending.

Medens dette foregaaer i det vestlige Europa drages mangfoldige Pine tildeels med en ikke ringe Forvent-

ning til det østlige, hvor den bekiændte Ali Pacha af Janina, der var kaldt til Constantinopel, og beskyldt for at have sat Snigmordere ud paa Capidgi Bassa, skal have vægret sig ved at lyde, og plantet Oprørsfanen; ja man vil endog vide, at han har ladet sig udraabe til Konge i Epirus, og antaget den græsk-christelige Religion; hvilket samme man og — endnu usandsynligere — fortæller om Vicekongen i Ægypten Mahomet Pacha.

I Persien seer man Shak Fet Alis Død, og i Følge den betænkelige Stridigheder om Thronfølgen imøde, da den ubelukte ældre Prinds skal have stort Anhang i Riget, og understøttes af Rusland, hvorimod hans til Thronfølger bestemte Broder skal begunstiges af de Engelske.

Ruslands Alexander har erhvervet sig ny Popularitet, ved at forvise Jesviterne af sit vide Rige, men tillige behandle dem med ædel Menneskelighed.

I Frankrig er Lowels Forhør sluttet, og derved til Ultraernes usigelige Harme tilfulde godtgiort, at han ingen Medvidere eller Medskyldige har havt, hvorfor og nylig en Erkebisp i et Hyrdebrev har erklæret hele Frankrig for hans Medskyldige. Debatten om

Valgloven er efter lange og ivrige Forhandlinger omsider paa den høire Sides larmende Forlangende sluttet; men endnu ikke endelig afgiort ved Votering; vi kunne altsaa først i næste Hæfte meddele en Oversigt over det Hele, hvorved det midlertid ikke er at omtvivle, at en umælende Majoritet vil vinde en liden hæderlig Strid over alle Grunde og al Veltalenhed.

Ogsaa for Sand er Lodden faldet, og han har bødet Liv for Liv; maatte nu hele denne ulykfalige Sag med alle dens Følger være jordet med ham!

K. R.

D. 5 Junii 1820.

Hesperus.

Fædrenelandet og Litteraturen

helliget.

Tolvte Hæfte.

Junii 1820.

Prøve af en Oversættelse af Æschyli Tragedie Agamemnon.

ved afdøde Justitsraad Kierulf, Professor og Theaterdirecteur.

(De følgende Scener af en Overs. af Agamemnon ere tagne af sal. Kierulfs 1790 udgivne Inaugural-Dissertats, med hvilken de fulgte. Den Afdøde havde senere fuldendt Oversættelsen af Agamemnon og desuden oversat endnu to andre af Æschyli Tragedier, hvilke tre Oversættelser skulle være forefundne efter hans Død, men ere ei udgivne. — Hr. Adjunct Erslev i Viborg udgav i forrige Aar, som Skole-Program, en Række Scener af Agamemnon i en heldig Oversættelse, hvilke Scener ere saaledes valgte, at de kunne læses som et Heelt og give en Idee om dette ældgamle tragiske Dramas Indhold og Indretning).

(Scenen forestiller en lang Gade i Byen Argos, og hist og her Altre for Guderne, forrest Agememnons Slot).

---

1. Scene.

Skildvagten allene paa Taget af Slottet.

Guderne skiænke mig dog Ende paa denne Møie,
Forløsning fra den aarlange Vagt, jeg holder,
Liig en Hund, her oppe paa Atrideborgens Tinde,
Og skuer de natlige Stierners Hær,
Og Luftens de skinnende Lys, Himlens Herskere,
Der bringe de Dødelige Vinter og Sommer!
End varer jeg paa Blussets Tegn,
Den lysende Ild, der bringer Budskab fra Troja,
Og Tidende om dets Erobring; Thi da haaber jeg,
Mandens Viisdom skal bøie Qvinden.
Siden jeg har havt mit Natteleie ustadigt, udsat for
Dug og Slud,
Ubesøgt af Drømmene —
Thi Frygt staaer i Søvnens Sted ved min Side,
At jeg ei fast skal tillukke Øienlaagene —
Da, saa ofte mig lyster at synge eller nynne,
(Dette Middel bereder jeg mod Søvnen)
Pleier jeg sukkende at begræde dette Huses Skiæbne,
Thi ei styres det nu, som fordum, med ypperst Viisdom.

Og nu heldig skulde Afløsningen fra denne Møie vorde,
Hvis saaes den frydbebudende natlige Ild. —

(Han seer Baunen lyse).

Hild dig, Nattens Blus! den blideste Dag
Forkynder du, og mange glade Dandse
I Argos for dette Held.

Eja! Eja!

Hoit vil jeg forkynde Agamemnons Dronning det,
At hun ilende fra sit Leie lader Glædeskrig
I Palladset lyde denne Fakkel
Imøde; thi vunden er Ilions Stad;
Det forkynder den lysende Baune.
Selv vil jeg anføre Radene i Dands;
Thi min Herres forfaldne Lykke skal jeg igien befæste;
Heldigste Lod kastede mig denne Post.
O! at det undtes mig at støtte min hiemkomne Herres
Elskte Haand med denne Hagnd!
Det øvrige fortier jeg: centnersvær Kraft trykker
Min Tunge; Men selv Huset skulde, om det kunde tale,
Raabe det høit. Gierne taler jeg derom
Med hvem mig forstaaer; for hvem mig ei forstaaer, jeg tier.

(Han gaaer ned).

2. Scene.

Choret kommer frem paa Skuepladsen.

Alt henrinder det tiende Aar, siden Priamus's
Mægtige Fiende,
Menelaus Kongen og Agamemnon,
De af Zeus med dobbelt Throne og dobbelt Scepter
Hædrede, stridbare Brødre Atriderne,
Lettede Anker med Argivernes tusinde Skibe
Fra dette Land
Til Orlogsfærd,
Fnysende i Hiertet Krig og Drab,
Liig Gribbene der i Smerten
For røvede Unger over Reeden
Omflaggre
Med snelle Vingeslag;
Thi spildt er nu
Den Møie, hvormed de i Reeden Ungerne opfostrede.
Men da hører i det Høie enten Apollo,
Eller Pan, eller Zeus, Fuglenes
Skingre Klageskrig,
Og sender over Røveren
For disses Voldførelse den seent straffende Erinnys.
Saa sendte og den Høie, Giæsterettens Beskytter,
Zeus, imod Alexander Atreus's Sønner

For en bolersk Qvindes Skyld.
Mange og svare Kampe —
Knæene støttede mod Jorden,
Og Spærene alt i første Angreb brækkede —
Vilde han paalægge Grækerne
Og Trojanerne tillige. — Dog dette være,
Som det er, det fuldbyrdes efter Skiæbnen;
Ei ved Bønner, ei ved Offre,
Ei ved Taarer formildes
De mørke Gudinders ubøielige Vrede.
Vi dvæle udenfor Faren tilbageblevne
Fra Striden formedelst det aldrende Legeme,.
Støttende vore
Barnlige Kræfter paa Stavene;
Thi Barndommens Marv
I Knoklerne
Er som Alderdommens — Krigerkraft er ei given denne
Alder —
Og den udlevede Olding, med alt hentørrede
Blade, støtter med et tredie Been
Sine Fied, og ei kraftfuldere end Barnet
Svæver om, liig en Drøm om Dagen.
(De see Dronningen, der imidlertid gaaer omkring, og
offrer paa Altrene, der sees paa Skuepladsen).
Men Du, Tyndareus's
Dotter, Dronning Klytæmnestra!

Hvad er paa Færde? Hvad Nyt? Hvad har Du hørt?
Hvilket Budskab
Forlader Du Dig til, at Du offrer trint omkring?
Thi paa alle Guders, Byens Beskytteres,
De himmelskes og de jordiskes,
Altre lyse Offrene;
Fra hvert et Sted ophvirles
Mod Himlen en Lue
Næret af den hellige Olies
Bløde, uforfalskede Fedme,
Og Offerkagen af det kongelige Forraadskammer.
Siig os af dette hvad mueligt
Og Ret er at melde,
Og læg denne Sorg,
Der snart nagende angriber os,
Dog snart fordriver igien det smiggrende Haab,
Der fremlyser af Offrene, den grændseløse Kummer,
Den Hiertet nagende Qval. —
(Dronningen, beskiæftiget med at offre, agter ikke paa at de tiltale hende, men gaaer længere bort, og bliver ved at offre paa Altrene).

Strophe eller den halve Deel af Chöret.

Jeg mægter at synge de vældige Æblinges
Heldigt Tog forkyndende lykkelige
Varsel; thi end indgyder Tillid, fra Guderne

Nedsendt, mig Sang,
(Med Tillid er Kraft stedse foreenet)
Hvorledes Achæernes
Med dobbelt Throne hædrede Mænd, de græske Kri-
geres
Eendrægtige Hærførere
Sendtes med spydvæbnet hævnende Haand
Mod Trojas Land ved en voldsom Fugl,
Den vingede Slægts Konge,
En sort og een hvidhalet,
Saaes af Skibenes Høvdinge
Nær ved Borgens Forgaard,
Selv paa Pladsen, hvor den væbnede Hærs
Blanke Vaaben glimrede,
At opæde en drægtig Hare
Med de ufødte Unger;
Standset blev dens sidste Løb.
Synger! o synger! Held vorde os!

Antistrophe eller den anden halve Deel
af Choret.

Men Hærens ærværdige Seer, da han saae de
tvende
Stridbare Atrider,
Eens i Daad, erkiendte han i dem Harens Fortærere.

Og til Fyrsterne, dem fulgde,
Tal'de han saa, tolkende Varslet:
"Omsider skal Priamus's Stad
"Indtages ved dette Tog,
"Og alle Rigdommene inden dens Muure,
"Hvori forhen Folket svømmede,
"Skal Skiæbnen voldsom adsprede.
"O! at kun ingen Ulykke,
"Fra Himlen nedsendt, skal omtaage
"Trojas stærke Betvinger,
"Der drager i Leding! Thi over Borgen
"Fortørnes den kydske Diana
"For hendes Faders vingede Rovdyr,
"Der slagtede det arme feige Dyr
"Med de ufødte Unger;
"Thi hun afskyer Ørnenes Maaltid.
"Synger! o! synger! Held vorde os!"
Epode eller heele Choret.
"Hun, den Skiønne, der saa høit yndet
"De graadige Løvers spæde Unger
"Og alle Markens vilde Dyrs
"Diende Fostre! hun bringe,
"Jeg beder, til ønskeligst Udfald disse
"Fuglenes heldige, dog frygtelige
"Aabenbarelse!

"Pythonsbane paakalder jeg, Phoebus
"Giv ingen, Farten standsende,
"Flaaden synkende, vedholdende
"Modvind skal tilskikkes Grækerne
"Fra hende, der kræver et andet,
"Ugudeligt, ulyksaligt Offer,
"Der vorder Kilde til huuslig Tvedragt,
"Til Frækhed mod Husbonden. Thi ham
"Hienkommende venter den frygtelige
"Trædske Hustroe
"Med uudslukkelig Vrede, der kræver Hævn for sit
Barn."
Saa sang Kalchas
Blandt megen Held Skiæbnens Lov,
Hvilken han læste i Fuglenes
Varslende Flugt over Kongeborgen;
Som den byder, saa
Synger! o! synger! Held vorde os!

Strophe.

Zeus! hvad skal jeg kalde ham? elsker han
At kaldes med dette Navn,
Anraaber jeg ham under dette.
Ei kan jeg finde, — .
Ihvorvel jeg veier Alt,

Uden Zeus mig lærer det, om jeg
Trygt kan henslaae Byrden,
Denne Kummer paalægger.

Antistrophe.

Ei kan han, der fordum var stor,
Der foer frem med altbestormende Stærkhed,
Tyde os dette; thi han har været. a)
Og han, der kom efter, fandt
Sin Overvinder, og bukkede under. b)
Men hvo der af et fromt Hierte
Lovsynger Zeus,
Ham skienker han visselig Viisdom.

Strophe.

Han, der leder de Dødelige til Viisdom,
Han, der alherskende bød
Lidelser at vorde Lærdom!
End i Søvne drypper i Hiertet
Den nagende Anger, og
Selv til de vrangvillige kommer Viisdom;
Thi den er en Gave fra den Gud, der vældig
Paa det ophøiede Sæde styrer Roret.

Antistrophe.

Da tal'ede Grækernes Flaades
Ældre Anfører —

a) Coelus. b) Saturnus.

Ei badlede han Spaamanden,
For de mødende Hændelser gav han efter,
Da Forraaden udtømmende sinket Fart
Besværede det achaiske Folk,
Da det laae tvertover for Chalcis
Ved Aulis's skummende Kyster.

Strophe.

Men Vindene, der blæste fra Strymon,
Bringe Uvirksomhed, Mangel, og usikker Landgang,
Forvilde Mennesker, og skaane
Ei Skibe og Tougværk,
Sinkede lang Tid Farten,
Og bortrev Argos's blomstrende Mænd.
Men da Spaamanden ogsaa
Forkyndte Fyrsterne et end
Grummere Middel
Mod det ublide Uveir, i det han nævnde
Diana, saa at Atriderne, stampende
Mod Jorden med Kongestavene,
Ei holdte sig for Taarer —

Antistrophe.

Da tal'de den ældste Konge saa:
"Haard er den Skiæbne, om jeg ei lyder;

"Men haard er den og, om jeg slagter
"Min Dotter, mit Huuses Ziir,
"Smittende med Strømme af Jomfrueblod
"De faderlige Hænder ved Alteret.
"Hvilket af dette er ei Ulykke?
"Men hvorledes? jeg skulde forlade Flaaden?
"Og skuffe mine Forbundne?
"Thi et Offer for Vinden,
"Ja selv Jomfrueblod
"Ivrig at æske have de Ret til;
"Thi Nytten er den høieste Lov."

Strophe.

Men da han bandtes af Nødvendighedens Baand,
Aandende en ugudelig, gruesom, vanhellig
Hiertets Forandring;
(For sildig lærde han, at det er Nødvendigheden,
Der driver de Dødelige til at vove Alt;
Thi den ilderaadende ulyksalige Siels-Vildelse,
Kilden til følgende Brøde, indgyder Dristighed)
Da vovede han at vorde sin Dotters Bane,
For at fremme en Orlog for en Qvinde,
Og bringe Flaaden et Offer.
Men ei Bønner, ei Skrig, der anraabde Fadernavnet,
Ei Jomfruens Liv-

Ugtede de
Kamplystne Fyrster.

Antistrophe.

Men Faderen bød Offertienerne, efter den første
Paakaldelse,
Med al Magt at opløfte hende,
Liig et Offerlam,
Indhyllet i sit Slør,
Med nedvendt Aasyn,
Og tæt tilspærre den skiønne Mund,
At den ei skulde fremføre et ulykkeligt Ønske over Kongehuset;
Voldsomt, med forstummende Kraft tilspærre den —
Men, i det hun udslog mod Jorden til begge Sider
Sit Slør, traf hendes Oie de Offrendes Hierter
Med en Medynkopvækkende Piil;
Og skiøn som skiønneste Kunstværk,
Syntes hun at ville tiltale dem; Thi
Ofte havde hun ved sin Faders
Prægtige Taffel forlystet dem med Sang.

Strophe.

Med uskyldig Stemme priste
Den Vennemøe saa gierne den elskte Faders
Riige giæstmilde Liv.

Men de kommende Ting veed ingen, og ingen kan
sige dem;
Dog Kalchas's Kunst pleier ei at feile;
Og dem, der have lidt, tilveier den evige Retfærdighed
Vidskab om det Tilkommende.

Antistrophe.

Bort da unyttig Forsken
Efter at vide Fremtidens Hændelser!
Det var at sukke for Tiden.
Thi Udfaldet skal opklare Seerens Sagn.
O! at da alt faldt heldigt ud!
Efter hendes Ønsker, der nu nærmer sig,
Hun, Peloponés's eeneste Værn!

Over Expositionsscenen i Æschyli Sørgespil Agamemnon.

Ved Expositionsscenen eller Expositionen i et Skuespil forstaaer man dets første Scene eller dets første Scener. Thi i disse maae de Vink fremsættes, der ere fornødne deels for at Tilskueren kan erholde Kundskab om og Interesse for den Handling, Stykket skal fremstille for ham, og lære at kiende og interessere sig for denne Handlings Hovedpersoner, deels for at han kan faae saamegen Kiendskab til hvad der før Handlingens Begyndelse er foregaaet og som staaer i Forbindelse med den, at han kan forstaae det følgende af Stykket, hvori Handlingen skrider frem til sin Udvikling eller Katastrophen: Endeligt maae hans Videlyst her ogsaa spændes saameget, som behøves til at opvække hans Interesse for Tildragelsens Udfald, hvis Beskaffenhed han endnu kun aner. Herved vinder Digteren, at Tilskueren udstrækker sin Opmærksomhed ikke blot til Personernes Taler, men ogsaa til deres Handlinger og til Fablens mindste Nuancer *). Alt

*) Cailhave fordrer ogsaa i Expositionen "Underretning om Stedet, hvor Handlingen foregaaer."

dette kan vel ikke altid skee i den første Scene. Expositionen i Dramaet indskrænker sig altsaa ikke udelukkende til denne, men Digteren kan ogsaa dertil benytte sig af flere; dog saaledes, at i første Act man Forviklingen eller Knuden, der i sidste Act skal løses, være knyttet. I Shakspeares Hamlet, Schillers Don Karlos, Lessings Emilie Galotti, i Samsøes Dyveke, bestaaer Expositionen saaledes af flere Scener: I Sander's Niels Ebbesen, Schiller's Braut von Messina, Lessing's Miß Sara Sampson blot i den første, ligesom i Æschyli Agamemnon.

Om den dramatiske, især Sorgespil. Digteren bør søge at overraske Tilskuerne ved Knudens Opløsning, ved Tildragelsens uventede Udfald, og altsaa i Expositionen omhyggeligt holde dette hemmeligt, derom er man ikke ganske eenig. Lessing paastaaer med Diderot, at al Overraskelse er ufornøden i

---

det ældre franske Skuespil, hvor Stedets Eenhed saa strængeligt iagttages, kan denne Regel vel angaae Expositionen; derimod hvor en mindre stræng, men rigtigere, Theorie tilstaaer Digteren Changementets Fordele, er dette ingenlunde nogen til Expositionsscenen alene henhørende Forskrift. Naar Stedet ikke bliver det samme hele Stykket igjennem, som i Expositionsscenen, er der en tilfældig af Handlingens Tarv dependerende Regel.

Skuespillet *). Stykkets Personer, sige de, maae Digteren overraske saameget han vil; men Tilskueren maae vide Alt, han bør betragtes som et Vidne, hvilket man ikke maae tage noget Hensyn til. Han maae gierne vide Udfaldet forud, blot de handlende Personer selv ere uvidende derom. Voltaire har derimod, ved at træde i den italienske Digter Maffei's Spor, i sin Merope fulgt ganske andre Regler. Begge disse Digtere — Maffei og Voltaire — have søgt at overraske paa en Maade, der ingenlunde kan bifaldes. Heri har vistnok Lessing fuldkommen Ret. Men at ville betage den dramatiske Digter al Rettighed til at overraske Tilskuerne ved Knudens Opløsning, er alligevel neppe rigtigt. Naar det valgte Sujets Tarv fordrer det, naar han troer det nødvendigt til at forvisse sig Tilskuerens Opmærksomhed eller endog blot til at gjøre et stærkere og behageligere Indtryk paa ham, synes det ikke at burde formenes ham at betjene sig af dette Middel. Men vistnok maae han ikke derved synde mod vigtigere Skuespillets Regler, og gjøre sig, som Voltaire i

*) See Hamburgische Dramaturgi Nr. 48 o. følg. conf. No. 35 o. fl.

Merope, skyldig i Feil mod Natur og Sandsynlighed.

Det aabenbart Urigtige i den Maade, hvorpaa Voltaire har villet overraske i Merope ved sin skjulte Ægisth, har maaaskee bragt Lessing til at dømme alt for strængt om slige Overraskelser i Skuespillet. Det er udentvivl noget, som bør overlades Digterens egen Skiønsomhed, da det beroer saameget paa Stykkets og Planens Natur og Tarv, at der vanskeligt kan gives almeengiældende Regler derfor. Ikkun saameget synes at kunne i ethvert Tilfælde fastsættes: at den dramatiske, især den tragiske, Digter ikke med ængstelig Omhyggelighed bør søge at skjule Handlingens Udfald, endnu mindre — uden maaskee i ganske enkelte Tilfælde — giøre nogen vigtig Person hemmelig; men ligesaalidt, enten i Prolog eller Expositionsscene, strax lade os skue Udfaldet saa detailleret, som det først mod Slutningen bør skee. Dette sidste var heller ikke, som Forfatteren af Noterne til Sulzer anmærker *), muligt i nyere Skuespil, hvor Expositionen ikke enten forkyndes af en Guddom eller

*) Sulzer's allgemeine Theorie der schönen Künste, neue vermehrte Aufl. Anmærkn. til Artiklen: Ankündigung.

fremsættes i en Prolog, som de Gamle (og efter dem Englænderne) undertiden brugte den.

Skuespildigtere, som mistvivle om paa anden Maade at kunne fængsle Opmærksomheden fulde fem Acter igiennem, søge gierne ved en mangfoldigen indviklet Fabel at spænde Nysgierrigheden paa Pinebænken og saaledes, paa en ikke just lemfældig Maade, holde Tilskuerne vaagne. Hos slige Digtere er Expositionen affecteret hemmelighedsfuld, dunkel, og røber for dem som see nøiere til, tydeligen nok Poetens Frygt for, at lade Tilskueren kige sig formeget i Kortet. Dette Middel slaaer oftere feil end hiint. Tilskueren trættes, taber Fabelens Traad, og forstaaer tilsidst slet intet af det, han seer og hører. Intetsteds er en lys Orden mere fornøden end i et dramatisk Værk, der skrives ikke for den magelige Læsning hiemme i Kabinettet, men for at forstaaes og følges af Tilskueren midt i Skuespilhusets Menneskehob, hvor saameget baade paa hiin og denne Side Lamperne afdrager og hindrer Opmærksomheden, hvor Eftertanken derfor ikke skal trættes og anstrenges, men forfriskes og styrkes.

Det vil udentvivl være rigtigst, først at fremsætte hele Scenen, og siden nøiere betragte dens Indhold:

(Skuepladsen forestiller en Plads i Argos, paa hvilken man seer Agamemnons Pallads).

En Vagthavende*) (oppe fra Palladset).

Jeg beder Guderne, mig ende disse Møier,
Om Lindring i den lange tunge Vagt,
Som, liig aarvaagen Hund, herovenpaa
Atridernes Pallads jeg holder, medens
Jeg Nattens Stjernehær beskuer, samt
Høit i det Klare funklende de Himlens
Beherskere, som Vaar og Vinter bringe
De Dødelige, Men endnu mit Øie

---

*) I Originalen: φυλαξ det er: En som har Vagt, en Vægter, en Tjener i Palladset, der havde den Forretning at holde denne Vagt, hvis Hensigt man erfarer af hans følgende Monolog.

Vers 4. Atridernes ɔ: Atrei Sønner Agamemnon og Menelaus. Menelaus var egentligt Konge i Sparta, Agamemnon i Mycene, hvor Byen Argos laae. Begge Riger laae i Pelopones, en Deel af det gamle Grækerland.

7, 8. De Himlens Beherskere ɔ: Sol og Maane. At Vægteren ogsaa skuede Solen paa sin Vagt, der egentlig kun holdtes om Natten, er

Paa Ildsignalet vogter, Blusset som
Forkynder Troja's Fald: Saaledes haaber
Jeg Qvindens mandigstærke Sjæl at bøie. —

---

intet Modsigende, da man kan antage, at han forlod den først ved Solens Opgang og blev sat paa den ved dens Dalen. Originalens 7de Vers har jeg ladet være uoversat. Nogle anseer dette, Andre det 6te for uægte. Det sidstnævnte er baade sindtigere og meget mere poetisk.

8—10. Ildsignalet lige efter Ordet Faklens Tegn; men συμβολον er just et Tegn aftalt mellem flere, altsaa her hvad vi kalde et Signal. — Blusset, den klare Lue, det høie Blus. Agamemnon og Klytemnestra, hans Gemalinde, havde før den førstes Afreise til Toget mod Troja aftalt, at han, saasnart Troja var indtaget, skulde underrette hende derom ved at antænde et Baal paa Bjerget Ida ved Troja, hvilket Signal da ved udstilte Vagter paa de øvrige mellem Troja og Argos liggende Bjerge skulde gientages indtil det saaledes af Klytemnestra's Vægter paa Kongeborgen i Argos blev seet. Denne Signaleren, skiøndt den forresten maaskee ikke var uudførlig, er dog ubeyntvivl blot en Opfindelse af Digteren. Men i Norge har den virkeligt været brugt som et Tegn, hvorved man i en Hast forplantede en Efterretning (f. Ex. om en Fjendes Tilstedeværelse) til fraliggende Steder (altsaa et Slags Telegraphi), og de Blus man antændte i dette Øiemed kaldtes Bauner.

10, 11. Herved sigter han til Dronningen Klymnestra's utilladelige Omgang i Mandens Fra-

Naar Leiet her i natlig Dugg og Mørke,
Selv ei besøgt af Drømme, nu jeg har
(Thi Ro mig flyer, og Frygt kun dvæler hos mig,
At aldrig trygge Søvn mit Øie lukker)

værelse med dennes Broderson Ægisth. — Qvindens (ɔ: Klytemnestra's) mandigstærke Sjæl, hendes Mandighed i selv at gribe Roret og styre Staten i Mandens, Agamemnon's, Fraværelse. Vægteren haabede maaskee, at den pludselige Efterretning, om Trojas Erobring, og altsaa Agamemnons Hiemkomst, skulde giøre et saadant Indtryk paa hende, at hun skulde forbedre sit Levnet og erindre den Hengivenhed hun skyldte sin Mand. Dette Sted har forresten været underkastet adskillige Fortolkninger, som alle have reist sig af de forskjællige Betydninger, man har givet Ordet ἀνδροβουλος. Til vidtløftigt at giennemgaae disse og hine vilde her ikke været Stedet. Nogle oversætte det: de viro sollicitam; Andre: viro insidiantem eller: de viro cogitantem; Schütz, som med Grund forkaster disse Fortolkninger: viriliter ferocientem. Men rettest synes det at forklare det ligeefter, af ἀνηρ og βȣλη: virilis consilii, mandig, kiæk. Saaledes oversætter ogsaa Schneider i sit Lexicon: "von männlicher Entschloßenheit." Afdøde Justitsr. Kierulf har i en Inaugural-Dissertats: De auctoritate emendationum in arte critica 1790, forsøgt en fra de anførte ganske forskiællig Forklaring, der synes at være sindrig. Han oversætter det

Da, naar somhelst en Sang jeg nynne vil,
At mig Aarvaagenheden ei skal svigte,
Kun sukkende jeg Husets Lod begræder,
Der bittert savner fordums vise Styren — —
O maatte disse Møier heldigt endes!
Heldbringende sig natlig Lue vise! — — —

(Han bliver Ildsignalet vaer).

O, Nattens Fakkel! hilset vær, hvis Skin,
Liig Morgenrøden, lyse Dag forkynder,

---

omhandlede saaledes (pag. 35): Sic enim spero fore, ut animus (reducis Agamemnonis) viriliter sapiens mulierem vincat. Under animus viriliter sapiens (ἀνδροβουλον κεαρ) forstaaes, mener han, poetice Agamemnon, den vise og modige Helt; dette er Subjectet, hvortil κρατειν, der styrer Objectet γυναικος i Genitiv, er Prædicat.

18. Husets ɔ: Kongehusets. Klytemnestra havde vel Mod og Selvtillid nok til at befatte sig med Regieringssagerne, men ikke Indsigt og Retskaffenhed.

24. Høitidsdandse. Dandse vare meget i Brug hos Grækerne. Ved deres allerfleste Religionsfester, selv ved de saakaldte Mysterier, vare de en vigtig Deel af Dyrkelsen. Den theatralske Dands var drevet til en høi Grad af Fuldkommenhed. Dands hørte med til Ungdommens Opdragelse. Den var, forsaavidt den befordrede Legemets Smidighed, en Deel af Gymnastiken: Og endeligt

Og som bebuder Argos Høitidsdandse!
Held os! Held os!
Jeg iler lydeligt det at forkynde
For Dronningen, at hurtigt hun, fra Leiet
Sig hævende, med glade Frydeskrig
Kan Fakkelens Bud modtage; thi erobret
Er Ilium, som Baunen klarligt viser.
Selv Dandsens Chor jeg glad anføre vil:
Thi jeg min Herres faldne Sag skal reise,
Da Skiæbnen gav min Vagt et heldigt Udfald.
Saa skal da denne Haand ved ønsket Hiemkomst
Min Konges elskte Haand end eengang trykke!..
Jeg tier om det andet. Dybe Taushed

---

brugtes den ogsaa ved Gjæstebuder og andre Høitideligheder. Agamemnons Hiemkomst skulde feires ved saadanne og dertil hørte altsaa Dands. At i øvrigt denne hos Grækerne var noget ganske andet end hos os; er bekiendt. Den anstilledes f. Ex. i Selskaber ikke af Giæsterne selv, men ved øvede Kunstnere af begge Kiøn for at skaffe hine en behagelig Moroe; og deeltoge Giæsterne nogensinde i Dandsen, var det kuns især naar de troede at kunne vise en ualmindelig Færdighed i Legemsøvelser.

30. Ilium d. e. Troja.

32. Conf. Anmærkn. til 10, 11.

36. Jeg tier om det andet. Om de Hemmeligheder nemligt angaaende Dronningens mistænkelige

Paa denne Tunge centnervægtig hviler:
Men kunde Borgen tale, selv den skulde
Med tydelige Stemmer det forraade — —
For hver, mig ei forstaaer, jeg tier qvær,
Med dem, som mig forstaaer, jeg gjerne taler. — —

Opførsel, som Vægteren habde havt Leilighed til at komme efter. Dermed tier han sc. nu, paa dette Sted, ikke naar han kommer til at tale med Fyrsten, hvem han udentvivl just vilde advare.

37. centnervægtig Efter Ordene: en stor Oxe er kommen paa min Tunge. Dette er et græsk Ordsprog, der ikke i Oversættelsen bogstaveligt burde udtrykkes. Dets Oprindelse kiender man ei tilstrækkeligt. Nogle mene, at det først kan være brugt om dem, der ved en Pengesort, hvorpaa var præget en Oxe, vare bestukne til at tie, og derfra siden blevet et almindeligt Billed paa hvilkensomhelst Taushed af hvilkesomhelst Grunde. At Vægteren ikke var bestukken til at tie, vidne noksom hans forrige Udladelser Vers 10—20 og 31—35.

40. Gjerne, siger han, taler jeg, deler jeg min Frygt og mit Haab med dem, der forstaae mig, der ligesaa godt, som jeg, kiende Klytemnestra's Levnet. Dem, som ikke forstaae mig, dem, som intet vide deraf, meddeler jeg ikke denne Hemmelighed af Frygt for at de Paagjældende maatte for tidligt erfare at deres Anslag vare forraadte, og dette da skade mig uden at gavne min Herre.

Begyndelsen i denne Expositionsscene er ligesaa simpel, som passende og skiøn. Det er netop eet af de Øieblikke: hvori Vægteren i hele dets Fylde føler alt det Trættende og Keedsomme i sin eensformige Vagt, og hvori slige ubehagelige Følelser, naar de ere steegne til den høieste Grad, saa let gaae over til Eenetale. Denne Monolog er altsaa fortræffeligt motiveret: Maaden, hvorpaa Digteren bibringer Tilskueren den fornødne foreløbige Oplysning, er saa naturlig, simpel og utvungen, at man maae beundre det Genie, der, eene veiledet af Naturen, saa ganske i denne Henseende har opfyldt Konstens strængeste Forskrifter. Efter at have i de skiønne maleriske Vers 1—6 besværet sig over den lange Vagt, kommer han, endnu i Klagens Udbrud, til at røbe for Tilskueren Hensigten af denne Vagtholden, og give ham et Vink om Agamemnon's Hustrues despotiske Opførsel i Mandens Fraværelse.

Saaledes haaber
Jeg Qvindens mandigstærke Sjæl at bøie.

Men dette Vink vilde udentvivl i et nyere Drama ikke være tilstrækkeligt. Thi her maatte Tilskueren tydeligen underrettes om, at den Kongehusets mislige Stilling, der siden omtales, har sin Oprindelse fra Dronningen, for at hans Opmærksomhed paa

hendes Udfærd, naar hun selv træder frem, derved kunde vækkes og for at han kunde forstaae den. Tilskueren vilde i andet Fald ikke kunne forklare sig den Uroe og Modtvillighed over Mandens Hiemkomst, der er lagt i hendes korte Svar til Choret, Vers 275—290. — I det gamle Drama var sligt ikke fornødent forbi Æmnet var en Deel af Nationalhistorien og hørte til et saa vigtigt og berømt Moment i denne, at det var hver Mand bekiendt. Den letteste Hentydning var her tilstrækkelig.

Ved en saare naturlig Ideeforbindelse kommer Vægteren fra Tanken om sine søvnløse Nætter til det der foraarsager dem, til Tanken om de critiske Begivenheder, der forestaae de Personer, hvilke netop hans Vagtholden nærmest angaaer. Denne Ideegangs og disse Forestillingers noie Overeensstemmelse med den menneskelige Natur bliver man mere og mere vaer, jo mere man tænker sig ind i den Talendes Stilling og Tænkemaade. Selv Tjenestefolk, der forresten ikke have større Hengivenhed for deres Herrer, end den Forholdet mellem Herre og Tjener paalægger dem, interessere dog de Tilfælde, der kunne have betydelig Indflydelse paa deres Herskabs Skjæbne, hvormeget mere da ikke den Tiener, der, som Vægteren her, ytrer en ualmindelig Troeskab og Kjærlighed for sin

frabværende Herre og hans Familie? Denne hos Vægteren altsaa meget naturlige Interesse for sin Herre, har Digteren sindrigt vidst at benytte sig af, for at underrette Tilskuerne om Agamemnons Fare og derved henvende deres Opmærksomhed paa Stykkets Hovedperson og dets Fabel. Dette skeer endnu tydeligere, da Vægteren strax derefter bliver Ildsignalet, der forkynder Troja's Erobring, vaer. Her begynder Handlingen. Efterat have yttret sin Glæde over dette heldige Budskab i de yderst deilige Vers:

ὦ χαιρε λαμπτηρ νυκτος, ἡμερησιον
φαος πιφαυσκων &c.

O, Nattens Fakkel! hilset vær ꝛc.

vil han ile at forkynde Klytemnestra det; men ved en Snaksomhed, der hos slige Folk gierne ledsager overvættes Glæde, giver han endnu Tilskuerne et Vink om "sin Herres faldne Sag."

Tydeligt faaer nu Tilskuerne ogsaa at vide Agamemnons forestaaende Hjemkomst, i Versene:

"Saa skal da denne Haand" ꝛc.

og inden han forlader Scenen, opvækker han endnu hos Tilskueren Anelse om de hemmelighedsfulde Ting, der ere i Giære og spænder derved end mere Interesse for Katastrophen.

Et gavnligt Forslag for den herværende franske Kirke.

Foreerindring.

Hvad man her kalder den franske Kirke eller Menighed har aldrig været noget Betydeligt, deels maaskee fordi den i Aaret 1685 udstedte Fundats's Grændser ere meget indskrænkede, deels fordi Tiden naturligviis medfører Forandringer i Smagen og Tænkemaaden. Det ringe Antal Catechumener, der aarligen søge Underviisning hos Præsten, den dorske Tilstand, hvori denne lille Kirke synes at befinde sig, Halsstarrigheden hos visse Personer at ville holde den deri, paa Grund af dens Eiendomme og Indkomster, har vakt hos mig den Tanke: hvor kunde, saaledes som Tingene nu staae, Vedblivelsen af Stiftelsens Tilværelse lader sig forsvare, hvorledes man endog kan give den nyt Liv (og uden Hensyn til Prædikanten) endog bringe den til virkelig Flor? I dette Øiemed har man samlet hvad der stykkeviis har været indrykket i Nyeste Skilderie af Kiøbenhavn No. 35, 37 40, 41 og 46 f. d. A., og giør her Begyndelse med Artiklen om Confirmationen.

Lige fra Reformationen, der forandrede saa meget Christenhedens Skikkelse, indtil Kong Christian den

Sjettes Tid, kjendte man i egentlig Forstand intet til Ungdommens Confirmation i den danske Kirke. Denne Monark lod, efter at han længe havde overveiet med sine Ministre denne Gjenstand, paa Biskop Worms og andre af de ypperste Geistliges Forslag, den 13de Jan. 1736 udgaae en Anordning, efter hvilken denne høitidelige Ceremonie indførtes, under Navn af Confirmation, med Hensyn til de unge Mennesker, som første Gang skulde communicere og hvis Daab skulde stadfæstes. Thi som protestantisk Fyrste vilde Kongen ikke gjerne indføre det, man i den romerske Kirke kalder Firmung eller Firmelung, som er et Sacrament, hvori Chrisma bruges. Det var hans Villie, at i Fremtiden, til Paaske og Michaelis, de underviste Catechumener skulle, overeenstemmende med de gamle Canoner, offentligen overhøres i Christendommen, derpaa med paalagt Haand og Korsets Tegn modtage Velsignelsen af deres Sognepræst. Denne høist opbyggelige Skik blev siden stedse fulgt i Henseende til alle unge Mennesker, uden Hensyn til Stand og Rang.

Uagtet Confirmationen, saaledes autoriseret af Regenten, var indført i Landet, gaves der dog endnu stedse Kirker eller Congregationer, som hiin Anordning, i Følge deres Forrettigheder, ikke paalagde nogen

Tvang, og som havde deres særlige Liturgie. Dette var blandt andre Tilfældet med den franske Kirke af calvinsk Ritus, hvor, siden dens Stiftelse, 1685, ved de her fra Frankrig ankomne Flygtninger, Catechumeners Optagelse blandt Communicanternes Tal altid var, fra Sognepræstens Side, en simpel huuslig Handling, som Kirken ikke syntes at have nogen Deel i. Man havde imidlertid dog til Mønster den Genfer Kirke, hvori et Slags Confirmation (men som dog i Grunden ikke er andet end Catechumenernes offentlige Optagelse til denne hellige Handling, efter en Formular af Prof. Deroche den Ældre) finder Sted, og som ogsaa formeligen har været i Brug siden 1736. Jeg vil ikke engang beraabe mig paa andre Kirker af samme Ritus, franske og tydske, f. Ex. i Neufchatel, hvor man allerede for et Aarhundrede siden og derover, ikke har undladt at indføre, endskjøndt med forskjellig Ritus, en offentlig Confirmation for de som Børn døbte unge Mennesker.

Overbeviist om Sagens Fortræffelighed, og den Opbyggelse, som ligeledes den franske Kirke kunde nyde af unge Menneskers Confirmation, føiede Kirkens Sognepræst (Hr. Prof. Mourier), ved Nærmelsen af Paasken 1795, efter foregaaende Overeenskomst med den anden Præst, og efterat have faaet

Kirkeværgernes Samtykke, den Foranstaltning, at i Fremtiden Cathecumenernes Confirmation, overordentlige Tilfælde undtagne, kom til at finde Sted i Kirken og i Menighedens Overværelse, i Særdeleshed Skiærtorsdag, efter en meget simpel af den Genfer Liturgie tagne og den anglicanske meget lignende Ritus. Fem Catechumener, nemlig to Drenge og tre Piger, bleve saaledes for første Gang confirmerede Skjærtorsdag d. 2 April f. A., og tre andre, nemlig een Dreng og to Piger, confirmeredes ligeledes Søndagen d. 18 Dec., foruden to andre unge Mennesker, som bleve særskilt confirmerede f. A. Hvad Methoden i Almindelighed angaaer, som Kirkens Præst følger, da giør han, efterat have holdt en passende Prædiken fra Alteret, de for samme staaende Confirmanter tre Hovedspørgsmaale, som de besvare ligefrem med: ja, og efter hvilket de give ham Haanden; og knæle under Confirmationen selv og saalænge Bønnen varer. For ei at giøre Handlingen trættende, forbigaaes den egentlige Overhørelse, som allerede har fundet Sted i Præstegaarden eller i Kirken nogle Dage i Forveien, paa en Tid, da ingen Gudstjeneste holdes. — Man vil uden Tvivl undres meget over det ringe Antal Confirmander, saavel private som offentlige, i den franske Kirke, baade fra

1785 af, i hvilket Aar man begyndte at optegne dem, og forend hvilket der intet findes antegnet i Kirkebogen, denne Gienstand vedkommende (uagtet Kirken allerede har været til i et heelt Aarhundrede) og siden 1795, da denne offentlige Ceremonie blev indført. Tallet af Confirmander i denne lille Menighed, fra 1785 til 1794 inclusive, har ikke været over 34, nemlig 16 Drenge og 18 Piger. Fra 1795 til 1810 inclusive, blev der antagen 79 Catechumener, hvoraf 52 Drenge (deriblandt 2 Proselyter) og 47 Piger. Endeligen, fra 1811 inclusive til 1820 (et Tidsrum, da adskillige Medlemmer, under forskiellige Foregivender, havde draget sig tilbage fra Kirken) har Catechumenernes Tal ikke været over 40, hvoraf 15 Drenge og 25 Piger. Det maae endnu bemærkes, at der siden i de forskiellige Perioder neppe meldte sig een eller to Catechumener, og i Aaret 1790 aldeles ingen. — Hvor liden Iver, vil man maaske sige, vises her for en Indretning, der endog, blot med Hensyn til Sproget, er saa gavnlig, ei at tale om den egentlige Underviisning selv? Hvilken Contrast, naar man sammenligner det her anførte Tal med Tallet af de i andre Hovedstadens Kirker sædvanligen Confirmerede, som ofte er 100 og langt derover! Af benævnte Antal af Con-

firmander, der, ligesom og de døbtes, altid har været saa ringe i den herværende franske Kirke, sees letteligen, hvor faa af Menigheden i en Residents, hvor det franske Sprog er temmelig brugeligt, søge en Kirke, der har sin egentlige Oprindelse fra de franske Flygtninger.

Dette Malerie er, jeg tilstaaer det, kun lidet smigrende for Stiftelsens fremtidige Skiæbne, dersom, hvilket Gud forbyde, Tingene skulde vedblive saaledes; thi det vilde da være bedre at hæve den. Men et Middel, vi tør sige, et sikkert, ufeilbarligt, og som forekommer os at være det eneste, tilbyder sig her, til denne, som det synes, døende Kirkes Gienoprettelse og Forstørrelse. Dette Middel bestaaer, efter vore Tanker, i at giøre Kirken (i Henseende til hvilken man ofte glemmer, at det, der udmærker og caracteriserer den, er langtfra ikke saa meget den eller hiin Confession, som det Sprog, hvori dens Gudsdyrkelse holdes), ved en Udvidelse eller Slags Generaliseren af den oprindelige Plan fra 1685, til det franske Sogn i Kiøbenhavn, f. Ex. saaledes som St. Petri (uagtet den ikke har noget særskilt Qvarteer) er det tydske; thi, vi forstaae her ved Sogn ikke, i topographisk Betydning, en vis Strækning eller Terrain, men en Samling af Kirkens Medlemmer, hvor

de end maatte bør. Dog, hertil udfordres (jeg beder at glemme al personlig Fordeel, al smaalig Egenkierlighed og al Laugsaand, ligesom og al slavisk Vedhængen ved gamle Vaner) en gandske anden Organisation for Indretningen, under forskjellige Forhold, en Bestyrelse, mutatis mutantis, lig den, andre Kirker og Stifte have. Da Troeslærdommene og Gudsdyrkelsen, ogsaa i Henseende til Eucharistia, ere i Grunden (som adskillige Kongelige Rescripter vise) saavel for den ene som den anden Confessions Kirker de samme; og nogen Afvigelse i deres Skikke ikke kan lægge Hindring i Veien for en af alle Forstandige med Rette ønsket Sammensmeltning, der kun har Fordommen imod sig; saa indseer man ikke, hvorfor den franske Kirke, formodentligen under Paaskud af dens Oprindelse og Sprog, behaver en særlig Forfatning eller Bestyrelse for sig selv, som om den var af en anden Troe, og ikke allerede for længe siden, Sproget fraregnet, i Henseende til Religionen stod paa lige Fod med de andre Sognekirker, som en, skjøndt uendelig liden Deel af Landets Kirke. Maatte derfor i Fremtiden denne Kirke, som, (uagtet en anden Menighed allerede siden 1689 har taget Deel i dens Tempel), i enhver Henseende er selvstændig,

aldeles særskilt, autoriseret og ægte national; som, liig hver anden Sognekirke i Hovedstaden, staaer under fælles Kirkelov og Regieringens umiddelbare Beskyttelse; som, uden at ophøre at besidde Selvstændighed, særlige Midler og sin egen Liturgie, ikke er forskiellig fra de andre, med hvilke den, paa Tungemaalet nær, som det eneste udvortes Særkjende, har fælles Læresætninger, maatte denne Kirke, uden Hensyn til Forskjelligheden af dens Lemmers Confession, komme til at indbefatte, ikke allene vore saakaldte franske Reformeerte, hvilket de aldrig have været, da man altid kun saae her en Haandfuld Mennesker, men alle Protestantere fra Hovedstaden og dens Omegn, Lutheraner, Calvinister, Anglicanere ꝛc., der alle, talende det franske Sprog, ønskede at støde til Menigheden og comunisere der. Men naturligviis maatte alt dette skee, saaledes som den gode Orden kræver det, efter faste Regler, og paa Vilkaar, som Regieringen finder passende og bestemmer.

Der vil da, naar vort Forslag finder Bifald, intet være mere at befrygte; ja det vil, naar den franske Kirke er saaledes nyorganiseret, være umueligt, at den nogensinde vil ophøre, eller at man vil kunne nære nogen Tanke om at undertrykke den som

unyttig. Tvertimod vilde dens Anliggender faae en ny Interesse; og inden en kort Tid, Kirkebygningen, som nu sædvanlig er tom, neppe kunde rumme Forsamlingerne. Dens Sprog selv, der med hver Dag kommer mere i Brug, og der, som jeg har sagt, burde være dens Særkjende, vilde forekomme dens Opløsning, og sikkre Varigheden af en Indretning, som oprindeligen stiftet, ved den gudfrygtige og ædle Dronning Charlotte-Amalias Forbøn, men efter en meget indskrænket Plan, ene for de franske Flygtninger, maatte udvide sig til Alle, som tale Fransk og ere Protestanter. Den er ogsaa, med Hensyn til Sproget, uanseet andre Fordele, langt gavnligere end et paatænkt fransk Nationaltheater, som et Slags offentlig Skole eller Institut, hvor man havde saa god Leilighed til at blive fortrolig med et Sprog, der i vore Dage er saa uundværligt i den dannede Verden. Hører nu Kirken paa denne Maade eengang fuldkommen til Stiftet, saa vil der ikke mere gives noget Paaskud til med visse Personer, der ere saa ilde underviste, som om de kunde være af en anden Religion, at kalde den en toleleret, en fremmed, kun nogle Enkeltes Eiendom; eller til at betjene sig, naar Talen er om de forskjellige Kirker, af Benævnelserne Secter, hvilke upassende Udtryk er

allene ganske stride mod vore Reformatorers Hensigt, men ogsaa tjene til at nære Fordomme og Splid: af hvilke Benævnelser nogle, i sig selv tvetydige og intetsigende, dog, uagtet de kun ere Ord, lægges megen Vægt paa af Adskillige, ihvorvel dette, som ofte er Tilfældet, vanskeligen lader sig forene med Irreligiositet og Indifferentisme. Vi tør saaledes haabe, at i Betragtning af den skiønne Orden og den Harmonie, der vilde flyde deraf, de adspredte Medlemmer vilde kappes om at samles i een Hjord, til dens Leders største Tilfredshed, som derved saa meget mere vilde opmuntres i alle sine Kaldsanliggender, og at man snart vilde see Andagten og Nidkjerheden opildnes for den rene Christendoms hellige Sag, hvorpaa Fædrenelandets i saa høi Grad beroer: en unægteligen langt vigtigere Sag end den eller hiin Privatinteresse. Denne Forøgelse af Medlemmer vilde desuden gjøre det lettere, at finde, ved de indtræffende Fratrædelser, i de hvert Aar Afgaaendes Sted, duelige Mænd til de verdslige og oeconomiske Sagers Bestridelse. Endnu fortjener her at anføres en Erindring, som ei er at foragte i financiel Henseende, nemlig: det forøgede Antal af de til Sognet Hørende, der, man tillade os det Udtryk have abonneret paa Kirken, vilde forøge Indretningens Hjel-

yemidler, i Forening med dem, den allerede beslöder, og endydermere bidrage til det, som udfordres til Cultus's Værdighed og den geistlige Forstanders og hans Underordnedes Underhold. Og hvad behøves der vel mere til at understøtte de her med Ærbødighed for og Tillid til en viis Regjering, ene med Hensyn til det offentlige Vel, fremsatte Bemærkninger? Aldrig havde man villet offentliggjøre disse Tanker, der ere Frugten af den varmeste Hengivenhed for Kirken, angaaende det, vi her have sagt om de faa Corfirmationer, uden den inderligste Overbevisning om, at man derved ei allene ikke fornærmede Nogen, men at det her Anførte passer efter vor Tids Tarv og er til dens største Gavn.] Man vil iøvrigt ikke kunne beskylde os for at ville gjøre Proselyter til en Sognekirke, som har den samme Religion som Landets andre Sogne. Men disse pia desiteria, allerede yttrede ved Nærmelsen af det sidste Jubileum, da der, blandt Protestanterne, var saa stort Spørgsmaal om at sammensmelte vore Kirker, thi, vis unita maior: disse pia desideria, saa overeenstemmende med Evangeliets Aand, naar skulle vi vel see dem bragte til Virkelighed?

Det Forslag, som en synkretisk Theolog har gjort om at generalisere, i en vis Henseende, den fran-

ske Kirkes oprindelige Plan,' ved at udvide den til alle Franske af Fødsel og Sprog, Calvinister eller andre evangeliske Christne, der ønske at høre til Menigheden, og at gjøre i Fremtiden denne Kirke til Kjøbenhavns franske Sogn, dette Forslag, i Theorien saa tillokkende, er i Udførelsen ikke frit for Vanskeligheder. Fremfor Alt vilde det først være nødvendigt, at de, lige fra d. 3die Jan. 1685, emanerede forskjellige Rescripter, Anordninger og Privilegier bleve paa ny af Regjeringen drøftede, hvilket sandeligen ikke synes at være nogen uovervindelig Sag. Dernæst vilde det til Planens Udførelse være fornødent, at bekjæmpe, ikke vil jeg paastaae nogen Sects Fordomme i vore Dage, men Privat- eller Laugs-Interesse, eller Enkeltes Vane og Higen efter herskesyg Indflydelse; hvorhos dog maatte undgaaes al Collision med andre Sogne i Hovedstaden, saaledes som, efter Sigende, Tilfældet skal have været med St. Petri Sogn, hvor lidet end det franske er i Sammenligning med dette. Endnu en Vanskelighed vilde Forslaget muligen møde hos dem, hvis Grundsætning er, at lade Tingene blive saaledes som de ere, hvor slemme de end i og for sig maatte være, og som ikke lettelig troe, at der kan gives en

Nidkjerhed, uden Egenfordeel og Forfængelighed. Men, alle disse Vanskeligheder ugtede, forekommer den foreslagne Plan os dog at være meget hensigtsmæssig og at fortiene i det mindste at tages i Overveielse af alle, som Religionen og Gudsdyrkelsen ligge paa Hiertet. Vi ansee den meget overeenstemmende med Tidens Aand, og dersom den bliver udført for saare skikket til at fremme den herværende franske Kirkes Tarv, og giøre den til en National-Stiftelse af Betydenhed, som da ikke mere vilde være nogle eller faa Familiers Eiendom. Det vilde være at ønske, at den, som har foreslaaet og offentliggiort hiin Plan, maatte nøiere og fuldstændigere udvikle den, især for vedkommende Collegium, Stiftsgeistlige og deres Overhoved, hvilken sidstes Forudbetænkning i Almindelighed udfordres i saadanne Anliggender; og om end Planen ei skulde blive bragt til Virkelighed, vil de her fremsatte Tanker dog altid tiene til Beviis paa Forfatterens gode Villie.

Om Veltalenhed og Smag:

eller

Indledningen til Lovtalen over Daniel Ranzau.

(Fortsat).

Vel er Ordsproget sandt: Hvoraf Hjertet er fuldt deraf løber Munden over. Men sande maae man ogsaa Shakespear's Ord: Et Hjerte er ei tomt fordi det ingen Gienlyd gir: (Nor are those empty-hearted whose low sound reverbs no hollowneſs). Jeg taug da jeg havde afbrudt Indledningen til Lovtalen over Ranzau med disse Ord: De Gamle søgte Udtryk til stærke Tanker; De Ny lede oftest efter Tanken til Udtrykket. Men udtømt var Materien ikke fordi jeg taug. Heller ikke laae den mig derfor mindre paa Hjertet. Efterhaanden, som Tid og Sted tillader, vil jeg stedse søge videre at udvikle Væsenet af vore Tiders Smag: Og stræbe vil jeg til den Ende at vise her: hvorvidt vi i skionne Compositioner see mindre paa Materie end paa Ord; og affectere en Tankers Vigtighed og Vægt, hvorunder Sproget skal synes at synke.

Er det sandt at ikke faa Exemler af Dagens Literatur bevise Smagen at være saadan, saa at der om Sagen er aldeles ingen Tvivl. — Er det sandt at man fremviser friske Compositioner, autoriserede til at være Mynster for Ungdommen, i hvilke tomme Ord og Tirader afløse tomme Ord og Tirader, som fylde vel Øret, men dø tilhobe der, uden at naae Forstand og Hjerte. — Er dette sandt, saa er det Pligt for hver der kan at vise, medens det endnu er Tid, hvor nær vor Tidsalder er ved Brinken, om ikke af Barbari, saa dog af det man kalder Gothiskhed; og at i hver Literaturs Historier var det pralende Konst og Affectation der fortrængte Natur og Simpelhed og Styrke.

Hvad nu Ord, der spille i vore Compositioner saa vigtig en Rolle angaaer saa ere vi paa dem ikke fattige; og fattige derpaa maae vi heller ikke være siden Trangen til dem er saa stor. Thi dybsindige og fyldte af Tanker og Følelser skulde vi i alle Compositioner vel synes at være, og skjules maae da Manglerne med Ord. Men selv disse Ord ere affecteerte. Man skaber dem ny. Man giver de Gamle en ny Betydning. Man fattiggiør saaledes Sproget. Thi rigt er det Sprog, der ei behøver at laane, og laante ere alle uegentlige Udtryk. Men laane giør

man kun i Trang: Og til den nyere Smag er det de hyppige Metaphorer og overflødige nye Ord og hentede Udtryk kan regnes. At give et gammelt Ord en ny Betydning er at fattiggiøre Sproget. Thi det gamle taber i første Betydning sit Brug og er i Henfyn til denne forloret: og mangle vil da Sproget dette Udtryk, om ellers den udtrykte Ting og Tanke beholdes. Exempel herpaa kan være det nu saa pyntelige Ord udtale. Det misbruges saaledes til fremmede Betydninger, at vi tilsidst maae laane et Ord til at udtrykke udtale i dets første og egentlige Betydning. Og saaledes vil det gaae flere og flere Ord saalænge den nærværende Smag bliver ved at forqvakle Sproget.

Kun naar det Usædvanlige i Udtryk kan skurberige Tanken: Kun naar Poeten eller Taleren (— og synlig Tale er al Skrift —) naar han henrykt ligesom forglemmer det gamle Udtryk, eller forsmaaer det som ei rigt og rigtigt nok. Kun ham tillader man at skabe eller ligesom forvexle, og overhoved at laane Ord hvor hans tilstrømmende Rigdom af Tanker og Folelser finder Trang og Fattigdom i Sproget. Alle Andres Laan er Affectation og Pral, der afvises med Haan og Latter.

Dog det hører til vore Tiders Mode og Smag at prange med Ord og Talemaader der udtale Dybsind. Enhver vil synes stor og blues ei ved at være ubeskeden. Man udstafferede sig da med Ord og Talemaader, laante meest endog fra vore Naboers skiønne Literatur, og derfra henter man ogsaa for en stor Deel sine Floskler. Da saaledes denne Vanart oprindeligt er tydsk, saa fremstille vi ogsaa her Exempler hentede fra vore unge Skribenteres Forførere i Nabolandet. De kan tjene til Varsel for dette Efteraberi, og for den Ubeskedenhed, som begynder at udmærke vor gothiske Smag fra den beskedne classiske Gamle.

I en Recension i Hallische Literatur-Zeitung, oversat i et dansk Ugeblad, siges om Tragoediens Stof: "Stedse maae her være en fornuftig Hoved-Idee. Ubetinget maae det være den alvorlige moralske Sandhed, der omkrandser Phantasiens Prisma, med de væsenløse Regnbuefarver af en opdigtet legemlig synlig Aandeverden." Det er: En Aandeverden, legemlig synlig, skal der være i Tragoediens Stof. Dette Stof skal være en fornuftig Hovedidee; og den igien en alvorlig moralsk Sandhed; og denne skal omgive Phantasiens Prisma med en Krands: og Krandsen bestaaer af væsentlige Regnbuefarver: og hiin synlige Aandeverden er Regnbuen! — Er

ikke Tanken druknet her i et Hav af Billeder? Bliver den opfisket, og renset og betragtet, saa er den hverken meer eller mindre end denne simple gamle: Tragoediens Digt maae have til Gienstand en alvorlig moralsk Tanke.

Af samme Art er følgende: "Der erste Auffatz spricht, wenn nicht umittelbar die Ansicht Goethes von der Kunst und den herschenden Kunstgeschmack unserer Tage (er ist mit dem W. K. F. unterzeitchnet) doch diejenige aus, zu welcher sich Goethe bekennt"...— "Das Hauptstück der Beredsamkeit ist eine gewisse gehorsame Stimmung der Seele, wie der besonders thätigen Organe, der Stimme nämlich und des Ohrs, damit sie umittelbar eingreiffen können in das Zusammentreffen, welches auser den Gebiethen der menschlichen Kraft liegt, die Nähe des Göttlichen aussprechen können." — I begge disse Stykker spiller Udtrykket Aussprechen en betydelig Rolle. I det sidste er det Stemmen og Øret, der gribe ind i et Zusammentreffen, welches die Nähe des göttlichen Kraft ausspricht. Maaskee, havde man ikke havt Ordet ausspricht, som man gierne vilde bruge, saa vare disse Perioder ikke blevne til; i det mindste vare de blevne forstaaeligere. Og overhovedet ere i vore Naboers Skriftstiil slige mytiske Ord (— mystiske,

fordi deres Betydning er ofte skjult endog for Skribenten —) slige mystiske Ord i hyppig Brug, saasom: Aussprechen, ansprechen, zusprechen, zusagen, eingreiffen &c. &c.; der ofte bruges unødvendigt, hvor sædvanlige Udtryk vilde givet en klarere Stiil, og ikke draget Opmærksomheden uilbørligt fra Tanke til Udtryk. Selv Skribenten berøves undertiden derved en Tankegang, hvorpaa maaskee følgende er Exempel. "Manche Betrachtungen des Briefstellers, die dem Verstande zuspricht.... Det er gaaet mig af Glemme hvor jeg læste disse Ord. Men heelt vel erindrer jeg hvor skinbarligt dette Udtryk afbrød en syndig Tankegang, der blev ligesom qvalt ved dette Ord: og en tankerig Fornøielse blev Læseren berøvet fordi Forfatteren ved Ordet kom paa Jagt efter Udtryk og Tirader der affecterede Dybsind.

Et heelt Register kunde her gives paa saadanne Udtryk, deels flaue og affecterte, deels tillige unødvendige, fordi der i dagligt Sprog haves beqvemmere. Unge tydske Skribenter anbringe dem som Ziir i deres Skrifter, og efterlignes af unge Skribenter hos os. De kunde fortjene at optegnes, som advarende Beviis paa Affectation og Letsind, og altid som Mangel paa Smag og paa Grundighed i Tænk-

ning. Thi Ingen, der skriver med rørt Hjerte eller tankefuldt Hoved, giver sig Tid til slige Snurrepiberier. Og sætter en Skribent sig ned for at skrive og er dertil uforberedt, og tom for Materie værd at meddeles; men skrive vil han dog, og Tankeforaad vil han ogsaa synes at have; fortjener da ikke han, der vil fixere andre, at fixeres selv og i al sin Nøgenhed til Sku og Varsel at fremstilles?

Saadanne, og saaledes misbrugte Ord ere f. Ex. Udtrykket gribe. Man siger heelt latterligt gribe ind i Livet: gribe ind i Tiden. Ein Mann, dessen Eingreiffen in die Zeit verderblich war (— Manden stod altsaa endnu uden for Tiden! —) En sygelig rugende Sjel — gebærde sig i Skrift — Bevæge sig med Frihed i Sproget — Tragoedien bevæger sig i iiskolde Trimetrer — Det Tragiske i hans Skrift bevæger sig i en Kreds af Middelmaadighed — Die Regeln in denen er sich beym Sprechen bewegt — Die Fleiß welcher sich in den Schriften des Hrn R. ausspricht — Ansprechende Darstellung — Die höhre Gefühl spricht sich in der Schrift recht deutlich aus — Das höhere Gefuhl was in vielerley Gestalten sich kund giebt — Die jüngste Vergangenheit so reichhaltig an denkwürdigen Ereignissen — Uebersicht der jüngsten Vergangenheit (— jüngste Vergan-

genheit betyder her den nyeste Periode i den engelske Literatur —) Das Leben strebte sich selbst in ihnen zu erklären (— in ihnen nemlig i Mytherne —) Eine große Vergangenheit verherrlicht in Andenken zu erhalten, wie es in den Heldengedichten geschiecht, wo der Dichter sich an die Mythologie anschließt — Weder das Clima noch die Menschen sagte ihm zu — Der Verfasser, dem Bruhl als eine prächtige Strasse erscheint, das Rosenthal dagegen gar nicht zusagt. — I lang Tid var Ordet Potenz ogsaa Mode. Indtil Ækkelhed blev det i Forbindelser og Betydninger brugt, hvor forstaaeligere og egentlige Udtryk vare ellers blevne brugte. Og undertiden saae man Tanken slæbt frem, for Ordet at kunne bruge.

Saaledes brugtes ogsaa hyppigen Nu=Tid og Da=Tid hos os. Man declineerte endog disse urimeligt sammensatte Ord. Man sagde Nu=tidens Mænd. (— Jeg veed ikke om Ordet Datiden havde naaet den Lykke —). Men urimeligt sammensatte ere de. Thi ere de rimelige, saa ere ogsaa Strax=Tid og Naar=Tid og overhoved enhver Tids=adverbs Forbindelse med Tid rimelig og rigtig. Men staaer Tids=Adverbiet der, saa behøves jo ikke

Tid at forbindes dermed! Og efter samme Regel kunde da ogsaa Steds-Adverbier forbindes med Sted, og man sagde rigtigt: hersteds Mænd; dersteds Drenge; hvorsteds Børn!

Men forinden vi forlade vore Naboer, for hjemme ret at kunne gribe i vor egen Barm, maae vi endnu omtale en Vanart, som især paa nyere Tider ligesom smitter deres Skribentere; og det er en Selvros, ikke dog saa meget over sin Person, som over sin Nation og Nations Literatur, hvorover mangen tydsk Skribent nu ikke synes at rødmes.

"Darinn, siger en Recensent i allg. Literatur-Zeitung: darinn aber geben wir dem Verfasser vollkommen recht, daß es der deutschen Nation vorbehalten ist im Tragischen die höchste Stufe zu erklimmen, weil sich bey ihr Phantasie, Kraft und Genialität, mit dem philosophischen gründlichen Studium der Kunst, ihres Wesens, also ihre Gesetze verbindet." — Et andet Sted tales om: "die würdevolle Haltung des deutschen Karakters" og om: "Eine Geschichte des kräftigen deutschen Volkes." De sige om sig selv, at de have "Sinn für Wissenschaft; alte deutsche Treu; item; de ere: ein Volk, dem die alte deutsche Treue noch an dem Stirne sitzt." Om en Oversættelse i Tydsk af Engelsk siger en Recensent, den er

saavel truffen at man ei erindrer man læser "eine Uebertragung aus einer fremden in ihrer Wortfügung oft höchst schwierigen Sprache! — (Simplere i Construction og Ordføining findes dog neppe noget andet Sprog end det engelske). — Et andet Sted siges: Intet Sprog er bedre skikket til at overføre engelsk i end det tydske. — I Anledning af Ordene home og comfort, som Englænderne troe uoversættelige i andre Sprog, siger en tydsk Recensent, at det Tydske "sich am ersten dazu eignet, Begriffe englischer Wörter auszudrucken!" — dog tilstaaer han at det intet Udtryk har til Ordene comfort og comfortable. Vi Danske have dertil Husvalende og Husvalelse: Vilde vi kun ikke lade disse og saa mange andre gode Ord gaae af Brug, i det de forglemmes ved at læse saa meget i fremmede Skrifter og saa lidet i vore egne ældre.

Selv den agtværdige Philolog Voß kan ikke heller bare sig for denne Pral af sin Nation og sit Modersmaal. "Unsre Sprache, siger han, so kraftvoll und bestimmt, wie der Geist unserer unhöfischredlichen Vorfahren, so voll ursprünglicher und unversiegender Lebendigkeit, wie die griechische; so biegsam für Ernst und Laune, für Erhabenes, für Sin-

niges und Gemüthliches, so reich an rüthmischer Bewegung; und, wenn Ihr zu ordnen wisset, auch an Wohlklang. Sie will gründlich erforscht seyn, und lohnts." — Hvad om man belagde dette Vosses Udsagn med et Udtryk laant hos hans Landsmand Venturini, og kaldte det alberne Halbheit!

"Wenn Ihr zu ordnen wisset! siger Voß. Men naar nu Tingen ikke vil lade sig ordne. Det tydske Sprog kan man ei nægte er ovet og rigt paa Ord. Men fortrinlig i Vellyd er det ikke. Med mange lange hinanden umiddelbart afløsende konsonantrige Stavelser er det for betynget til at flyde let i Vers. Og til harmonirige Perioder frit og efter Materien at danne dertil er det af strænge Regler for indeklemt og gjort til Slave af smaalig Orden. Fattigt, og fattigere end vort, er det paa Dactyler. Dets af Naturen korte Stavelser ere faa. Kort bliver en af Naturen lang Stavelse ved blot at staae ved een endnu længere; og længere kan denne blive ved at have Ordets Accent; og ligesaa uskikket er det af denne Aarsag som vort til Hexametrer. Versarten i Klopstoks Messias bidrog vel ogsaa meget til at Digtet hørte snart op at være Yndlings-Læsning. Thi et Slor af Affectation har denne for Sproget unaturlige Versart udbredt over hele Digtet. Vers som

følgende, i hvilke det meest rørende for Menneskeheden skulde sees og høres, taale heller ikke meer end eengang at læses:

Er ruft mit lechzender Zunge: mich dürstet!
Rufts, trank, dürstete, lebte, ward bleicher, blutete,
rufte.

Men maaskee føle vi Andre formeget dette Tunge i Tydskernes Sprog; og Selv mærke de det ikke saadant, for de ved Læsning i fremmede Sprog kan med dem sammenligne deres eget.

Gribe vi nu ind i vor egen Barm; og betragte vi hvorledes man her hjemme sætter Veltalenhed i Ord og Talemaader, og see her Livet speile sig i Ansigtet og Himlen hvirvle sit Slør, og Jordliv og Menneskeliv være eet: saa maaskee var et Synderegister over vort Skriftsprogs affecterte Ord og Talemaader ikke til Varsel unyttigt. Men langt vilde det blive; og ufuldstændigt endda: Og Tillæg vilde det jevnligen behøve. Vist nok da Diemedet her er ikke saameget at dadle (og det langt fra ikke Personer men Ting) som snarere at advare for andres Feil; hvilke andre Feil skulde vi da hellere først fremstille end de der ere ligesom auctoriserede; og, desværre, auctoriserede til at nedvær-

dige hiin de Gamles classiske Smag, som Menneskeheden i Europa skylder saa meget.

Men al Strid om Mynster og Auctoriseren tilsidesat. Lad os heller istedet for at stemple Mynstre, vise de Unge hen til Naturen, eller dog til Mynstre dannede efter Naturen. Lad os ikke ved at give den Snurrepiberier i Hænder, endnu mere afvæbne Veltalenhed: Men heller gienskaffe den de Vaaben, hvorved Hjertet og selv Forstanden, og det hele Folk kunde i gamle Dage erobres.

De gamle Græker fulgte Naturen. Denne var til for al Kunst. Deres ypperlige Værker ere ypperligst naar de umiddelbart afløste og fulgte Naturen; og overalt ere derfor de ældste i en vis Periode de bedste. Efterligneren, sagde vi før, kan ikke gaae foran. Derfor bedst overalt at see hen til Originalen. Det giorde hine gamle Skribentere og Kunstnere. De fingerte ikke Regler selv, men af den Natur de omsider saae i Kunst saa herligt fulgt lode de sig Reglerne tilsige og lære. Denne, indsaae de, er stærkest jo meer den nærmer sig hiin. Kunst er kun en Affødning, og ofte en uægte af Naturen, efter hvilken dens Udskeielser ogsaa jevnligt maae rettes. Dette gielder om al Kunst. Det gielder om Poesie og Veltalenhed, i hvilke Homer og Demosthe-

nes ginge foran, og Aristoteles, der lærte Reglerne af dem, fulgte efter. Dette gielder om Architecturen eller Bygningskunsten, der fuldendtes i Grækerland hvor Skovhuse vare til før Thesei Tempel: og aldrig forsmaaede Kunstneren at see hen til baade Skovhuus og Tempel. Exempel er lærerigt, og kan til Varsel og Lærdom tjene endnu, baade i Konst og Skrift, baade i det Aandelige og i det Materielle.

Thi i ældste Tider, da Mennesket endnu i Skove, eller fra Skove nys udvandret, vilde bygge sig et fast Skjul; saa hentede de det fra de rige Vindfælder i Skovene Stammer, som de lagde tværs over opreiste Stammer; og Færdighed gjorde siden Dækket over Stammerne, for Regnen i Hast at faae bortskyllet, til begge Sider skraa. Det skraa Dækkes Ender tilluktes med Gavl: og hele Architecturens Herlighed er fra denne saa simple, saa naturlige, og tillige saa skiønhedsrige Bygningsmaade udrunden. Simpelhed forbunden med Nytte gav disse Bopæle Styrke og Ziir. Gavle og Stammer, der siden kaldtes Søiler, vare nødvendige; og nyttig maatte hele Ziraten være. Det Skiønneste fik af Nytten sin Glands; og alt unyttigt var i Kunsten uskiønt, forbi uvæsentligt. Thi hos Mynsteret, Naturen, saae man Alt beregnet paa Nytte. Man kan sige at fra Nytte er Alt hvad

kaldes Skiønt ubrundet. Nytte var det Skiønnes Kilde. Og om end fra Kilden i Stromme nok saa langt afledt, bærer det dog stedse sin Kildes Navn. Det Skiønne der forsmaaer Navnet er overflødigt, og fortjener ligesaa lidet at kaldes skiønt som nyttigt. Hiin Jupiters Tempel paa Capitol, siger Cicero, der bares af Søiler, og hvis herlige Gavl er ikke mindre nyttig end skiøn; løftedes den op over Skyerne, hvor Regn ei falder og Gavl ei behøves, saa er dog Yndigheden i den saa stor, at uden Gavl vilde alt det Skiønne i hele Templets Bygning forsvinde, fordi det nyttigste der forbandt det Hele var borte. Simpelhed og Nytte, og Alt til eet Diemed saa venligt svarende, gav Templen og Templens Gavl sin Ziir: En Tempel hvis herligste Zirat var Grækenland af Erobreren Sylla berøvet.

Veltalenhed er ikke mindre end Architecturen en Konst. Den er en Konst der ligesom denne, og om ellers nogen anden Konst, behøver at efterligne Natur. Fra denne maae den hente sin Ziir og Styrke: Uden denne kan den ei bruges til Gavn. Den Taler som høres at tale uden Natur, taler ogsaa uden Kraft, han maae mene og føle hvad han siger; og i den Lidenskab hvori han attraaer at sætte Andre maae han først sees at være selv, hvis han ei vil arbeide

som Fusker. Overflødig Zirat er ligesaa meget her som i Bygningskonst uvæsentlig. Tomme Ord og Talemaader ere her de største Forrædere. Hvor ere de mindre passende, og hvor mere uvæsentlige? Hvo handler mere sig selv imod? Og hvo veed mindre hvad han giør end en i Ord og Floskler hensvømmende Taler? han røber at ville, men føles ikke at kunne.

Maaskee misbruges nu Veltalenhed. Maaskee vi bruge den i Tilfælde i hvilke den som Konst finder ikke sit Mynster i Natur. Vist nok udskeier den ofte; maaskee dog meest i Lovtaler, fordi Lovtalers Væsen er saadant, at de ei kan holde sig strængt til hiint naturlige Mynster. Ingen Veltalenheds Art var sjeldnere hos de Gamle end Lovtaler, og fast ingen er hyppigere hos de Ny. Ved alle Leiligheder, i Sorg og i Glæde, i Smigren og Hyklen, og fast stedse for at vise sig selv, fremtræder nu en Lovtaler; og dog behøver maaskee Menneskeheden mindst at bruge Lovtaler nu! Nam postqvam desiimus facere laudanda, laudari qvoqve ineptum putemus. Da vi holdt op — sagde Romerne i Cicero's Alder — da vi i Gierninger holdt op at attraae Roes og Lov, saa er det ogsaa heelt ubeleiligt i Lovtaler at roses.

Hvad Under da om Lovtaler, der saa ofte holdes fordi de skal holdes, maae udskeie; og manglende saa ofte vedbørlige Materier, maae ogsaa mangle Sjæl og Natur? Og, henter vi end den der skal lovtales fra Fædrene, bliver ikke ogsaa da Veltalenhed og Lovtale mat, fordi Talerens og Veltalenheds Smag er allerede nu fordærvet?

Men det gik Lovtale som Bygningskunst. Naturen kunde heller ikke her tjene længer som Mynster. Og vel havde det dog været for Begge om man til Mynsteret havde taget oftere Hensyn. Thi da Slægten formeredes, og Menneskehobe trængte paa Menneskehobe, der skulde sammenpakkes i Stæder; saa opstablede man, for Rum at spare, flere Vaaninger, kaldte Etager, under eet Tag. Man fandt det beqvemt, og hvor Skove fattedes vel ogsaa nødvendigt, at bygge af Steen. Dette aabnede Vei for Udskeielser. Hiint simple Skovhuus, hiin Theseus's Tempel, der før var Mynsteret, forslog nu ei mere: Man digtede sig Mynster selv. Men, sluppen uden for Naturen, hvor Maal ei øines, der fandt Phantasien et Spillerum hvor den blev vild og kaad og uregierlig. Hvad Naturen hisset støttede paa Jorden, saaes her at svæve i Luften. Det Nyttige maatte vige for det Skionne. Dette anbragtes hvor det havde Sted og

ikke Sted. Simpelhed forsvandt. Og den milde Natur, der har Forlig mellem Nytte og Skiønhed til Diemed, blev heelt ofte af det Gigantiske bortskræmmet. Saaledes gik det Bygningskunst; saaledes gik det Veltalenhed. De straffedes begge af den Natur de troede at kunne undvære.

Maaskee valgtes til Forsøg og Øvelse i Veltalenhed, Materier Naturen nærmere, kunde denne Kunst føres lettere hen til sin Oprindelse. Ved at beskrive den herlige Natur maae Taleren selv blive Natur. Det er af Naturen han da begeistres: Og naar saaledes hiin skiønneste Aarstids skiønneste Dagnings-Time beskrives i en paradisisk Egn, hvar Himlen rødmes, og den tause Tilskuer seer hisset

...de snare Timer staae i Øst
Hver række Rosen-Arm og lede ud
Fra østlig Purpur-Sahl undselig Morgen-Brud;

saa er det Naturen der her i hele sin Majestæt med umodstaaelig Kraft opløfter Mennesket over sin sædvanlige Sphære. Umuligt er det for en Konstner at komme i Kraft dette Naturbillede nær: Og umueligt er det for den begeistrede Taler her at vige gandske af fra Naturen.

Noget om Skolevæsenet i det brittiske Indien.

Der er i vore Tider talet og handlet, og gid man længe vil blive ved at tale og handle med immer større Indsigt og Iver, om Oplysnings og Opdragelsesvæsenet: Behageligt vil det maaskee da være at læse noget om Skolevæsenet blandt Hinduerne i det Indien, som Britterne i deres Bengalske Rige der bestyre. Det engelske Senat i Fort-William-Collegie i Bengalen har gjort sig det til Pligt at udfinde de letteste Midler til at bibringe Hindostanerne nyttige Kundskaber og moralsk Foraedling: og at disse beklagelsesværdige Mennesker trænge høiligt til denne Velgierning kan af følgende Beskrivelse erfares.

Langt tilbage i Oplysning, ja man kan sige i Menneskehed ere disse Indier. De kiende saa lidt til det moralske, at selv Forældre og Børn have intet Begreb om indbyrdes Pligt. Af al Moral er deres afgudiske Religion en Fiende, og den dybe herskende Vankund bestyrker Samme. Neppe Een af Hundrede kan læse et Brev. Have de Skoler saa tjene disse kun til at giøre Mørket synligt (— som Milton udtrykker sig —). De lære i det høieste i dem at skrive Bogstaverne af Alphabetet, og nogle faa Navne,

og — hvilket er den yderste Fuldendelse — slet at sammensætte et Brev; saa at, naar de træde frem i Livet, gior deres slette Skrift og langt slettere Orthographi det umuligt for den Eene at læse den Andens Breve. Læse Bøger, om de end derved kunde forbedre det moralske og intellectuelle, kan de ikke; Heller ikke have de trykte Bøger; undtag maaskee om en eller anden Bog af Bibelen har kundet finde Vei til dem: Af skrevne have de neppe nogen i Prosa. Og havde de end nok saa mange af disse, saa er Ukyndighed i deres eget Sprog nok til at giore et ilde-skrevet Haandskrifts Læsning til et fryggeligt Arbeid.

Uagtet de saaledes have et rigt og regelret Sprog, saa ere de dog alle som ei kan læse Sungskrit-Sproget — og neppe Een af ti Tusende i hele Indien kan det — ligesaa vankundige som de vilde Horder der have intet Skriftsprog; og mangfoldige Omstændigheder bidrage desuden til at giøre dem usædeligere end selv de vildeste Nationer. I Sungskrit-Sproget have de Afhandlinger i Arithmetik og Geometri, men de ere dem til ingen Nytte. Deres Kundskab i Arithmetik er usel. Beregne i Hovedet har de vel lidet ved lang Øvelse lært. Og skiondt de i Skolerne lære de fire Species, skeer det dog paa saa usel en Maade, at en engelsk Dreng i sit ottende Aar vil i faa Minu-

ler besvare et Multiplications eller Divisions Spørgsmaal, som vil koste dem utrolig Tid og Møie.

Hvad Underviisning man vil meddele disse Folk maae skee i deres eget Sprog. Ønsker man end at indføre det engelske iblandt dem, saa er dog enhver Underviisning blandt ethvert Folk feilslagende i fremmed Sprog; hvorpaa et Par Hundrede Aars Forsøg i Irland kan tjene til et bevisende Exempel.

Methoden angaaende da har allerede i Aaret 1807 den af Bell foreslaaede og af Lancaster forbedrede Underviisnings Plan tildraget sig Senatets Opmærksomhed. I Skoleværelset ophænges efter denne Plan, en stor Tavle, og en heel Klasse hefter sin Opmærksomhed til den. Paa denne Maade lærer 10 og 10 Personer paa eengang og ved god Bestyring langt hastigere end endog Een tagen enkelt. Den store Skrifts Udtydning paa Tavlen fornøier; og naar flere Klasser ere dannede stræber den eene at overgaae den anden; og saaledes bruges derfor disse Tavler med største Fordeel indtil den Unge kan med Færdighed læse og skrive. Ord til Stavning, Paradigmata af Nomina og Verba ꝛc. ꝛc. fremstilles med stor Fremgang og Lettelse paa disse Tavler. Ligeledes Regler og Exempler i Arithmetik. Selv Solsystemets Love kunde opstilles her baade for Synet

og for Forstanden. Paa den Maade oves de Unge i at læse og dernæst i at skrive efter Tilsigen: Og bibringes saaledes Læsning Skivning Orthographi og Gramatik paa eengang og tillige tydelige Begreber.

Og naar en Dreng saaledes, efter at have giennemgaaet de alphabetiske og orthographiske Tavler, kan skrive efter Dictata, saa er en viid Mark aabnet for den Unges Oplysning saavidt hans Skoletid tillader. Ham gives nu maanedligt reent Papir i en Bog net indbunden. Sine Dictata indfører han dagligt i den. Ved Maanedens Ende indsendes den til Superintendenten, som deraf faaer Kundskab om Lærernes Flid i at rette, og, ved de indleverte Bøgers Sammenligning med de forrige indleverte, ogsaa om den Unges Fremgang. Er Bogen net skreven saa tilbageleveres den, med Superintendentens Segl som Bifalds Beviis, forsynet. Og med Glæde vil den Unge da forelæse af den for Forældre og Naboer og Venner, som ogsaa paa denne Maade bliver Kundskaber af Sædelære, Religion, Historie &c. meddeelte. Disse skrevne Bøger bevares fra Fader til Søn i mange Aar ligesom et Kapitel af Muhabarut bevares skiønt slet skrevet her i Indien, og ligesom Sypher-Bøger endnu i England, og ligeledes fordum her i Dannemark; og paa denne Maade skiønt langsomt kan Kundskaber blive blandt disse Hinduer udbredte; og Superindentens Arbeid lettet for en Bekostning under hvilket det maaskee vilde synke.

Da Altings overvættes Priis i disse østlige Lande giør Sparsomhed yderst nødvendig ogsaa i Skolevæsenet i det vidtløftige Hindostan; saa har Sparsomhed opfundet, og vedbliver at anprise denne Underviisningsmethode hvis Væsentlige det er at bibringe Kundskaber først ved Hjælp af en stor Tavle, og siden ved Dictering. Indretningen giør det let for een Lærer at oversee det Hele og bestride Alt ved Hjælp af saakaldte Monitors. Og i en Normal=Skole under Senatets Opsigt dannes disse Lærere hvortil unge Hinduer helst vælges. Saa vel ere allerede disse Skoler antagne blant Indianerne at en By efter en anden sender Personer til Serampore for der at bivaane Underviisning i Normalskolen; Fornemme Familier sende deres Børn til Skolerne; og overalt forlanges nu Skoler hvortil i adskillige Byer Indbyggerne selv tilbyder Huse. Fra en Omkreds af 20 engelske (ↄ: 5 danske) Mile ere ikke færre end tolv Anmodninger indløbne om at faae Skoler.

Saadan var Skolevæsenets Tilstand i hin Indiens Egn i Aaret 1816. Maaskee faaer jeg Leilighed til at meddele Efterretning om sammes Tilstand i Aaret 1817, og om det Hele i Almindelighed.

Joh. Boye.

St. Margretha.

(Efter et jydsk Folkesagn).

Aarle om Morgen, ei Dag det var,
Jomfruen hedder ad Svendepar.

I sadle mig flux min Abildgraa,
Til Ottesang den skal med mig gaae.

Den Jomfru rider over den Eng,
Hende fulgte den liden Smaadreng.

Den Jomfru rider i Rosenslund,
Der hørte hun gjøe den liden Hund.

Hielpe mig Christ og Maria fiin,
Nu visselig faaer jeg Døden min.

Maria mig hielpe og Jesus Christ!
Her ligge de Røvere skjult med List.

De Røvere syv af Skoven sprang,
Ei skalst du høre den Ottesang.

Og Skam de faae, de vare saa haard,
De dræbte hende, den venne Maard.

Saa tog de Ringe og Guldet rød,
Det voldte hende en drøvelig Død.

Saa lagde de hende under den Hang,
Forvoven alle Smaafugle de sang.

Og frem der kvælbet en Kilde klar,
Visselig det stor Under var.

Og frem de kvælbet de Vover smaae,
Alle med Undren de derpaa saae.

Det var Margretha, den Jomfru prud,
Og hun blev lagt i forgyldene Skrud.

Og hun blev sat i den hellige Jord;
Der bygdes en Kirke saa skiøn og stor.

Og det da vare de Pillegrimsmænd,
Alle saa gave de Penninge hen.

Alle saa gave de Guld i Skrin
For St. Margretha, den Jomfru fiin.

Paa Flade Banke den Kirke staaer,
Det voldte Margretha, den venne Maard.

Den bygdes for Pilgernes Guld saa rød,
De drak af Kilden, i Skoven fløb.

Christ signe hende, den venne Mø,
For hun den drøvelig Død maatte døe.

Christ signe hende, den venne Maard
Saa lenge den Kirke paa Banke staaer.

M. Winther.

Om Universitetet i Kiel.

(Uddraget af Chronik der Universitet zu Kiel für das Jahr 1819 zusammengestellt von Prof. Twesten).

Om end Søster-Universitetet i Kiel ikke for enhver kan formodes, eller fordres at have al den Interesse, det med saa hellig Krav kan vente af Undertegnede, der taknemmelig erkiænder at skylde det, og dets Lærere, frem for alle den uforglemmelige Tetens, en høistbetydelig Deel af sin academiske Dannelse, og der i sine senere Dage har modtaget kiære og hædrende Beviis paa dets Modersind mod deis fordums Pleieson, kan der dog neppe være Nogen, hvem Videnskabernes Fremtarv, og Fædrelandets Hæder og Held ligge paa Hiertet, hvem det ikke skulde være kiært at lære den paa denne Høiskole hos Lærere og Studerende herskende Aand at kiænde af den kostelige Fremstilling, ovennævnte dette Universitets høifortiente Lærer har meddeelt i første Bind af Kieler Beiträge, et nyt Tidskrift, der med lige Aand, og sikkerlig ikke mindre Kraft og Held, er traadt i de indgaaede Kieler Blätters Sted, og der fra en Pfaffs, Hegewischs, Falks, Brinkmanns og fleres Hænder, er beriget med høist interessante

Bidrag, dem Udgiveren af Hesperus i sit Maanedsskrifts følgende Hæfter i mere end een Anledning glædet ved at komme tilbage til, som et ikke almindelig glædeligt Særsyn paa Nutidens litterariske Himmel. Rummet tillader ikke her eller nu at meddele Fremstillingen in extenso; Undertegnede maa altsaa indskrænke sig til, at meddele et saadant Udtog deraf, som i det mindste kan vække Videnskabselskerens og Dannebormerens Opmærksomhed paa hint udførligere Arbeid.

I en Indledning viser Forf. Gavnligheden Billigheden og Fornødenheden af, at offenlige Indretningers Virksomhed, Tilstand og Forvaltningsmaade bringes til offenlig Kundskab, anmærker, at ved offenlige Læreanstalter den endnu særdeles Grund kommer til, at det er i lige Grad deres Pligt og deres Trang at erhverve og vedligeholde Publikums Tillid, men erindrer tillige, at dette i Henseende til Universiteterne hverken skeer saa almindelig, eller i den Omfang, der var at ønske, hvilket deels ligger i Offenligheden af selve disses Virksomhed, deels i Vanskeligheden af at fremstille en virkelig tilfredsstillende Oversyn af saa sammensatte Indretninger, der omfatte og indslutte alle forskiellige Retninger og Greneספredninger, hvori vor Tids videnskabelige Liv

har splittet sig, saa at man derfor ikke uden Føie skyder en Opgave fra sig, som man føler sig ikke at kunne giøre fyldest.

Midlertid — føier han til — saa let det og er i det mindste at skaffe sig sandfærdige Efterretninger om et Universitets Tilstand, naar og saavidt man virkelig har Lyst og Anledning dertil, saa hyppig gives og udbredes dog falske Beretninger af Personer, der vel ikke fattes Anledning, men formodenlig Lyst; og naar man deraf seer, at det ikke er overflødigt at meddele, hvad et enkelt Medlem af et Universitet veed om dette, om ham og skulde spørges, at hver kunde vide det, naar han vilde; saa giver, saavel deres Exempel *), som ikke tage i Betænkning, at tage Ordet ikke blot angaaende enkelte men samtlige Tydsklands Universiteter, Mod til at sætte sig over Vanskeligheden af en mere omfattende og udtømmende Fremstilling, som Haardheden af de mod dem og deres Medlemmer opkastede Anklager og Beskyldninger den trængende Opfordring dertil. Om Publi-

*) Hæderligen mellem disse har den høifortiente Prof. Pfaff fuld Adkomst at nævnes for de saa kostelig frimodige og grundige Ord til de tydske Universiteters Retfærdiggiørelse, hvormed her omhandlede Bidrag begynde.

riteten — bliver Forf. ved — er et tilstrækkeligt Værn for den, der veed sig uskyldig, derom har man tvivlet; thi — har man sagt — i Følge Menneskenes Tilbøielighed, at holde det værre for det sandfærdigere, bliver selv af ufortiente Bebreidelser bestandig noget vedhængende, og Æren er saa fiin en Ting, at den, naar den eengang har faaet Plet, ikke let igien er at rense tilfulde;... men er den end ikke noget ganske tilstrækkeligt Værn, bliver det dog i det mindste det eneste, som den offenlig anklagede kan betiene sig af, og er pligtig at betiene sig af, naar ellers at holde paa sin Ære, er Betingelsen for hans Pligtopfyldelse; men det er den for Universitets Lærerne ikke mindre end for Ministrene."

Disse Betragtninger have formaaet den ædle Forf., opfordret og understøttet af adskillige af sine Colleger og Venner, samt begunstiget ved Consistorii Tilladelse at benytte de dertil tienlige Acter at meddele hin Fremstilling af det kielske Universitets Tilstand i det for alle tydske Universiteter mærkværdige Aar 1819, hvorhos han dog saameget mindre har taget i Betænkning hist og her at berøre deels tidligere deels almindeligere, ikke til dette bestemte Aar bundne Ting, som han tvertimod beklager, her at have maattet sætte sig saa trange Grændser.

Han begynder da med at opgive Universitetets Autoriteter (Behørden) samt Lærerpersonalet, og de i de tree Semestrer fra Michelsdag 1818 til Paaske 1820 virkelig holdne Forelæsninger, giver nu en Beretning om de Studerendes Antal og Flid, hvoraf sees, at i Vinteren 1818—9 studerede 222, hvoraf 67 tilhørte det theol. 109 det juridiske, 51 det medic. og 1 det philos. Facultet; Sommeren 1819, var Tallet 230, hvoriblandt 68 Theologer, 103 Jurister, 52 Medicinere, og 7 Stud. phil. I Vintersemestret 234, hvoraf 67 vare Theol., 107 Jurister, 48 Medic., og 12 Phil. Inmatriculerede blev i Aaret 1819, i Alt 92; hvoraf 38 om Paaske, og 54 til Michelsdag.

Ved Sammenligning af ældre og nyere Perioder, hvoriblandt især dette Aarhundredes Begyndelse var meget ugunstig, da der f. Ex. i Vinteren 1811—2 kun var 111 Studerende — antager Forf. de Studerendes almindelige Middeltal for 200, og den aarlige Tilgang for 70—80, anmærker Medicinernes Tilvæxt, hvoraf 1818 bare 44, medens der 1802 kun studerede 9, samt Juristernes Tiltagende i Forhold til Theologerne, som dog nu igien synes at formeres, og siger derpaa: Videnskabelig Sands og Flid ere i det Hele roesværdige Egenskaber hos vore

Studerende. For de første Egenskaber vidner blandt andet, at ogsaa Videnskaber, der ikke høre til Tallet af dem, der agtes nødvendige til Brødstudiet, ikke let savne et i Forhold betydeligt Antal Tilhørere. Men ønske maatte man, at Studium af de almeen det philosophiske Facultet tildeelte Videnskaber, endnu mere maatte erkiendes, og dyrkes som Betingelse for en høiere videnskabelig Dannelse, og at ogsaa uden for Universitetet de, der kunde have Indflydelse derpaa, vilde medvirke dertil. Han giver derpaa den priselige Maade, hvorpaa Anstændighed og Sæder iagtages og overholdes af de Studerende; det fortiente Vidnesbyrd; nævner det flygtige Brud paa den sædvanlige Rolighed, der i Enden af hint Aars Sommersemestre bebudede sig, og stadfæster, at ingen har her mærket noget til politiske Ombrev og Bevægelser — en Materie, han midlertid mælder, han i det følgende kommer tilbage til.

Herpaa følger en Beretning om academiske Høitideligheder — en Tale til Kongens Fødselsdag af Dr. Franke, med Program af Prof. Schreiter, samt 5 juridiske og 2 medicinske Doctorpromotioner.

Udgierne seer Undertegnede sig nødsaget at gaae de tvende næste høist interessante Afsnit, om de academiske Beneficia, og om de academiske Anstalter og

Samlinger forbi, hvoraf især den sidste frembyder mange hædrende Beviser saavel paa de kielske Lærdes og Videnskabsvenners almeennyttige Virksomhed, som paa sielle Frederiks mod Videnskaberne landsfaderlig liberale Aand; man see f. Ex. blot de tvende sidste Rubriker, Hospitalet og Fødselsstiftelsen.

Vi komme nu til det Afsnit, der især har bestemt Undertegnede til at ønske at giøre sine Medborgere bekiændte med denne Fremstilling, der — især i Forbindelse med Prof. Pfaffs ovennævnte Ord; med Prof. Hegewischs kostelige Forord til hans indholdrige og skarpsindige Afhandling af politisk Indhold, og Prof. Brinkmanns yderst interessante Brudstykker, Universitetet Gøttingen angaaende — fortiener nøie at læses og lægges paa Hierte af hver den, hvem Universitetsvæsenet især i Tydskland paa nogen Maade interesserer.

Ugierne maa Undert. selv ved dette Afsnit see sig indskrænket til et Udtog, saameget mere, som han med Forf. tilfulde erkiænder, at den Anskuelse, Consistoriet i mange vigtige Forhold havde af Universitetets Tilstand, ustridig havde langt større Fordring paa, at gielde som den sande og rigtige, end enkelte,

maaskee fra egen Jagttagelses Standpunkt fiernet staaende Individers Meninger *).

Alt i Junii 1818 saae Consistoriet sig i Anledning af en paa allerhøieste Befaling afgivet Betænkning foranlediget, aabent og tillidsfuld at yttre sin Overtydning angaaende de siden den bekiendte Wartburgfest i Omtale komme Bestræbelser af den studerende tydske Ungdom, navnlig af de den Tid paaankede Foreninger og Sammenkomster. Consistoriet betragtede de daværende Begivenheder som Virkninger af en betydningsfuld Tid, en almindelig vakt Aand, en især blandt Ynglinge for enhver, som saadan Aand bevægede, ikke uventet Begeistring, som vist nok Overspændinger især i den glødende Ungdomsalder aldrig ganske ere at skille fra. De daværende Yttringer af denne Aand i Henseende til de studerende Yng-

---

*) De fleste af dets Medlemmer — yttrede Consist. ved en Leilighed, der i det følgende berøres — have alt fra deres Indtrædelse i Manddomsaarene i en saadan Række af Aar paaagtet og lært at kiende de tydske Univers. Væsen, have i deres Kald saalænge redelig virket for det, at det vilde være en usandfærdig og lastværdig Beskedenhed, hvis de tillagde deres velbetænkt yttrede Overtydning blot en tvivlsom Formenings Værdi.

Forf. Anm.

linges indvortes Forhold forekom Consistoriet af Oprindelse naturlige, af Hensigt uskyldige, af Virkning uskadelige. Ja de forekom det, for saa vidt der sigtedes til en selvvirksom Forbedring af egen indvortes Orden, endog priselige, og ønskelige til at bevare og fremme Ro, Orden, og Sædeligheb, der saa ofte hidtil var i Fare. Saamange Onder, der altid greb mere onbartet om sig, ikke blot i den studerende Stands borgerlige Liv, men i alle Samfundsforhold, ere ved academiske Love hidtil ikke fra Grunden helbredede, og, man kan ikke dølge sig det, kunne aldrig fra Grunden helbredes ved disse allene. Men nu syntes Trangen til en bedre indbyrdes Orden, og et retligere anstændigere Forhold til de andre Stænder, tydelig og aabenlyst at erkiendes, at befindes deres egen Overveielse, deres forenede Bestræbelse værd, og den faste Overeenskomst af alle Universiteters academiske Borgere, samtidig at giøre saadan bedre Ordning giældende, syntes nu kraftigen at paafordres. Understøttet af en saadan Aand, og begunstiget af Tiden, torde altsaa ved vor Paa- og Samvirkning af de tydske Regieringer med Føie ventes et heldigere Udfald, end de meest giennemtænkte Planer til Universitetsvæsenets Forbedring hidtil havde kunnet glæde sig ved.

Men vist nok syntes ogsaa denne betimelige Paa- og Samvirkning af Regieringerne Consistoriet vigtig og trængende; thi det oversaae ikke de betænkelige let farlige Følger, der, saa uskadelig og mistænkelig og-saa nu Hensigten og Retningen af hine de Studerendes Sammenkomster torde være, dog kunde udspringe af disses Udvidelse og Udstrækning, hvis dette ungdommelig frie, i Tiden maaskee dristigere Stræben ikke betimelig begrændsedes. Thi deels lod det sig ikke miskiænde, at Interessen for slige Sammenkomster, og Deeltagelsen deri kunde afdrage den academiske Ungdom fra alvorlig Flid og det academiske Opholds Hovedmaal; deels var ogsaa den høieste Autoritet saavel berettiget, som forpligtet, at holde de Studerendes Autonomie under Varetægt, saa den ikke udartede til Egenraadighed, til ubeføiet Indblanding og Indgreb udenfor Statsrettens Grændser... At i denne Stand Delingerne og Udskillelserne i Landsmandskaber, og de dermed nær beslægtede, alt ved deres Løndom strafværdige, Tvedragt stiftende Factioner og Ordensforbindelser afskaffedes ved fast Overeenskomst, var saavel for den almeene Interesse, som for Universiteternes særegne, ligesaa priseligt som ønskværdigt. Men denne priselige Stræben maatte ikke ubeføiet svæve over i politiske Forhold,

og overskride Maal og Grændse. Derfor var et høiere Tilsyn med denne frie Stræbens Retning fornødent; men Alt vilde komme an paa, i hvilken Aand dette Tilsyn førtes, og ved hvilke Midler det viiste sig virksomt.

Straffeforbud forekom ikke Consistoriet passende eller virksomme; ikke passende, fordi Forsamlingernes og Raadslagningernes Hensigt og Retning den Tid var umistænkelig og ustraffelig, fordi den ved at afhielpe en erkiændt Trang endog kunde blive nyttig, og indskrænket hertil endog var priselig; ikke virksom, fordi Straffeforbud ikke virke tilgrunde, ikke til at læge det Onde, snarere til nye Onders Opkomst, ja endog kunde ægge til det Forbudne, hvorpaa hidtil ikke var tænkt; og dog ikke vilde hindre den eengang vakte Stræben, eller tilintetgiøre Spiren; ligesaalidet holdt Cons. en lønlig Efterspeiden, og middelbar Modstræben (f. Ex. ved at understøtte de tilforn saa forfulgte Landsmandskabs Forbindelser) for nyttig og raadelig; da derved kun frembragtes Døgsmaalets værre Onde, Modstridighed og Modstand vækkedes, og Modvirkningens Kraft, trangere sammenpresset, forstærkedes; men en beleilig viis Imødekomst ved at erkiænde det Gode og Nyttige, de Studerende

havde for Die, ved Sanction af det hensigttienlige; Aabenhed fra Regieringernes Side, men ogsaa streng uafvigelig Forpligtelse til Offenlighed fra de Studerendes syntes Consistoriet de fornødne Betingelser og Midler til saadant Tilsyn.

Hvad det, samme Tid ligeledes fornumne Sagn, om en Medvidenhed Deeltagelse og Medvirkning af Tydske Lærde, ved den studerende Ungdoms foregivne Formaal angaaer, noiedes Consistoriet med den Erklæring, at ikke blot dets Medlemmer paa deres Side ikke behøvede Fralæggelse og Retfærdiggiørelse mod deslige Beskyldninger i Forhold til deres Regiering, da i det lykkelige Land, hvor giensidig Aabenhed fra Regieringens og de Regierendes Side i Nydelse af ubetinget Presfrihed næsten et halv Aarhundrede havde hiemme, al lønlig Driven og Virken var bleven moralsk umuelig, som Erfaring under langt betænkeligere og mere forføriske Omstændigheder havde lært; men at de ogsaa deels ansaae Hensigter af dette Slags, og lønlig Forbindelse og Virken til disses Opnaaelse overhovedet for uforenelige med den nu i Tydskland blandt de Lærde herskende Aant; og dernæst, naar Hensigter af dette Slags virkelig lod sig tænke, dog den foregivne Forbindelse af de Lærde til at virke Eenhed i Grundsætninger og Handlemaade

i alle tydske Stater, syntes, i Uudsorligheden af et saadant Formaal i sig selv, og endnu mere i det foregivne Broderskab med den studerende Ungdom at bære et saadant Rygtes Ugrund paa Panden.

Da i andet Qvartal af 1819 betænkeligere Omstændigheder indtraf, og Consistoriet derved ansaae sig forpligtet saavel at give Curatelkollegiet (det tydske Cancellie) en Beretning om det kielske Universitet med Hensyn paa hine Omstændigheder, som at foredrage med samme Aabenhiertighed sin Dom over de tydske Universiteters forværrede Stilling i Almindelighed, m. v. troede det ikke at burde afvige fra samme Synsmaade.

Om Kiels Universitet torde Cons. efter sin Grandskning og Kundskab give den beroligende Forsikring, at der intet saadant var mærket, som kunde give Grund til de nu lydeligblevne, tildeels vel ikke ugrundede men tildees vel forsætlig vakte, nærede, og ivrigen udbredte Ængstligheder. Her var ikke Spor af hint foregivne Drev af Studentere, der blandede sig i politiske og offenlige Forhold. Vel torde Cons. ikke lade være uberørt, at ogsaa her bestod en Forbindelse mellem de Studerende, som aldrig letteligt ganske faltes; at i samme de sædvanlige Charger og Functioner fandt Sted, og Sammenkomster, hvori de forhand-

lede deres dem vigtig forekommende Anliggender. Denne Forbindelse førte det gamle, og for kort siden med saa mange ældre Benævnelser opfriskede Navn Burschenschaft, Sammenkomsten kaldtes Convent. Men efter Alt, hvad derom var kommet til Cons. Kundskab, maatte man ansee disse Sammenkomster, der meest opofredes til selskabelig Ungdomsnydelse, undertiden og til fælles Raadslag, Afgiørelser af deres indvortes Standsforhold o. d. l. uden Henseende til nogen som helst politisk Retning eller Forhold, hidtil som brødefrie, og ubetænkelige *). Tillige havde Cons., dog ikke ad officiel Vei, bragt i Erfaring, at mellem dette Universitet, og andre, navnlig Jena, Berlin og Heidelberg fandt Communicationer Sted, som ved Halvaars Til- og Afgangen især fra og til disse Universiteter

*) Ogsaa denne Forbindelse, der kun havde Navn tilfælles med det saa haardt beskyldte og angrebne Burschenschaft, og, da det indbefattede alle Universitetets Studerende, aldeles intet tilfælles med Landsmandskaber og Ordener, blev i øvrigt i Anledning af de ovenomtalte Uroligheder aldeles opløst, efter at den med fuldkommen Beredvillighed først havde udleveret sine Statuter.

Forf. Anm.

lod sig vente. De angik midlertid, saavidt man har fornummet, kun Forhandlinger og Beslutninger over Burschenangelegenheiten i sædvanlig Betydning. Da der paa vort Universitet er saa faa fremmede, forde der ikke findes sælsomt, naar mellem dets Studerende, der næsten samtlig ere eet Lands Børn, den Eenhed og Enighed, hvorpaa oprindelig den nyere Stræben var henvendt, fandt Billigelse og Interesse; Cons. troede midlertid, at om endog de herværende Studerende var Burseskabet i denne Betydning hengivne, var dog det Sindelag, som nylig navnlig det jenaiske Burseskab var mistænkt for, dem aldeles fremmed, ogsaa lidet deraf for det herværende Universitet at befrygte, og det af adskillige Aarsager. Derblandt var først Kiels Beliggenhed, det mindre Antal Studerende, det sjældnere Besøg af Fremmede, det derved formindskede mere levende Samqvem med andre tydske Universiteter, den sjeldnere Meddelelse af slige Ideer, som ogsaa der nu levende bevægede den studerende Ungdom, men især i de nys henrundne Aar henrev til varmere Deeltagelse i de politiske Anliggender; endelig tidligere den sjeldne Tilstedeværelse af unge Mænd, der vare dragne med i Kamp, ved deres Beretninger vakte Interesse, oppustede stille ulmende Gnister af Ungdomsilden til Lue: alt dette er

mere eller mindre Følger af Univers. nordlige Fraliggenhed. For det andet kom Nationalcaracteren i Betragtning; vore nordlige Ynglinge ere i det hele roligere, alvorligere, koldere; deres ikke saa hastig vakte Irritabilitet, ikke saa lette Receptivitet betrygger dem for hastig Bevægelse, der uforvarende henriver til Overspænding. En tredie Aarsag, der betryggede vor Ungdom for Dagens Sværmeri, var Fraliggenheden fra tidligere og desværre endnu ikke ophørt Undertrykkelse, og derved frembragt Utilfredsheds Egne, det lykkelige Ubekiendtskab med de Plagerier, som i mangt et tydsk Land Borger og Bonde sukker over, med den Længsel efter Lindring, med den Trængen og Kiæmpen efter den forjættede bedre Tilstand. De her Studerende kiændte overalt rundt omkring dem deres Landsmænd kun i en friere Tilstand; de vare af deres Lærere og andre alt længe vante til et friere Sprog i Skriftet om Landets Anliggender; i mange Egne af Tydskland var derimod dette Sprog nyt, og naar mange Skribenter, der af den Nød, der omgav dem, troede sig opfordrede til at fremstille denne, lettere kunde overskride denne dem ubevante Skrivefriheds Grændse, saare Sømmelighedens Tone, saa var det og lettere muligt, at denne

Mangel paa Besindighed truede at blive farlig for ungdommelige Gemytters let antændelige Stemning. Endelig var for det fierde ikke den Stændernes Blanding her paa Stædet at oversee, der for den Studerende har den Fordeel, ei blot, at han ikke saa let anseer sig for en særskilt priviligeret Stand, og ved sin Giælden, paa en viis Maade ved sit Eneværd her paa Stedet løber Fare, at blive forvant, forkiælet, og indbildsk, men og at han hvert Øieblik vækkes af den mercantile og pecuniaire Virkelighed, og ikke kan alt formeget fordybe sig i sin Ideeverden. Hvor langt anderledes er det paa slige Universitetsstæder, hvor Academiet er Alt, Alting det underordnet, Alting indrettet og bestemt for det, Alles Opmærksomhed og Interesse kun henvendt paa det, Alt ved Beskiæftigelse og Erhverv afhængigt af det, hvorved da den Studerendes Standsfølelse maa hæves, og han smigres med Forrangen for enhver anden Stand.

Fra denne Side kunde altsaa Consistoriet aldeles ingen Urolighed have for de Studerendes Forhold, men maatte troe, at Alt her egnedes mere til at holde dem i de vedbørlige Skranker, end at forlede dem til Udsvævelser over disse. Meget mere synes for de herværende Studerende en anden nu mindre agtet Fare værd at lægge paa Hjerte, den aldeles mod-

satte Fare for en alt for nøie Sammensmeltning med de her blandede Stænder, en for flittig Deeltagelse i deres Nydelser, Fare for Ligegyldighed mod det Høiere, Ideale, der til Verdens Fremtarv i det videnskabelige Livs Periode skal tiltrække de ungdommelige Gemytter, og vel undertiden tør begeistre dem, paa det under Hverdagslivets almindelige Drev i det mindste nogle Gnister af den hellige Ild maa bevares hos dem.

Men hvad nu Universitetsvæsenet angaaer, var intet blevet bekjendt om saadant enigt Tilsyn af tydske Regieringer, som Conf. næsten et Aar tidligere havde ønsket; desmere af hine Uleiligheder, i Henseende til hvilke det havde yttret sin Urolighed, var siden virkelig indtruffet. At derfor en fast academisk Tugt, ved tidpassende Love, og værdige dygtige Fuldbyrdere paa alle Universitetsstæder igien giordes giældende, at den studerende Ungdom med Alvor og Viisdom igien ledede tilbage til Beskedenheds Dyd, og til Flid for sin Bestemmelse, at den ved Studering først kunde giøre sig dygtig, var uundgiængelig fornødent. Men for Enkeltes Brøde, fordi de vare Universitetets Lemmer, for de Vildfarelser og Efterladelser, man i Univers. Styrelse mere eller mindre havde giort sig skyldig i, skulde disse Instituters

Uskyld ikke fordømmes, deres Velsignelser giennem Aarhundrede ikke glemmes, og fordi man uforsigtigen lod enkelte Ynglinge springe over Skranken, skulde ikke nu og i Fremtiden alle Studerende sættes under Skoletugtens Riis. I den fra Storhertugen af Weimar Forbundsforsamlingen kort forhen overgivne Erklæring fandt Conf. tilligemed den rigtige Vurdering af tydske Univ. Værd og Vigtighed, ogsaa de væsentlige Midler til deres hensigtpassende Vedligeholdelse, og den tidpassende Orden antydede; navnligen var det aldeles eenstemmigt deremed i følgende Punkter: 1) at det var alle Staters og Nationers Interesse, at de tydske Universiteter opretholdes i deres oprindelige og eiendommelige Forfatning, som høiere Underviisnings og Dannelsesanstalter, som Underviisningsanstalter, der omfatte den samfulde menneskelige Viden, og i Frihed af Mening og Lære virke for det sande og gode, forberede den tilvoxende Borger for den Lærdes Kald i sig selv, og for Statens og Kirkens Tieneste; som Dannelsesanstalter, der giøre sig til Sysselt at udvikle academiske Ynglingers Caracter til Frihed og Selvstændighed, altsaa i denne Egenskab forskiællige fra lærde Skoler og Gymnasiet, som Læreanstalter af lavere Rang. 2) At om og til at opfylde denne vigtige Be-

stemmelse mangen ældende academisk Indretning træn- ger til at opfriskes og omdannes, dog især for de aca- demiske Love, navnlig og for dem ved vort Universi- tet, den længe tilsigtede Forbedring nylig er bleven desnødvendigere. 3) At ved saadanne Love og deres strænge og kraftfulde Fuldbyrdelse den academiske Fri- hed i sin sande Betydning, og i Følge heraf Orden og Sædelighed, Agtelse for Religion, Landets Love og Ovrighed alvorligen maa opretholdes, og ægte aca- demisk Flid fremmes. Derimod troede Cons. at god Ordens Opretholdelse i alle dens Dele, sikkrere end ved den i den weimarske Erklæring foreslagne Be- skikkelse af egne Commissioner til Universitetets Visi- tats, vilde iværksættes ved regelmæssig aflagte Be- retninger om Universitetets Tilstand; der omfatte det Hele deraf, alle dets Indretninger og Læregrene, dets Disciplin og dens Virkninger.

Hvor frimodig og standhaftig det kielske Consi- storium, i tvende aldeles modsatte Anledninger blev disse her fremsatte Grundsætninger tro, og hvorledes det af en liberal Regjering saae sin Retviisbed og sin Borgertillid hædret og lønnet, seer Undertegnede sig af sit indskrænkede Rum ugierne tvunget at giemme til et følgende Hæfte. K. R.

Historie.

Var for ikke længe siden den almene Opmærksomhed næsten ufravendt hæftet paa Frankrig, og de der forefaldende hæftige Debatter, Valgloven angaaende, med alle didhørende, og dermed forbundne øvrige Partistridigheder, da nyder paa senere Tid Naboriget England det neppe misundelsesværdige Fortrin, at have hendraget denne Opmærksomhed paa sig, ved den mageløse Strid, der i nærværende Dieblik for og imod Dronningen føres.

Det blev i forrige Hæfte nævnet, at Dronningen ventedes til Engelland, men at man formodede Tvistighederne mellem det høie Ægtepar i Forveien under hendes Ophold i Paris vilde blive afgiorte. Uventet erfarede man, at hun havde bestemt sig ikke at komme til ovennævnte Stad, havde i St. Omer, med Uvillie afviist adskillige Tilbud. Lord Hutchinson overbragte hende fra Ministrene under Betingelse ikke at komme til London, og var ufortøvet taget til Calais, og derfra gaaet over til Dover, hvor hun blev saluteret med Kanoners Løsning, da Gouverneuren Oberst Monroe ikke havde nogen Befaling til det modsatte (siden man ikke ventede hendes Komme), hvilket optoges med almindeligt Bifald af Indbyggerne, der, som allevegne, hvor hun er kommet frem, med Enthusiasmus erklærede dem for hende. Hun tog nu over Canterbury til London, hvor hun traadde af hos den forhenværende Lord Major, Aldermann Wood, der var reist hende imøde, da Regieringen intet Pallads havde anviist hende til Beboelse.

Ved Efterretningen herom, bragte Lord Liverpool et kongeligt Budskab til Overhuset, hvormed fulgte en grøn Pose med adskillige Papirer angaaende Dronningens Opførsel udenlands, som det af Dron-

ningen giorte Skridt nødte ham at anmode Huset, at skiænke uforstyrret og alvorlig Opmærksomhed. Tillige anmældte Lorden, at han næste Dag vilde andrage paa en Lcommittee til bemældte Papirers Undersøgelse. Da Lord Castlereagh bragte samme Budskab i Underhuset, spurgte Hr. Biennet, om det var sandt, at Lord Hutchinson havde havt Fuldmagt at forlange af Dronningen, hun mod en aarlig Stikpenge af 50000 Pd. skulde frasige sig en Dronning af Englands Rettigheder; thi saa dristige Ministrene end var, saa de efter Tierneys Ord var istand til at bedrage Kongen, og insultere Dronningen*), vilde han dog ikke tiltroe dem at have understaaet dem at giøre slige Forslag, med mindre Ministrene vedgik dem selv. Lord Castlereagh undslog sig for at besvare dette Spørgsmaal, men maatte nu høre deshaardere Ting af Oppositionisterne Creevey Robert Wilson, Lord Hamilton, og især af Dronningens Consulent, den ædle Brougham.

Ikke mindre hæftige vare Debatterne næste Dag i Overhuset, i Anledning af den ved Lord Liverpool foreslagne Committee, som midlertid Dagen derpaa blev udnævnt. Forgiæves protesterede Dronningen skriftlig til Underhuset herimod; forgiæves talte hendes Sagfører Brougham med ikke mindre Veltalenhed end Grundighed mod den hele Fremgangsmaade, og især mod det Lønspioneri, der af Undercanzler Leach var drevet mod hende i Mailand; alt hvad der udrettedes, var at Sagen paa Wilberforces Forslag blev udsat, at der kunde skee ny Underhandlingsforsøg. Midlertid gav dog i disse Debatter

---

*) Høist interessante Noticer angaaende denne Fyrstindes tidligere Skiæbner findes i sidste Hæfte af Dr. Høsts Tidskrift Politik og Historie.

Ministeren Canning den Erklæring, at han havde raadet til, hun skulde leve hos hendes Familie i Brunsvig, eller paa ethvert andet Sted i Europa, hvis Gratie og Ære hun vilde være, da hendes Sæder vare indtagende, og hendes Caracter aaben, hoimodig, og uden Mistanke; med Tillæg, at saa sandt Gud hjelpe ham, han aldrig vilde fremstaae som Anklager mod denne hoie Person, for hvem han kun følte Agtelse og Ærbødighed.

Ogsaa begyndte nu virkelig ikke blot nye Underhandlinger, og man ymtede om, at Sagen vilde blive afgjort ved Lord Castlereagh og Hertugen af Wellington, som Voldgiftsmænd paa Kongens, og Lord Fizwilliam og Lord Sefton paa Dronningens Side, men selv da disse afbrødes, fordi Dronningen paastod, at beholde sin Titel, indsluttes i Kirkebønnen, og, naar hun samtykkede i at reise bort igien, behandles af fremmede Hoffer og Englands derværende Gesandte, som Englands Dronning, vedblev man dog paa Ministeriets Forslag at udsætte Løncommitteens Samtræde, dog ikke uden hæftige Angreb paa Ministeriets Forhold fra Grey, Holland, Erskine, Darnley og flere Oppositionister.

Nu foreslog Wilberforce i Underhuset en Adresse til Dronningen, hvori hun skulde anmodes af Eftergivenhed for Husets Ønsker at opgive sin Fordring paa Dronningtitelen og Indlemmelsen i Kirkebønnen. Dette Forslag blev efter hæftig Modstand af Brougham, Burdet, Hamilton og flere, gjennemdrevet med 391 Stemmer mod 124, og blev da denne Adresse hende bragt af Wilberforce og tre andre Herrer, som midlertid først underveis blev haanede af den talrige Mængde, der peeb, støiede, og skreeg: ingen Adresse! og nu af Dronningen selv modtog en meget forbindtlig, men bestemt Afvisning;

og gav Mængden, da den erfarede dette Sagens Udfald, sin levende Tilfredshed med dette Dronningens Forhold tydelig tilkiende.

Nu maatte altsaa Sagen gaae sin formelige Gang, og lod da Dronningen forst nedlægge en Protest mod den hemmelige Committee, og den hele ulovformelige Fremgangsmaade, der udenlands var brugt mod hende. Committeen traadde sammen, dog mældte i Forveien Oppositionisterne Landsdown og Erskine dem ud deraf, og blev deres Pladser besatte af Grev Hardwike og Lord Ellenborough; ogsaa giorde Grey endnu eengang en meget kraftig Motion mod den hele Fremgangsmaade, men blev overstemt med 102 Stemmer mod 47. Da nu Overhuset saaledes har taget Sagen op under sig, holder Underhuset sig indtil videre uden for samme, i det den ikke kan føres to Stæder paa eengang; dog skeer der fra Tid til Tid hæftige Udfald især af en General Fergusson paa den Lovcommission, der under Bestyrelse af Vicecanzleren Leach havde været sendt til Mailand, at udspeide hendes Forhold.

Den fierde Julii indgav Lord Harrowby Lovcommitteens ængstlig ventede Beretning over den grønne Poses Indhold, der i meget nærgaaende Udtryk erklæredes, at angribe ikke blot Dronningens Ære men og Kronens Værdighed, Landets moralske Folelse og Ære, og derfor nødvendig at maatte blive Gienstand for en høitidelig Undersøgelse; og erklærede da Lord Liverpool han næste Dag vilde indbringe en Bill grundet paa denne Beretning, hvilket da og Oppositionens Modstand uagtet skede, og beskyldes hun deri formelig for utilladelig Omgang med en vis Barth. Pergami eller Bergami, samt andrages paa Grund heraf paa, at hun skulde erklæres at have forbrudt Dronningnavn og Værdighed, og hendes

Ægteskab med Kongen ophæves. Herimod lod Dronningen ved Lord Dacre ingive en Protest, og forlangte, at hendes Sagforere maatte indlades for Husets Skranke, at fremføre hendes Reclamation, hvilket tilstæddes dem, dog kun saa; at de maatte tale over Formen, og den Frist, dermed var at give. Ogsaa blev Brougham, da han desuagtet talte over Sagen selv udvist, og da han atter stæddes til Orde, betydet, han havde kun at omhandle, naar Billen anden Gang skulde forelæses, og hvorledes med den skulde forholdes. Han indskrænkede sig da efter lydelige Klager over denne Fremgangsmaade til at begiære, at Sagen strax maatte begynde, saasnart Billen anden Gang var forelæst, da det for Dronningen var en ufravigelig Pligt at fralægge sig Beskyldningerne saasnart muligt. Hendes anden Sagforer Denman kaldte Anklagen den skiændigste Løgn, satanisk Ondskab havde kunnet fremføre, og gav at forslaae, det vilde og blive at undersøge, om Dronningen fra sin Side ingen Klager havde at føre.

Midlertid tilkiændegav Lord Castlereagh i Underhuset, at Kongen i Betragtningen af Sagen mod Dronningen havde givet Befaling at udsætte hans Kroning — hvortil fra Oppositionen adskillige Gange var skeet Forslag — dog stod denne Udsættelse ikke i mindste Forbindelse med Processens mulige Udfald, men skede blot for at lade Pairerne desbedre Tid at afvarte denne.

I Overhuset foreslog nu Lord Liverpool, at anden Forelæsning af Billen mod Dronningen maatte skee 17de August, dog saa, at Dronningen ufortøvet havde at erklære, om hun fandt det for tidligt. Grey, Erskine, og Holland samtykkede vel heri, men begiærte tillige, at Copier af Klagepunkterne og Lister paa Vidnerne mod hende maatte hende med-

deles, hvilket midlertid Liverpool paa Formalitets-grunde afslog. Det blev tillige vedtaget, at ingen Lord kunde lade møde for sig ved Proxy, og det hedder, at de udeblivende vilde komme i Bøder eller Arrest.

Underhuset har paa Broughams Andrag vedtaget, at hendes tree Sagførere Brougham, Denman og Lushington, som alle tree ere Lemmer af Underhuset, saavel som Kongens Sagførere, Generalprocureuren og Generalfiskalen kunne møde for Overhuset i denne Sag, uden at opgive deres Underhuussæde, dog saa, at naar Sagen kom for Underhuset, de vel som Sagførere kunde tale, men ikke som Medlemmer stemme i Sagen.

Sagen mod Dronningen er saaledes i fuld Gang, og skiondt Aviserne fra Tid til Tid ymte om muligt Forliig, og blandt andet ville vide, at Hertugen af York i denne Anledning havde havt en Audients hos Kongen, synes dog Ministrene fast besluttede at gjennemfægte denne Sag, skiondt der ikke især i Oppositionsbladene mangler paa Ytringer om, at de kun maadelig ville komme derfra. Især have adskillige Blade, og det ikke altid i de decenteste Udtryk paastaaet, at Dronningen ved et Argumentum ad Hominem vilde kunne giendrive den Deel af Beskyldningen, som angik Barth. Bergami. Overalt synes den almindelige Stemme meget for hende; saaledes er hende fra adskillige anseelige Stæder overbragt formelige Lykønsknings og Hengivenheds Adresser, hvoraf blandt andet den ministerielle Lord Major meget mod sin Villie maatte overbringe den londonske, og har siden havt Ubehageligheder, fordi han ubefoiet havde ladet opstille Tropper ved denne Leilighed; saaledes har Mængden paa mange ikke altid passende Maader givet hende sin Hengivenhed tilkiende, saasom ved

en Leilighed, hvor en af de kongelige Printesser mødte hende tilvogns, uden at de kiændte hinanden; ved at trække hendes Vogn under allehaande vilde Ytringer forbi Kongens Bolig, ved at slaae Vinduer ind, der ikke illumineredes hende til Ære, og endelig ved at insulterede saaledes et Parti af Undercanzlerens italienske Vidner i Dover, at ikke blot de, men og et tidligere ankommet Sæt bleve over Hals og Hoved sendte i Sikkerhed til Holland. Dog synes hendes Sag ved disse seneste Hengivenhedsbeviser snarere at have tabt end vundet, da ellers hendes eget Forhold under Sagen især i Begyndelsen syntes alt mere og mere at vinde Hierterne for hende.

Mellem Episoderne i denne Hovedhandling, hører, foruden de idelige Udfald paa den mailandske Spioncommission, hvorved især den her ikke ubekiændte afdøde Baron Ompteda kommer i et saare ufordeelagtigt Lys, ogsaa Debatterne om Fremmedbillen, hvis — i andre Henseender ufornødne — Fornyelse Oppositionen saare kraftigen satte sig imod, da de deri saae Midlet til at udeholde eller bortfierne Vidner, der kunde være det magthavende Parti til Uleilighed; imidlertid seirede ogsaa her Ministrene efter Sædvane.

I en uventet Minoritet befandt derimod Ministeriet sig da Hr. Holme Sumner giorde sit Forslag at nedsætte en Committee til at undersøge Agerdyrkernes samtlige grundede Klager, som han, skiøndt adskillige af Oppositionshovdingerne vare ham imod, giennemdrev med 150 Stemmer mod 101; og da Lord Castlereagh havde den Naivitet at udlade sig med, at Sagen skulde taget en ganske anden Vending, og flere Medlemmer været tilstæde, havde man kunnet undgaaet dette Udfald; sagde Hr. Brougham meget eftertrykkelig Sandheden angaaende Ministeriets

Maade at forvisse sig Majoriteter, og udnævne Commissioner. Midlertid blev følgende Dag efter lang Kamp en Committee vel udnævnt, men med 251 Stemmer mod 108 kun indskrænket til at undersøge et Bedrag, der i Henseende til Kornets Middelpriis skulde være begaaet.

En anden mærkelig Motion har Dr. Lushington begyndt i Anledning af det franske Ministeriums Forslag at faae en bourbonsk Prinds den nærværende Hertuginde af Luccas Søn til Konge i Buenos Ayrs. Uagtet Lord Castlereagh afslag at indlade sig paa denne Sag, gior dog dens Omhandling i Parlamentet saameget mere Opsigt, som Hertug Decazes, der i dette Øieblik er som Gesandt i London, netop er den franske Minister, hint Forehavende tillægges.

I Frankrig er Repræsentantkammeret nærved at adskilles, og dets senere Samlinger lidet taltige, især efter at de hæftige Debatter om Valgloven ere tilende, og et nyt Forslag af Repræsentanten Boin, der gik en Art Middelvei mellem de to modsatte Meninger, vedtaget. De Uroligheder, der under hin hæftige Strid, fandt Sted paa Gader og Stræder, ere ligeledes neddyssede; og Ministeriet synes at have seiret; dog hedder det endnu bestandig, at Decazes ved sin Hiemkomst fra London paa ny vil komme ind deri, dog uden at Hertugen af Richelieu derfor opgiver sit Forsæde der.

De spanske Cortes ere nu samtraadde, og har Kongen aabnet Forhandlingerne med en Tale, der har fundet særdeles Bifald. Overalt synes Tingene der alt mere og mere at tage en sindig Gang, og Forfølgelsesaanden saavel mod de saakaldte Josephinos, som mod Anticonstitutionalisterne, der betegnes med Navnet Persas, fordi deres Forestil-

ling mod Constitutionen begyndte med dette Ord, alt mere at neddysses.

Medens dette er under Trykken, hæftes pludselig den almene Opmærksomhed aldeles paa Neapel, hvor uventet er udbrudt en Revolution, der — efter Sigende — skal have sin Begyndelse fra Lystleiren i Sessa. 150 Mand Cavallerie forlod pludselig deres Post, og satte dem fast i Biergene; her stødte saavel de øvrige Tropper, regimentviis, som Nationalmilice og Bønder til dem; de fordrede en Constitution som Spaniens, og et nyt Ministerium. Kongen vilde i Begyndelse tage 8 Dages Udsættelse, men overdrog nu paa Grund af sin Helbred, Regieringen til Kronprindsen, som hans Alter Ego, den ny Constitution blev Folket tilsagt, og Ministeriet forandret, og besat med Mænd, der under Kong Joachim spilte betydelige Roller. Denne Omvæltning giør overordentlig Opsigt. Først Metternich skal ved første Efterretning derom være reist til Keiseren paa hans Sommerophold.

Den 31 Julii 1820.

Den ved Udg. uventet forlængede Fraværelse foraarsagede Forsinkelse med dette Hæfte, bedes gunstigst undskyldt, og skal ufortøvet blive indhentet.

K. N.